

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

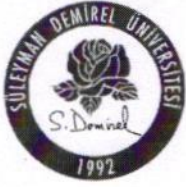
TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ

TUĞBA KORKMAZER
1530205569

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Osman YILDIZ

ISPARTA-2019

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin Adı Soyadı	TUĞBA KORKMAZER	
Anabilim Dalı	TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI/YENİ TÜRK DİLİ	
Tez Başlığı	TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ	
Yeni Tez Başlığı ¹ (Eğer değişmesi önerildi ise)		
<p>Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği hükümleri uyarınca yapılan Yüksek Lisans Tez Savunma Sınavında Jürimiz 25/01/2019 tarihinde toplanmış ve yukarıda adı geçen öğrencinin Yüksek Lisans tezi için;</p> <p>☒ OY BİRLİĞİ ☐ OY ÇOKLUĞU²</p> <p>ile aşağıdaki kararı almıştır.</p> <p>☒ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarılı bulunmuş ve tez KABUL edilmiştir. ☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin DÜZELTİLMESİ³ kararlaştırılmıştır. ☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarısız bulunmuş ve tezinin REDDEDİLMESİ⁴ kararlaştırılmıştır.</p>		
TEZ SINAV JÜRİSİ	Adı Soyadı/Üniversitesi	İmza
Danışman	Prof. Dr. Osman YILDIZ	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Özgür Ay	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Ali Osman YALKIN	
Jüri Üyesi		
Jüri Üyesi		

¹ Tez başlığının DEĞİŞTİRİLMESİ ÖNERİLDİ ise yeni tez başlığı ilgili alana yazılacaktır. Değişme yoksa çizgi (-) konacaktır.

² OY ÇOKLUĞU ile alınan karar için muhalefet gerekçesi raporu eklenmelidir.

³ DÜZELTME kararı için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır.

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM-ÖĞRETİM VE SINAV YÖNETMELİĞİ Madde 28-(4) Tezi hakkında DÜZELTME kararı verilen öğrenci sınav tarihinden itibaren en geç üç ay içinde gereğini yaparak tezini aynı jüri önünde yeniden savunur.

⁴ Tezi REDDEDİLEN öğrenciler için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır. Tezi reddedilen öğrencinin enstitü ile ilişkisi kesilir.

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Türkiye Türkçesinde Ünsüz İkizleşmesi” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

Tuğba KORKMAZER

25.01/2019

Anneciğime...

(KORKMAZER, Tuğba, Türkiye Türkçesinde Ünsüz İkizleşmesi, Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2019)

ÖZET

Bu tez, Türkçenin önemli ses hadiselerinden biri olan ve Fransızcada *gémination*, Rusça, Almanca, İngilizcede ise *gémination* terimleri ile karşılanan *ünsüz ikizleşmesine* dair monografik bir çalışmadır. Bu bağlamdaki incelememizin merkez noktasında Ölçünlü Türkiye Türkçesi yer almaktadır.

Dört bölümden oluşan çalışmamız *ikiz ünsüz* ve *ünsüz ikizleşmesi* terimleri hakkında kaynaklarda verilen bilgiler ve tarafımızca yapılan değerlendirmenin yer aldığı giriş bölümü ile başlamaktadır. İlk bölümde söz konusu fonolojik hadise ile ilgili olarak tarihî metinlerde yapmış olduğumuz taramaların sonuçlarına yer verilmiştir. İkinci bölümde tezimizin de temelini oluşturan Türkiye Türkçesindeki ünsüz ikizleşmesi örneklerine ortaya koyduğumuz tasnif çerçevesinde değinilmiş, bu bağlamda işlenecek olan malzemenin tespitinde TDK Türkçe Sözlük esas alınmıştır. Üçüncü bölümde ise ‘Türkçede kelime köklerinde aynı cins iki ünsüz yan yana bulunmaz’ kuralını ihlal eden durumları gidermek amacı ile dilimizin zamanla kendi içerisinde bulduğu çözümler olarak değerlendirebileceğimiz aykırılışma (benzeşmezlik) ve tekleşme hadiselerine yer verilmiştir. Örnekler dizininden ibaret olan son bölüm ile çalışma noktalandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler:

İkiz ünsüz, ünsüz ikizleşmesi, aykırılışma, tekleşme

(KORKMAZER, Tuğba, Geminatio in Turkey Turkish, master thesis, Isparta 2019)

ABSTRACT

This thesis is a monographic study based on ‘consonant sequence’, one of the main Turkish voice incidents, which is called ‘gémination’ in French and ‘geminatio’ in Russian, German and English. The main focus of this work is Standard Turkish.

This four-chapter study begins with Introduction including our assessment and resource information about the terms twin consonant and geminatio. The first part considers the results of our research into historical texts in connection with the related phonological incident. The second part mentions consonant sequence in Standard Turkish within our classification, which is the basis of our work. The TDK Turkish Dictionary has been used to determine the related materials to be processed. The third part gives place to dissimilarity and degeminatio, the solutions found in time, to prevent the violation of the rule ‘No two consonants of the same genus in Turkish word roots’. The final part consists of the examples string.

Key Words:

Twin consonant, geminatio, dissimilarity, degeminatio.

İÇİNDEKİLER

TEZ SAVUNMA TUTANAĞI	ii
YEMİN METNİ SAYFASI	iii
İTHAF	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TARANAN ESERLERİN KISALTMALARI VE KÜNYELERİ.....	xi
ÖN SÖZ	xiv

GİRİŞ

1. İKİZ ÜNSÜZ TANIMI	1
2. ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ TANIMI	29
3. DEĞERLENDİRME	36

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİHÎ METİNLERDE ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ

1. KÖKTÜRK KİTABELERİNDE ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ	44
2. UYGUR TÜRKÇESİ METİNLERİNDE ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ	47
2.1.Asli İkizleşmeler	47
2.2.Yalancı İkizleşmeler.....	48
3. KARAHAHLI TÜRKÇESİ METİNLERİNDE ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ.....	51
3.1.Asli İkizleşmeler	52
3.2.Yalancı İkizleşmeler.....	55
4. HAREZM TÜRKÇESİ METİNLERİNDE ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ.....	59
4.1.Asli İkizleşmeler	59
4.2.Yalancı İkizleşmeler.....	60
5. KIPÇAK TÜRKÇESİ METİNLERİNDE ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ	63
5.1.Asli İkizleşmeler	64
5.2.Yalancı İkizleşmeler.....	65
6. ÇAĞATAY TÜRKÇESİ METİNLERİNDE ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ.....	69
6.1.Asli İkizleşmeler	69
6.2.Yalancı İkizleşmeler.....	70
7. ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİ METİNLERİNDE ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ.....	73

7.1.Asli İkizleşmeler	73
7.2.Yalancı İkizleşmeler.....	74
DEĞERLENDİRME	74

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ

1. TÜRKÇE KÖKENLİ SÖZCÜKLERDE ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ.....	80
1.1. ASLÎ (BİRİNCİL) İKİZLEŞMELER.....	80
1.1.1. UZUN ÜNLÜNÜN KISALMASINA BAĞLI ASLÎ İKİZLEŞMELER .80	
1.1.1.1. Anne	80
1.1.1.2. Çulluk.....	83
1.1.1.3. Issız	84
1.1.1.4. Yassı.....	85
1.1.2. VURGUYA (PEKİŞTİRME) BAĞLI ASLÎ İKİZLEŞMELER	86
1.1.2.1. -edek Zarfları.....	88
1.1.2.2. Elli.....	89
1.2.YALANCI (İKİNCİL) İKİZLEŞMELER	91
1.2.1.EKLEŞME NETİCESİNDE GÖRÜLEN YALANCI İKİZLEŞMELER 91	
1.2.1.1. Kök+Hece Düşmesi+Ek Yapısında Görülen İkizleşmeler.....	92
1.2.1.2. Kök+Ek Yapısında Görülen İkizleşmeler	93
1.2.1.2.1.İsimden İsim Yapım Ekleri	93
1.2.1.2.2.İsimden Fiil Yapım Ekleri	95
1.2.1.2.3.Fiilden İsim Yapım Ekleri	96
1.2.1.2.4.Fiilden Fiil Yapım Ekleri.....	96
1.2.1.3.Ek+Ek Yapısında Görülen İkizleşmeler	97
1.2.2.BİRLEŞME NETİCESİNDE GÖRÜLEN YALANCI İKİZLEŞMELER	100
2. ALINTI SÖZCÜKLERDE ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ.....	101
2.1. ASLÎ (BİRİNCİL) İKİZLEŞMELER.....	101
2.1.1.Uzun Ünlünün Kısalmasına Bağlı Aslî İkizleşmeler	101
2.1.2.Orta Hece Ünlüsünün Düşmesine Bağlı Aslî İkizleşmeler	103
2.1.3.Belli Bir Nedene Bağlanamayan Aslî İkizleşmeler.....	104
2.2.YALANCI (İKİNCİL) İKİZLEŞMELER.....	105
2.2.1.Ekleşme Neticesinde Görülen Yalancı İkizleşmeler	105
2.2.2.Birleşme Neticesinde Görülen Yalancı İkizleşmeler	105

2.2.3.Benzeşme Neticesinde Görülen Yalancı İkizleşmeler	108
3. DİĞER İKİZ ÜNSÜZ VE ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ ÖRNEKLERİ	108
3.1.Yer Adları.....	109
3.2.İkilemeler	112
3.3.Yansımalar	116
3.4.Şedde Belirmesi	117
3.5.Belli Bir Nedene Bağlanamayanlar	121
3.5.1.Cillop.....	121
3.5.2.Düttürü	122
3.5.3.Kelli	122
3.5.4.Midilli.....	123
3.5.5.Minnacık.....	123
3.5.6.Minnoş.....	123
3.5.7.Şallak.....	123
3.5.8.Şıllık	123
3.5.9.Yellim Yelalim, Yellim Yepelek	124
3.5.10.Yelloz	124

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İKİZ ÜNSÜZÜ ÖNLEYEN SES HADİSELERİ

1. TEKLEŞME	125
1.1. Sözcük İçinde Tekleşme.....	129
1.2. Sözcük Sonunda Tekleşme	130
1.3. Arapça Sözcüklerdeki –yy Ünsüz Çiftinde Tekleşme	132
1.3.1. Kelime Sonundaki – <i>yyet</i> Yapısında Tekleşme.....	132
1.3.2. Kelime Sonundaki – <i>yye</i> Yapısında Tekleşme	136
1.3.3. Kelime Sonundaki – <i>yyāt</i> Yapısında Tekleşme	139
1.3.4. Kelime Sonundaki – <i>yyā</i> Yapısında Tekleşme	140
1.3.5. Kelime Sonundaki – <i>yyen</i> Yapısında Tekleşme	140
DEĞERLENDİRME.....	140
2. AYKIRILAŞMA (BENZEŞMEZLİK).....	142
DEĞERLENDİRME.....	149

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DİZİN

SONUÇ	170
KAYNAKÇA	172
ÖZGEÇMİŞ	182

TARANAN ESERLERİN KISALTMALARI VE KÜNYELERİ

ABH :Gulcalı, Zemiire, (2015), *Eski Uygurca Altun Yaruk Sudur'dan 'Aç Bars' Hikâyesi*, TDK Yayınları, Ankara.

AD :Akdoğan, Yaşar, (Tarihsiz), *Ahmedî Dîvân*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Kültür Eserleri, https://www.academia.edu/7193129/AHMED%C4%B0_D%C4%B0VANI(14.12.2018)

ADD :Özmen, Mehmet, (2017), *Ahmed-i Dâ'î Divan*, TDK Yayınları, Ankara.

AH :Arat, Reşid Rahmeti, (1992), *Atebetü'l-Hakayık*, TDK Yayınları, Ankara.

BD :Yücel, Bilâl, (1995), *Bâbü'r Dîvânı*, AKM Yayınları, Ankara.

CC :Argunşah, Mustafa-Güner, Galip, (2015), *Codex Cumanicus*, Kesit Yayınları, İstanbul.

DLT :Atalay, Besim, (2013), *Divanü Lûgat-it-Türk (Çeviri)*, C: I-II-III, TDK Yayınları, Ankara.

DLTD: Atalay, Besim, (2013), *Divanü Lûgat-it-Türk (Dizin)*, C:IV, TDK Yayınları, Ankara.

GT :Karamanlıoğlu, Ali Fehmi, (1978), *Seyf-i Sarâyî Gülistan Tercümesi (Kitâb Gülistan bi't-türkî)*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

H :Özbay, Betül, (2014), *Huastuanift Manihaist Uygurların Tövbe Duası*, TDK Yayınları, Ankara.

HBD :Yıldırım, Talip, (2010), *Hüseyin Baykara Dîvânı*, Hat Yayınevi, İstanbul.

HŞ :Demirci, Ümit Özgür-Karşlı, Sibel, (2014), *Kutb'un Husrav u Şirîn'i Dizin*, Kesit Yayınları, İstanbul.

IB :Tekin, Talat, (2017), *İrk Bitig*, TDK Yayınları, Ankara.

İKPÖ :Hamilton, James Russell, (2011), *İyi ve Kötü Prens Öyküsü* (çev: Vedat Köken), TDK Yayınları, Ankara.

İM :Toparlı, Recep, (2017), *İrşâdü'l- Mülûk Ve's-Selâtîn*, TDK Yayınları, Ankara.

- KB** : Arat, Reşid Rahmeti, (2006), *Kutadgu Bilig*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- KE** :Ata, Aysu, (1997), *Kışaşü'l-Enbiyâ (Peygamber Kıssaları) I Giriş-Metin-Tıpkıbasım*, TDK Yayınları, Ankara.
- KED** : Ata, Aysu, (1997), *Kışaşü'l-Enbiyâ (Peygamber Kıssaları) II Dizin*, TDK Yayınları, Ankara.
- Kİ** :Caferoğlu, Ahmet, (1931), *Abû Hayyân, Kitâb al-İdrâk li-lisân al-Atrâk*, Evkaf Matbaası, İstanbul.
- KİP** :Tekin, Şinasi, (1993), *Uygurca Metinler I: Kuanşi İm Pusar (Ses İşiten İlâh)*, TDK Yayınları, Ankara.
- KK** :Toparlı, Recep-Çögenli, M. Sadi-Yanık, Nevzat H., (1999), *El-Kavânînü'l-Küllîyye Li-Zabti'l-Lügati't-Türkiyye*, TDK Yayınları, Ankara.
- KMT** :Toparlı, Recep-Çögenli, M. Sadi-Yanık, Nevzat H., (2000), *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*, TDK Yayınları, Ankara.
- KT** :Ata, Aysu, (2013), *Karahanlı Türkçesinde İlk Kur'an Tercümesi (Rylands Nüshası, Giriş-Metin-Notlar-Dizin)*, TDK Yayınları, Ankara.
- LD** :Karaağaç, Günay, (1997), *Lutfî Divanı Giriş-Metin-Dizin-Tıpkıbasım*, TDK Yayınları, Ankara.
- LM** : Çelik Şavk, Ülkü, (2011), *Ali Şir Nevayi Leyli vü Mecnûn*, TDK Yayınları, Ankara.
- M** :Tekin, Şinasi, (1976), *Uygurca Metinler II: Maytrisimit (Burkancıların Mehdîsi Maitreya ile Buluşma Uygurca İptidâi Bir Dram)*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- ME** :Yüce, Nuri, (2014), *Mukaddimetü'l-Edeb*, TDK Yayınları, Ankara.
- MG** :Uğurlu, Mustafa, (1984), *'Munyetü'l-Guzât (Metin-İndeks)'*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- MM** :Toparlı, Recep-Argunşah, Mustafa, (2014), *Mu'înü'l- Mürîd*, TDK Yayınları, Ankara.

MSD :Eraslan, Kemal, (1999), *Mevlâna Sekkâkî Divanı*, TDK Yayınları, Ankara.

MT :Yavuz, Kemal, (tarihsiz), *Gülşehri'nin Mantıku't-Tayr'ı (Gülşen-nâme)*, (*Metin ve Aktarma*), T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Kültür Eserleri

<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10686,metinpdf.pdf?0> (17.12.2018)

NF :Tezcan, Semih-Zülfikar, Hamza-Ata, Aysu, (2014), *Nehcü'l-Ferâdis (Cennetlerin Açık Yolu)*, TDK Yayınları, Ankara.

SN :Gaddar, Zeliha, (2012), 'Süheyl ü Nevbahâr'ın Dilbilgisel Özellikleri ve Dizini', Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Denizli.

UAY :Kaya, Ceval, (1994), *Uygurca Altun Yaruk Giriş, Metin ve Dizin*, TDK Yayınları, Ankara.

Üİ :Özönder, F. Sema Barutçu, (1998), *Üç İtigsizler Giriş-Metin-Tercüme-Notlar-İndeks XXX Levha*, TDK Yayınları, Ankara.

YZ :Yıldız, Osman, (2008), *Yūsuf u Zelihâ (Destân-ı Yūsuf)*, *Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler*, Akçağ Yayınları, Ankara.

Orhun Yazıtları için:

Ergin, Muharrem, (2013), *Orhun Abideleri*, Boğaziçi Yayınları, Ankara.

Orkun, Hüseyin Namık, (2011), *Eski Türk Yazıtları*, TDK Yayınları, Ankara.

Tekin, Talât, (2014), *Orhon Yazıtları*, TDK Yayınları, Ankara.

ÖN SÖZ

Dünya üzerindeki en kadim dillerden biri olan Türkçe uzun yıllar boyunca farklı coğrafyalarda, farklı medeniyet dairelerindeki topluluklar tarafından konuşulan ve binlerce yazılı kaynakta edebî veya resmî dil olarak karşımıza çıkan zengin bir lisandır. Yazılı tarihi Köktürk kitabelerinden itibaren takip edilebilen bu lisan; yaklaşık 14 asır boyunca oldukça tutarlı bir gelişim çizgisi izlemiş, kurallarına sadık kalmış, bünyesinde olabildiği kadar az istisnayı barındırmıştır.

‘Kelime köklerinde aynı cins iki ünsüz yan yana bulunmaz’ cümlesi de bu istikrarlı dilin tüm gramer kitaplarında yer bulan değişmez kurallarından birini ifade etmektedir. Fakat bununla birlikte Türkçede söz konusu kuralın ihlal edildiği ve aynı cins iki ünsüzün yan yana geldiği sözcüklere rastlanmaktadır. Çok az örneği olan bu fonetik durum ‘ünsüz ikizleşmesi’ terimiyle karşılanmakta ve çalışmamızın da temelini oluşturmaktadır. Büyük bir umman olan Türkoloji alanına hizmet etme şerefine ulaşabilmek, ufacık da olsa bir fayda sağlayabilmek en büyük gayemizdir.

Rahleitedrisinden geçmekten büyük onur ve mutluluk duyduğum, tez süreci boyunca elini hep üzerimde hissettiğim, bilgi birikimini ve sevgisini hiç esirgemeyen pek kıymetli danışmanım Prof. Dr. Osman YILDIZ’a, fikirleriyle yolumu aydınlatan değerli hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Talat DİNAR ve Dr. Öğr. Üyesi Ali Osman YALKIN’a, Türk dilini sevdiren ve ilmi disiplin kazanabilmemde büyük katkıları olan hocalarım Prof. Dr. Atabey KILIÇ, Öğr. Gör. Dr. Abdulkadir DAĞLAR ve tüm lisans hocalarıma, ihtiyaç duyduğum her anda yanımda olan Dr. Öğr. Üyesi Kamile ÇETİN’e teşekkürü borç bilirim.

Bu uzun eğitim hayatım boyunca her zaman desteklerini gördüğüm canım aileme, kıymetli dostum Zeynep KAYAPINAR’a ve değerli Hasan CAN beyefendiye gönülden teşekkürlerimi sunarım.

Tuğba KORKMAZER

GİRİŞ

1. İKİZ ÜNSÜZ TANIMI

İkiz ünsüz teriminin tanım, tasnif ve örnekleri üzerine yaptığımız literatür incelemesinin sonuçlarına yer verdiğimiz bu bölümde öncelikle şunu belirtmek gerekir ki söz konusu taramamızın kapsamı Türkiye Türkçesi ile sınırlandırılmış, kaynak olarak 1940 yılından sonra Türkiye’de yayınlanan gramer çalışmalarından faydalanılmış, elde edilen veriler kronolojik bir sıralamaya göre aktarılmıştır.

Deny, Türk hecesinin yapısını anlatırken 108. maddede ‘Esas itibariyle Türkçede ikizlenik ünsüzler hiç yoktur, bu kuralın istisnaları seyreklerdir. Elli, anne, yassı, ıssı (eskimiştir, krş. Azerice ıstı.)’ şeklindeki izah ve örneklere yer vermektedir.¹

Ergin’in ikiz konsonant başlığı altında verdiği bilgiler şöyledir: ‘Türkçede kelime köklerinde aynı cinsten iki konsonant yan yana bulunmaz. İkiz konsonant ancak birkaç Türkçe kelime de mevcuttur: anne, elli, ıssı misallerinde olduğu gibi. ... Hülâsa, görülüyor ki Türkçede kelime kökünde asla ikiz konsonant yoktur. Sonradan ortaya çıkmış olan istisnalar da bazı ses hadiselerinin tesiri ile meydana gelmiştir. Esasen bu istisnaların sayıları da azdır. Bu istisnalar dışında Türkçede kullanılan ve kökünde ikiz konsonant bulunan her kelime yabancıdır. Türkçe kelimelerde ikiz konsonant ancak köklerle eklerin birleşme noktalarında bulunabilir. Kökün sonundaki vokalle ekin başındaki vokal aynı ise kelime içinde aynı iki konsonant yan yana gelmiş olur: eller, emmek, attı, bıkkın misallerinde olduğu gibi.’²

Gencan, harflerle ilgili özellikleri sıraladığı bölümün ikinci maddesinde şu açıklamayı yapmaktadır: ‘Türkçe sözcüklerin köklerinde ikiz harf bulunmaz. Bu kurala uymayan anne, elli (sayı) gibi bir iki sözcüğün asılları ana, eliğ’dir. Buna göre millet, hiddet, muhakkak, iddia, hürriyet, şiddet... sözcükleri yabancı kökenlidir.’³

Banguoğlu, ‘Türkçede kökten ikiz sesdeşler (consonne géminée) yoktur.’ ifadesinin ardından ‘Ancak içseste üretim, birleşim, ses değişmesi yollarıyla gelmiş

¹ Jean Deny, *Türk Dil Bilgisi* (çev: Ali Ulvi Elöve) Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2012, s. 80.

² Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yayınları, İstanbul 2013, s. 66-67.

³ Tahir Nejat Gencan, *Dilbilgisi*, Tek Ağaç Eylül Yayıncılık, Ankara 2007, s. 86.

oldukları belli veya çekimle karşılaşmış aynı cinsten iki sesdeşe rastlanır.’ şeklindeki açıklamaya yer vermektedir.⁴

Vardar’ın konuyla ilgili kullandığı terim ve yaptığı izah şöyledir: ‘Çift ünsüz (Alm. doppelkonsonant; Fr. consonne double, consonne géminée; İng.double consonant; Es. T. şedde): Gerilme ve gevşeme evreleri arasında geçen sürenin iki eklemleme izlenimi verdiği ünsüz.’⁵

Araştırmacı daha sonra yayınlanan çalışmasındaki *ikiz ünsüz* (Alm. doppelkonsonant, Fr. consonne géminée, İng. geminate consonant) maddesi için şu tanımı yapmaktadır: ‘Yalın bir ünsüzden daha uzun ve daha yeğin biçimde söylenen, içpatlamalı bir evreyle dışpatlamalı bir evrenin seslem sınırı oluşturduğu ünsüz türü.’⁶

Özön, kitabının *Yazım, Sözcük, Terim Kılavuzu* başlıklı bölümünde yer alan çift ünsüz maddesi için ‘şedde (dilb.)’ şeklindeki açıklama ile yetinmektedir.⁷

Paçacıoğlu, ‘Türkçe Kelimelerin Özellikleri’ başlığı altındaki 11. maddede şu açıklamaya yer vermektedir: ‘Türkçe kelime köklerinde aynı cins iki ünsüz (ikiz) yan yana bulunamaz. Bu durum ancak Türkçe kelimelerde, kök ve ekin birleşmesi sonucu görülebilir. El-ler, em-mek, at-tı örneklerindeki gibi. Bu kurala ‘anne, elli’ kelimeleri istisna teşkil eder. Bunların asılları zaten ‘ana, elig’ şeklindedir.’⁸

Topaloğlu ‘çift ünsüz’ terimi için ‘ünsüz ikizleşmesi’ maddesine yönlendirmekte, burada da şu bilgileri aktarmaktadır: ‘...İkizleşen ünsüze çift ünsüz (Osm. müşedded, Fr. consonne gémineé, consonne double) denir. Arapçadan Türkçeye geçen birçok kelimedede çift ünsüz vardır. Ör. bakkal, hiddet, muhabbet, teşekkül, külli.’⁹

Koç, hazırlamış olduğu sözlüğünün sonundaki Osmanlıca-Türkçe dizinde şedde kavramına karşılık olarak *çift ünsüz* terimini vermiş, fakat çalışmasına bu terimi madde başı olarak almamıştır.¹⁰

⁴ Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, TDK Yayınları, Ankara 2015, s. 62.

⁵ Berke Vardar vd., *Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara 1980, s. 51.

⁶ Berke Vardar vd., *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Multilingual Yayınları, İstanbul 2002, s. 120.

⁷ Nijat Özön, *Güzel Türkçemiz*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1986, s.111.

⁸ Burhan Paçacıoğlu, *Türk Dili Dersleri*, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Ankara 1987, s. 30.

⁹ Ahmet Topaloğlu, *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1989, s. 152.

¹⁰ Nurettin Koç, *Açıklamalı Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1992, s. 366.

Korkmaz, gramer sözlüğünün *ikiz ünsüz* maddesinde şu tanıma yer vermektedir: ‘Aynı hece içinde bulunan ve ses değeri bakımından tek bir ünsüz durumunda olan ünsüz. Ar. hiss, zann, hakk, redd; Alm. nass ‘ıslak’, gross ‘büyük’, nullpunkt ‘başlangıç noktası’; İng. gills ‘solungaç’, hall ‘büyük salon’, hill ‘tepe’, hummer ‘çekiç’ vb.’¹¹

Bozkurt, kitabının Türkiye Türklerine ayırdığı bölümünde bir sözcüğün Türkçe olup olmadığını kestirmeye yardımcı olan ses özelliklerini sıralarken 9. maddede şu açıklamayı yapmaktadır: ‘Sözcüklerin içinde aynı cins ünsüz yan yana gelmez. Elli (50), belli sözcükleri bu kuralın dışındadır.’¹² Araştırmacı başka bir çalışmasında ise anne ve elli örneklerini sonradan değişme sebebine bağlamaktadır.¹³

Hengirmen, hazırlamış olduğu sözlüğün *çift ünsüz* (İng. double consonant; Alm. doppelkonsonant; Fr. consonne double) maddesinde şu tanımları yapmaktadır: ‘Arka arkaya iki kere boğumlanarak çıkarılan ünsüz. Özellikle Arapça sözcüklerde bulunan bu ünsüzü taşıyan şerr, hürr, mill, hiss, hazz gibi Arapça sözcükler Türkçede çift ünsüz özelliğini yitirerek şer, hür, haz gibi söylenir. Ancak ünlü ile başlayan bir ek aldıklarında da iki ayrı hecede yer alırlar: şerri, hürriyet, hazzı.’¹⁴

Araştırmacı başka bir çalışmasında bu sefer *ikiz ünsüz* terimini kullanmakta ve şunları söylemektedir: ‘Türkçe sözcük köklerinde aynı cinsten iki ünsüz yan yana bulunmaz. Millet, tellâl, tellâk... gibi sözcükler aynı cinsten iki ünsüz yan yana bulunduğu için yabancıdır. Anne ve elli sözcükleri Türkçe olup bu kuralın dışındadır. Türkçe sözcüklerde ikiz ünsüzler sözcük köküyle eklerin birleştiği yerde bulunur: diller, yummak, sattı, bıkkın gibi.’¹⁵

Karaağaç, çalışmasında ikiz ünsüz terimini şöyle açıklamaktadır: ‘Aynı hece içinde bulunan ve ses değeri bakımından tek bir ünsüz durumunda olan ünsüzdür. Türkçenin söz varlığında birkaç istisna dışında ikiz ses yoktur ve bunlar da değişik ses olaylarından kaynaklanmaktadır. Elli, yassı, belli vb.’¹⁶

¹¹ Zeynep Korkmaz, *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara 2017, s.160.

¹² Fuat Bozkurt, *Türklerin Dili*, Eğitim Yayınevi, Konya 2012, s.253.

¹³ Fuat Bozkurt, *Türkiye Türkçesi Türkçe Öğretiminde Yeni Bir Yöntem*, Kapı Yayınları, İstanbul 2004, s.130

¹⁴ Mehmet Hengirmen, *Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Engin Yayınevi, Ankara 2009, s. 103.

¹⁵ Mehmet Hengirmen, *Türkçe Dilbilgisi*, Engin Yayınevi, Ankara 2015, s.86

¹⁶ Günay Karaağaç, *Türkçenin Dil Bilgisi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2013, s. 131.

Yazar çalışmasının başka bir bölümünde ise yukarıdaki açıklamalarını genişleterek şu ifadelerle yer vermektedir: ‘Türkçenin kök sözlerinde ikiz ünsüz yoktur. Düzensiz ses değişimleriyle, yalnızca üç-beş örnekte ikizleşme olayı gerçekleşmiş gibi görülür. Anne (<ana), belli (<belgölüg), belle- (<bel-le-), elli (<elig). Görüldüğü gibi, bu durum aldatıcıdır. Türkçede aynı iki ünsüz, ayrı hecelere ait olmak şartıyla yan yana gelebilir. dal+lar, bal+lar, kurt+tan, dört+ten, yurt+ta, çöl+lük vb...’¹⁷

Özkan tarafından kaleme alınan gramer kitabında konuyla ilgili özel bir başlık veya madde yer almamaktadır. Fakat ünsüz ikizleşmesi hadisesini anlatırken yapılan şu açıklamalar, araştırmacının ikiz ünsüz tanımına dair fikir vermektedir. ‘...Arapçadan dilimize girmiş pek çok kelimedede ikiz ünsüz bulunmaktadır: Cennet, dikkat, şiddet, temenni, teşekkür...’¹⁸

Eker, *Türkçenin Ses Özellikleri* başlıklı bölümün bir maddesinde şu bilgileri vermektedir: ‘Sözcük kökünde ikiz ünsüz/uzun ünsüz yoktur. İkiz ünsüz (geminate) sözcük kökünde aynı ünsüzün yan yana bulunmasıdır. Türkçede, vurgulamaya veya tarihsel seslik gelişimlere dayalı ası ‘yarar’, anne, elli vb. birkaç örneğin dışında, sözcük kökünde ikiz ünsüz bulunmaz.

Yabancı dillerden alınan sözcüklerin bir bölümünde ikiz ünsüzler korunur: cennet, millet, seyyar...’¹⁹

Araştırmacı, çalışmasının bir bölümünde de ‘*Türkçede ünsüz uzunluğu (ikiz ünsüzler) da fonemiktir.*’ ifadesine yer vermektedir.²⁰

Coşkun, çalışmasında şu ifadelerle yer vermektedir: ‘Türkçe kelimelerde (anne ve elli kelimeleri hariç) taban-ek ilişkisi dışında ikiz ünsüz bulunmaz. İkiz ünsüzlü alıntı kelimelerdeki ünsüzlerden biri düşer.’²¹

Vural ve Böler’in kitabında Türkçenin ses özelliklerinin sıralandığı bölümün bir maddesinde şu açıklamalar bulunmaktadır: ‘Türkçede ikiz ünsüz yoktur. İkiz ünsüz, aynı hece içinde bulunan ve ses değeri bakımından tek bir ünsüz durumunda olan ünsüzdür.

¹⁷ Karaağaç, 2013, s. 160.

¹⁸ Mustafa Özkan, *Türkiye Türkçesi Ses ve Yazım Bilgisi*, Filiz Kitabevi, İstanbul 2009, s. 143.

¹⁹ Süer Eker, *Çağdaş Türk Dili*, Grafiker Yayınları, Ankara 2016, s.221.

²⁰ Eker, 2016, s.237.

²¹ M. Volkan Coşkun, *Türkçenin Ses Bilgisi*, Bilge Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2016, s. 140.

Ar. hiss, zann, hakk, redd; Almanca nass ‘ıslak’, gross ‘büyük’, nullpunkt ‘başlangıç noktası’; İng. gills ‘solungaç’, hall ‘büyük salon’, hill ‘tepe’, hummer ‘çekiç’ vb.’²²

Araştırmacılar konuya dair dipnotta şu bilgilerle devam etmektedirler: ‘Örneklerdeki ikiz ünsüzler tek bir ses değerindedir. Türkçede ikiz ünsüzlerden farklı olarak ayrı birer ses niteliğinde aynı iki ünsüzün yan yana yer alması da söz konusu değildir. Dilimizde (ana>āne>) anne, (elig>) elli gibi birkaç kelimedeki görülen, sonradan ortaya çıkmış örnekler dışında kelime kökünde aynı türden iki ünsüz de bulunmaz. ...

...Demek ki Türkçede kelime kökünde aslında aynı iki ünsüz bulunmaz. Sonradan ortaya çıkmış birkaç istisna da bazı ses olaylarının etkisiyle meydana gelmiştir. Bu istisnalar dışında Türkçede kullanılan ve kökünde aynı iki ünsüz bulunan kelimeler yabancı dillerden dilimize girmiştir. ...Ar. millet>millet, Ar. seyyār>seyyar, Ar. tayyāre>tayyare, Ar. teşekkur>teşekkür, İt. cello>çello (viyolonsel), İt. pizza>pizza gibi.’²³

Bugün Türkiye Türkçesi ölçünlü yazı dilinde doğu ve batı dillerinden, özellikle de Arapça ve Farsçadan, yapılan alıntılar neticesinde bünyesinde ikiz ünsüz bulunduran pek çok sözcüğe rastlanmaktadır. Bu bağlamda ikiz ünsüz taşıyan ve alıntı olduğu noktasında herhangi bir itirazın bulunmadığı sözcükler aşağıda uygun başlıklar altında sıralanmış; üzerinde uzlaşma sağlanamayan kelimeler ise bu listenin akabinde araştırmacıların yapmış oldukları farklı etimolojik izahlarla birlikte verilmiştir. Bir sözcük köküyle alakalı diğer kullanımlara da ilgili sözcüğün dipnotunda değinilmiştir.

1. Latince

sirrus < Lat. cirrus

2. Fince

markka < Fince

3. İspanyolca

kamarilla < İsp. camarilla

²² Hanifi Vural, Tuncay Böler, *Ses ve Şekil Bilgisi*, Kesit Yayınları, İstanbul 2017, s.81.

²³ Vural-Böler, 2017, s. 81.

4. Yunanca

dilemma < Yun. dilimma²⁴

5. İtalyanca

accelerando < İt. accelerando

affettuoso < İt. affettuoso

allegretto < İt. allegretto

allegro < İt. allegro

appassionato < İt. appassionato

basso < İt. basso

belladonna < İt. belladonna

bocce < İt. bocce

çello < İt. cello

duetto < İt. duetto

düello < İt. duello

espressivo < İt. espressivo

espresso < İt. espresso

fortissimo < İt. fortissimo

intermezzo < İt. intermezzo

larghetto < İt. larghetto

libretto < İt. libretto

mezzo < İt. mezzo

mezzosoprano < İt. mezzosoprano

mortadella < İt. mortadella

motto < İt. motto

mozerella < İt. mozzarella

pizza < İt. pizza

primadonna < İt. prima donna

spagetti < İt. spaghetti

villa < İt. villa

6. İngilizce

bestseller < İng. bestseller

billboard < İng. billboard

dimmer < İng. dimmer

dribbling < İng. dribbling

first-class < İng. first-class

fissür < İng. fissure

fitness < İng. fitness

full-time < İng. full-time

happy hour < İng. happy hour

hippi < İng. hippy

²⁴http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bati&arama=kelime&guid=TDK.BATI.5c17955a00b607.90672962 (17.12.2018)

hurra	< İng. hurray ²⁵	off-shore	< İng. off-shore
instant coffee	< İng. instant coffee	play-off	< İng. play-off
jam-session	< İng. jam-session	puzzle	< İng. puzzle
jogging	< İng. jogging	ralli	< İng. rally
mobber	< İng. mobber	topless	< İng. topless
mobbing	< İng. mobbing	trekking	< İng. trekking
off-line	< İng. off-line	tubeless	< İng. tubeless
off-road	< İng. off-road	zapping	< İng. zapping

7. Fransızca

fallus	< Fr. fallus	immünolojist	< Fr. immunologiste
gerilla	< Fr. guérilla ²⁶	irrasyonalist	< Fr. irrationaliste
getto	< Fr. ghetto	irrasyonalizm	< Fr. irrationalisme
illegal	< Fr. illégal	irrasyonel	< Fr. irrationnel
illüstrasyon	< Fr. illustration	irrealist	< Fr. irréaliste
illüzyon	< Fr. illusion	irredantist	< Fr. irrédentiste
illüzyonist	< Fr. illusionniste	irredantizm	< Fr. irrédentisme
illüzyonizm	< Fr. illusionnisme	kilogrammetre	< Fr. kilogrammètre
immoral	< Fr. immoral	konnektör	< Fr. connecteur
immoralizm	< Fr. immoralisme	lapilli	< Fr. lapilli
immünoloji	< Fr. immunologie	sakkarometre	< Fr. saccharomètre
immünolojik	< Fr. immunologique		

²⁵Günay Karaağaç, *Türkçenin Alıntılar Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, Ankara 2015, s. 360. Ayrıca bk. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bati&arama=kelime&guid=TDK.BATI.5c17ad305ef126.97330006 (17.12.2018)

²⁶ bk. kontrgerilla < Fr. contre-guérilla.

sakkaroz	< Fr. saccharose ²⁷	tellür	< Fr. tellure
sürrealist	< Fr. surréaliste	transseksüel	< Fr. transsexuel
sürrealite	< Fr. surréalité	veksilloloji	< Fr. vexillologie
sürrealizm	< Fr. surréalisme	vitellüs	< Fr. vitellus
tayyör	< Fr. tailleur		

8. Almanca

bitter	< Alm. Bitter
gauss	< Gauss
parabellum	< Alm. Parabellum

9. Farsça

kelle	< Far. kelle
şebboy	< Far. şebbūy
zerrin	< Far. zerrīn

10. Arapça

Abbas	< Ar. ‘abbās	amma	< Ar. ammā
alimallah	< Ar. ‘alīmallah	amme	< Ar. ‘āmmē
aliyyülâlâ	< Ar. ‘aliyyü'l-a‘lâ	ayyar	< Ar. ‘ayyār
Allah	< Ar. Allah ²⁸	ayyaş	< Ar. ‘ayyāş
allame	< Ar. ‘allāme ²⁹	ayyuk	< Ar. ‘ayyūḳ
amenna	< Ar. āmennā	bakkal	< Ar. baḳḳāl ³⁰

²⁷ bk. sakkarozölçer.

²⁸ Allahualem < Ar. allāh+a‘lem, Allahutaala < Ar. allāh+te‘ālā, inşallah < Ar. inşā’e+allāh, maşallah < Ar. māşā’e+allāh, yallah < Ar. yā+Allāh. Bunların yanı sıra bir de mecazî anlamda kullanılan bir *allah* sözcüğü vardır.

²⁹ bk. allameicihan < Ar. ‘allāme+cihān.

³⁰ bozbakkal.

bakkaliye	< Ar. baḳḳāliyye	cellat	< Ar. cellād
battal	< Ar. baṭṭāl	cennet	< Ar. cennet ³²
battaniye	< Ar. baṭṭāniyye	cerrah	< Ar. cerrāḥ
berrak	< Ar. berrāḳ	cerrahi	< Ar. cerrāḥī
berri	< Ar. berri	cerrar	< Ar. cerrār
bevvap	< Ar. bevvāb	cevval	< Ar. cevval
beyyine	< Ar. beyyine	cevvaliyet	< Ar. cevvaliyyet
bezzaz	< Ar. bezzāz	cevvi	< Ar. cevvi
bihakkın	< Ar. biḥaḳḳın	cibilliyet	< Ar. cibilliyet
billahi	< Ar. billahi ³¹	cidden	< Ar. cidden
billur	< Ar. billūr	ciddi	< Ar. ciddi ³³
billuri	< Ar. billūri	ciddiyet	< Ar. ciddiyet
billuriye	< Ar. billūriyye	cinnet	< Ar. cinnet
bilhassa	< Ar. bi'l-ḥāṣṣa	cübbe	< Ar. cubbe
bismillah	< Ar. bismillah	cüsse	< Ar. cuṣṣe
cadde	< Ar. cādde	debbağ	< Ar. debbağ
cebbar	< Ar. cebbār	debbe	< Ar. debbe
Cebbar	< Ar. cebbār	Deccal	< Ar. deccāl
ceffelkalem	< Ar. ceff+ḳalem	deccal	< Ar. deccāl
cehennem	< Ar. cehennem	dehhaş	< Ar. dehhāş
cehennemî	< Ar. cehennemî	derrace	< Ar. derrāce

³¹ vallahi billahi.

³² bk. cennetmekân < Ar. cennet+mekân.

³³ bk. gayriciddi < Ar. ğayr+ciddi.

dessas	< Ar. dessās	fellah	< Ar. fellāh
deyyus	< Ar. deyyūš	fenafillah	< Ar. fenāfillah
dikkat	< Ar. diḳḳat ³⁴	fennî	< Ar. fennî
Dübbüasgar	< Ar. dubb+asġar	fesüphanallah	< Ar. fesubhānallah
Dübbüekber	< Ar. dubb+ekber	fettan	< Ar. fettān
dükkân	< Ar. dukkān	fettane	< Ar. fettāne
Ebussuut	<	fevvare	< Ar. fevvāre
ecinni	< Ar. ecinnî	feyyaz	< Ar. feyyāz
ehemmiyet	< Ar. ehemmiyyet	fisebilillah	< Ar. fisebîlillah
ekalliyet	< Ar. aḳalliyet	fütüvvet	< Ar. futuvvet
elbette	< Ar. elbette ³⁵	gaddar	< Ar. ġaddār
elhamdülillah	< Ar. elḥamdulillah	gaffar	< Ar. ġaffār
emmi	< Ar. ‘amm	gammaz	< Ar. ġammāz
estaġfurullah	< Ar. estaġfirullah	gassal	< Ar. ġassāl
etibba	< Ar. eṭibbā’	Gayya	< Ar. ġayyā
evvel	< Ar. evvel ³⁶	gayya	< Ar. ġayyā
evvela	< Ar. evvelā	gıllığış	< Ar. ġill+ġişş
evveliyat	< Ar. evveliyāt	gudde	< Ar. ġudde
eyyam	< Ar. eyyām	güllabi	< Ar. kullābî
fassal	< Ar. faşşāl	habbe	< Ar. ḥabbe

³⁴ bk. nazarıdikkat < Ar. nazar+diḳḳat, pürdikkat < Far. pur+Ar. diḳḳat.

³⁵ Karaağaç, bulaşma hadisesini anlatırken bu sözcük için *GT ol bette* ‘o biçimde’ > *TT elbette* ‘aynen, kesinlikle’ gelişimini vermektedir. (Karaağaç, 2013, s. 124.)

³⁶ bk. aklıevvel, cemaziyelevvel < Ar. cemāzî+evvel, evvelemerde, evveli, kânunuevvel < Ar. kânûn+evvel, rebiyülevvel < Ar. rebî‘+evvel, teşrinievvvel < Ar. teşrîn+evvel.

hafazanallah	< Ar. ḥafazanallah	hissî	< Ar. ḥissî
hadde	< Ar. ḥādde	hissiyat	< Ar. ḥissiyyāt
hakkâk	< Ar. ḥakkāk	hokka	< Ar. ḥuḳḳa ⁴⁰
hakkaniyet	< Ar. ḥaḳḳāniyyet	humma	< Ar. ḥummā ⁴¹
hallaç	< Ar. ḥallāc	hunnak	< Ar. ḥunnāk
hasbetenlillah	< Ar. ḥasbetenlillah	hüccet	< Ar. ḥucceṭ
hassa	< Ar. ḥāşşa	hülle	< Ar. ḥulle
hassas	< Ar. ḥassās	hünnap	< Ar. ‘unnāb
hassaten	< Ar. ḥāşşaten	hürriyet	< Ar. ḥurriyyet
hatta	< Ar. ḥattā	ittıla	< Ar. iṭṭilā‘
hattat	< Ar. ḥattāt	ittırat	< Ar. iṭṭirād
Havva	< Ar. havva ³⁷	ibadullah	< Ar. ‘ibādullah
hebenneka	< Ar. hebenneḳa	iddia	< Ar. iddi‘ā
heccav	< Ar. heccāv	iffet	< Ar. ‘iffet
hıfzıssıhha	< Ar. ḥifz+şihḥa	illa	< Ar. illā ⁴²
hiddet	< Ar. ḥiddet ³⁸	illallah	< Ar. illallah
himmet	< Ar. himmet	ille	< Ar. illā ⁴³
hisse	< Ar. ḥişşe ³⁹	illet	< Ar. ‘illet
hisset	< Ar. ḥisset	illî	< Ar. ‘illi

³⁷ Karaağaç, 2015, s. 343. Ayrıca bk. TS: havvaanaeli.

³⁸ bk. pürhiddet < Far. pur+Ar. ḥiddet.

³⁹ bk. hissedar < Ar. ḥişşe+Far. -dār, hisseişayia < Ar. ḥişşe+şāyi‘a.

⁴⁰ hokkabaz < Ar. ḥuḳḳa+Far.-bāz.

⁴¹ bk. karahumma, sarıhumma.

⁴² illaki < Ar. illā+Far. ki.

⁴³ Söz konusu sözcük, Arapçadaki *illā* yapısının halk ağzında aldığı şekildedir.

illiyet	< Ar. ‘illiyyet	kulle	< Ar. ulle
ittifak	< Ar. ittifā	kuvve	< Ar. uvve
ittihat	< Ar. ittiād	kuvvet	< Ar. uvvet ⁴⁷
ittihaz	< Ar. ittiāz	küffar	< Ar. kuffār
ittisal	< Ar. ittiāl	külli	< Ar. kullī
izzet	< Ar. ‘izzet ⁴⁴	külliyyat	< Ar. kulliyyāt
kafadan gayrimüsellah ⁴⁵		külliye	< Ar. kulliyye
kāffesi	< Ar.kāffe+T.{+(s)I}	külliyyen	< Ar. kulliyyen
kahhar	< Ar. ahhār	külliyyet	< Ar. kulliyyet
kallavi	< Ar. allāvi	lebbeyk	< Ar. lebbeyk
kalle	< Ar. allā	lezzet	< Ar. lezzet
kayyum	< Ar. ayyim	maazallah	< Ar. ma‘āzallah
kerrat	< Ar. kerrāt	madde	< Ar. mādde
keaf	< Ar. keāf	maddeten	< Ar. māddeten
kınnap	< Ar. inneb	maddi	< Ar. mādđi
kıssa	< Ar. ıa	maddiyat	< Ar. mādđiyyāt
kıyye	< Ar. iyye	maddiyet	< Ar. mādđiyet
kubbe	< Ar. ubbe ⁴⁶	mahalle	< Ar. maalle ⁴⁸
kullap	< Ar. ullāb	mahallī	< Ar. maallī

⁴⁴ bk. izzetinefis < Ar. ‘izzet+nefs, izzetüikbal < Ar. ‘izzet+ibāl, izzetüikram < Ar. ‘izzet+ikrām.
⁴⁵ ‘Akılsız, aklında bozukluk olan’ anlamlarına gelen bu kullanımda iki ünsüzün yan yana gelmesi Arapa kökenli *müsellah* (<Ar. *musellah*) sözcüğüyle ilgili olduğundan söz konusu tabirin burada değerlendirilmesi uygun görülmüştür.

⁴⁶ bk. kubbealtı.

⁴⁷ bk. gramkuvvet < Fr. gramme+Ar. uvvet, kilogramkuvvet.

⁴⁸ mahallevari < Ar. maalle+Far.-vārī.

mazarrat	< Ar. maẓarrat	muakkip	< Ar. mu‘aḳḳib
meccanen	< Ar. meccānen	mualla	< Ar. mu‘allā
meccani	< Ar. meccāni ⁴⁹	muallak	< Ar. mu‘allaḳ
mecelle	< Ar. mecelle	muallel	< Ar. mu‘allel
meddah	< Ar. meddāḥ	muallim	< Ar. mu‘allim ⁵²
mekkâre	< Ar. mekkāre	muallime	< Ar. mu‘allime
meserret	< Ar. meserret	muamma	< Ar. mu‘ammā
meşakkat	< Ar. meşakḳat	muammer	< Ar. mu‘ammer
meyyal	< Ar. meyyāl	muannit	< Ar. mu‘annid
meyyit	< Ar. meyyit	muattal	< Ar. mu‘attal
mezellet	< Ar. mezellet	muattar	< Ar. mu‘attar
mırra	< Ar. mirra	muayyen	< Ar. mu‘ayyen ⁵³
millet	< Ar. millet ⁵⁰	muayyeniyet	< Ar. mu‘ayyeniyet
millî	< Ar. millî ⁵¹	muazzam	< Ar. mu‘azzam
minnet	< Ar. minnet	muazzep	< Ar. mu‘azzeb
muaccel	< Ar. mu‘accel	muazzez	< Ar. mu‘azzez
muacciz	< Ar. mu‘acciz	mubassır	< Ar. mubaşşır ⁵⁴
muaddel	< Ar. mu‘addel	mufassal	< Ar. mufaşşal
muahhar	< Ar. mu‘aḥḥar	mugaddi	< Ar. muğaddî
muahharen	< Ar. mu‘aḥḥaren	muganni	< Ar. muğannî

⁴⁹ bk. leyli meccani.

⁵⁰ bk. milletlerarası, milletsever, milletvekili, sineyimillet < Far. sine+Ar. millet.

⁵¹ bk. Misakımillî < Ar. mişāk+millî.

⁵² bk. başmuallim < T. baş+Ar. mu‘allim.

⁵³ bk. gayrimuayyen < Ar. ġayr+mu‘ayyen.

⁵⁴ bk. başmubassır < T. baş+Ar. mubaşşır.

muganniye	< Ar. muğanniye	muhassıl	< Ar. muḥaṣṣıl
muhabbet	< Ar. maḥabbet ⁵⁵	muhavvil	< Ar. muḥavvil
muhaddep	< Ar. muḥaddeb	muhayyel	< Ar. muḥayyel
muhaddis	< Ar. muḥaddiṣ	muhayyer	< Ar. muḥayyer ⁵⁷
muhakkak	< Ar. muḥakḳak	muhayyile	< Ar. muḥayyile
muhakkik	< Ar. muḥakḳik	mukaddem	< Ar. muḳaddem
Muhammedî	< Ar. Muḥammedî	mukadder	< Ar. muḳadder
muhammen	< Ar. muḥammen	mukadderat	< Ar. muḳadderāt
muhammes	< Ar. muḥammes	mukaddes	< Ar. muḳaddes
muhammin	< Ar. muḥammin	mukaddesat	< Ar. muḳaddesāt
muhannet	< Ar. muḥanneṣ	mukaddime	< Ar. muḳaddime
muharrem	< Ar. muḥarrem	mukaffa	< Ar. muḳaffā
muharrer	< Ar. muḥarrer	mukallit	< Ar. muḳallid
muharrik	< Ar. muḥarrik	mukannen	< Ar. muḳannen
muharrir	< Ar. muḥarrir ⁵⁶	mukarrer	< Ar. muḳarrer
muharriş	< Ar. muḥarriş	mukarrerat	< Ar. muḳarrerāt
muhassala	< Ar. muḥaṣṣale	mukassem	< Ar. muḳassem ⁵⁸
muhassas	< Ar. muḥaṣṣaş	mukassi	< Ar. muḳassi
muhassasat	< Ar. muḥaṣṣaşāt	mukattar	< Ar. muḳaṭṭar
muhassenat	< Ar. muḥassenāt	mukavva	< Ar. muḳavvā

⁵⁵ bk. muhabbetname < Ar. maḥabbet+Far. nāme.

⁵⁶ bk. başmuharrir < T. baş+Ar. muḥarrir, sermuharrir < F. ser+Ar. muḥarrir.

⁵⁷ bk. muhayyerbuselik < Ar. muḥayyer+Far. bū-selik, muhayyerkürdi < Ar. muḥayyer+kurdî, muhayyersümbüle < Ar. muḥayyer+Far. sunbule.

⁵⁸ bk. kıyasımukassem < Ar. kıyās+muḳassem.

mukavves	< Ar. muḳavves	mutasavvıf	< Ar. mutaşavvıf
mukavvi	< Ar. muḳavvî	mutavassıt	< Ar. mutavassıt
mukayyet	< Ar. muḳayyed	mutazarrır	< Ar. mutazarrır
mukayyıt	< Ar. muḳayyid	muttali	< Ar. muṭṭali‘
murabba (I)	< Ar. murabba‘	muttarıt	< Ar. muṭṭarid
murabba (II)	< Ar. murebbā‘	muttasıf	< Ar. muttaşif
murahas	< Ar. muraḥḥaş	muttasıl	< Ar. muttaşıl
murassa	< Ar. muraşşa‘	muvaffak	< Ar. muvaffaḳ
musaddak	< Ar. muşaddaḳ	muvaffakiyet	< Ar. muvaffaḳıyyet
musaffa	< Ar. muşaffā	muzafferiyet	< Ar. muzafferıyyet
musahhih	< Ar. muşahḥih	muvahhit	< Ar. muvahḥid
musakka	< Ar. musaḳḳā	muvakkat	< Ar. muvaḳḳat
musalla	< Ar. muşallā	muvakraten	< Ar. muvaḳḳaten
musallat	< Ar. musallaṭ	muvakkit	< Ar. muvaḳḳit ⁵⁹
musalli	< Ar. muşalli	muvaşşah	< Ar. muvaşşah
musanna	< Ar. muşanna‘	muvazzaf	< Ar. muvazzaf
musannif	< Ar. muşannif	muzaffer	< Ar. muzaffer ⁶⁰
musavver	< Ar. muşavver	mübeşşir	< Ar. mubeşşir
mutaassıp	< Ar. muta‘aşşib	mübeyyiz	< Ar. mubeyyiz
mutallaka	< Ar. muṭallaḳa	mücehhez	< Ar. mucehhez
mutasarrıf	< Ar. mutaşarrıf	mücella	< Ar. mucellā
mutasavver	< Ar. mutaşavver		

⁵⁹ bk. muvakkithane < Ar. muvaḳḳit+Far. ḥāne.

⁶⁰ bk. muzafferane < Ar. muzaffer+Far. -āne.

mücellit	< Ar. mucellid ⁶¹	müemmen	< Ar. mu'emmen
mücerrep	< Ar. mucerreb	müennes	< Ar. mu'enneş
mücerret	< Ar. mucerred ⁶²	müesses	< Ar. mu'esses
mücessem	< Ar. mucessem	müessese	< Ar. mu'essese
müddea	< Ar. mudde'ā	müessif	< Ar. mu'essif
müddei	< Ar. mudde'ī ⁶³	müessir	< Ar. mu'eşşir
müddet	< Ar. muddet	müessiriyet	< Ar. mu'eşşiriyet
müdebbir	< Ar. mudebbir	müessis	< Ar. mu'essis
müdekkik	< Ar. mudekķik	müeyyide	< Ar. mu'eyyide
müdellel	< Ar. mudellel	müezzin	< Ar. mu'ezzin ⁶⁴
müderris	< Ar. muderris	müfekkire	< Ar. mufekkire
müdevven	< Ar. mudevven	müferrih	< Ar. muferrih
müdevvenat	< Ar. mudevvanāt	müfessir	< Ar. mufessir
müdevver	< Ar. mudevver	müfettiş	< Ar. mufettiş ⁶⁵
müebbeden	< Ar. mu'ebbeden	müheyya	< Ar. muheyayā
müebbet	< Ar. mu'ebbed	müheyyiç	< Ar. muheyyc
müeccel	< Ar. mu'eccel	mühimmat	< Ar. muhimmāt
müeddep	< Ar. mu'eddeb	mükedder	< Ar. mukedder
müellefat	< Ar. mu'ellefāt	mükellef	< Ar. mukellef
müellif	< Ar. mu'ellif	mükellefiyet	< Ar. mukellefiyyet

⁶¹ bk. mücellithane < Ar. mucellid+Far. hāne.

⁶² bk. ruhumücerret < Ar. rūh+mucerred.

⁶³ bk. müddeialeyh < Ar. mudde'ī+'aleyh, müddeiumumi < Ar. mudde'ī+'umūmī.

⁶⁴ bk. başmüezzin < T. baş+Ar. mu'ezzin.

⁶⁵ bk. başmüfettiş < T. baş+Ar. mufettiş.

mükemmel	< Ar. mukemmel	müreccah	< Ar. muraccah
mükemmelen	< Ar. mukemmelen	müreffeh	< Ar. mureffeh
mükemmeliyet	< Ar. mukemmeliyyet	müreffehen	< Ar. mureffehen
mükerrer	< Ar. mukerrer	mürekkep	< Ar. murekkeb
mükerreren	< Ar. mukerreren	mürettebat	< Ar. murettebāt
mükevvenat	< Ar. mukevvenāt	mürettep	< Ar. muretteb ⁶⁷
mükeyyifat	< Ar. mukeyyifāt	mürettip	< Ar. murettib ⁶⁸
mülahham	< Ar. mulahham	mürevviç	< Ar. murevvic
mülemma	< Ar. mulemma‘	mürüvvet	< Ar. muruvvet
mülevven	< Ar. mulevven	müsakkafat	< Ar. musaqqafāt
mülevves	< Ar. mulevveŝ	müsebbip	< Ar. musebbib
müleyyin	< Ar. muleyyin	müseccel	< Ar. museccel
mümessil	< Ar. mumeŝŝil	müseddes	< Ar. museddes
mümeyyiz	< Ar. mumeyyiz	müsekkin	< Ar. musekkin
münebbih	< Ar. munebbih	müsellem	< Ar. musellem
müneccim	< Ar. muneccim ⁶⁶	müselles	< Ar. muŝelleŝ
münekkit	< Ar. muneqqid	müsellesat	< Ar. muŝelleŝāt
münevver	< Ar. munevver	müsellim	< Ar. musellim
münezzeh	< Ar. munezzeh	müsemma	< Ar. musemmā
mürebbi	< Ar. murebbi	müsemmen	< Ar. muŝemmen
mürebbiye	< Ar. murebbiye		

⁶⁶ bk. muneccimbaŝı.

⁶⁷ bk. adedimürettep < Ar. ‘aded+muretteb).

⁶⁸ bk. başmürettip < T. baş+Ar. murettib, mürettiphane < Ar. murettib+Far. hāne, sermürettip < Far.ser+Ar. murettib.

müsevvit	< Ar. musevvid ⁶⁹	mütefekkir	< Ar. mutefekkir
müstemirren	< Ar. mustemirren	mütefennin	< Ar. mutefennin
müsvedde	< Ar. musvedde	müteferrik	< Ar. muteferriḳ
müşahas	< Ar. muşahḩaş	müteferrika	< Ar. muteferriḳa
müşebbeh	< Ar. muşebbeh	mütegallibe	< Ar. mutegallibe
müşekkel	< Ar. muşekkel	mütehakkim	< Ar. muteḩakkim
müşerref	< Ar. muşerref	mütehammil	< Ar. muteḩammil
müşevveş	< Ar. muşevveş	müteharrik	< Ar. muteḩarrik
müşevvik	< Ar. muşevvik	mütehassis	< Ar. muteḩaşşiş
müteaddi	< Ar. mute‘addi	mütehassis	< Ar. muteḩassis
müteaddit	< Ar. mute‘addid	mütehavvil	< Ar. muteḩavvil
müteaffin	< Ar. mute‘affin	mütehayyil	< Ar. muteḩayyil
müteahhit	< Ar. mute‘ahhid	mütehayyir	< Ar. muteḩayyir
müteallik	< Ar. mute‘allik	mütehevvir	< Ar. mutehevvir
müteammim	< Ar. mute‘ammim	müteheyyiç	< Ar. muteheyyic
mütebahhir	< Ar. mutebahḩhir	mütekebbir	< Ar. mutekebbir
mütebeddil	< Ar. mutebeddil	mütekellim	< Ar. mutekellim
mütebessim	< Ar. mutebessim	mütelezziz	< Ar. mutelezziz
mütecessis	< Ar. mutecessis	mütemekkin	< Ar. mutemekkin
mütedeyyin	< Ar. mutedeyyin	mütemmim	< Ar. mutemmim
müteessif	< Ar. mute‘essif	mütenebbih	< Ar. mutenebbih
müteessir	< Ar. mute‘eşsir	müteneffir	< Ar. muteneffir

⁶⁹ bk. başmüsevvit < T. baş+Ar. musevvid.

mütenekkir	< Ar. mutenekkir	müttehiden	< Ar. mutteḥiden
mütenekkiren	< Ar. mutenekkiren	müttehit	< Ar. mutteḥid
mütenevvi	< Ar. mutenevvi‘	müvekkil	< Ar. muvekkil
müterakki	< Ar. muteraḳḳī	müvekkile	< Ar. muvekkile
mütereddi	< Ar. mutereddi	müvellidülhumuza	< Ar. muvellid+ḥumūza
mütereddīt	< Ar. mutereddid	müvellidülma	< Ar. muvellid+mā‘
müteselli	< Ar. muteselli	müverriḥ	< Ar. muverriḥ
müteşebbis	< Ar. mutesebbiş	müvezzi	< Ar. muvezzi‘
müteşekkil	< Ar. mutesekkil	müyesser	< Ar. muyesser
müteşekkir	< Ar. mutesekkir	müzehhep	< Ar. muzehheb
mütetebbi	< Ar. mutetebbi‘	müzekker	< Ar. muzekker
mütevakkıf	< Ar. mutevaḳḳıf	müzekkere	< Ar. muzekkere
müteveccih	< Ar. muteveccih	müzeyyen	< Ar. muzeyyen
müteveccihen	< Ar. muteveccihen	nakkare	< Ar. naḳḳāre
müteveffa	< Ar. muteveffā	nakkarhane	< Ar. naḳḳār+Far. ḥāne
mütevehhim	< Ar. mutevehhim	nakkaş	< Ar. naḳḳāş
mütevekkil	< Ar. mutevekkil	nebbaş	< Ar. nebbāş
mütevelli	< Ar. mutevelli	neuzübillah	< Ar. ne‘üzubillah
mütevellit	< Ar. mutevellid	nübüvvet	< Ar. nubuvvet
müteverrim	< Ar. muteverrim	ömrübillah	< Ar. ‘umr+billah
müteyakkız	< Ar. muteyaḳḳız	rabbani	< Ar. rabbānī
müttefik	< Ar. muttefik	Rabbena	< Ar. rabbenā
müttefikən	< Ar. muttefikān	radde	< Ar. rādde

rakkas	< Ar. rakḳāṣ	sikke (I)	< Ar. sikke
rakkase	< Ar. rakḳāṣe	sikke (II)	< Ar. sikke
reddiye	< Ar. reddiyye	sikke (III)	< Ar. sikke
reisülküttap	< Ar. re'is+kuttāb	sitteisevir	< Ar. sitte+ṣevr
ressam	< Ar. ressām	sittinsene	< Ar. sittin+sene
rikkat	< Ar. riḳḳat	sümmettedarik	< Ar. ṣumme+tedāruk
sarraḫ	< Ar. ṣarrāḫ	sünnet	< Ar. sunnet ⁷²
sarrafiye	< Ar. ṣarrāfiyye	Sünni	< Ar. sunnī
seccade	< Ar. seccāde	süphanallah	< Ar. subḫānallah
sellemeḫüsselam	< Ar. sellemeḫ+selām	Süreyya	< Ar. ṣureyyā
seyyah	< Ar. seyyāḫ	sürre	< Ar. surre
seyyal	< Ar. seyyāl	şeddadi	< Ar. şeddādī
seyyanen	< Ar. siyyānen	şedde	< Ar. şedde
seyyar	< Ar. seyyār	şeffaf	< Ar. şeffāf
seyyare	< Ar. seyyāre	şevval	< Ar. şevvāl
seyyat	< Ar. seyyi'āt	şiddet	< Ar. şiddet
seyyibe	< Ar. ṣeyyibe	şirret	< Ar. şirret
seyyie	< Ar. seyyi'e	taaccüp	< Ar. ta'accub
sıhhat	< Ar. şihḫat ⁷⁰	taaddüt	< Ar. ta'addud
sıhhi	< Ar. şihḫī ⁷¹	taaffün	< Ar. ta'affun
sıhhiye	< Ar. şihḫiyye	taahhüt	< Ar. ta'ahhud ⁷³

⁷⁰ bk. pürsıhhat < Far. pur+Ar. şihḫat.

⁷¹ bk. gayrısıhhi < Ar. ğayr+şihḫī.

⁷² bk. ehlişünnet < bk. Ar. ehl+sunnet.

⁷³ bk. taahhütname < Ar. ta'ahhud+Far. nāme.

taalluk	< Ar. ta'alluḳ	tahammür	< Ar. taḥammur
taallukat	< Ar. ta'alluḳāt	taharri	< Ar. taḥarri
taammüden	< Ar. ta'ammuden	taharrüş	< Ar. taḥarruş
taammüm	< Ar. ta'ammum	tahassun	< Ar. taḥaşşun
taammüt	< Ar. ta'ammud	tahassür	< Ar. taḥassur
taannüt	< Ar. ta'annud	tahassüs	< Ar. taḥassus
taarruz	< Ar. ta'arruż	tahaşşüt	< Ar. taḥaşşud
taassup	< Ar. ta'aşşub	tahattur	< Ar. taḥaṭṭur
taaşşuk	< Ar. ta'aşşuḳ	tahavvül	< Ar. taḥavvul
taayyün	< Ar. ta'ayyun	tahayyül	< Ar. taḥayyul
taayyüş	< Ar. ta'ayyuş	takaddüm	< Ar. taḳaddum
tagaddi	< Ar. tağaddi	takallüs	< Ar. taḳalluş
tagallüp	< Ar. tağallub	takarrüp	< Ar. taḳarrub
tagayyür	< Ar. tağayyur	takarrür	< Ar. taḳarrur
tahaccüm	< Ar. taḥaccum	takayyüt	< Ar. taḳayyud
tahaccür	< Ar. taḥaccur	tallahi	< Ar. tallahi ⁷⁶
tahaffuz	< Ar. taḥaffuż ⁷⁴	tanassur	< Ar. tanaşşur
tahakkuk	< Ar. taḥaḳḳuḳ	tannan	< Ar. ṭannān
tahakküm	< Ar. taḥaḳḳum	tarassut	< Ar. taraşşud
tahammuz	< Ar. taḥammuż	tasallut	< Ar. taşalluṭ
tahammül	< Ar. taḥammul ⁷⁵	tasallüp	< Ar. taşallub

⁷⁴ bk. tahaffuzhane < Ar. taḥaffuż+Far. ḥāne.

⁷⁵ bk. tahammülfersa < Ar. taḥammul+Far. fersā.

⁷⁶ vallahı tallahı.

tasannu	< Ar. taşannu‘	tebeyyün	< Ar. tebeyyun
tasarruf	< Ar. taşarruf	teceddüt	< Ar. teceddud
tasavvuf	< Ar. taşavvuf	tecelli	< Ar. tecelli
tasavvufi	< Ar. taşavvufi	tecemmu	< Ar. tecemmu‘
tasavvur	< Ar. taşavvur	tecennün	< Ar. tecennun
tavassut	< Ar. tavassuţ	tecerrüt	< Ar. tecerrud
tavattun	< Ar. tavaţţun	tecessüm	< Ar. teccesum
tavazzuh	< Ar. tavażżuĥ	tecessüs	< Ar. teccesus
tayyar	< Ar. tayyār	tecezzi	< Ar. tecezzi
tayyare	< Ar. tayyāre	tedenni	< Ar. tedenni
tazallüm	< Ar. tazallum	teeddüp	< Ar. te‘eddub
tazammun	< Ar. tazammun	teehhül	< Ar. te‘ehhul
tazarru	< Ar. tazarru‘	teehhür	< Ar. te‘aĥĥur
tebahhur	< Ar. tebaĥĥur	teemmül	< Ar. te‘emmul
tebeddül	< Ar. tebeddul	teenni	< Ar. te‘enni
tebeddülat	< Ar. tebeddulāt	teessüf	< Ar. te‘essuf
tebellüĝ	< Ar. tebelluĝ	teessür	< Ar. te‘eşşur
tebellür	< Ar. tebellur	teessürat	< Ar. te‘eşşurāt
teberru	< Ar. teberru‘	teessüs	< Ar. te‘essus
teberrük	< Ar. teberruk	teeyyüt	< Ar. te‘eyyud
teberrüken	< Ar. teberruken	tefahhus	< Ar. tefahĥuş
teberrüz	< Ar. teberruz	tefehhüm	< Ar. tefehhum
tebessüm	< Ar. tebessum	tefekkür	< Ar. tefekkur

teferruat	< Ar. teferru‘āt	tellaliye	< Ar. dellāliye
teferrüç	< Ar. teferruc	temeddüh	< Ar. temedduḥ
teferrüt	< Ar. teferrud	temeddün	< Ar. temeddun
tefessüh	< Ar. tefessuḥ	temellük	< Ar. temelluk
tefevvuk	< Ar. tefevvuḵ	temenna	< Ar. temennā
tefeyyüz	< Ar. tefeyyuz	temenni	< Ar. temenni
teganni	< Ar. teğanni	temerrüt	< Ar. temerrud
tehevvr	< Ar. tehevvr	temessül	< Ar. temeşşul
teheyyüç	< Ar. teheyyuc	temettü	< Ar. temettu‘
tekebbür	< Ar. tekebbur	temevvüç	< Ar. temevvuc
tekeffül	< Ar. tekefful	temeyyüz	< Ar. temeyyuz
tekellüf	< Ar. tekelluf	temmuz	< Ar. temmüz
tekellüm	< Ar. tekellum	teneffüs	< Ar. teneffus ⁷⁸
tekemmül	< Ar. tekemmul	tenevvü	< Ar. tenevvu‘
tekerrür	< Ar. tekerrur	tenevvür	< Ar. tenevvur
tekessür	< Ar. tekeşşur	tenezzüh	< Ar. tenezzuh
tekevvün	< Ar. tekevvnun	tenezzül	< Ar. tenezzul
telaffuz	< Ar. telaffuz	tennure	< Ar. tennüre
telakki	< Ar. telakḳi ⁷⁷	terakki	< Ar. terakḳi ⁷⁹
tellak	< Ar. tellāk	tereddi	< Ar. tereddī
tellal	< Ar. dellāl	tereddüt	< Ar. tereddud

⁷⁷ bk. hüsnütelakki < Ar. ḥusn+telakḳi.

⁷⁸ bk. teneffüshane < Ar. teneffus+Far. ḥāne.

⁷⁹ bk. terakkiperver < Ar. terakḳi+Far. -perver.

terekküp	< Ar. terekub	tevekkül	< Ar. tevekkul
terennüm	< Ar. terrennum	tevellüt	< Ar. tevellud
teressüp	< Ar. teressub	teverrüm	< Ar. teverrum
terettüp	< Ar. terettub	tevessü	< Ar. tevessu‘
teselli	< Ar. teselli	tevessül	< Ar. tevessul
tesellüm	< Ar. tesellum	tevettür	< Ar. tevettur
tesettür	< Ar. tesettur	teyakkuz	< Ar. teyaqquz
teseyyüp	< Ar. teseyyub	teyemmüm	< Ar. teyemmum
teşebbüs	< Ar. teşebbuş	tezekkür	< Ar. tezekkur
teşehhüt	< Ar. teşehhud	tezellül	< Ar. tezellul
teşekkül	< Ar. teşekkul	tezevvüç	< Ar. tezevvuc
teşekkür	< Ar. teşekkur ⁸⁰	tıbben	< Ar. tıbben
teşerrüf	< Ar. teşerruf	tıbbi	< Ar. tıbbi
teşevvüş	< Ar. teşevvuş	tıbbiye	< Ar. tıbbiyye
tetebbu	< Ar. tetebbu‘	tınnet	< Ar. tınnet
tevahhuş	< Ar. tevaḥḥuş	tüccar	< Ar. tuccār
tevakki	< Ar. tevaqqi	uhuvvet	< Ar. uḥuvvet
tevakkuḥ	< Ar. tevaqquḥ	umman	< Ar. ‘ummān
teveccüh	< Ar. teveccuh ⁸¹	uşşak	< Ar. ‘uşşāk
tevehhüm	< Ar. tevehhum	ümmet	< Ar. ummet
tevekkel	< Ar. tevekkel	ümmi	< Ar. ummi
tevekkeli	<		

⁸⁰ bk. teşekkürname < Ar. teşekkur+Far. nāme.

⁸¹ bk. hüsnüteveccüh < Ar. ḥusn+teveccuh.

vallaha	< Ar. vallahi ⁸²	zıddiyet	< Ar. zıddiyyet
vallahi	< Ar. vallahi ⁸³	zıkkım	< Ar. zaqqūm
veliyullah	< Ar. veliyullah	zilhicce	< Ar. zi'l-ħicce
vesselam	< Ar. vesselām	zillet	< Ar. zillet
yemin billah	< Ar. yemīn+billāhi	zimmet	< Ar. zımmet ⁸⁴
zakkum	< Ar. zaqqūm	zimmi	< Ar. zımmī
zamme	< Ar. zamme	zürra	< Ar. zurrā‘
zebella	< Ar. zebellā	zürriyet	< Ar. zurriyyet
zerre	< Ar. zerre		

Etimolojide çoğu zaman iki beklentinin olduğunu belirten Tezcan, bu beklentilerden ilkini bir kelimenin başka bir dilden olup olmadığını belirlemek, ikincisini ise eğer sözcük başka bir dilden gelmiyorsa onu bir kökene bağlamak şeklinde ifade etmektedir.⁸⁵ Türkçe Sözlük’te gerek alıntı olduğu gerekse hangi dilden alındığı konusunda mutabakatın sağlandığı yukarıdaki kelimeler dışında söz konusu beklentileri karşılamayan örneklere de rastlanmaktadır. Bu örneklerden aynı iki ünsüzün yan yana bulunması nedeniyle çalışma alanımıza girenler şöyledir:

Züppe kelimesine dair alıntı bir sözcük olduğu noktasında anlaşmaya varılmış, fakat bu kavramın hangi dilden alındığı kesinlik kazanmamıştır.

Toven, çalışmasına aldığı *züppü* sözcüğü için *avam lisanı* notunu düşmekte ve bu sözcüğü ‘kendisinden başkasını kolay beğenmeyen, sonradan görmüş şık bey’ şeklinde tanımlamaktadır.⁸⁶

⁸² Söz konusu sözcük, va’llāhi (vāv-ı kasem+Ar. Allāh lafzı) şeklindeki Arapça yapının halk ağzında aldığı şekildir.

⁸³ vallahi billahi, vallahi tallahi.

⁸⁴ bk. beraatizimmet < Ar. berā’at+Ar. zımmet.

⁸⁵ Semih Tezcan, ‘Etimoloji Önerileri’, *Orhon Yazıtlarının Bulunuşundan 120 Yıl Sonra Türklük Bilimi ve 21. Yüzyıl Konulu III. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı II*, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Ankara 2011, s. 819-830.

⁸⁶ Mehmet Bahaettin Toven, *Yeni Türkçe Lügat*, TDK Yayınları, Ankara 2015, s. 832.

Eyuboğlu, kelimenin kökenini ‘bilgisiz, görgüsüz’ anlamındaki *jobbe* sözcüğüne dayandırmakta ve dilimize yakın dönemlerde Avrupa’ya gidip gelenler aracılığıyla geçtiğini savunmaktadır.⁸⁷

Bardakçı, bir yazısında *zuppe* kelimesini *geleneğe uymayan* anlamındaki Yunanca *zoppos* sözcüğüne dayandırmakta, ve Türkçeye 1920’lerin başında girdiğini ifade etmektedir.⁸⁸

Etimolojisi hakkında farklı görüşlerin olduğu **eyvallah** sözcüğüne dair kimi araştırmacılar *Arapça*⁸⁹ kimileri ise *Türkçe+Arapça*⁹⁰ (Türkçe eyi+vallahi) notunu düşmektedir. **Evelallah/evvelallah** yapısında dair ise bir açıklamaya rastlanamamıştır.

Ayrıca ikiz ünsüz bulunduran fallop borusu, fallop tüpü, hassiyum ve Yiddiş sözcüklerinin de hangi dilden alındığı tespit edilememiştir.

Uydurma, sözcük türetme yollarından biridir. Bu yöntemle türetilen sözcüklerin önemli bir bölümünde Türkçenin kurallarına sadık kalınırken bir kısmında başta Arapça ve Farsça olmak üzere başka dillerin kuralları esas alınmış ve bu dillerde dahi olmayan sözcükler Türkçede türetilmiştir.⁹¹

Bugün birçok kaynakta Fransızca olarak gösterilen **assolist** sözcüğüne dair Uysal’ın açıklamaları ilginçtir: ‘Fr. as+soliste, solist’ten yakıştırma. Fransızcada *assolist* diye bir sözcük yoktur. ... bu sözcük de Fransızca iki sözcük çiftleştirilerek dilimizde yaratılmıştır.’⁹²

⁸⁷ İsmet Zeki Eyuboğlu, *Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü*, Say Yayınları, İstanbul 2017, s. 782.

⁸⁸ <https://www.haberturk.com/yazarlar/murat-bardakci/889495-vatandas-rumca-konus> (16.12.2018)

⁸⁹ Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî, (Latin Harfleriyle)*, (Haz: Raşit Gündoğdu, Niyazi Adıgüzel, Ebru Faruk Önal), İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul 2018, s. 200; Karaağaç, 2015, s. 278; Toven, 2015, s. 191; Hamza Ermiş, *Arapçadan Türkçeleşmiş Kelimeler Sözlüğü*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2014, s. 114.

⁹⁰ Sevan Nişanyan, *Nişanyan Sözlük: Çağdaş Türkçenin Etimolojisi*, Liber Plus Yayınları, İstanbul 2018, s. 243; Eyuboğlu, 2017, s. 254.

⁹¹ Detaylı bilgi için bk. Agâh Sırrı Levend, ‘Uydurma Nedir? Uydurmacılık Niye Derler?’, *Türk Dili*, 1965, C. XV, S. 169, s.1-4; Ömer Asım Aksoy, ‘Uydurma’, *Türk Dili*, 1981, C. XLII, S. 350, s. 457-462.

⁹² Sermet Sami Uysal, *Türkçe’de Yaratılan ‘Fransızca’ Sözcükler ve Türkçede Anlamları Değiştirilen Fransızca Sözcükler*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2014, s. 67.

Türkçe Sözlük'te argo notu düşülen **cebellezi** sözcüğü hakkında Nişanyan'ın açıklamaları şöyledir: '< ? Türkiye Türkçesi cep → CEP. +ellezi eki muhtemelen Arapça taklidi olup yapısı açık değildir.'⁹³ Aktunç ise sözcüğün Arapça *ceyb* kelimesinden neolojizm, türeti, uydurma olduğunu belirtmektedir.⁹⁴

Türkçe Sözlük'te *özensiz bir biçimde* ve *gürültülü* olmak üzere iki farklı anlamı verilen **harrangürra** sözcüğü için Tietze, *ḥarān-ı gūr* tamlamasının etkisinde olduğunu düşünmekte ve varyantlarını *har gür/hara gūra* olarak vermektedir. *Gürültülü karışıklık* olarak anlamlandırdığı bu sözcüğün kökeni ile ilgili de 'belki Farsça ḥarān! 'eşek!', aslında ḥarān 'eşekler'' açıklamasını yapmaktadır.⁹⁵

Toven ise bu yapının *hırgürden* uydurma olduğunu ifade etmektedir.⁹⁶ Bugün Türkçe Sözlük'te *har gür* (tartışıp çekişme), *har hur* (karışıklık ve anlaşmazlık) ve *hırgür* (geçimsizlik, kavga) şeklinde geçen kullanımları da göz önünde bulundurursak bu sözcüğün bu yapılardan uydurma olduğunu söylemek mümkün görünmektedir.

Muhallebi sözcüğü de etimolojisi tam olarak yapılamamış kelimelerden biridir. Nişanyan *muhallebi* maddesinde Arapça *sūt* anlamına gelen *ḥalab* kökünden mufa 'al vezninde türetilmiş bir **muḥallab* sözcüğünden bahsetmekle birlikte Arapça kökenli olduğuna kesin gözüyle baktığı muhallebi sözcüğüne dair bu dilde bir eşdeğerin kaydedilmediğini de not düşmektedir.⁹⁷

Aktunç, *muhallebici* sözcüğünün yapısı ile ilgili olarak *Arapça-Türkçe* ifadesini kullanmaktadır.⁹⁸ Kanar⁹⁹ ve Mutçalı¹⁰⁰ sözlüklerine bu kelimeyi almazken; Redhouse ve Karaağaç söz konusu sözcük için *Arapça*, Ermiş ise *Osmanlı Türkçesi* ibaresine yer vermektedir.¹⁰¹

⁹³ Nişanyan, 2018, s. 124.

⁹⁴ Hulki Aktunç, *Büyük Argo Sözlüğü (Tanıklarıyla)*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2017, s.72.

⁹⁵ Andreas Tietze, *Tarihî ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C.3 F-J, Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) Yayınları, Ankara 2016, s. 403.

⁹⁶ Toven, 2015, s. 258.

⁹⁷ Nişanyan, 2018, s. 578.

⁹⁸ Aktunç, 2017, s. 222.

⁹⁹ Mehmet Kanar, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Say Yayınları, İstanbul 2012.

¹⁰⁰ Serdar Mutçalı, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Dağarcık Yayınevi, İstanbul 2018.

¹⁰¹ Redhouse, 2015, s. 1766; Karaağaç, 2015, s. 557; Ermiş, 2014, s. 359.

Bir diğer sözcük olan **tebelles** ile ilgili olarak, Şemseddin Sami ve Toven *galat* ifadesini kullanmakta ve doğru şeklini *teberleş* olarak vermektedir.¹⁰² Nişanyan ise söz konusu kelimenin beleş kökünden Arapça kurala göre türetilmiş uydurma bir sözcük olduğunu düşünmektedir.¹⁰³

¹⁰² Şemseddin Sami, 2018, s.298; Toven, 2015, s. 721.

¹⁰³ Nişanyan, 2018, s. 837-838.

2. ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ TANIMI

Gelişimi 8. yüzyıldan itibaren yazılı metinlerle takip edilebilen Türk dilinin bazı temel kuralları bulunmaktadır. Bu kuralların önemli bir bölümünü ünlü ve ünsüz harfler ile bu harflere bağlı olarak meydana gelen fonetik hadiseler oluşturmaktadır. Türkçede genellikle ses olaylarının meydana geliş sebepleri, sonuçları ve istisnaları bellidir.

Türkçede kelime içerisinde aynı ünsüz yan yana bulunmaz, eğer bulunursa ünsüz ikizleşmesi (gemination) hadisesi meydana gelmiş demektir. Söz konusu hadise, Türkçenin ilk yazılı belgeleri olan Köktürk kitabelerinden itibaren görülmekte, dolayısıyla da araştırmacıların uzun zamandır inceleme alanında bulunmaktadır.

Deny, Türk hecesinin yapısını anlattığı 108. maddede ikizlenik ünsüzler terimiyle ilgili yaptığı kısa bir açıklamadan sonra şu izahata yer vermektedir:

‘...Doğu lehçeleri de bazı sayı adları ortasındaki ünsüzü (takvimin anlaşıldığı için açık bir ifadeyle bir öge diye?) ikizletirler. İkki veya ekki (iki); yetti (yedi); dokkuz (dokuz). Belki bu ikizleme, Türkiye Türkçesindeki elli biçimine bir açıklama olabilir.’¹⁰⁴

Elöve tarafından söz konusu maddeye eklenen 124. dipnotta ise şu açıklamalar yapılmaktadır:

‘... Eski lehçelere gelince gerek istemeyerek gerek isteyerek ikizleme bunlarda da görülür. Aynı veya çıkış yerleri yakın olan örneğin t,d -s,z -s,ş -l-k gibi ünsüzlerin Arap imla biçimindeki şedde işaretiyle gösterilenleri Divanü Lugati’t-Türk’te bir haylidir. Hatta divandan sonraki Türk lehçelerinde de Türkçe sözlerin bu türlü olanlarında tek ünsüz üzerine ikizleme işareti konulduğu görünür...

‘...Lehçemizde yaşayan geçici ikizlemeler ise ister işaretli ister işaretsiz ve tek harfle yazılı olsun gerek Arap harfli gerek daha önceki Uygur ve Orhun yazılı imlalarda yer yer görülmektedir.’¹⁰⁵

Ergin, *konsonant ikileşmesi* dediği bu hadiseyi şöyle açıklamaktadır: ‘Bir gramer birliğinde bir konsonantın iki defa söylenmesi hadisesi olan konsonant ikileşmesi de

¹⁰⁴ Deny, 2012, s. 82.

¹⁰⁵ Deny, 2012, s. 81.

Türkçede çok nadirdir. Yedi-yeddi, sekiz-sekkiz, dokuz-dokkuz, ana-anne gibi bazı misallerde görülür.¹⁰⁶

Ediskun'un söz konusu hadise ile ilgili açıklamaları şöyledir: 'Türkçede kök biçimindeki kelimelerde ünsüzler ikizleşmesi (=gémination) yoktur. Eski Türkçede ikki, sekkiz, ottuz; bugünkü Türkçede de anne gibi kelimelerde ünsüzler ikizleşmesine rastlıyoruz. Eski kelimelerimizin sonradan iki, sekiz, otuz olduğunu; ana kelimesinin de İstanbul ağzında önce âne'ye sonra da anne'ye çevrildiğini görmekteyiz.'¹⁰⁷

Hatiboğlu'nda konu şöyle geçmektedir: 'ses ikilemesi (Fr., İng., Alm. gemination): Bazı sözcüklerde çeşitli nedenlerle, aynı ünlünün veya aynı ünsüzün yan yana bulunması. Türkçede iki (ikki), yedi (yeddi), sekiz (sekkiz), dokuz (dokkuz), yaşa (yaşşa), eşek (eşşek), aşağılık (aşşağılık); Arapçada şiddet, tevellüt; İngilizcede foot (ayak); Almandada haar (saç) vb.'¹⁰⁸

Banguoğlu, Türkçede kökten ikiz sesdeşlerin (consonne géminée) olmadığını belirttikten sonra açıklamalarına şöyle devam etmektedir:

'Organik ikizleşme (gémination) ise nadirdir. E.T. ikki, sekkiz, tokkuz, ottuz, ellig gibi. Ancak içseste üretim, birleşim, ses değişmesi yollarıyla gelmiş oldukları belli veya çekimle karşılaşmış aynı cinsten iki sesdeşe rastlanır. Belli, yassı, anne, gömme, akkuyruk, tutturmak, kireççi, yolluk, ıssız, yuttum gibi.'¹⁰⁹

Osman Nedim Tuna'nın ünsüz ikizleşmesine dair yaptığı tasnif ve açıklamalar oldukça kıymetlidir. Tuna, önce ünsüz ikizleşmesi hadisesini tanımlamakta ve konuya dair elli, assı, çulluk, ıssız, allak bullak, pulluk... örneklerini vermektedir. Daha sonra ise *yalancı ikizleşme* başlığını açmakta ve bu durumu ekleşme, benzeşme, yansıtma ve duygululuk ikizleşmesi olmak üzere dört sebebe bağlamaktadır.¹¹⁰

¹⁰⁶ Ergin, 2013, s. 52.

¹⁰⁷ Haydar Ediskun, *Yeni Türk Dilbilgisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2017, s. 75-76.

¹⁰⁸ Vecihe Hatiboğlu, *Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara 1978, s. 106.

¹⁰⁹ Banguoğlu, 2015, s. 62.

¹¹⁰ Osman Nedim Tuna, *Türk Dilbilgisi (Fonetik ve Morfoloji)*, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü Ders Notları:3, Malatya 1986, s.32.

Özön'ün kitabındaki *Yazım, Sözcük, Terim Kılavuzu* bölümünde yer alan *ses ikilenmesi* terimi bahsi geçen fonetik hadisenin farklı bir isimlendirmesi olsa gerektir. Araştırmacı bu maddede herhangi bir açıklama yapmamıştır.¹¹¹

Topaloğlu'nda bu ses hadisesi şöyle geçmektedir: 'Ünsüz ikizleşmesi (Osm. teşeddüd, Fr. gémination). Bir kelimedede çeşitli sebeplerle bir ünsüzün iki defa söylenmesi. Ör. aşağı→aşşağı, eşek→eşşek, sekiz→sekkiz, ana→anne, yazık→yazzık, yaşa→yaşşa.'¹¹²

Koç, ses ikilemesi (Alm. gemination; Fr., İng. gemination) terimini 'Bir sözcükte aynı sesin yan yana bulunması.' şeklinde tanımlamakta ve şu örnekleri vermektedir: eşek>eşşek, sekiz>sekkiz, aşağılık>aşşağılık, saat, hiddet, millet.¹¹³

Korkmaz, söz konusu ses hadisesini ikizleşme ve ünsüz ikizleşmesi olmak üzere iki defa ele almıştır. Bu iki sözlük maddesinde yaptığı tanımlar ve verdiği örnekler şöyledir:

'İkizleşme (Alm. gemination; Fr. gémination; İng. gemination): İç seste iki ünlü arasında bulunan bazı ünsüzlerin boğumlanmalarındaki tekrarlanma: iki/ikki, yedi/yeddi, yetti, otuz/ottuz, tokuz/tokkuz gibi. Eski Türkçede ve öteki Türk lehçelerinde görülebilen ikizleşme olayı, Türkiye Türkçesinin yazı dilinde yoktur. Genellikle bazı Anadolu ağızlarında devam edegelen bir olaydır. Yeddi 'yedi', dokkuz 'dokuz'...

Lehçelerde uzun ünlülerin kaybindan ortaya çıkmış telafi (yerine geçme) sesi niteliğinde ikizleşmeler de vardır. Özb. sāde > sadde, Kum. tāze > tazze, Az. T. çakal > çakkal vb.

Türetme, birleşme veya ses değişmesi yoluyla yan yana gelmiş bulunan yassı < yat-sı < yatsıg, gömme < göm-me, yolluk < yol+luk... gibi kelimelerdeki ikizleşmenin bu olayla ilgisi yoktur.

Kubbe, mücella, muattal, müddet, cellat, hisse, cadde gibi Arapça kelimelerdeki ikiz ünsüzler de bu kelimelerin asıllarında var olan çift ünsüzlerdir. ...¹¹⁴

¹¹¹ Özön, 1986, s.482.

¹¹² Topaloğlu, 1989, s. 152.

¹¹³ Koç, 1992, s. 228.

¹¹⁴ Korkmaz, 2017, s. 159.

Deny'nin *Türk Dili Gramerinin Temel Kuralları (Türkiye Türkçesi)* ismiyle dilimize çevrilen kitabında *İkizleşme* başlığı altında yukarıdaki bilgilerden farklı olarak şu açıklamalara yer vermektedir:

'Türkiye Türkçesi uzun ünlülere karşı olduğu gibi, uzun (çift) ünsüzlerden de kaçınmaktadır. Gene de, rastlantı sonucu, daha doğrusu bir ekle yapılan kelimelerde ikizleşme olabilir: güzellik (güzel-lik), etti (et-ti).

...eklerin başındaki ünsüzler patlayıcılardan t, d, ç, c, k ve g; sızıcılardan ise s, l, m'den başkası olamaz. Öte yandan ... patlayıcı iki g sesi arka arkaya gelemez. Demek ki mümkün olan ikizleşmeler şu ünsüzlerle sınırlıdır: t(d), ç(c), k,s,l,m. Eğer kelimelerin (veya eklerin) sonunda sadece tonsuz patlayıcıların bulunabileceği kuralını kabul edersek, parantez içinde yazdığımız harfleri bu serinin haricinde tutmamız gerekir.

Buna karşılık prensipte organik ikizleşme olmaz, yani kökteki ünsüz ikileşmez. Bu da Türkçe köklerde birbirini takip eden iki ünsüzün birbirlerinden farklı olmasının neticesidir.¹¹⁵

Hengirmen, sözlüğünün '*ses ikilemesi*' (İng. phone reduplication; Alm. gemination; Fr. reduplication phonétique) maddesinde şu tanımlamayı yapmaktadır: 'Sözcüklerde bazı seslerin yinelenmesi ile ortaya çıkan ikilik. Eşek>eşşek, aşağı>aşşığı.'¹¹⁶

Karaağaç, *Türkçenin Dil Bilgisi* kitabında ikizleşme ile ilgili olarak Korkmaz'da geçen tanımı ve açıklamaları genişleterek tekrar etmektedir: 'İç seste iki ünlü arasında bulunan bazı ünsüzlerin iki ayrı heceye ait olmak şartıyla yinelenmeleri olayıdır. Türkçenin söz varlığında birkaç istisna dışında ikiz ses yoktur ve bunlar da değişik ses olaylarından kaynaklanmaktadır. ...Elli, yassı, belli, aşağı > aşşığı, aman > amman... İkizleşme kök ve taban sözlerde olur: iki > ikki; yedi > yeddi, yetti...

Asıl birim ile bağlı birim arasındaki aynı iki ünsüzün yan yana gelmesinin bu olayla ilgisi yoktur. Yassı < yat-sı < yat-sığ, gömme < göm-me, yolluk < yol-luk, ıssız < idi-siz...

¹¹⁵ Jean Deny, *Türk Dili Gramerinin Temel Kuralları (Türkiye Türkçesi)*, (çev: Oytun Şahin), TDK Yayınları, Ankara 2013, s.128-130.

¹¹⁶ Hengirmen, 2009, s. 319.

Bazı Türk yazı dillerinde uzun ünlülerin kaybindan ortaya çıkmış ikincil ses niteliğindeki ikizleşmeler de vardır. Özb. sâde < sadde, Kum. taze < tazze vb...¹¹⁷

Özkan, *Ünsüz İkizleşmesi* başlığı altında şu bilgileri aktarmaktadır: ‘İkizleşme, iç seslerde iki ünlü arasında bulunan bazı ünsüzlerin boğumlanma sırasında tekrarlanması durumudur. Ünsüz ikizleşmesi Türkçede kelime köklerinde çok az rastlanan bir ses hadisesidir. (iki/ikki, yedi/yetti, tokuz/tokkuz). Bugün anne, elli gibi bir-iki kelimedede görülen ikiz sesler ise sonradan ortaya çıkmıştır.

...Gömme < göm-me, yolluk < yol-luk, sattım < sat-tı-m örneklerinde olduğu gibi bazen türetme, birleşme esnasında da bir ikizleşme görülmektedir; ancak buradaki ikizleşme yukarıda anılan ünsüz ikizleşmesi değildir.’¹¹⁸

Araştırmacı, ünsüz türemesi konusunu ele alırken açmış olduğu ‘İkizleşme şeklinde türeme’ başlığı altında ise şu açıklamalara yer vermektedir: ‘İkizleşme, bir kelime bünyesindeki bir ünsüzün iki defa söylenmesidir. Dilimizde ünsüz ikizleşmesi pek sık rastlanan bir hadise değildir. Bununla birlikte bazı kelimelerde ünsüz ikizleşmesine rastlanmaktadır. ...anne<ana, debbo<depo, eşşek<eşek, rakkam<rakam, yaşşa<yaşa, azzık<azık.’¹¹⁹

Eker’in *İkizleşme, tekleşme* başlığı altında yaptığı açıklamalar şöyledir: ‘İkizleşme (gemination/doubling), sözcük kökündeki herhangi bir sesin, yan yana iki kez yer almasıdır. İkizleşme uzun ünlünün kısalması, vurgu gibi seslik nedenlerle ortaya çıkabilir. ...yedi >yeddi (ağız), ana>>anne.

... Türkçede ünsüz uzunluğu (ikiz ünsüzler) da fonemiktir.’¹²⁰

Araştırmacının konuya ait dipnotta verdiği bilgiler de önemlidir: ‘Yazı dilindeki Türkçe kökenli sözcüklerde ıssız, elli, anne vb. birkaç sözcük dışında ikiz ünsüz yoktur...

¹¹⁷ Karaağaç, 2013, s. 131-132.

¹¹⁸ Özkan, 2009, s. 142-143.

¹¹⁹ Özkan, 2009, s. 177.

¹²⁰ Eker, 2016, s.237.

...Aynı şekilde Arapça kökenli züca:ciye ve cüza:m sözcüklerindeki uzun ünlüler kısılırken, kendilerinden önceki /c/ ve /z/ ünsüzlerini ikizleştirerek söyleyişte züccaciye ve cüzzam şekillerinin ortaya çıkmasına yol açmıştır.¹²¹

Demir ve Yılmaz'ın konuyla ilgili görüşleri şöyledir: 'Az sayıda Türkçe sözcükte, söz içinde yer alan ünsüzler tarihsel süreç içinde çeşitli nedenlerle ikizleşmiştir. ... elig>elli '50' sözcüğünde de ünsüz ikizleşmesi olduğu düşünülmektedir.

... Uzunluk alıntı sözcüklerde de ikizleşmeye neden olabilir: cüzām>cüzzam...¹²²

Coşkun, ünsüz türemesi hadisesini anlatırken açmış olduğu '*Hece sonunda ünsüz türemesi*' isimli alt başlığın bir paragrafında şu açıklamayı yapmaktadır: 'Bazen pekiştirmek amacıyla kelimenin ikinci hecesinin başındaki ünsüzün aynısı olan bir ünsüz daha türer, böylece aynı iki ünsüz yan yana gelir. Bu olaya ikizleşme denir. anne < Kutadgu Bilig Dizini ana, elli < Kutadgu Bilig Dizini elig, hüzzam < Ar. huza:m, füceten < Ar. fuc'eten, sille < Far. si:li:, kezzap < ti:z-a:b'¹²³

Ayrıca araştırmacının '*Ünsüz türemesi, kelimelerde akıcılığı ve kelimelerin dilde tutunmasını sağlamak için gerçekleştirilir.*¹²⁴ şeklindeki ifadesi göz önünde bulundurulduğunda ikizleşme hadisesinin sebebini de selaset ve kalıcılığı sağlama olarak açıkladığını söylemek mümkün görünmektedir.

Vural ve Böler'in izlediği yol da Coşkun'un yapmış olduğu sınıflandırmaya uymaktadır. Araştırmacılar ünsüz türemesini izah ederken açtıkları '*İkizleşme şeklinde türeme*' alt başlığı içerisinde şu bilgilere yer vermektedir: 'İkizleşme, bir kelime bünyesindeki bir ünsüzün iki defa söylenmesidir. Dilimizde ünsüz ikizleşmesi pek sık rastlanan bir hadise değildir. Bununla birlikte bazı kelimelerde ünsüz ikizleşmesine rastlanmaktadır: ana>anne, elig>elli, aman>amman, aşığ>aşşığı, çakal>çakkal, depo>debbo, döşek>döşşek, eşek>eşşek, ısır->ıssır-, ışık>ışşıh, kaşık>gaşşıh, küçük>güççük, sekiz>sekkiz, şeker>şekker, yazık>yazzık, Ar. fuc'eten>füceten 'ansızın', Ar. huzām>hüzzam 'Klasik Türk müziğinde bir makam', Far. sili>sille gibi.'¹²⁵

¹²¹ Eker, 2016, s.237.

¹²² N. Demir-E. Yılmaz, *Türk Dili El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara 2016, s.165-166.

¹²³ Coşkun, 2016, s. 72-73.

¹²⁴ Coşkun, 2016, s. 72.

¹²⁵ Vural-Böler, 2017, s.94.

Araştırmacılar çalışmalarının başka bir bölümünde yer alan bir dipnotta ise şu açıklamayı yapmışlardır: ‘...Türkçe kelimelerde aynı iki ünsüz ancak köklerle eklerin birleşme noktalarında bulunabilir: idi ‘sahip’+sız>ıssız, ak+kuyruk>akkuyruk, bıkkın>bıkkın, el+ler>eller, em+mek>emmek, göm+me>gömmek, ıs+sız>ıssız, kireç+i>kireççi, sat-tı>attı, tut+tur->tuttur-, yol+luk, yut+tum>yuttum gibi.’¹²⁶

¹²⁶ Vural-Böler, 2017, s.81.

3. DEĞERLENDİRME

Türk dilinin fonetiğinde önemli bir yer tutan ikiz ünsüz teriminin dil bilgisi kitapları ve gramer terimleri sözlüklerinin birçoğunda yer aldığını söylemekle birlikte söz konusu ıstılahla ilgili yapılan tanım ve açıklamaların yüzeysel kaldığını, konunun geniş bir perspektiften ele alınmadığını belirtmek gerekir. Ayrıca bizim tespitlerimize göre birkaç makale¹²⁷ dışında gerek ikiz ünsüz gerekse ünsüz ikizleşmesi üzerine yapılmış monografik bir tez veya kitap çalışması da bulunmamaktadır.

Değerlendirmemize kaynaklarda kullanılan terminolojiden başlamak gerekirse, araştırmacıların farklı terimlere yöneldiğini fakat genel çerçevede üzerinde anlaşılan terimin ‘ikiz ünsüz’ olduğunu söylemek mümkündür. Kullanılan diğer ıstılahlar ise ikizlenik ünsüz, ikiz konsonant, ikiz harf, ikiz sesdeş, uzun ünsüz, çift ünsüz şeklindedir.

Burada ‘çift ünsüz’ teriminin, Türkiye Türkçesi özelinde sözcük içerisinde yan yana gelen aynı iki ünsüz için kullanılmasının kavram karmaşasına yol açtığı kanaatindeyiz. Zira birçok gramer çalışmasında sözcük başında, ortasında özellikle de sonunda yer alan farklı iki sestem oluşan ünsüz çiftleri için de bu adlandırma kullanılmaktadır.¹²⁸ Ayrıca Eski Türk Runik yazı sisteminde iki farklı ünsüz sesi işaretleyen harfler de (-ld/lt, -nç, -nd/nt, -ng, -ny) ‘çift ünsüz’ olarak adlandırılmaktadır.¹²⁹

İkizlenik ünsüz, ikiz konsonant, ikiz harf ve ikiz sesdeş terimleri konuya hâkim olmakla birlikte ikizlenik kelimesinin Türkçe ses ahengine pek uymaması ve daha çok diğer bilimlerin literatüründe kullanılması; konsonant veya sesdeş yerine ‘ünsüz’ kullanımının yaygın olması; ‘harf’ ibaresinin hem ünlü hem ünsüz sesleri karşılaşması

¹²⁷ Talat Tekin, ‘Türk Dil ve Lehçelerinde Ünsüz İkizleşmesi’, *Çağdaş Türk Dilleri-Makaleler 3*, TDK Yayınları, Ankara 2013, s. 201-208; Ahat Üstüner, ‘Türkçede Fonetik Pekiştirmeden Kaynaklanan Ünsüz İkizleşmeleri’, *IV. Uluslararası Türk Dil Kurultayı Bildirileri II*, TDK Yayınları, Ankara 2007, s. 1881-1892; V. M. Anisimov, ‘Yakut Türkçesinde İkizleşmiş Ünsüzler’, (Çev. Emine Atmaca-Reshide Adzhumerova), *Turkish Studies-International Periodical For The Languages Literature and History of Turkish or Turkic*, 2013, C.8/1, s. 775-780; İclal Ergenç-İpek Pınar Bekar, ‘Türkçede Ünsüz ikizleşmesi’, *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 2013, S.1, s. 173-191.

¹²⁸ Ergin, 2013, s.67; Ediskun, 2017, s. 76; M. Kaya Bilgegil, *Türkçe Dilbilgisi*, Salkımsöğüt Yayınevi, Erzurum 2014, s.268; Gencan, 2007, s.87; Banguoğlu, 2015, s. 54; Paçacıoğlu, 1987, s. 30; Nurettin Koç, *Yeni Dilbilgisi*, İnkılâp Yayınevi, İstanbul 1996, s. 606; Bozkurt, 2012, s.253; Hengirmen, 2015, s.86; Özkan, 2009, s.144; Coşkun, 2016, s. 67; Vural-Böler, 2017, s.82.

¹²⁹ Talat Tekin, *Orhon Türkçesi Grameri*, TDK Yayınları, Ankara 2016, s. 41-43; Kemal Eraslan, *Eski Uygur Türkçesi Grameri*, TDK Yayınları, Ankara 2012, s. 70-71.

fakat burada kastedilenin sadece ünsüzler olması gibi küçük sebeplerle çalışmamızda tercih ettiğimiz terim ‘ikiz ünsüz’ olacaktır.

İkiz ünsüz teriminin tanımlanması noktasında kaynaklarda verilen bilgiler karşılaştırıldığında Korkmaz ve Karaağaç tarafından yapılan açıklamaların ayrı bir yerde durduğu görülmektedir. Korkmaz, ikiz ünsüz terimini tanımlarken ‘*aynı hece içerisinde bulunan ve ses değeri bakımından tek bir ünsüz durumunda olan*’ ibaresini düşmekte; konuyu Arapça, Almanca ve İngilizceden örneklerle açıklamakta, Türkçe bir örneğe yer vermemektedir. Karaağaç da ‘Türkçenin Dil Bilgisi’ isimli çalışmasında söz konusu terimle ilgili olarak Korkmaz’da yer alan yukarıdaki ifadelerin aynısını tekrarlamaktadır. Daha sonra Türkçede böyle bir yapının olmadığını belirten Karaağaç, birkaç istisnanın varlığından söz etmekte ve yassı, belli gibi farklı hecelerde var olan aynı seslerin yan yana gelmesi sonucu oluşan yapıları örnek olarak vermektedir. Vural ve Böler tarafından hazırlanan kitaptaki tanımlama da yukarıdaki açıklamalar minvalindedir.

Bugün Türkiye Türkçesinin ‘kelime köklerinde aynı cins iki ünsüz yan yana bulunmaz’ şeklindeki dil yasasının ihlal edildiği tüm sözcüklerdeki en önemli kaide, kelime içerisinde yan yana gelen konsonların farklı hecelere ait olmasıdır. Dilimizde son zamanlarda batı dillerinden yapılan ödünçlemeler dışında tek bir hece içerisinde aynı iki ünsüzün yan yana geldiği örnek yoktur. Dolayısıyla Türkiye Türkçesi üzerine monografik bir çalışma niteliği taşıyan tezimizde ‘ikiz ünsüz’ terimi için araştırmacıların yapmış oldukları açıklamalar ve verdikleri örnekleri göz önünde bulundurarak ‘Sözcük içerisinde ardışık hecelere ait olmak şartıyla yan yana bulunan aynı iki ünsüz’ şeklinde özetleyebileceğimiz tanım esas alınmıştır. ‘Aynı cins’ ifadesi anlam karmaşasına yol açtığından dolayı özellikle kullanılmamıştır.

Yine yukarıdaki kuraldan hareket edecek olursak, art zamanlı bir bakış açısıyla, bugün köklerinde ikiz ünsüz barındıran Türkçe sözcüklerin tamamının ikincil olduğunu söylemek mümkündür. Söz konusu sözcüklerin her birine dair yapmış olduğumuz araştırmaların sonuçları da bu varsayımı destekler niteliktedir. Fakat Ediskun, ‘*ikki, sekkiz, ottuz sözcüklerinin daha sonra iki, sekiz, otuz yapılarına dönüştüğü*’ şeklindeki açıklaması ile bize bu kelimelerin ikiz ünlülü şekillerini birincil kabul ettiğini düşündürmektedir. Bilgegil’in sessiz harf düşmesini anlatırken kullandığı şu cümle de

önemlidir: *Ottuz, dokkuz, sekkiz gibi bazı kelimeler otuz, dokuz, sekiz halini almıştır.*¹³⁰ Korkmaz ise ‘Düşme’ başlıklı sözlük maddesinde *ottuz>otuz, sekkiz>sekiz* örneklerini vermektedir.¹³¹

Eker, ‘*Türkçede ünsüz uzunluğu (ikiz ünsüzler) da fonemiktir.*’ şeklindeki tespitini sadece bu cümle ile sınırlandırmış, konuyu açıklayıp örneklendirmemiştir. Bu açıklama üzerine şunu söyleyebiliriz ki tarihî metinlere bakıldığında kelime içerisindeki ikiz ünsüzlerin sözcük üzerinde semantik boyutta bir etkisinin olmadığı görülmektedir.

Mukaddimetü'l-Edeb	isig: sıcak, ısı.	issig: sıcak, ısı.	Fonemik değildir.
Codex Cumanicus	alay: şöyle, öyle.	alley: şöyle, öyle.	Fonemik değildir.
Lutfi Divanı	tiken: diken	tikken: diken	Fonemik değildir.

Yine Türkiye Türkçesinde ‘anne’ ve ‘ana’ sözcüklerini ele alacak olursak Türkçe Sözlük’te söz konusu kelimelerin anlamları şöyle verilmiştir:

anne: 1. çocuğu olan kadın, ana, valide, kocakarı, mader, nene, aba. 2. yavrusu olan dişi hayvan.¹³²

ana: 1. anne 2. yavrusu olan dişi hayvan. 3. Dinî bakımdan aziz tanınan bazı kadınlara verilen saygı unvanı. 4. ünl. Yaşlı kadınlara saygılı bir seslenme sözü. 5. mec. Velinimet. 6. Alacağın veya borcun faizi dışında olan bölümü. 7. sf. Temel, asıl, esas. 8. mat. Çizgilerden herhangi birini anlatan kelimeye sıfat olarak geldiğinde o çizginin, belirli bir kural altında hareket ederek bir yüzey oluşturmaya yaradığını anlatan bir söz.

133

Araştırmacıların kelime tabanlarında ünsüz ikizleşmesi örneği olarak kabul ettikleri sözcükler ise şunlardır¹³⁴:

- ✓ assı
- ✓ anne

¹³⁰ Bilgegil, 2014, s. 270.

¹³¹ Korkmaz, 2017, s. 120.

¹³² Türkçe Sözlük, TDK Yayınları, Ankara 2011, s. 131.

¹³³ Türkçe Sözlük, TDK Yayınları, Ankara 2011, s. 117.

¹³⁴ Sıralanan bu örnekler kaynaklarda topyekûn bir şekilde yer almamaktadır.

- ✓ belli
- ✓ elli
- ✓ ıssı~ıssi
- ✓ ıssız~ıssız
- ✓ yassı

Dil, sürekli gelişip değişmekte fakat bunu kendi kurallarını merkeze alarak yapmaktadır. Dolayısıyla bir yandan temel ilkeler mevcudiyetini korurken diğer yandan istisnalar ortaya çıkabilmekte veya var olan kural dışlıklar uyuma girmektedir. Bu aşamaları yaşayan dilin her dönemdeki temel iç dinamiklerinden biri ise nedenselliklerdir. Dilde, daha dar anlamda Türkçede, görülen hemen her bir fonetik hadisenin meydana geliş sebepleri ve sonuçları bellidir. Bu bağlamda, çalışmamız özelinde, taranan kaynakların verdiği bilgilere göre ünsüz ikizleşmesinin meydana geliş sebepleri şunlardır:¹³⁵

- ✓ Uzun ünlünün kısalması
- ✓ Kelime sonundaki G# sesinin erimesi
- ✓ Türetme
- ✓ Birleşme
- ✓ Vurgu

Burada üzerinde konuşulması gereken husus, kelime sonundaki G# sesinin erimesinin ünsüz ikizleşmesine sebep olduğu kanaatidir. Mevcut kaynaklar içerisinde bu düşüncüyü ilk kez kaleme alan Ergin, ünsüz ikizleşmesi hakkında oldukça açık bir dil ile yapmış olduğu açıklamalarda ikiz ünsüzün görüldüğü kelimeler üzerinde tek tek durmaya çalışmıştır. Bu önemli bilgiler içerisinde yer alan ‘elli’ ve ‘ıssı’ kelimelerine dair izahatta da burada görülen ikizleşmenin sebebini yukarıda bahsetmiş olduğumuz gerekçeye bağlamıştır. Her ne kadar bugün /l/ ve /s/ seslerinin ikizleştiği bu sözcüklerde kelime sonlarındaki G# sesinin eridiği görünüyorsa da tarihî metinlerde söz konusu unsurların ‘ellig’ ve ‘ıssıg’ şekillerine de rastlamak mümkündür.¹³⁶ Dolayısıyla bu kelimelerdeki

¹³⁵ Buradaki maddeler taranan kaynaklarda topyekûn şekilde yer almamakla birlikte açık ve net ifadelerle de bir gerekçe olarak belirtilmemiştir. Çoğu zaman eserlerin farklı bölümlerindeki ifadeler ve örnekler yorumlanarak bir nevi çıkarımda bulunma yoluyla sonuca gidilmiştir.

¹³⁶ **ellig**: ‘50’: İKPÖ (13/VI-5, 16/XII-1, 42/LXIV-4); DLT (DLTD, s.177); KE (KED, s. 186); NF (NF Dizin s.120)...

ıssıg/ıssıg: ‘sıcak’: KE (KED, s.257), NF (NF Dizin s.188), ME (ME, s. 130), HBD (s. 256)...

ikizleşme hadisesinde sözcük sonunda yer alan G# sesinin rolü ve önemi düşünülmelidir. Ayrıca sıkça karşımıza çıkan kelime sonundaki G# sesinin erimesi hadisesinin neden başka kelimeler üzerinde değil de sadece sınırlı sayıdaki sözcükler üzerinde böyle bir etki oluşturduğu, ünsüz ikizleşmesine sebep olduğu, da izaha muhtaçtır.

Yukarıda ünsüz ikizleşmesini meydana getiren sebepler içerisinde sayılmamakla birlikte hem konuşma hem de yazı dilimizde benzeşme neticesinde iki ünsüzün yan yana geldiği pek çok örneğe rastlanmaktadır. Özellikle alıcı dilde ikiz ünsüz barındırmayan pek çok örnek bugün Türkçe Sözlük'te dolayısıyla yazı dilimizde ikiz ünsüzlü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Konuşma dilinde benzeşme neticesinde iki ünsüzün yan yana geldiği örnekler çalışmamızın konusu dâhilinde değildir. Dolayısıyla da bazı araştırmacılar tarafından konuyla ilgili olarak verilen örneklerin ve yapılan açıklamaların bir özet mahiyetinde aktarılmasıyla yetinilecektir.

Deny'in konuyla ilgili şu ifadeleri önemlidir: *n (veya ñ) 'den sonra l>n benzeşmesi ... onlar yerine onnar, görsünler yerine görsünner, dinlemek yerine dinnemek. Şuna da dikkat edilmeli ki bu hadise ünsüzün çift okunmasına varıyor.*¹³⁷ Bilgegil'in açıklamaları şöyledir: *Bazen bir geniz sesi, ağız sesini kendisine benzetir. Hatalı olarak 'onlar' yerine 'onnar', 'baksınlar' yerine 'baksınnar' denmesi bu yüzdendir.*¹³⁸ Koç, tüm ünsüz benzeşmesinin yalnızca konuşma dilinde kendini gösterdiğini belirttikten sonra şu örnekleri vermektedir: *almazsa>almassa, anlatmak>annatmak, bunlar>bunnar, yünlü>yünnü, günler>günner, yanlış>yannış, nişanlı>nişannı, eczane>ezzane.*¹³⁹ Korkmaz'ın örnekleri ise şöyledir: *...tarla>talla, türlü>tüllü, olmazsa>olmassa, yatsı>(yat-sığ)>yassı, 'yassı namazı', gitsin>gissin*¹⁴⁰

Ünsüz ikizleşmesini ayrı bir ses hadisesi olarak almayıp ünsüz türemesi içerisinde değerlendiren araştırmacılar da bulunmaktadır. Bunların başında gelen Coşkun ile Vural

¹³⁷ Deny, 2012, s. 143.

¹³⁸ Bilgegil, 2014, s. 271.

¹³⁹ Koç, 1992, s. 262.

¹⁴⁰ Korkmaz, 2017, s.91.

ve Böler, ikizleşme terimini kabul etmiş fakat söz konusu ses hadisesini ünsüz türemesinin bir alt başlığı olarak işlemişlerdir.

Bizim kanaatimize göre söz konusu ses hadiseleri arasında küçük farklar bulunmaktadır. Birincisi ünsüz türemesinde ortaya çıkan ses, genellikle sözcüğün Türkçenin kurallarına uymasına engel olmamaktadır, hatta bazen kural dışı kalan alıntı kelimeleri de uyuma sokmaktadır. (mā’i>mavi gibi.) Fakat ikizleşmeye uğrayan sözcük Türkçenin ‘sözcük kökünde aynı iki ünsüz yan yana bulunmaz’ kuralına istisna teşkil etmektedir.

İkincisi, sözcük başında, sonunda ve ortasında ünsüz türemesi görülebilir ve türeyen ses bir ünsüzle bir ünlünün veya iki ünlünün arasında olabilir. (saklamaç>saklamaç, biscuit>biskuvi...) Fakat ünsüz ikizleşmesi her zaman sözcük içinde ve bir ünlü ile bir ünsüz arasında olur. Ayrıca Coşkun her ne kadar hece sonunda ünsüz türemesi başlığı altında ikizleşme örneklerini verse de aslında burada türeyen ses hece sonunda değil hece başındadır.

Üçüncüsü, ünsüz türemesinde sözcük bünyesine hangi sesin katılacağı belli değildir, kelime içerisindeki herhangi bir ses de bunu kesin olarak belirleyemez. Fakat ikizleşmede ortaya çıkan ünsüz, meydana geldiği yerdeki ünsüzün aynısı olacaktır.

Son olarak belirtmek gerekir ki, bu çalışmada ünsüz ikizleşmesi örnekleri *aslî ikizleşmeler* ve *yalancı ikizleşmeler* olmak üzere temelde iki başlık altında değerlendirilmiştir. Daha önce araştırmacılar tarafından yapılan tanımlar ve konuya dair tespit edilen örnekler ışığında *aslî ikizleşme* kavramı, ‘içseste iki ünlü arasında bulunan ünsüzün, bir veya birden fazla fonetik hadise neticesinde yeni bir sesin ortaya çıkması suretiyle ikizleşmesi’ şeklinde tanımlanmıştır.

Ekleşme, birleşme ve benzeşme neticesinde iki ünsüzün yan yana geldiği durumlar için ise *yalancı ikizleşmeler* terimi kullanılmıştır. Türkçede özellikle kelime yapımında yaygın olarak kullanılan *ekleşme* ve *birleşme* sonucunda iki ünsüzün yan yana geldiği pek çok örnek mevcuttur. Fakat söz konusu örneklerde, aslî ikizleşmeden farklı olarak hem yeni bir ses ortaya çıkmazken hem de bir araya gelen unsurlar ayrıldığında var olan ikizleşme hadisesi ortadan kalkmaktadır.

Benzeşme neticesinde meydana gelen ünsüz ikizleşmeleri ise tarihî dönemlerdeki birkaç kelime ile Türkiye Türkçesinde kullanılan az sayıdaki alıntı sözcükte görülmektedir. Bu gerekçeye bağlı ikizleşmelerde de yeni bir ses ortaya çıkmamaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİHÎ METİNLERDE ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ

Dil, özgün ve tabîî bir niteliğe sahiptir. Bu iletişim aracı içerisinde yer alan yasalar ve kurallar, tarih boyunca varlık gösteren toplumlardan etkilenmekle beraber temelde dilin ortaya çıkışıyla birlikte kendiliğinden var olmuştur. Dolayısıyla bugün bir dilde karşımıza çıkan seslerin, fonetik, morfoloji veya sentaksı ilgilendiren her bir gramatikal durumun tarihsel gelişimi o dilin doğuşuyla birlikte başlamıştır.

Filoloji çalışmaları genellikle senkronik (eş zamanlı) ve diyakronik (art zamanlı) şeklindeki iki farklı yaklaşım üzerine inşa edilmektedir. Bunlardan birincisinde inceleme yapılan konunun belirli bir dönemi ele alınırken ikincisinde tarihî gelişim verilmektedir. Türkçe gibi yüzyıllık geçmişi olan bir dildeki ses hadiselerinin art zamanlı yaklaşımla ele alınması durumunda konuya dair pek çok malzemenin ortaya çıkması ve bugün çözüme kavuşturulamayan sorunlarla ilgili ipuçlarına rastlanması mümkün görünmektedir.

Tezimizin iskeleti senkronik (eş zamanlı) yaklaşım üzerine kurulmuştur. Fakat yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda ünsüz ikizleşmesinin tarihî dönemlerdeki görünümü hakkında özet niteliğinde bir malumat vermenin çalışmamıza önemli katkılar sağlayacağı kanaati oluşmuştur. Bu düşünceden hareketle de tezimizin ilk bölümünde Köktürk Kitabeleri ile Uygur, Karahanlı, Harezmi, Kıpçak, Çağatay ve Eski Anadolu Türkçesi dönemlerine ait belirli eserlerdeki ünsüz ikizleşmesi örnekleri aktarılmıştır.

İnceleme için her döneme ait belli başlı eserler seçilmiş, bunların künyeleri ‘Taranan Eserlerin Kısaltmaları ve Künyeleri’ başlıklı bölümde verilmiştir. Bu bağlamda Köktürkçe için Köktürk Kitabeleri; Uygur Türkçesi için Aç Bars Hikâyesi, Huastuanıft, İrk Bitig, İyi ve Kötü Prens Öyküsü, Kuanşi İm Pusar, Üç İtigsizler; Karahanlı Türkçesi için ise Atebetü'l-Hakayık, Divanü Lûgat-it-Türk, Kutadgu Bilig ve Kur'an Tercümesi taranmıştır.

Harezmi Türkçesindeki ünsüz ikizleşmelerini anlatmak için Husrav u Şîrin, Kışaşü'l-Enbiyâ, Mukaddimetü'l-Edeb, Mu'înü'l- Mürîd ve Nehcü'l-Ferâdis'ten faydalanılmıştır. Kıpçak Türkçesi dönemine ait Codex Cumanicus, Gülistan Tercümesi, Kitâb al-İdrâk li-lisân al-Atrâk, El-Kavânînü'l-Küllîyye Li-Zabti'l-Lügati't-Türkiyye,

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugali ve Munyetu'l-Ğuzât olmak üzere altı eser incelenmiştir.

Çağatay Türkçesi için Bâbü, Lutfi, Mevlâna Sekkâkî ve Hüseyin Baykara'nın divanları ile Nevayi'nin Leyli vü Mecnun adlı eseri seçilmiştir. Eski Anadolu Türkçesindeki ünsüz ikizleşmeleri ise Ahmed-i Dâ'î Divan, Yûsuf u Zelihâ (Destân-ı Yûsuf), Mantıku't-Tayr, Süheyl ü Nevbahâr ve Ahmedî Dîvânı üzerinden ele alınmıştır.

Ekleşme neticesinde oluşan yalancı ikizleşmeler anlatılırken bir gramatikal kategoriye ait tüm ekler verilmemiş, sadece ikizleşmeye sebebiyet veren morfem veya morfemler çalışmaya alınmış ve bunların tüm değişken şekilleri (alomorfları) belirtilmiştir.

1. KÖKTÜRK KİTABELERİNDE ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ

Talat Tekin, 'İkiz Ünsüzler' başlığı altında yer alan '*Orhon yazıtlarında kelime içinde eklenme veya benzeşme sonucu oluşan ikiz (uzun) ünsüzler genellikle, tek ünsüz işareti ile gösterilir.*'¹⁴¹ şeklindeki açıklamasından sonra bu kural dâhilindeki ikiz ünsüzleri sıralar ve örneklendirir.

1. t(t) < td: (a)g(ı)t(t)m, (a)kıt(t)m(ı)z, b(e)d(i)z(e)t(t)m ...
2. t(t) < dt: it(t)ı, ig(i)t(t)i, kot(t)ı...
3. d(d) < td: bitid(di)m, y(a)r(a)t(ı)d(dı)m...
4. k(k) < kg: birtük(ke)rü...
5. g(g): yüg(ge)rü...
6. k̄ (k̄): b(a)lık(k)a, ol(u)rtuk(k)a, tugs(ı)k(k)a, ıduk(ku)t...
7. l (l): yol(lu)g, çöl(lü)g, il(le)dük..¹⁴²

Orkun, Ergin ve Tekin tarafından yapılan Köktürk Kitabeleri okumalarındaki farklılıklar da göz önünde bulundurularak yazıtlarda iki ünsüzün yan yana geldiği örnekler şöyle gösterilebilir:

¹⁴¹ Talât Tekin, *Orhon Yazıtları*, TDK Yayınları, Ankara 2014, s. 15

¹⁴² Tekin, 2014, s.15-16.

1.1.Kül Tigin Yazıtı

	H. N. ORKUN	M. ERGİN	T.TEKİN
KT D4	çöl ^l ğ	çöl[l]üg	çöl(lü)g
KT D6	ill ^e d ^ü k	illedük	ill(e)dük
KT D7	ıtı	ıtı	ıt(t)ı
KT D9	ill ⁱ ğ	illig	ill(i)g
KT D15	ill ⁱ ğ ⁱ ğ	illigig	ill(i)g(i)g
KT D16	iğ ⁱ ti	igit[t]i	ig(i)t(t)i
KT D18	ill ⁱ ğ ⁱ ğ	illigig	ill(i)g(i)g
KT D21	kull ^l g	ķullug	kuull(u)g
KT D29	iğ ⁱ t ⁱ m	igit[t]im	ig(i)t(t)i m
KT D29	ill ⁱ ğde	illigde	(e)ll(i)gde
KT D40	ıt ^l m ^z	ıtımız	ıt(t)ım(i)z
KT K8	b...a	b[alıkk]a	b(a)lık(k)a
KT K8	kıt ^l m ^z	ķıt[t]ımız	(a)kıt(t)ım(i)z
KT G2	tog ^u s'ka	toğsıķ[k]a	tugs(i)k(k)a
KT G11	n ^e nn ^e n	neng neng	n(e)ñ n(e)ñ
KT G11	b ^e d ⁱ zt ⁱ m	bedizet[t]im	b(e)d(i)z(e)t(t)i m
KT G12	ıtı	ıtı	ıt(t)ı
KT G13	bitid ⁱ m	bitid[d]im	biti(t)d(i)m
KT G13	Yol ^u g	Yol[l]uğ	Yol(lu)g
KT GD	Yol ^u g	Yol[l]uğ	Yol(lu)g
KT GD	Yol ^u g	Yol[l]uğ	Yol(lu)g
KT GB	Yoll ^u g	Yol[l]uğ	Yoll(u)g

1.2.Bilge Kağan Yazıtı

	H. N. ORKUN	M. ERGİN	T.TEKİN
BK D5	çöl ^l ğ	çöl[l]üg	çöl(lü)g
BK D7	ill ^e d ^ü k	illedük	il(le)dük
BK D7	ıtı	ıtı	ıt(t)ı
BK D8	tog ^u s'ka	toğsık[k]a	tugs(ı)k(k)a
BK D8	ill ⁱ ğ	illig	ill(i)g
BK D9	birt ^ü krü	birtükgerü	birtük(ke)rü
BK D13	ill ⁱ ğ ⁱ ğ	illigig	ill(i)g(i)g
BK D14	iğ ⁱ ti	igit[t]i	ig(i)t(t)i
BK D14	ol ^u rt ^u ka	olurtuk[d]a	ol(u)rtuk(k)a
BK D15	...	illigig	ill(i)g(i)g
BK D18	kull ⁱ g	ķulluğ	kuull(u)g
BK D23	iğ ⁱ t ⁱ m	igit[t]im	ig(i)t(ti)m
BK D24	ill ⁱ ğde	illigde	(e)ll(i)gde
BK D25	Id ^u k ^u t	Iduk [K]ut	Iduk(ku)t
BK D30	k ^a maştı	ķamşat[t]ı	k(a)mş(a)t(t)ı
BK D31	ag ⁱ t ⁱ m	ağıt[t]ım	(a)g(i)t(t)ım
BK D38	iğ ⁱ t ⁱ m	igit[t]ım	ig(i)t(ti)m
BK D40	ıt ⁱ m	ıtım	ıt(t)ım
BK K8	n ^e nn...	neng n[eng	n(e)ñ n(e)ñ
BK K14	ıtı	ıtı	ıt(t)ı
BK K14	y ^a r ^a td ⁱ m	yaratıd[d]ım	y(a)r(a)t(ı)t(d)ım
BK K14	tokıd ⁱ m	toķıttım	tokıtd(ı)m
BK K15	...	bitid[d]ım	biti(t)d(i)m
BKT G12	kotı	ķotı	koot(t)ı
BK GD	çor ^a kka	çoraķķa	çor(a)kka
BK GB	Yol ^u g	Yol[l]uğ	Yol(lu)g
BK GB	Yol ^u g	Yol[l]uğ	Yol(lu)g

1.3.Tunyukuk Yazıtı

	H. N. ORKUN	M. ERGİN	T.TEKİN
T-I B5	y ^a g ^l	yağ[ğ]ıl	aygıl
T-I D1	b ^a l ^{ka}	balık[k]a	balıkka
T-I D2	[b ^a l ^{ka}]	balıkka	b[alikka]
T-I D7	...	eşit[t]im	eşittim
T-I K7	toy ^u k ^u ka	Tonyu ^u ku ^u ka	Tunyukukka
T1-K9	ıt ^m	ıtım	ıttım
T2 B7	ıt ^m 'z	ıtımız	ıttımız
T2 B9	ert ^m 'z	ert[t]imiz	erttimiz
T2 D2	ıt ^m	ıtım	ıttım

Köktürk Kitabelerinde aslî ikizleşme örneklerine rastlanamamıştır. İkizleşmelerin çoğu ekleşme neticesinde oluşmuş yalancı ikizleşmeler şeklindedir.

2. UYGUR TÜRKÇESİ METİNLERİNDE ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ

Eraslan, Uygur Türkçesi metinlerindeki bazı kelimelerde görülen ünsüz ikilemelerinin gerçekte bir ikileme mi yoksa imla özelliği mi olduğunu açık olmadığını belirttikten sonra şu örnekleri vermektedir:

ikki>ékki, ödin>öddin, yéti>yétti¹⁴³

Uygur Türkçesi dönemine ait biçimbirimler verilirken Eraslan'ın *Eski Uygur Türkçesi Grameri* isimli çalışması esas alınmıştır.¹⁴⁴

2.1.ASLÎ İKİZLEŞMELER

Uygur Türkçesi dönemine ait eserlerde görülen aslî ikizleşme örnekleri aşağıda listelenmiştir:

ekki (İKPÖ)

ıtta (İKPÖ)¹⁴⁵

¹⁴³ Eraslan, 2012, s.83.

¹⁴⁴ Eraslan, 2012.

¹⁴⁵ Hamilton'un sözcüğün etimolojisine dair yaptığı açıklama şöyledir: *ıtta:ıta, ıtta (i-?)*; 'YT', 'YTT': *yok olma, ne yazık, boşuna. [*it-/yıt-, 'kendi sonunu hazırlamak, kaybolmak'+zarf-fiil eki-*

kkir (UAY, Üİ/106b-18)¹⁴⁶

yetti (İKPO)

yitti (M)¹⁴⁷

2.2.YALANCI İKİZLEŞMELER

Yalancı ikizleşmeler sadece ekleşme neticesinde görülmektedir. Konuya dair örneklere geçmeden önce *yoqqaru* (İKPO) sözcüğüne ayrıca değinmek ve sözcük hakkında en kabul gören izah olması nedeniyle Talat Tekin tarafından yapılan açıklamayı aktarmak yerinde olacaktır. Bu bağlamda Tekin'in söz konusu kelimenin etimolojisi ile ilgili olarak **yüg* 'tepe, üst, yüksek yer' > **yüggäri* > *yügarü* şeklinde bir gelişim verdiği ve ön sesteki y ünsüzünü de türeme kabul ettiğini söylemek mümkündür.¹⁴⁸

2.2.1. KÖK+EK YAPISINDA GÖRÜLEN İKİZLEŞMELER

2.2.1.1.ÇEKİM EKLERİ

2.2.1.1.1. İSİM ÇEKİM EKLERİ

Çokluk Eki {+IAR}: çantallar(M), köllär(ABH), köngüller(UAY), singiller(M), yoll(a)r(Üİ), yuullar(UAY)...

Aitlik Eki {+KI}, [+gI]: yıngakkı (UAY)...

a.] (James Russell Hamilton, *İyi ve Kötü Prens Öyküsü* (çev: Vedat Köken), TDK Yayınları, Ankara 2011, s.151.) Erdal, sözcüğü *yita* şeklinde okumakta, anlamını *alas* (eyvah!, yazık!) olarak vermektedir. (Marcel Erdal, *A Grammar of Old Turkic*, Handbook of Oriental Studies, Brill, Leiden-Boston, 2004, s. 354.) Ayrıca ayrıntılı bilgi için bk: Erhan Aydın, 'Söz Varlığı Açısından Yenisey Yazıtlarının Moğolistan Yazıtlarından Farklılıkları Üzerine Notlar', *Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi (TÜRKLAD)*, 2017, C.1, S. 1, s. 48-58.

¹⁴⁶ Clauson, ki:r maddesinde, bu sözcüğün sebebi tam olarak bilinmemekle birlikte genellikle kkir şeklinde kullanıldığını ve hem Uygurcada hem de Moğolcada aynı şekilde yazıldığını belirtmektedir. Sözcüğün anlam olarak ise fiziksel bir kiri değil, günahların yol açtığı manevi bir kiri ifade ettiğini eklemektedir. (Clauson, 1972, s. 735.) Erdal kir+ik- fiili için *kirlenmek* anlamını vermektedir. (Marcel Erdal, *Old Turkic Word Formation, A Functional Approach to the Lexicon*, C.II, Otto Harrassowitz-Wiesbaden 1991. s.495.) Caferoğlu, sözlüğüne *k(i)kir* olarak almış ve *Moğolca kkir* şeklinde bir gönderme yapmıştır. (Ahmet Caferoğlu, *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara 2015, s.109.)

¹⁴⁷ Tekin ' <yiti:keskin' gelişimini vermektedir. (Şinasi Tekin, *Uygurca Metinler II: Maytrisimit (Burkancıların Mehdîsi Maitreya ile Buluşma Uygurca İptidâi Bir Dram)*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara 1976, s. 512.)

¹⁴⁸ Talat Tekin, 'Türk Dillerinde Ön Seste -y Türemesi' *Altayistik-Makaleler 1*, TDK Yayınları, Ankara 2013, s. 257-272.

Durum Ekleri:

İlgi durumu {+nI ₄ ŋ}, {+nAŋ}	adınning(M), arslanın(ABH), burqannang(M), çibinning(UAY), hatunnuŋ(ABH), künnüŋ(M), nırvanınŋ(UAY), orunning(Üİ), teginning(İKPH), tirinning(Üİ), ünnüŋ(UAY)...
Yükleme durumu {+nI}	kuinni(UAY), toyınnı(UAY)...
Yönelme durumu {+KA},{+GA}	adrukka(UAY), balıqqa(İKPÖ), ämgäkkä(ABH), çeçekke(UAY), içgäkkä(H), kalıqqa(M), sizikke(Üİ), tuzakka(IB), türkke(M), yavlaqqa(KİP) ...
Bulunma-Çıkma durumu ¹⁴⁹ {+DA}	giranтта(Üİ), üddä(ABH), yurtta(IB)...
Çıkma durumu {+DIn}	törttin(ABH)...

2.2.1.1.2. FİİL ÇEKİM EKLERİ

2.2.1.1.2.1.Bildirme Kipleri

Görülen Geçmiş Zaman Kipi {-DI}: artattımız(M), ayıttı(İKPÖ), beltürttüm(M), ägsüttümüz(H), igiddim(ABH), sattılar(M), semritti(IB), titti(ABH), ürkittimiz(H)...

Gelecek Zaman Kipi {-GAY}: eggey(UAY), täggäy siz(İKPÖ), teggeyler(UAY), täggäysiz(ABH), toğğay erdimiz(M), toğğaylar (UAY)...

2.2.1.1.2.2.Tasarlama Kipleri

Şart Kipi {-sAr}: assarlar(UAY)...

Emir Kipi: Sadece III. teklik kişi {-sUn} eki için geçerlidir. assun(UAY)...

2.2.1.2.YAPIM EKLERİ

Sadece aşağıda sıraladığımız isimden isim yapım eklerinin bir sözcüğe eklenmesi neticesinde ünsüz ikizleşmesi örneklerine rastlanmaktadır.

¹⁴⁹ Burada sadece Uygur Türkçesi dönemine ait özel bir durum söz konusu olduğundan Kemal ERASLAN'da geçen adlandırma esas alınmıştır. (Eraslan, 2012, s.145.)

{+çA}: Tavgaçça(KİP)...

{+KİyA}, {+KİnA}, [+kaya], [+kıa]: adakk(a)yaları (UAY), balıkkayalarka(UAY), ögükk(i)yäm(ABH), singekkeye (UAY)...

{+İI}: köngüllü(Üİ), yİlli(UAY)...

{+İI4G}: illig(UAY), koollug(UAY), köñüllüg(ABH)~köngüllüg(KİP), krallıg(M), qulluq(İKPÖ), mandallıg(UAY), oğullug(M), tükällig(ABH, KİP)~tükellig(Üİ), yollug(Üİ), yullug(M)...

{+rAK}: agırrak (UAY)...

2.2.1.3.FİİLİMSİLER

2.2.1.3.1. İsim-fiil Ekleri

{-GUIUG}, {-GUIUK}: Eraslan, bu morfemleri -ğu/-gü, -ku/-kü, isim-fiil ekinin +lug/lüg, +luq/+lük isimden isim yapım ekiyle genişlemiş şekilleri olarak tanımlamaktadır.¹⁵⁰ öggülük(UAY), sıgguluk(Üİ), toggulug(M), yıgguluk(UAY)...

2.2.1.3.2. Zarf-fiil Ekleri

{-DUKtA}: Eraslan eke dair şu bilgileri vermektedir: ‘-duq/-dük, -tuq/-tük ekli isim-fiillerin bulunma hâli (-duqta/-dükte, -tuqta/-tükte) zaman ifadesi taşır ve zarf olarak kullanılır.¹⁵¹ erttükte(M), tüket(t)ükte(Üİ)...

{-GAIİ}, {-KAIİ}: öggeli(UAY), täggäli(ABH), teggeli(M), toggalı(Üİ), yıggalı(M, UAY)...

{-GIñA}, {-KIñA}: teg-ginçe(UAY)...

2.2.2. EK+EK YAPISINDA GÖRÜLEN İKİZLEŞMELER

Yönelme durumu ekinin kelime tabanlarına gelmesi sonucu meydana gelen ikizleşme örneklerine yukarıda değinilmiştir. Söz konusu morfemin {-yUK}, {+İI4K} ve {-mAK} eklerini almış sözcüklerin üzerine gelmesi neticesinde de ünsüz ikizleşmeleri görülmektedir ki bizce bu iki durum birbirinden farklıdır.

¹⁵⁰ Eraslan, 2012, s.383.

¹⁵¹ Eraslan, 2012, s.373.

{-yUK}+{+KA}: bulmayukka (ABH), başla-mayukka (UAY), kel-meyükke (UAY)...

{+II₄K}+{+KA}: yimişlikke (M)...

{-mAK}+{+KA}: ämranmağça(Üİ), erksinmekke(UAY), katıglanmakka(UAY), suvsamağça(M), tüşmekke(M)...

3. KARAHANLI TÜRKÇESİ METİNLERİNDE ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ

Karahanlı Türkçesi; 11. yy ile 13. yy arasında tarihlendirilmekte ve Eski Türkçe döneminin izlerini taşımakla birlikte araştırmacıların önemli bir kısmı tarafından Orta Türkçe döneminin ilk evresi olarak kabul edilmektedir.

Fundamenta'daki *Karahanlıca* maddesini yazan **Mansuroğlu**, bu dönemdeki ünsüz ikizleşmesi ile ilgili herhangi bir açıklama yapmamış, sadece şu örnekleri vermiştir: 'ikki, ikkiz, ottuz.'¹⁵²

Hacıeminoğlu, 'Bünyesinde -r-, -k-; -s-, -k- gibi ünsüz bulunduran kelimelerde, telaffuz, vurgu ve şive özelliğinden dolayı bu ünsüzlerin ikizleştiği görülür.' şeklindeki açıklamasından sonra Divanü Lûgat-it Türk'teki şu kullanımları örnek olarak göstermiştir:

*arrıg<arig, bakku<baku, bassık<basık, ekki<eki, essig<esig, ırra<ıra, sekkiz<sekiz, tokkuz<tokuz.*¹⁵³

Argunşah ve Yüksekaya tarafından hazırlanan çalışmada ise ünsüz ikizleşmesi başlığı altında açıklama yapılmayıp şu örnekler verilmiştir:

/-kk-/-k-/ ikizleşmesi: bakku<baku, ekki<eki, kakkuk<kakuk, tikken<tiken, tikkü<tikü.

/-ss-/-s-/ ikizleşmesi: bassık-<basık-, essiz<esiz.¹⁵⁴

¹⁵² Mecdut Mansuroğlu, 'Karahanlıca' *Tarihî Türk Şiveleri*, (çev: Mehmet Akalın), Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara 1979. s. 151.

¹⁵³ Necmettin Hacıeminoğlu, *Karahanlı Türkçesi Grameri*, TDK Yayınları, Ankara 2013, s.10.

¹⁵⁴ Mustafa Argunşah-Gülden Sağol Yüksekaya, *Karahanlıca, Harezmece, Kıpçakça Dersleri*, Kesit Yayınları, İstanbul 2018, s.57.

3.1.ASLÎ İKİZLEŞMELER

Türkçe kökenli kelimelerdeki aslî ikizleşme örneklerine Divanü Lûgat-it Türk'te¹⁵⁵ rastlanmaktadır. Eserde yer alan örnekler ve Kaşgarlı'nın açıklamaları şöyledir:

Arriğ: Kaşgarlı '*arriğ nenğ: 'pek arı nesne'. Buradaki şedde abartma içindir.*¹⁵⁶ ifadelerine yer vermekte; 'arığ' sözcüğü için '*temiz bir şeye arığ denir*'¹⁵⁷, '*arığ nenğ: temiz nesne*'¹⁵⁸ açıklamalarını yapmaktadır.

Bakku: Dizinde verilen anlamı '*tepe, yüksekçe yer*' şeklindedir.¹⁵⁹ Kaşgarlı bu sözcük ile ilgili izahatını 'soku' maddesini açıklarken şu şekilde yapmaktadır: '*soku: Havan. Aslı Ğ harfinin şeddesiyedir. Sonradan yeğniltilmiştir. Nitekim 'tepe, yüksekçe yer' anlamına gelen 'baku' kelimesi de böyle olmuştur. Aslında 'bakku'dur.*'¹⁶⁰ Kaşgarlı, 'baku' kelimesini de '*tepe, yüksekçe yer*' şeklinde tanımlamaktadır.¹⁶¹

Ellig: Kaşgarlı 'Ortası Şeddeli Ayrımı' başlığı altındaki elliğ maddesinde '*elliğ yarmak: elli para*' açıklamasına yer vermiştir.¹⁶²

Erre: DLT'de kelimenin anlamı şöyle verilmektedir: '*Sidik. Eşek kaşandırılmak istendiği zaman, iki üç kere bu söz söylenir, eşek de kaşanır. Bu söz Arapçaya uygun düşmüştür; çünkü erkeğin kadınla çiftleşmesine 'err' denir.*'¹⁶³ Atalay ise verdiği dipnotta şu açıklamayı yapmaktadır: 'Kaşgarlı'nın tertibinden anlaşıldığına göre, burada kelimelerin iki harfli olması lazımken erre, urra, ırra kelimeleri iki harfli değildir. Bunların sonlarındaki harekelere yanlış konmuş desek o zaman bu ayırım muzaaf olamaz. Bugün Orta ve Batı Anadolu'da erkek ve dişi eşekler çiftleştirilmek istendiği zaman erkek eşeğe 'herr, herr' diye bağırılır.'¹⁶⁴

¹⁵⁵ Besim Atalay, *Divanü Lûgat-it-Türk (Çeviri) c: I-II-III*; TDK Yayınları, Ankara 2013; Besim Atalay, *Divanü Lûgat-it-Türk (Dizin), c:IV*, TDK Yayınları, Ankara 2013.

¹⁵⁶ Atalay, 2013, C. I, s.143.

¹⁵⁷ Atalay, 2013, C. I, s.12.

¹⁵⁸ Atalay, 2013, C. I, s. 63.

¹⁵⁹ Atalay, 2013, C. IV, s. 63.

¹⁶⁰ Atalay, 2013, C. III, s. 226.

¹⁶¹ Atalay, 2013, C. III, s. 226.

¹⁶² Atalay, 2013, C. I, s. 143.

¹⁶³ Atalay, 2013, C. I, s. 38-39.

¹⁶⁴ Atalay, 2013, C. I, s. 39.

Essiz: Bu kelime ‘Acınma anlatır. Arapça *yā esefā* denildiği gibi. *Essiz anınğ yigitliğı: Yazık onun gençliğine*’ şeklinde tanımlanmakta ve örneklendirilmektedir.¹⁶⁵ Eserde bu örnek ‘esiz’ sözcüğü ile de kullanılmış ve aynı anlamlandırma yapılmıştır.¹⁶⁶

Irri: Dizinde ır, ıra, ir sözcükleri ile birlikte değerlendirilmiştir.¹⁶⁷ DLT’de ır/ir, utanma bildiren bir söz olarak tanımlanmış, ‘*er ir boldı: adam utandı.*’ örneği verilmiştir.¹⁶⁸ Irri sözcüğü için ise ‘*Utanma. Şeddeli ve şeddesiz dahi olabilir*’ açıklaması yapılmıştır.¹⁶⁹

Issız: Dizinde esiz, ısız ve isiz sözcükleri beraber değerlendirilmiş¹⁷⁰ ve esiz ‘*fena, kötü, haşarı*’¹⁷¹, ısız ‘*ele, avuca sığmayan, haşarı çocuk; utanmaz, arsız, ırsız; fena, kötü*’¹⁷² şeklinde tanımlanmıştır. DLT’de ise ısız ‘*ele, avuca sığmayan haşarı çocuk*’,¹⁷³ isizlik ise ‘*şer*’ olarak anlamlandırılmıştır.¹⁷⁴ Issız kelimesi için yapılan açıklama ise şöyledir: ‘*Issız kişi: yüz­süz, iyilik bilmez adam. Kelimedeki şedde mübalağa içindir.*’¹⁷⁵

İkki: Sözcükle ilgili herhangi bir etimolojik izah veya anlamlandırma bulunmamaktadır. İki kelimesi 10 yerde yalın, bir yerde ‘ikigü’ bir yerde ‘ikile’ üç yerde ise ‘ikinç’ şeklinde geçmektedir. İkki kelimesi ise tam 69 yerde yalın hâlde kullanılmıştır.

İkkiz: Sözcükle ilgili olarak ‘*İkkiz oğlan: ikiz çocuklar*’ şeklinde kısa bir açıklama yapılmıştır.¹⁷⁶

Kakkuk: Kaşgarlı’da geçmeyen bu sözcük Atalay’ın tasavvur ettiği bir kelimedir. Araştırmacı gerekçelerini şöyle açıklamaktadır: ‘Gerek yazma ve gerek basma nüshalarda ‘kakuk’ şeklinde geçen bu kelime yanlış olsa gerektir. Doğrusu ... ‘kakkuk’ olmalıdır. Bizi bu kanaate iki şey götürmüştür: Birincisi ‘kakuk’ kelimesinin ayrıma uymamasıdır. İkincisi Kaşgarlı’nın علی طریق الاتباع dediğinden anlaşıldığına göre burada iki kelime

¹⁶⁵ Atalay, 2013, C. I, s.143.

¹⁶⁶ Atalay, 2013, C. III, s. 51.

¹⁶⁷ Atalay, 2013, C. IV, s. 218.

¹⁶⁸ Atalay, 2013, C. I, s. 36.

¹⁶⁹ Atalay, 2013, C. I, s. 39.

¹⁷⁰ Atalay, 2013, C. IV, s. 220.

¹⁷¹ Atalay, 2013, C. IV, s. 195.

¹⁷² Atalay, 2013, C. IV, s. 219.

¹⁷³ Atalay, 2013, C. I, s.122.

¹⁷⁴ Atalay, 2013, C. I, s. 152.

¹⁷⁵ Atalay, 2013, C. I, s. 142-143.

¹⁷⁶ Atalay, 2013, C. I, s. 143.

olacaktır. Birincisinin ‘kak’, ikincisinin de ‘kuk’ olması icap eder. ‘kuk’ kelimesinin yalnız kullanılmayarak ‘kak’ ile beraber kullanıldığını göstermek istemiştir. Bundan evvelki kelimedede bulunan şedde gibi burada da bir şedde olacak imiş; düşünmüş olsa gerektir.¹⁷⁷ DLT’de geçen kakuk ‘*yarma, kurutulmuş et yahut erik, kaysı gibi kurutulmuş meyva*’ şeklinde tanımlanmıştır.¹⁷⁸

Kurrih kurrih: Dizinde kurı kurı, karı kurı, kurih kurih sözcükleri ile birlikte ele alınmıştır.¹⁷⁹ Tayı çağırmaq için kullanılan bir ifade olduğu belirtilmiş,¹⁸⁰ herhangi bir etimolojik izah yapılmamıştır.

Mekkeh: Kelimeyle ilgili olarak şu izahata yer verilmiştir: ‘*Muzaaf isimlerde ortası sâkin kelime bulunmaz; yalnız ‘mekkeh’ kelimesi vardır. ك harfi şeddelidir. Kelimenin sonunda bulunan ه nin aslı الف tir. Bu, Çin’den getirilen bir mürekkeptir, Türk yazısı bununla yazılır.*’¹⁸¹

Ottuz: Sözcükle ilgili yapılan açıklama şöyledir: ‘*ottuz yarmak: otuz para. Başka şeyler için de böyle denir. ‘Otuz’ kelimesinin ‘üç’ yerinde kullanıldığı da vardır. Ben bunu Yağma ilinde Kenğüt’de işittim. Bunlar ‘üç kez içelim’ diyecek yerde ‘ottuz içelim’ derler. ‘Otuz’ kelimesini bildiğimiz manada dahi kullanırlar... Şöyle anlatıyorlar ki ‘ottuz içip kıkralım’ sözünün anlamı ‘üçer üçer içelim’ demektir.*’¹⁸² DLT’de sözcüğün etimolojisine dair bir açıklama bulunmamakta, ‘otuz’ sözcüğü de dizinde yer almamaktadır.

Sekkiz: ‘Sekiz’ için şu açıklamaya yer verilmiştir: ‘*Bu kelime ‘sekkiz’in yeğniltilmiştir.*’¹⁸³

Sokku: Soku maddesinde kelime ‘havan’ olarak anlamlandırıldıktan sonra ‘*Aslı Ü harfinin şeddesiyledir. Sonradan yeğniltilmiştir.*’ izahatı yapılmıştır.¹⁸⁴

¹⁷⁷ Atalay, 2013, C. III, s. 130.

¹⁷⁸ Atalay, 2013, C. III, s. 130.

¹⁷⁹ Atalay, 2013, C. IV, s. 269, 382.

¹⁸⁰ Atalay, 2013, C. I, s. 9.

¹⁸¹ Atalay, 2013, C. III, s. 424-425.

¹⁸² Atalay, 2013, C. I, s.142.

¹⁸³ Atalay, 2013, C. I, s. 365.

¹⁸⁴ Atalay, 2013, C. III, s. 226.

Tikken: Kaşgarlı ‘tiken’ maddesinde şu bilgileri vermektedir: ...*Bu söyleyiş yeğnilik yoluyladır. Halbuki kurala göre ك harfinin şeddesiyle ‘tikken’ demek gerektir. ... İlk ك kelimenin aslındaki ك’dir; ikinci ك sıfat olduğu için getirilmiştir...Yeğnilik yapılmak için sonradan ك in biri atılmıştır.*¹⁸⁵

Tikkü: ‘Parça’ olarak anlamlandırılan ‘tikü’ maddesinde şu örnek ve açıklama bulunmaktadır: *Bir tikü et: bir parça et. Aslında ك harfi şeddelidir. Bu da öbürleri gibi yeğniltilmiştir.*¹⁸⁶

Urra: Eserde ‘ura’ şekli bulunmayan sözcük ‘Oğuzca’ olarak değerlendirilmiş; ‘*erkeklerde olan kasık yarıklığı, kavluç*’ şeklinde anlamlandırılmıştır.¹⁸⁷

Yetti: Yetti kelimesi Kaşgarlı’da geçmemekte, Atalay bu sözcüğün olması gerektiğini düşünmekte ve şu açıklamaları yapmaktadır: ‘*Her iki nüshada da ‘yeti’ şeklinde olan bu kelime yukarıdaki başlığa ve ayrıma uymamaktadır. ‘Yetti’ şeklinde olursa iş düzelir. Nitekim, yazma nüshada yanlışlıkla ‘yeti’ nin üzerinde bulunan şeddenin kazınmış olduğu görülmektedir.*’¹⁸⁸

3.2.YALANCI İKİZLEŞMELER

Karahanlı Türkçesi döneminde yalancı ikizleşmeler sadece ekleşme neticesinde görülmektedir.

DLT’de geçen **bassık-** sözcüğü ile ilgili olarak eserde verilen açıklamaların burada aktarılması uygun olacaktır: Söz konusu kelimenin dizinde verilen anlamı ‘*basılmak, baskına uğramak*’ şeklindedir.¹⁸⁹ Kaşgarlı ‘basıktı’ kelimesini izah ederken ‘*Aslı ك harfinin şeddesiyle ‘bassıktı’dır.*’ açıklamasına yer vermekte, ‘*kişi yağıka basıktı*’ cümlesini de ‘*adam, düşmana basıldı*’ şeklinde anlamlandırmaktadır.¹⁹⁰ Bu açıklamadan üç sayfa sonra ise ‘... ‘*bassıktı er*’ sözünde olduğu gibi ki ‘*adam basıldı*’ (adam düşman tarafından basıldı) demektir. Aslı ‘*basdı’dır*’¹⁹¹ ifadelerine yer vermektedir.

¹⁸⁵ Atalay, 2013, C. I, s. 400-401.

¹⁸⁶ Atalay, 2013, C. III, s. 229.

¹⁸⁷ Atalay, 2013, C. I, s. 39.

¹⁸⁸ Atalay, 2013, C. III, s. 27.

¹⁸⁹ Atalay, 2013, C. IV s. 72.

¹⁹⁰ Atalay, 2013, C. II, s. 116.

¹⁹¹ Atalay, 2013, C. II, s. 119.

3.2.1. KÖK+EK YAPISINDA GÖRÜLEN İKİZLEŞMELER

3.2.1.1.ÇEKİM EKLERİ

3.2.1.1.1. İSİM ÇEKİM EKLERİ

Çokluk Eki {+IAr}: deliller(AH), éller(KT), fazıllar(AH), iller(KB), mällar(KT), usallar(KB)...

Durum Ekleri:

İlgi durumu {+nI4ŋ}	abadannıng̃(AH), bođunnuŋ̃(KT), ajunnuŋ̃(KB), xannıng̃(DLT), raħmännıng̃(KT)....
Yükleme durumu {+nI}	ajunnı(AH), buldurçınnı(KT), cannı(KB), erenni(DLT), ewünnı(KT), tünni(KB)...
Yönelme durumu {+GA},{+KA}	bulğakka(KT), begge(DLT), emgekke(KB), ħalkka(AH), kökke(KT), okka(DLT), sukkka(KB), sünggekke(AH), yükke(DLT)...
Bulunma durumu {+DA}	atta(DLT), dostta(AH), ette(DLT), kebitte(KB), kendde(DLT, KT), otta(KB)...
Çıkma durumu {+DIn},{+DAn}	attan(DLT), attın(DLT), bayattın(KB), ħaddın(KT), ottın(AH), süttın(DLT), peliddın(KB)...
Eşitlik durumu {+çA}	awuçça(KB)...

3.2.1.1.2. FİİL ÇEKİM EKLERİ

3.2.1.1.2.1.Bildirme Kipleri

Görülen Geçmiş Zaman Kipi {-DI4}¹⁹²: abıddı(DLT), aşıttım(DLT), büttümüz(KT), emitti(KT), eşittim(KB), itting̃(KB), korkuttım(KT), ornattım(DLT), öpürttüm(DLT), sattı(AH), tattılar(KT), tattıng̃(AH), yattımız(KB), yumşattımız(KT)...

Gelecek Zaman Kipi {-DAçI}; {-GA}, {-GAy}; {-gU}: yetteçi(KB); kırkka(KT), kırkcalar(KT); kırkçaylar(KT), teg-gey(KB), teggey men(KT)...

¹⁹² III. teklik ve çokluk kişilerde bu ek daima düz ünlülü şekli ile kullanılmaktadır.

{-gU} ekinin kullanımına dair şu açıklama önemlidir: ‘Teklik III. kişide kullanılan –sI iyelik ekiyle kalıplaşmış biçimi de vardır.’¹⁹³

ög-güsi(KB), teg-güsi(KB)...

Kur’an Tercümesi’nde gelecek zaman I. çokluk şahıs için kullanılan [-katımız] morfemi de dikkat çekicidir ve çık- fiiliyle birlikte kullanıldığında ikizleşmeye sebep olmaktadır: çıkkatımız.

Geniş Zaman Olumsuzu {-mAz}: ummazlar(KT), yummaz(KB)...

3.2.1.1.2.2. Tasarlama Kipleri

Şart kipi {-sA}: bassa(KB), kesse(KB), kesse sizler(KT)...

Emir kipi: Ünsüz ikizleşmeleri sadece II. teklik kişi emir çekiminde görülür.
bakkıl(DLT), kakkıl(DLT), öggil(KB, AH)...

Gereklilik kipi {-GU}: ög-gü(KB), teggü(KB), yığgu (KB)...

3.2.1.2. YAPIM EKLERİ

3.2.1.2.1. İsimden İsim Yapım Ekleri

{+rAK}: h̄v̄arraḳ(KT)...

{+II}: kıızıllı(KB), köngüllü(KT)...

{+II₄G}: ‘ayälliḡ(KT), köngüllüḡ(DLT, KT), oḡulluḡ(KB), tıllıḡ(DLT), yolluḡ (KT)...

{+II₄K}: baḡıllıḡ(AH), fuḡulluḡ(KB), kāhillıḡ(KT), meşḡülluḡ(KT), sökellik(KT)...

{+sI₄z}: yassızın(KB)...

3.2.1.2.2. İsimden Fiil Yapım Ekleri

{+IA}: Çigille-(DLT), yıllasa(KB)...

{+IA_n}: Çigillen-(DLT), köngüllenn-(DLT), oḡullan-(KT), sinḡillen-(DLT)...

{+IAş}: élleş-(KT), illeş-(KB)...

¹⁹³ Argunşah-Yüksekkaya, 2018, s.74.

3.2.1.2.3. Fiilden Fiil Yapım Ekleri

{-DUr}: eşittür-(KT), sattur-(DLT), sittür-(DLT), unıttur-(KT)...

DLT’de ekin dar ünlülü kullanımına da rastlanmaktadır: attır-(DLT)...

{-mA}: yumma-(KB)...

{-sIK}, [-suK]: bas-sık-(KB)...

3.2.1.2.4. Fiilden İsim Yapım Ekleri

{-GI₄}: teggü(KB) ...

{-GUçI}: teggüçi (KT) ...

3.2.1.3.FİİLİMSİLER

3.2.1.3.1. Sıfat-fiil Ekleri

{-DAçI}: korçuttaçı(KT), közetteçi(DLT), sattaçı(DLT), törütteçi(KT), yaruttaçı(KB)...

{-DUK}: körkittüküm(KB)...

{-GAn}, {KAn}: sikken (DLT), yığğan (KT)...

{-GUçI}: öggüçi (KB), üggüçi(AH)...

3.2.1.3.2. Zarf-fiil Ekleri

{-DUKDA}: ayıttukta(KB)...

3.2.2. EK+EK YAPISINDA GÖRÜLEN İKİZLEŞMELER

Yönelme durumu ekinin kelime tabanlarına gelmesi sonucu meydana gelen ikizleşme örneklerine yukarıda değinilmiştir. Söz konusu morfemin {+II₄K} ve {-mAK} eklerini almış sözcüklerin üzerine gelmesi neticesinde de ünsüz ikizleşmeleri görülmektedir ki bizce bu iki durum birbirinden farklıdır.

{+II₄K}+{+KA}: artuıklukça(KT), beğüklükke(KB), tiriglikke(KT), uluğlukka(DLT, AH), yigitlikke(KB) ... saglıkka(DLT) bu değil mesela.

{-mAK}+{+KA}: barmakka(DLT), çıkarmakça(KT), kirmekke(KT), körmekke(AH), yokamakça(AH)...

{-GAn}+ {+nI} : {-GAn} sıfat fiil ekini alan sözcüğe belirtme eki {+nI} getirildiğinde de bazı ikizleşmeler görülmektedir. küdezgenni(KT), törütgenni(KB), yaratgannı(KB), yügürgenni(DLT)...

4. HAREZM TÜRKÇESİ METİNLERİNDE ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ

Orta Türkçe döneminin ikinci evresini oluşturan Harezmi Türkçesi, 14. yüzyılda Harezmi sahasında konuşulmuş ve Karahanlı Türkçesi ile Çağatay Türkçesi arasında bir *geçiş dili* görevini üstlenmiştir.

Eckmann, bu dönemdeki iki, yâti, sâkiz, tokuz, otuz gibi sayı isimlerinde orta ünsüzün ikizleştiğini belirtmektedir.¹⁹⁴

Hacıeminoğlu ünsüz ikizleşmesini ele alırken, bu ses hadisesinin meydana gelişi hakkında diğer çalışmalarda rastlamadığımız bir gerekçeyi öne sürmektedir: ‘Türkçe sözlerde iki ünlü arasındaki sadasız ünsüzün sadalılaşması umumi bir temayüldür. Ancak bazı hallerde, iki ünlü arasındaki sadasız ünsüz sadasızlaşmaz. Fakat iki ünlü arasındaki sadasız bir sesi telaffuz etmek hem güç hem de ahenk bakımından konuşmaya bir çeşit tutukluk verdiği için, bahis konusu sadasız ses ikileşir ve böylece bir ünsüz ikileşmesi olayı meydana gelir.’¹⁹⁵

Yüksekkaya, bu dönemde ünsüz ikizleşmesi örneklerinin çok az olduğunu ifade etmekte ve şu örnekleri vermektedir: éki~ékki, kıatıg~kıattı~kıattu, uluğsın~ulluğsın-¹⁹⁶

4.1.ASLİ İKİZLEŞMELER

Taramış olduğumuz Harezmi Türkçesi dönemine ait eserlerde rastlanılan aslı ikizleşme örnekleri şöyledir:

- ✓ açça (KE): alçı
- ✓ appak (ME): appak, bembeyaz.¹⁹⁷

¹⁹⁴ Janos Eckmann, ‘Harezmi Türkçesi’ *Tarihî Türk Şiveleri*, (çev: Mehmet Akalın), Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara 1979. s. 198.

¹⁹⁵ Necmettin Hacıeminoğlu, *Harezmi Türkçesi ve Grameri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1997, s. 36.

¹⁹⁶ Argunşah-Yüksekkaya, 2018, s.187.

¹⁹⁷ Tekin, Ana Türkçede bir **ap ak* kökü tasarlamakta, dolayısıyla buradaki ikizleşmeyi uzun ünlü sebebine bağlamaktadır. (Talat Tekin, *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler*, Simurg Yayınları, Ankara 1995, s.150.)

- ✓ assu (ME): fayda, yarar.
- ✓ avva~avvah (ME): ah!, vay!, vah!.
- ✓ êkki (MM, NF, KE): 2 ‘iki’
- ✓ éllig (HŞ)~ellig (NF, KE): 50 ‘elli’
- ✓ ıssız~issiz (ME): ıssız, sahipsiz.
- ✓ issig (NF, ME)~ıssıg (KE)~issü (ME): sıcak, ısı.
- ✓ kıattu (ME): katı, sert.
- ✓ ottuz (MM): otuz.
- ✓ sekkiz (MM, NF, KE): sekiz.
- ✓ tabba (ME): eğlence, alay ve ayıplama (konusu).
- ✓ tikke (KE): parça.
- ✓ ussura- (ME): bayılmak.
- ✓ yassı (KE): yassı, düz.
- ✓ yétti (MM, NF, KE): 7 ‘yedi’.

4.2.YALANCI İKİZLEŞMELER

Bu dönemde yalancı ikizleşme örneklerine genellikle ekleşme neticesinde rastlanmaktadır. Taranan metinler içerisinde benzeşme neticesinde görülen ikizleşme örneği olarak sadece *all* (KE) sözcüğü tespit edilmiştir.

4.2.1. KÖK+EK YAPISINDA GÖRÜLEN İKİZLEŞMELER

4.2.1.1.ÇEKİM EKLERİ

4.2.1.1.1. İSİM ÇEKİM EKLERİ

Çokluk Eki {+IAR}: bahıllar(NF),  ller(ME), del ller(HŞ), g fıllar(MM), hayıllar(ME), kıollar(HŞ), k j ller(MM), p ller(KE), s keller(NF), ta llar(KE)...

Durum Ekleri

İlgi durumu {+nI4ŋ}	b�st�nning(NF), cih�nnıŋ(MM), ekinning(ME), f�l�nnıŋ(KE), k�nn�ŋ(KE, ME), s�s�nn�ŋ(HŞ), tenniŋ(MM) unnung(NF)...
Y�kleme durumu {+nI}	ajunni(MM), b�ht�nnı(KE), ingenni(ME), misk�nni(NF), kıinnı(HŞ), �w�nni(KE), s�kl�nni(HŞ), Őeyt�nnı(NF), tenni(MM), za‘fer�nnı(ME)...

Yönelme durumu {+GA},{+KA}	aşakka(ME), bāgga(KE), çetükke(NF), duralıkka(ME), eligge(ME), fāşıkka(NF), halkka(KE), isigge(HŞ), hakka(MM), konakka(HŞ), kuğuğga(NF), oğga(ME), ölügge(MM), üçekke(HŞ)...
Bulunma durumu {+DA}	halvette(NF), mescidde(KE, NF), rāhatta(HŞ), şerī'atta(NF), şehādette(KE), teşehhüdde(MM), üstte(HŞ), vaqıtta(ME)...
Çıkma durumu {+DIn}	'ābiddin(KE), dānişmenddin(ME), fesāddın(NF), günbeddin(HŞ), haseddin(MM), maşşüddın(KE), murāddın(MM), ya:ddın(HŞ), zeberceddin(NF)...

4.2.1.1.2. FİİL ÇEKİM EKLERİ

4.2.1.1.2.1. Bildirme Kipleri

Görülen Geçmiş Zaman Kipi {-DI}: ayıttım(MM), bittük(NF), bükreerti(NF), çınlattı(HŞ), dengetti(ME), eşittik(HŞ), eşittiniz(HŞ), işittim(KE), ittiler(ME), kattılar(NF), kayttı(KE), keddi(ME), menzettiler(KE), oynattılar(HŞ), öğrettin(KE), sürttüm(NF), unuttı(MM), yarattın(MM), yarattık(NF), yettim(ME), yürüttün(HŞ)...

Duyulan Geçmiş Zaman Kipi {-mİş}: kömmiş erdi(KE)...

Gelecek Zaman Kipi {-GAy}, {-KAy}: birikkey(HŞ), bakqay-miz(KE), çökkey mü(NF), irikkeysen(HŞ), sıgğaylar(KE), taqqay(HŞ), teggey-sen(KE), teggey mü(NF), teggey erdiñ(KE), yağğay(HŞ)...

Geniş Zaman Olumsuzu {-mAz}: émmez men(HŞ), yummaz(HŞ)...

4.2.1.1.2.2. Tasarlama Kipleri

Emir Kipi: II. teklik kişi {-GII} ile III. teklik kişi {-sUn} eklerinde görülür. ağgil(KE), teggil(KE), töggil(KE), yığgil(NF); assun(KE), össün(KE)...

Şart Kipi {-sA}: assañ(KE), kesse (HŞ), kessek(KE), kesseler(NF), kessem(NF)...

İstek Kipi {-GA}: téggesen(HŞ)...

4.2.1.2. YAPIM EKLERİ

4.2.1.2.1. İsimden İsim Yapım Ekleri

{+çI}:

yığaççı(KE)...

{+II₄}: duvallu(ME), ellü(ME), köñüllü(KE), oğullu(ME), tilli(HŞ), ullu (ME) yollu(HŞ)...

{+II₄G}: ‘akıllıg(HŞ), bèllig(KE), cemällıg(NF), duvallıg(ME), èllig(NF), kolluğ(KE), köñüllüg(KE), mällıg(KE), tillig(HŞ, ME)...

{+II₄K}: bañıllık(NF), fužüllük(KE), hammaällık(KE), qabüllük(MM), kähillik(NF), kıızılılık(ME), oğulluk(NF), sökellik(HŞ), vekillik(ME), yeñillik(KE), yolluk(HŞ), yüngüllük(ME), yüngüllük(KE)...

{+rAK}: ağırak(KE), beterre(Ş), horrak(NF), tarrak(NF)...

{+sI₄z}: kıyāssız(HŞ), ussuz(HŞ)...

4.2.1.2.2. İsimden Fiil Yapım Ekleri

{+IAn}: qollan-(ME), köñüllen-(KE), qullan-(KE), oğullan-(NF), yüngüllen-(ME)...

{+IAş}: èleş-(ME), köngülleş-(ME), tükelleş-(ME)...

{+IAt}: köngüllet-(ME)...

4.2.1.2.3. Fiilden Fiil Yapım Ekleri

{-DUr}: eşittür-(NF), qattur-(ME), tarttur-(KE), unuttur-(NF), yawuttur-(ME)...

{-mA}: emmediñ(KE), kömmegey erdim(KE), yummadım(ME)...

4.2.1.2.4. Fiilden İsim Yapım Ekleri

{-GUçI}: ağguçı

{-mAK}: kömmek(KE), yümmek(MM)...

4.2.1.3.FİİLİMSİLER

4.2.1.3.1. Sıfat-fiil Ekleri

{-GAn}, {-KAn}: ağğan(KE), çekkenim(HŞ), çıkқан(KE), qorqqanımız(NF), öggen(KE), sökkenini(NF), teggen(NF), toğğan(HŞ), tökkenler(KE), tuğğan(NF), yolukқан(HŞ) ...

{-mIş}: emmiş(KE), tammiş(KE).

4.2.1.3.2. Zarf-fiil Ekleri

{-GAç}; {-GAIU}, {-KAI}; {-GAndA}; {-GI4nçA} zarf-fiil eklerini alan bazı sözcüklerde ikizleşme örneklerine rastlanmaktadır. toğğaç(HŞ); tökkeli(KE), tuğğalı(KE); teggende(NF); toğğınça(HŞ), tuğğınça(KE) ...

4.2.2. EK+EK YAPISINDA GÖRÜLEN İKİZLEŞMELER

İsim durum eklerinin, özellikle ilgi, yükleme ve yönelme eklerinin, bazı biçimbirimlerden sonra gelmesi neticesinde de ünsüz ikizleşmeleri görülmektedir. Bunların en yaygın olanları şöyledir:

{-GAN}+{+nI4n}: ayıtğannıng(NF), bitilgenniñ(KE), küwengenniñ(KE), ögretgenning(NF), sunğannıñ(KE), tezingenniñ(HŞ), yörügenning(ME) ...

{-GAN},{-KAN}+{+nI}: arzūlağannı(NF), işitkenni(KE), kelgenni(NF), körgenni (HŞ), öltürgenni(KE), teprengenni(ME), yalbarğannı (KE)...

{+II4G}+{+GA}: ‘älemlıgğa(KE), davlatlıgğa (HŞ), erkligge(HŞ), helvālıgğa(NF) ...

{+II4K}+{+KA}: açlıkğa (HŞ), cüftlükke(NF), dostlukğa(KE), erlikke(KE), imāmlukğa(NF), kawuşmaqlıqğa(KE), nedımlükke(HŞ), peygāambarlıqğa(NF), susuzlukğa(HŞ), tiriglikke(NF), yigitlikke (HŞ)...

{+mAK}+{+KA}: avlamakğa (HŞ), bulmakğa(NF), içmekke(KE), keymekke(NF), oqumakğa(KE), öpüşmekke(HŞ) ...

5. KIPÇAK TÜRKÇESİ METİNLERİNDE ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ

Orta Türkçenin kuzey-batı kolunu teşkil eden Kıpçak Türkçesi, 13. ve 16. yüzyıllar arasında, Kuman-Kıpçak boyları tarafından birden fazla bölgede yazı dili olarak kullanılmıştır.

Toparlı, Kıpçak Türkçesi metinlerindeki ünsüz ikizleşmesine dair bir açıklama yapmamış, *iki/ikki*, *isi/issi*, *usu/ussu* şeklindeki örnekleri aktarmakla yetinmiştir.¹⁹⁸

¹⁹⁸ Recep Toparlı, *Kıpçak Türkçesi*, Erzurum 1989, s. 40.

Karamanlıoğlu, ünsüz ikizleşmesi (şeddelenme) başlığı altında sadece şu örnekleri vermiştir:

appağ (<apağ); eki, iki/ekki, ikki; isi/issi/issilik, şattı (<şatı), satın al-/sağtın al-.¹⁹⁹

Argunşah, bu dönemde birkaç ikizleşme örneği olduğunu belirttikten sonra şu örnekleri vermiştir:

alley<alay, appak<ap ak, ékki, issi, kattı, sassı<sası, sattın al-, ussı<us+ı²⁰⁰

5.1.ASLÎ İKİZLEŞMELER

Kıpçak Türkçesi dönemine ait belli başlı eserler üzerinde yapılan taramalar neticesinde elde edilen aslî ikizleşme örnekleri şöyledir:

- ✓ appağ (Kİ)~appağ (KK)~abbağ(İM-138a/6): bembeyaz.
- ✓ bollak (CC): çeşme, bulak (krş. bulağ).
- ✓ ékki kat (CC)~ikki (GT): 2 ‘iki’.
- ✓ elli (KMT, KK)~állı (Kİ)~élli (İM-77b/2)~éllik (CC)~illi (GT)~illig (MG): 50 ‘elli’.
- ✓ evveh (İM-185a/7):
- ✓ ıllı şu (KMT): hamam, sıcak su.
- ✓ issi (CC, KMT, GT); issilik (CC, Kİ); issin- (CC, KMT): sıcak; sıcaklık; ısınmak.
- ✓ şattı (GT)~qattı (Kİ): katı, sert; çok.
- ✓ kiççi (GT): küçük.
- ✓ ossur- (CC)
- ✓ sağtın al- (KK): satın almak.
- ✓ sekkiz (GT): ‘8’ sekiz.
- ✓ sükker (GT, İM-255b/5): şeker.
- ✓ tikke (İM-192a/8): uçkur.
- ✓ yaşşı (KMT)~yassı (MG, Kİ, İM-137b/8); yaşşısız (KMT): ensiz, dar.
- ✓ yátti (Kİ): ‘7’ yedi.

¹⁹⁹ Ali Fehmi Karamanlıoğlu, *Kıpçak Türkçesi Grameri*, TDK Yayınları, Ankara 1994, s. 21.

²⁰⁰ Argunşah-Yüksekkaya, 2018, s.323.

5.2.YALANCI İKİZLEŞMELER

5.2.1. EKLEŞME NETİCESİNDE GÖRÜLEN İKİZLEŞMELER

5.2.1.1.KÖK+EK YAPISINDA GÖRÜLEN İKİZLEŞMELER

5.2.1.1.1. ÇEKİM EKLERİ

5.2.1.1.1.1.İSİM ÇEKİM EKLERİ

Çokluk Eki {+IAr}: ‘ākıllar(İM-285b/2), fāzıllar(GT), güller(GT), kıllar(MG), kıllar(KK), töller(İM-250a/6), yıllar sanı(CC), yünüller(CC)...

Durum Ekleri

İlgi durumu {+nIn}	bedenning(GT), boğunning(MG), burunning (İM-94a/2), düşmenning(MG), künni(CC), oglanni(CC), tünning(İM-144a/2), yakınni(GT) ...
Yükleme durumu {+nI}	arslanni(GT), çevgännı (MG), ıllanı(CC), kefeni(İM-238b/3), kelepenni(CC), menni(KK), özdenni(GT), yaratganni(İM-56a/8), yügenni(MG)...
Yönelme durumu {+GA},{+KA}	bigge(GT), bilekke(İM-87b/5), çüprekke(CC), ‘ırkka(MG), işikke(GT), ölügge(İM-101b/4), ölümdükke(İM-107a/3), sağga(MG), tamuğga(GT), tamukka(CC), uçmağka(İM-51a/2), yağga(İM-138a/3), yastuğka(GT) ...
Bulunma durumu {+DA}	‘amüdda(İM-331b/4), hāzrette(GT), kentte(KK), sücüdde(İM-96a/4), teşdidde(MG), vaqtta(GT)...
Çıkma durumu {+DAn},{+DIn}	‘ābiddin(GT), ābdastın(İM-184b/5), ‘amüddan(İM-290a/2), cildidin(MG), hikmetten(GT), kendden(İM-66a/5), sağittan(CC)...

5.2.1.1.1.2.FİİL ÇEKİM EKLERİ

5.2.1.1.1.2.1. Bildirme Kipleri

Görülen Geçmiş Zaman Kipi {-DI₄}²⁰¹: ağırtıng(GT), ay(ı)ttı(KMT), ayıttılar(MG), ayıttıq(İM-48a/8), battım(CC), bikittiler(GT), diddi(Kİ), elttiler(CC), eşitti (İM-52a/5), ıddım(CC), inçittim (GT), kettük(KK), kitti(MG), okuttı(GT), öğrätti(Kİ), öğrettim(MG),

²⁰¹ III. çokluk kişi de bu ekin sadece dar ünlülü şekli kullanılmaktadır.

överttüm(CC), şatttüm(KK), sürüttü(Kİ), tarttıı(CC), tuttu(Kİ), tutttung(MG)
unuttum(GT), uşattılar(GT), ündetti(CC), yarattı(İM-3a/3), yattık(CC), yuttı(KK)...

Duyulan Geçmiş Zaman Kipi {-mİş}: tammış(CC)...

**Gelecek Zaman Kipi {-GAy}, {-KAy}: bak-kay biz(CC), bırakkaymen(GT),
çekkeyler(GT), iggeyler(GT), sığgay(MG), tiggey(MG), tikkeyler(İM/425a-3),
toggay(CC), tökkeyler(İM-237b/4), yığgay(GT)...**

Geniş Zaman Olumsuzu: tammas(İM-138b/2)...

5.2.1.1.1.2.2. Tasarlama Kipleri

Emir Kipi: II. teklik kişi emir ekini{-GII}, {-KII} alan fiillerde yaygın olarak ünsüz
ikizleşmelerine rastlanmaktadır. algıggıl(KMT), bırakkıl(GT), bükkil(KMT),
çekkil(GT), eggil(KMT), silkkil(CC), sökkül(GT), şuyakkkıl(KMT), taggıl(CC) ...

III. teklik kişi emir eki {-sUn} de önemlidir: kıssun (İM-93b/6)...

**Şart Kipi {-sA}: assang(MG), bassang(GT), ésse(İM-123b/6) kisseng(MG), kıssa(İM-
93b/5)...**

5.2.1.1.2. YAPIM EKLERİ

5.2.1.1.2.1.İsimden İsim Yapım Ekleri

{+çI}: kılıççı(KK)...

{+II4}: akıllı(CC), iki yıllı tay(Kİ), illi(İM-14a/4), kollı(GT), mällu(KMT), şakallı(KK),
sollu(CC), tilli(GT), ullu (GT), yilli(MG)...

{+II4K}: ällik(Kİ), bağıllık(GT), cähillik(GT), kulluk(CC), küllük(Kİ), meşgüllük(GT),
sökellik(KMT), yaşillık(CC), yıllık(İM-82a/3), yokşulluk(KK), zebällik(İM-58b/6)...

{+II4G}: illig(İM-110a/3)...

{+rAK}: düşvârrak(MG), tarrak(İM-48a/3)...

{+sI4z}: uşsız(KMT), ussuz(İM-66b/2), bağışsız(GT)...

5.2.1.1.2.2.İsimden Fiil Yapım Ekleri

{+KIr}: sıkkkur-(KMT)...

{+IA}: çulladı(Kİ), başalla-(MG), hilâlle-(İM-267b/7), naşlla-(MG)...

{+IA_n}: başallan-(MG), çullan-(İM-426b/7), mällan-(İM-428a/1), ullan-(Kİ),

{+IAş}: bollaş-(CC), mişleş-(İM-459b/8)...

{+tA}: atta-(İM-23a/5)...

5.2.1.1.2.3.Fiilden Fiil Yapım Ekleri

{-DI_r}: ağrıtur-(Kİ), boşattır-(KK), eşittür-(İM-166b/8), isittir-(Kİ), işittir-(CC), çattır-(KK), çattır-(KMT), tuttur-(CC), tutturuk (CC)...

{-IA_t}:), yéngillet-(İM-176b/7)...

{-mA}: tamma-(İM-154a/6), yumma-(İM-92b/3,GT)...

5.2.1.1.2.4.Fiilden İsim Yapım Ekleri

{-GA}, {-KA}: tikke(İM-192a/8), tügge(İM-348a/3)...

{-mA_k}: kömmek(İM-189b/2), yummaş(İM-83a/6)...

5.2.1.1.3. FİİLİMSİLER

Taradđımız metinler içerisinde bazı sıfat-fiil eklerini alan kelimelerde ünsüz ikizleşmelerine rastlanmaktadır.

{-DAçI} : töretteçi(CC), yarattaçı(CC)...

{-DI_k} : ayıttuķı(İM-60a/3)...

{-GAN}: aşıķķan(GT), çekken(GT), çıkķan(GT), söggen(İM-411b/7), tikken(GT), tođđan(İM-17a/3), töggen(GT), tökken(İM-145b/8), yađđan(GT), yıķķan(GT)...

5.2.1.2.EK+EK YAPISINDA GÖRÜLEN İKİZLEŞMELER

Aşağıdaki eklerin birlikte kullanılması neticesinde görülen ünsüz ikizleşmeleri vardır:

{-GAN}+{+nIn}: bozulganning(İM-125b/7), ölgenninġ(İM-108b/5), késkenninġ(İM-460b/2), yügürgenning(GT)...

{-GAn}+{+nI}: aytkanı(GT), bilmegenni(GT), bilinmegenni(CC), itkenni(GT), kalğanı(İM-116b/8), kélğenni(İM-234b/2), késkenni(İM-423b/1), kılganı(MG), tuvurmaganı(CC)...

{+II₄K}+{+KA}: azğunlukka(GT), bolmaqlıkkā(İM-4a/5), ezgölükke(İM-87a/2), ġāzılıkkā(İM-33b/6), igilmeklikke(MG), kāfirlikke(İM-14a/3), kéymeklikke(İM-155b/5), konuqlukka(İM-274a/4), mēñilükke(CC), saklamaqlıkkā(MG), tilençilikke(GT), yoldaşlıkkā(GT)...

{-mAK}+{+KA}: çıkmakka(MG), irişmekke(GT), kopmakka(İM-27a/6), kutulmakka(GT), minmekke(MG), sözleşmekke(İM-2a/7), tilenmemekke(GT)...

{+rAK}+{+KA}: azrakka(İM-260b/4), öküşrekke(İM-477a/2)...

El-Kavânînü'l-Küllîyye Li-Zabti'l-Lügati't-Türkiyye'de geçen şu örnekler ilginçtir: *bardıññız, birdiññiz, keldiññiz mi, kelmediññiz siz, kirdiññiz*. Eser üzerine çalışan araştırmacılar bu durumu Arap müellifin genizden söylenen bu n sesini şeddeli bir n olarak algılamış olma ihtimaline bağlamaktadır.²⁰²

Aynı eserde geçen **turmassañ** sözcüğünün yapısına dair ise şu bilgiler verilmektedir: '...Ancak olumsuzluk eki şart ekinden önce gelir. Birincisinde, *sen turmassañ men dağı turmasaydum* (sen ayakta durmasaydın ben de durmazdım) denilir. ...İkincisinde, *sen turmasaydıñ turdum men* (sen ayakta durmasaydın ben dururdum) denilir. ...'²⁰³

5.2.2. BENZEŞME NETİCESİNDE GÖRÜLEN İKİZLEŞMELER

Bu dönemde sıkça rastladığımız aşağıdaki ünsüz ikizleşmelerinin gerekçesi olarak benzeşme hadisesini göstermenin uygun olacağı kanaatindeyiz.

- ✓ all (CC, GT): ön, huzur, kat.
- ✓ allar (KK): onlar (krş.alar, anlar).²⁰⁴
- ✓ alley (CC): şöyle, öyle (krş. alay).²⁰⁵

²⁰² Recep Toparlı-M. Sadi Çögenli-Nevzat H. Yanık, *El-Kavânînü'l-Küllîyye Li-Zabti'l-Lügati't-Türkiyye*, TDK Yayınları, Ankara 1999, s. 15.

²⁰³ Toparlı-Çögenli-Yanık, 1999, s. 28.

²⁰⁴ Gelişimi anlar>allar şeklinde olsa gerektir.

²⁰⁵ Söz konusu sözcüğün anlamı da göz önünde bulundurulduğunda anı+layu>>alley şeklinde bir gelişimden bahsetmek mümkün görünmektedir.

- ✓ killikçä²⁰⁶(Kİ)

6. ÇAĞATAY TÜRKÇESİ METİNLERİNDE ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ

Orta Türkçenin son evresi olan Çağatay Türkçesi, 15. yüzyıl ile 19. yüzyıl arasında teşekkül etmiş ve bugünkü Özbek Türkçesi ile Uygur Türkçesinin temelini oluşturmuştur.

Eckmann, bu dönemde ünsüz ikizleşmesine bazı sayı adlarında ve kelimelerde rastlandığını belirttikten sonra şu örnekleri vermektedir: ikki/iki, yétti/yéti, sékkiz/sékiz, tokkuz/toköz, ottuz/otuz; baqqa/baqa, kattıq/katıq, saqqal/saçal, saqqız/sakız, tekke/teke.²⁰⁷

Argunşah'ın verdiği örnekler ise şöyledir: aççıg<açıg, allıda<alıda, assıg~ assıq<asıg, êkki<êki, ...ıssıq<ıssıg, qarrı<qarı, kattıg<katıg, neççe<neçe, ottuz<otuz, saqqal<saçal, saqqız<sakız, sékkiz<sékiz, tokkuz<toköz, yétti<yéti.²⁰⁸

6.1.ASLÎ İKİZLEŞMELER

Taradığımız Çağatay Türkçesi metinlerinde görülen aslî ikizleşme örneklerine dair liste şöyledir:

- ✓ aççıg (MSD)
- ✓ ıssıg (HBD, LM/2969)
- ✓ ikki (LD, BD, MSD, HBD, LM/1382)~ekki(LM/236)~ikkelesi (BD)
- ✓ illig (BD)
- ✓ issi (LM/2894)
- ✓ kattıg (MSD, LM/1192)
- ✓ ottuz (BD)
- ✓ sikkiz (MSD, BD)
- ✓ şekker (HBD)
- ✓ tikken (LD)

²⁰⁶ Sözcükle ilgili yapılan açıklama şöyledir: 'İki nüshada da kilikçä yazılmıştır. Asli itibariyle kelime kir+lik+çä den ibarettir. R in assimilationu sayesinde killikçä olmuştur.' Caferoğlu, Ahmet, *Abû Hayyân Kitâb al-İdrâk li-lisân al-Atrâk*, Evkaf Matbaası, İstanbul 1931, s. 48

²⁰⁷János Eckmann, *Çağatayca El Kitabı*, (çev: Günay Karaağaç), TDK Yayınları, Ankara 2017, s. 45.

²⁰⁸ Mustafa Argunşah, *Çağatay Türkçesi*, Kesit Yayınları, İstanbul 2018, s. 117-118.

- ✓ tokkuz (BD)~toğkuz (LD, LM/128)
- ✓ yetti (LD, MSD)~yètti (LM/1382), yitti (LD, BD, MSD)
- ✓ yoğğarı (LM/229)~yukğarı (LM/796)

6.2.YALANCI İKİZLEŞMELER

Bu dönemde yalancı ikizleşme örneklerine genellikle ekleşme neticesinde rastlanmaktadır. Taranan metinler içerisinde benzeşme neticesinde görülen ikizleşme örneği olarak sadece *all* (LM/123) sözcüğü tespit edilmiştir.

6.2.1. KÖK+EK YAPISINDA GÖRÜLEN İKİZLEŞMELER

6.2.1.1.ÇEKİM EKLERİ

6.2.1.1.1. İSİM ÇEKİM EKLERİ

Çokluk Eki {+IAr}: aşiller(MSD), diller(LD), güller (HBD), hâller(BD), kollar(LM/482), köngüller(LM/3288), yıllar(BD, MSD, HBD), yollar(LD)...

Durum Ekleri

İlgi durumu {+nI4ŋ}	acunnüŋ(LD), bedenning(LD), cännüŋ(BD), çemennüŋ(MSD, HBD), dïnnüŋ(BD), erkännüŋ(MSD), künnüŋ(LD), mecnunnüŋ(LM/3112), tünning(LM/29), uğannüŋ(LD), yağinnüŋ(HBD)...
Yükleme durumu {+nI}	cännü(HBD), cihännü(LM/339), gülşenni(BD), ekünnü(LM/2050) insännü(MSD), künnü(LM/830), nihännü(LM/1580), sulţännü(LD), tenni(MSD, HBD), tumannü(HBD), tünni(LD), vaţannü(BD), yannü(HBD)...
Yönelme durumu {+GA},{+KA}	‘aşıkka(MSD), ayakka(BD), batıkka(LD), çerigge(LD), éligge(LM/2142), felekke(BD), iligge(BD), kamuğga(MSD), kirpükke(LD), kökke(HBD), savuğka(LM/2849), tofrağka(HBD), yimekke(MSD), yürekke(LM/2272)...
Bulunma durumu {+DA}	‘adâlette(MSD), ‘adedde(LM/2395), cennette(LD), furşatta(BD), lahidde(HBD), mescidde (HBD), otta(LD), şecâ‘atta(MSD), şiddette(BD)...

Çıkma durumu {+DIn}	cihettin(LD), derddin(HBD), haddın(LD), harārettin(HBD), hayāttın(LM/1650), hıreddin(BD), nağddin(LM/1989), ottın(BD), pülāddın(LM/3393), rekābettin(BD), uyattın(LD), velādettin(MSD)...
------------------------	--

6.2.1.1.2. FİİL ÇEKİM EKLERİ

6.2.1.1.2.1. Bildirme Kipleri

Görülen Geçmiş Zaman Kipi {-DI₄}²⁰⁹: ayttingız(BD), büttüñg(BD), ısıttım(HBD), ilttiler(LD), iritting(LD), işittim(BD), itting(MSD), kanattı(HBD), kattıñg(LM/1523), kırıttı(MSD), nitti(MSD), oşşattı(LD), oşşattıñg(MSD), örgetting(BD), ötti(BD), sigritti(HBD), tağıttı(MSD), tattım(LD), tilettim(MSD), tilettiler(LM/675), tuttuğ(MSD), tuttum(HBD), unuttuñg(BD), uzattım(LM/3542) yattım(MSD), yittim(HBD), yörttüñg(MSD), yuttım(BD)...

Öğrenilen Geçmiş Zaman Kipi {-mİş}: kömmiş(LM/859), kömmişler(LM/1181), yummuş(LM/859)...

Gelecek Zaman Kipi {-GU}+İyelik; {-GA}; {-GAy}, {-KAy}: çekküm(LM/637), tiggüsi(LD); çikke min(BD), tök-ke (LD); baqqay mu(LD), çekkey(LM/1098), çıkkuñg -dur(LM/3211), çıkkey min(BD), tiggey(LD), tökkey(LD, MSD), yaqqay(HBD)...

6.2.1.1.2.2. Tasarlama Kipleri

Emir Kipi: II. teklik kişi {-GII}, {-KII} için şu örnekler verilebilir: baqqıl(LD, BD, HBD), çikkil(BD, HBD), tökkil(LD)...

III. teklik kişi {-sU} ekinin de ikizleşmeye sebebiyet verdiği örnekler vardır: kissü(MSD)...

Şart Kipi: kisse(MSD), kisseler(BD)...

6.2.1.2. YAPIM EKLERİ

6.2.1.2.1. İsimden İsim Yapım Ekleri

{+IAy}: gāfilley(LM/1951)

²⁰⁹ III. teklik ve çokluk kişilerde bu ekin sadece dar ünlülü şekli kullanılmaktadır.

{+II₄}: ullı (BD)...

{+II₄G}, {+II₄K}: bihillık(LM/2001), oğulluk(LM/3499), köngüllüg(LD, MSD), kullug(BD, HBD), tillig(LD); kulluk(MSD), meşgülluk(BD), yolluk(LD), singillik(LM/2721)...

{+rAK}: beterre(k(BD, HBD), efgärrak(BD)...

{+sIz}: kıyässız(BD)...

6.2.1.2.2. İsimden Fiil Yapım Ekleri

{+IAn}: güllen-(HBD)...

6.2.1.2.3. Fiilden Fiil Yapım Ekleri

{-DUr}: attur-(LD), unuttur-(BD, HBD)...

{-mA}: yummayın(LM/2841),

6.2.1.3.FİİLİMSİLER

6.2.1.3.1. Sıfat-fiil Ekleri

{-GAn}, {-KAn}: aqqan(LM/1911), azıqqan(HBD), baqqan(LD), öçükken(MSD), sökken(BD), tiggen(LD), tikken(HBD), tukkan(BD), yaqqanı(MSD)...

{-GUçI}, {-KUçI}: tökküçi(LD, HBD, MSD)...

6.2.1.3.2. Zarf-fiil Ekleri

{-DI₄KDA}: yarattıgda(MSD)...

{-GAç}, {-KAç}: çekkeç(LM/1065), uyakkaç(HBD), yakkaç(LM/3106)...

{-GALI}, {-KALI}: baqqalı(LD, BD), çıkqalı(MSD), çikkeli(LD), ikkeli(HBD), tökkeli(MSD)...

{-GANçA}: yaqqanıça(HBD)...

{-GAndA}, {-GAndA}: çıkqanda(LM/2946)

{-GUçA}, {-KUçA}: baqqıça(BD)...

{-GUñA}, {-KUñA}: çıkqunca(HBD)...

{-mAy}: yummay(LM/503)...

6.2.2. EK+EK YAPISINDA GÖRÜLEN İKİZLEŞMELER

Aşağıdaki eklerin birlikte kullanımını ikizleşmelere yol açmaktadır:

{-GAN}+{+nI}: bargannı(HBD), körmegenni(BD, HBD), susağannı(LD), tilegenni(LD), unutkannı(BD)...

{-GAN}+{+nIng̃}: kurutkannıng̃(LM/s.112), tüşkenning̃(HBD)...

{-mAK}+{+KA}: açmağğa(MSD), birmekke(LD), buzmağğa(HBD), dimekke(BD), itmekke(HBD), kitürmekke(MSD), kolmağğa(LM/2262), olmağğa(BD), salmağğa(LD), yürümekke(LM/2086)...

{+II4K}+{+KA}: qarang̃guluğğa(LD), kılmaklığğa(HBD), mecnünluğğa(LM/s.145), nişârlığğa(LM/3326), oğumaklığğa(MSD), pâklikke(LM/3404), pîrlikke(MSD), sulţânlığğa(LD), tilbelikke(BD), tünlükke(LD)...

7. ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİ METİNLERİNDE ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ

Orta Türkçe döneminin batı kolunu oluşturan Eski Anadolu Türkçesi, 11. ve 15. yüzyıllar arasında Oğuzların konuşma diline dayalı olarak Anadolu ve Azerbaycan'da gelişen yazı dilinin adıdır.

Timurtaş'ın *Konsonant Türemesi* başlığı altında işlediği *s ikizlenmesi* için verdiği örnekler şöyledir: ıssı-ıssi, assı, ıssı, ussuñı.²¹⁰

Gülsevin ve Boz tarafından hazırlanan çalışmada 'İkizleşme' başlığı altında sadece şu örneklere yer verilmiştir: assı<<asığ, yassı<yası, issine<is+ine, issi<<idisi.²¹¹

7.1.ASLÎ İKİZLEŞMELER

Eski Anadolu Türkçesi dönemindeki aslî ikizleşme örneklerini taradığımız metinler çerçevesinde şöyle sıralayabiliriz:

✓ abbağ (YZ)

²¹⁰ Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi*, Kapı Yayınları, İstanbul 2012, s. 61.

²¹¹ Gürer Gülsevin, Erdoğan Boz, *Eski Anadolu Türkçesi*, Gazi Kitabevi, Ankara 2013, s. 47.

- ✓ aşşı (YZ, ADD, SN)~assı (SN, MT/376, AD/108/1)
- ✓ belli (MT/901)~bellü (YZ, ADD, SN, MT/1770, AD/78/5)
- ✓ dokkuz (MT/4295)
- ✓ elli (YZ, SN, MT/2064)
- ✓ gurruş (MT/534, AD/XXXVII/8)
- ✓ ikki (MT/1725)
- ✓ issi (YZ, ADD, SN, MT/1014, AD/XIX/2)~ıssı (ADD, SN, AD/Z5/6)
- ✓ issüz (ADD, SN)~ışşuz (SN)
- ✓ sekkizinçi (MT/2831)
- ✓ şuişi (SN): Timsah.²¹²
- ✓ şekker (SN, MT/1341, AD/257/3)
- ✓ uşşı (YZ, SN)~ussı (MT/375)~ussu (MT/94)
- ✓ ümmüd (SN)

7.2.YALANCI İKİZLEŞMELER

Yalancı ikizleşmeler sadece ekleşme neticesinde görülmektedir.

7.2.1. KÖK+EK YAPISINDA GÖRÜLEN İKİZLEŞMELER

7.2.1.1.ÇEKİM EKLERİ

7.2.1.1.1. İSİM ÇEKİM EKLERİ

Çokluk Eki {+IAr}: bülbüller(AD/135/7), güller(AD/tc II/3), güzeller(ADD), illere(YZ), kıllar(AD/tc II/8), kıllar(YZ), pıllar(SN), siller(SN), sünbüller(MT-1320), yıllar(ADD), yollar(MT-3374)...

Durum Ekleri

İlgi durumu {+(n)Uŋ}	altunnuñ(SN)...
Yönelme durumu {+GA}	melekke(ADD), müstahakka(MT-3018)...

²¹² Gaddar, birleşik adlar başlığı içerisinde değerlendirdiği bu sözcüğün etimolojisine dair bir izahat vermemiş, sadece Türkçe notunu düşmüştür. (Zeliha Gaddar, 'Süheyl ü Nevbahâr'ın Dilbilgisel Özellikleri ve Dizini', Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Denizli 2012, s. 106, 195.)

Bulunma durumu {+dA}	âhirette(MT-730), kâğıdda(AD/708/13), kasâyidde(AD/LXX/36), mescidde(MT-2029), odda(ADD, MT-226)...
Çıkma durumu {+dAn}	addan(MT-1289), Cühüddan(SN), ebedden(AD/374/9), hâdden(ADD), hâsedden(YZ), kurddan(ADD), rûddan(AD/65/6) oddan(YZ), zebercedden(YZ), zümürrüdden(AD/384/2)...
Vasıta durumu {+IA}	bülbülleyin(SN), la'ile(ADD), mîlle(YZ)...

7.2.1.1.2. FİİL ÇEKİM EKLERİ

7.2.1.1.2.1. Bildirme Kipleri

Geniş Zaman Olumsuzluk Kipi {-mAz}: ummazdum(AD/385/2), ummazam(AD/480/6), ummaz iken (AD/482/8) ...

Görülen Geçmiş Zaman Kipi {-DU}²¹³: eytti(YZ), gittiler(MT-715), qararttuñ(ADD), niddiler(SN), şattuğ(YZ), şattuñuz(YZ), taddum(YZ), uzattı(MT-973), yitti(YZ), yuddı(AD/307.)...

Duyulan Geçmiş Zaman Kipi {-mİş}: gömmişsiz(YZ), tammış(AD/556/4)...

7.2.1.1.2.2. Tasarlama Kipleri

Şart Kipi {-sA}: kesse (AD/704/6), ussa(SN)...

7.2.1.2. YAPIM EKLERİ

7.2.1.2.1. İsimden İsim Yapım Ekleri

{+IU}: çuğallu(SN), dillü(MT-3321), ellü(SN), meşellü(ADD), sebellü(AD/XLVII/9)...

{+IİK}: añılığ(SN), bollıq(YZ), çepellik(SN), teng-dillikden(AD/61/3), güzellik(ADD), kullıguña (AD/XXIX/21), kullıq(ADD), kulluq(YZ), oğulluq(SN), yıllıq(MT-3517)...

{+sUz}: kafassuz(MT-1356)...

7.2.1.2.2. İsimden Fiil Yapım Ekleri

{+IA}: ille-(SN), şalla-(SN)...

²¹³ III. teklik kişi görülen geçmiş zaman morfemi daima {-DI} şeklindedir.

7.2.1.2.3. Fiilden Fiil Yapım Ekleri

{-dUr}: ileddür-(YZ)...

{-mA}: umma-(SN, AD/VIII/26), yumma-(MT-2202)...

{-mAK}: emmek(AD/181.), ummag-ıla(AD/Z5/5), ummah(AD/480/6)...

7.2.1.2.4. FİİLİMSİLER

{-dUK}: ilddügi(YZ), ittüklerin(YZ), şattukların(YZ)...

7.2.2. EK+EK YAPISINDA GÖRÜLEN İKİZLEŞMELER

Ahmed-i Dâ'î Divanı'ndaki şu örneklerde ek fiilin birleşik çekimi (duyulan geçmiş zamanın şartı) söz konusudur ve iki ekin birbiri ardına gelmesi neticesinde ikizleşme meydana gelmiştir: dirimisse, degülmissse. Bu şekildeki örneklere Süheyl ü Nevbahâr'da da rastlanmaktadır: hünermissse, kızımıssa...

Katmerli birleşik çekim (geniş zaman rivayetinin şartı) neticesinde birbiri ardınca gelen ekler de ikizleşmeye sebebiyet vermektedir: dir imisse (ADD), dilermissse(SN)...

DEĞERLENDİRME

Türk dilinin yazılı kaynaklarla takip edilebilen tarihî dönemlerindeki ünsüz ikizleşmelerinin anlatıldığı bu bölümde, bir döneme dair tüm edebî ürünleri taramak mümkün olmadığından belli başlı eserler seçilip buralardaki örneklerin fişlenmesi yoluna gidilmiştir.

Yapılan taramalar neticesinde hemen her tarihî devirde, sayıları ifade eden sözcüklerde (iki, yedi, sekiz, dokuz, otuz ve elli) ünsüz ikizleşmesi hadisesinin yaygın olarak görüldüğü sonucuna varılmıştır. Ayrıca söz konusu kelimelerin hem normal hem de ikizleşmiş şekillerinin bir tarihî dönemde hatta aynı eser içerisinde bir arada bulunduğu, bir bakıma alternanslı kullanıldığı tespit edilmiştir.

Tekin, sayılarda görülen bu ikizleşme hadisesini uzun ünlünün normalleşmesine bağlayan araştırmacıların başında gelmektedir. Zira bir çalışmasında DLT’de geçtiğini belirttiği ikki, ikkiz ve yetti kelimelerinde görülen ikizleşmenin sebebini açıklarken ‘aslî uzun ünlünün ilerleyici etkisi’ ifadesini kullanmaktadır.²¹⁴

Deny’nin konuya dair ifadeleri şöyledir: ‘Türkçedeki rakam isimlerinde de az çok belirgin şekilde ortadaki ünsüzü ikizleştirme eğilimi meydana çıkmaktadır. Bu eğilim Çuvaşçada çok aşırıya gitmiştir ve ilk on iki rakamın hepsi, tek başlarına kullanıldıkları zaman (yani ardından sayılan nesne gelmediği zaman) bu ikizleşme hâline uğrarlar.

Doğu Türkçesi şivelerinde (Yakut Türkçesi de buna dâhil) aynı olay görülür: İkki veya ekki, yetti, sekkiz, dokkuz. Türkiye Türkçesinde ise sadece elli sayısı bu duruma örnek gösterilebilir. Genel Türkçedeki şekli ‘elig’dir. Belli ki bu ikizleşmeler takvim düzeninde, ifadenin komşu kavramları olan belirsizlik ve netlik kaygısından ileri gelmekte.²¹⁵

Ergin, söz konusu sözcüklerde görülen ikizleşmeyi vurgu hadisesine bağlamış gibi görünmektedir. ‘...Bunlardan başka bazı ağızlarda bir kısım sayılar ikiz konsonantla söylenir: yeddi, sekkiz, dokkuz gibi. Tabii buradaki konsonant ikizliği de sonradan ve vokalle biten ilk heceler üzerine basmak yüzünden ortaya çıkmıştır.’²¹⁶

²¹⁴ Tekin, 2013, s. 201-208.

²¹⁵ Deny, 2013, s.129.

²¹⁶ Ergin, 2013, s. 66.

Tarihî devirlerde sayılarda sıkça görülen ünsüz ikizleşmesi hadisesi, araştırmacıların önemli bir kısmı tarafından aslî uzun ünlüler ile ilişkilendirilmektedir. Fakat sayıları ifade eden sözcüklerde ünlüyle biten ilk heceleri (i-ki, se-kiz, do-kuz, o-tuz...) güçlendirmek, daha net bir ifadeyle bu hecelere vurgulu bir söyleyiş kazandırmak da ikizleşme yoluna gidilmesi için önemli bir sebep gibi durmaktadır. Ayrıca tarihî dönemlerdeki alternanslı kullanımlar ile bugün ağızlardaki şekilleri de bu bahsedilen gerekçe ile izah etmek mümkün görünmektedir.

Mevcut malzemeler ışığında dikkat çeken bir diğer husus da özellikle aslî ikizleşmelerde s sesinin ikizleştiği örneklerin sayıca fazla olmasıdır. Bu tespite dair Deny'nin şu açıklamaları önemlidir: '...ıslıklı s sesinin uzama (ikizleşme) eğilimini belirtmek gerekir. Örnekler fazla gözüküyor: yassı, ıssı, assı (eskiden asug yerine.) Dilde bu ikizleşmeler eskidir...'²¹⁷

Bu kapsamda değerlendirilecek en eski ve en yaygın örnekler **assı**, **ıssı** ve **ıssi** olacaktır. Araştırmacıların önemli bir kısmı ilk iki örnekte görülen ikizleşmeyi, zaman içerisinde düşen kelime sonundaki G# sesinin (assı<asıg, ıssı<ıslıg) bir izi olarak değerlendirmekte²¹⁸ ve bu durum başta Tuna olmak üzere pek çok araştırmacı tarafından *hece dengelemesi* olarak adlandırılmaktadır.²¹⁹ İssi sözcüğündeki ikizleşmenin gerekçesi ise etimolojik gelişimlerdeki küçük farklılıklarla beraber uzun ünlü ile açıklanmaktadır. idi>iyi>ï>i+si>isi>ıssi²²⁰

Ayrıca fişleme sonuçları değerlendirildiğinde kelime köklerinde görülen yukarıdaki bu aslî ikizleşme örnekleri dışında, /s/ ünsüzünün sözcük sonunda iken üzerine ünlü ile başlayan bir ek, özellikle iyelik ekleri gelmesi durumunda da ikizleştiğine dair bulgulara rastlanmıştır.

Karahanlı Türkçesi döneminde DLT'de geçen bir kullanım bu durumun en eski örneği sayılabilir. Eserde *karı* olarak anlamlandırılan *kis* sözcüğü, '*er kissi birle tok tok*

²¹⁷ Deny, 2013, s.130.

²¹⁸ Ergin, 2013, s. 66; Özkan, 2009, s. 142-143.

²¹⁹ Tuna, 1986, s.49.

²²⁰ Ergin, 2013, s. 66; Vural-Böler, 2017, s. 81; Özkan, 2009, s. 143.

*boldı*²²¹ cümlesinde III. teklik kişi iyelik ekiyle birlikte kullanıldığında s# ünsüzünün ikizleştiği görülmektedir.

Tarihî metinlerin pek çoğunda karşımıza çıkan **ussu ~ ussı** yapısı da bu durumun en karakteristik örnekleri arasında bulunmaktadır.

- ✓ Gel bize vü ussumuzı başa dir / Sen sag olgıl sayrulığı bize vir (MT/3519)²²²
- ✓ Oşanınġ kibi-turur tēli bolmaġ taġı ussı kētmek taġı ġahġaha kŭlmeġ namāz içinde, rŭkŭ'lı sŭcŭdlı namāz içinde ābdast bozar. (İM-94b/8)²²³
- ✓ Anca çabaladum ki şataşdum bu belāya / Ne baġtlu kim uşşiyile epsem oturdı (SN/2489)²²⁴
- ✓ uşşı geldi başına açdı gözün / eytdi ġanı Yŭsufum kesŭġ sözün (YZ/143)²²⁵

Hŭsrev ũ Şirin'de geçen *duman lekesi* anlamındaki *is* sözcüğünün šu kullanımı da ilginçtir:

yapalıġ tandur issi irken űtmek (HŞ/1513)

²²¹ Atalay, 2013, C. I, s. 333.

²²² Ayrıca diğēr örnekler için bk.

Na'ra urur ussı gider bir zamān / 'Avrat űstine gelŭr kılur figān (MT/2977)
Kıymeti yŭz biġ kızıl artuk-durur / Hiçe dileyenŭġ ussı yok-durur (MT/3050)
Suçları ussuġ başuġndan ilede / űmmetŭm var dimeyesin dŭnyede (MT/3123)
Ussuġı başuġna dirşŭr iy yetim Katı sűzler çıkar agzuġndan 'azim (MT/94) ...

²²³ ...ussu kētken kişi ġaçan kim ussu kirse (İM-102b/2)...

²²⁴ Gidŭp uşşı āh itdi dŭşdi yire / Kimesneye yol yoġ kim anda gire (SN/519)

Pes eydŭr bu olmaya šırmaġ yiri / Gidegűr [ŭ] uşşun var ise yŭri (SN/2296)

²²⁵ Ayrıca diğēr örnekler için bk.

dŭşer Ya'kŭb uşşı gider uġunur / ġardaşları ġamu gűgsin dűgŭnŭr (YZ/142)

uşşı geldi başına diġle nider / elin šutar Yŭsufuġ alur gider (YZ/203)

uşşı gelŭr başına açar gűzi / vezir baġar 'acablar sűyler sűzi (YZ/959)

kimi dŭşer uġunur uşşı gider / kimi gűrmege cānını terk ider (YZ/308)

uşşuġı dir başuġna aġla sűzŭġ / ben daġı šűġmamışdum dir űgŭġ (YZ/504)

İKİNCİ BÖLÜM TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ

1. TÜRKÇE KÖKENLİ SÖZCÜKLERDE ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ

1.1.ASLÎ (BİRİNCİL) İKİZLEŞMELER

Türkiye Türkçesinde yer alan Türkçe kökenli sözcüklerdeki aslî ikizleşme hadisesinin sebeplerini temelde *uzun ünlünün kısalması* ve *vurgu* olmak üzere iki başlıkta toplamak mümkün görünmektedir.

1.1.1. UZUN ÜNLÜNÜN KISALMASINA BAĞLI ASLÎ İKİZLEŞMELER

Uzun ünlülerin kısalırken bırakmış olduğu fonetik izler, bir kısım kelimelerde karşımıza ünsüz ikizleşmesi olarak çıkmaktadır.²²⁶ Bu durumu en iyi Tekin'in 'Açık hecedeki uzun ünlünün çekici etkisi ile izleyen hecenin başındaki ünsüz ikizleşir. İkizleşme ile ilk hece kapalı hale gelir ve uzun ünlü kısalır. Başka bir deyişle ikizleşme (ünsüz uzaması) bir nevi karşılama (telafi) uzamasıdır. Kaybolan ünlü uzunluğunun yerini ünsüz uzaması alır.'²²⁷ şeklindeki açıklaması ifade etmektedir.

Uzun ünlünün kısalması neticesinde oluşan ünsüz ikizleşmesi; *anne*, *çulluk*, *ıssız* ve *yassı* olmak üzere dört sözcükte görülmektedir. *Issız* sözcüğü tarihî süreç içerisinde birden fazla ses hadisesi yaşamış fakat son durumda ikizleşmeye sebebiyet veren fonetik hadise ünlü uzunluğunun kısalması olduğu için bu bölüme dâhil edilmiştir. *Yassı* kelimesinde görülen ikizleşmede ise söz konusu gerekçenin yanı sıra, tarihî devirlerde pek çok örneğini gördüğümüz, iki ünlü arasında kalan ## sesinin ikizleşme temayülünün de etkili olduğunu söylemek mümkündür.

1.1.1.1. Anne²²⁸

'Anne' sözcüğünün yapısı hakkında gramer kitaplarında yer alan izahlar dört grupta toplanabilir. Bunlardan birincisi söz konusu kelimenin 'ana' sözcüğünün çocuk dilinde aldığı şekil olduğudur.

²²⁶ bk. Süer Eker, 'Ana Türkçe Uzun Ünlülerin Kıpçak Dillerindeki Kimi İzlerine Dair', *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Semih TEZCAN'a Armağan, 2013, C. 13, s. 145-167; Fatih Özek, 'Tarihî Türk Lehçelerinde Uzun Ünlülere Bağlı Olmuş Ses Olayları', *The Journal Academic Social Science Studies*, 2013, C. 6/4, s. 649-666.

²²⁷ Tekin, 1995, s.148.

²²⁸ bk. *anneanne*, *babaanne*, *büyükanne*, *cicianne*, *hanımanne*, *sütanne*.

Ergin, durumu şöyle izah etmektedir: ‘...anne, ana kelimesinin çocuk dilinde aldığı şekildir. Heceleri ve benzer sesleri tekrarlayan, başta tek vokalli heceleri söylemekte güçlük çeken, vurgulu olan ilk hecenin konsonantla bitmesini isteyen çocuk dili ana kelimesini anne hâline sokmuş ve onu umumî dile mal etmiştir.’²²⁹ **Demir ve Yılmaz** da bu görüşü desteklemektedir.²³⁰ **Özkan**’ın ifadeleri ise şöyledir: ‘...Anne (< âne < ana) ise ana kelimesinin çocuk dilinde aldığı şekildir.’²³¹ **Vural ve Böler** ise çocuk dilini sebep olarak göstermekle birlikte ana>âne gelişimini de vermektedir.²³²

İkincisi ise söz konusu sözcüğün anne<âne<ana gelişimi neticesinde oluşmuş olduğudur ki buradan da ünlü uzunluğu neticesinde meydana gelen bir ikizleşme olduğu sonucuna varılmaktadır. Yalnız buradaki gelişimi açıklayan araştırmacılar arasında da bir görüş ayrımı bulunmaktadır. **Ediskun**’a göre ana kelimesi İstanbul ağzında âne şekline dönüşmüş ve buradan da anne sözcüğüne varılmıştır.²³³ **Elöve**’ye göre ise Süleyman Çelebi’nin Mevlid isimli eserinde söz konusu kelimenin vezin kaygısı nedeniyle uzun kapalı hece+açık hece biçiminde yazılması sonucu oluşan âne kelimesi bugün anne olmuştur.²³⁴ **Eker** ise Elöve’nin ifadelerini tekrarladıktan sonra şu bilgiyi eklemiştir: ‘...a:ne sözcüğündeki /a/ kısılırken /n/yi ikizleştirmiştir.’²³⁵

Üçüncü görüş söz konusu kelimenin vurgu neticesinde oluştuğudur. Bu görüşü savunan **Deny**, ana yerine anne sözcüğünün kullanılmasının gerekçesini belirtirken *daha müşfik olmak* için ibaresini kullanmaktadır.²³⁶

Son görüş ise **Coşkun**’a aittir. Araştırmacının ifadeleri şöyledir: ‘Ana kelimesindeki -a ünlüsü, Standart Türkçede aykırılmış ve kelimedeki kalınlık-incelik uyumunu bozmuştur; -a’ya nazaran kapalı olan -e’nin tutunabilmesi için, ikinci bir -n+ üretilmiştir...’²³⁷

²²⁹ Ergin, 2013, s. 66.

²³⁰ Demir-Yılmaz, 2016, s.165.

²³¹ Özkan, 2009, s. 143.

²³² Vural-Böler, 2017, s. 81.

²³³ Ediskun, 2017, s.76.

²³⁴

²³⁵ Eker, 2016, s.237.

²³⁶ Deny, 2013, s.129.

²³⁷ Coşkun, 2016, s. 136.

Anne kelimesinin etimolojisine dair köken bilgisi sözlüklerinde verilen bilgiler ise şöyledir:

Clauson, ‘ana’ maddesinde bu sözcüğün ilk defa Uygur metinlerinde görüldüğünü, ‘anne’nin de bu kelimenin bozulmuş (deformasyona uğramış) şekli olduğunu ve daha samimi bir sevgiyi ifade etmek için kullanıldığını belirtmektedir.²³⁸

Eyuboğlu, ana ve anne kelimelerinin kökünü, anlamını *ana*, *anne* olarak verdiği Hititçedeki annas sözcüğüne bağlar ve ana kelimesi için ‘*anne’nin kısaltılmışı*’ ifadesini kullanır.²³⁹ Araştırmacının diğer açıklamaları şöyledir: ‘Türk diline doğrudan doğruya, Hitit toplumundan geçti denemez. Ancak sözcüğün içerdiği doğurucu kök, eylem Türk dilinde yoktur, bu nedenle Türkçe ana, anne sözcüğünün kökeni yabancıdır. Türk dilinde ‘an’ kökü erkek niteliği gösterir yapıdadır... Hitit dilinde ‘an’ ile başlayan sözcüklerde doğurucu bir özellik vardır...

Anadolu dillerinde ‘an’ kökünün doğurma, dişilik, üreticilik gibi nitelik taşıyan eylemleri yarattığı biliniyor. Anassa (hanım, kraliçe). Grek dilinde de ana kökü doğurganlık göstermez, gösteren sözcükler de Anadolu kökenlidir...Hitit dilinde geçen sözcüklerin, çoğunun, eski Anadolu dillerinden geldiği de gözden uzak tutulmuyor. ‘an’ kökünün Anadolu kaynaklı olduğu kesindir. Anadolu Türkçesinde annaç (karşı, yamaç), anaç (doğurgan, ana ile bağlantılı olup annas kökünden gelir.)²⁴⁰

Tietze, sözcük için ‘*Çocuk lisanında ve İstanbul şivesinde ‘ana’.*’ ifadelerine yer vermektedir.²⁴¹ Ayrıca *amman* maddesinde aktardığı şu bilgiler önemlidir: ‘İç seste iki ünlü arasındaki bazı ünsüzler ikizlenerek yani tekrarlanarak anlam yoğunlaşmasına neden olurlar. İşte amman (<aman) kelimesinde de görülen bu duruma ünsüz ikizleşmesi (konsonantengemination) diyoruz. İkizleşme olayı, Türkiye Türkçesinde yazı dilinde bulunmaz. A-B ve C-E ciltlerindeki örnekler şunlardır: amman, anne (19. asırda yazı diline girmiştir.)...’²⁴²

²³⁸ Sir Gerard Clauson, *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish*, Oxford University Press, London 1972, s.169- 170.

²³⁹ Eyuboğlu, 2017, s.29, 32.

²⁴⁰ Eyuboğlu, 2017, s.32-33.

²⁴¹ Andreas Tietze, *Tarihî ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C.1 A-B, Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) Yayınları, Ankara 2016, s. 401.

²⁴² Tietze, 2016, C.1 A-B, s. 376.

Nişanyan, *ana* sözcüğünde ‘<<Eski Türkçe *ana anne*<Çocuk dili *na-na*’ ifadesine yer vermekte²⁴³; *anne* maddesinde ise sözcüğün bu biçiminin 20. yy başlarından önce yazı dilinde pek kullanılmadığını belirtip, buradaki N duplikasyonunu da bir ihtimal olarak çocuk dilinin etkisine bağlamaktadır.²⁴⁴

Gülensoy, *ana* maddesinde şu açıklamaları yapmaktadır: ‘**ana* (DLT). Türkçe>Arapça (Ir.) *āna* (Arap Lehçelerindeki Türkçe Kelimeler, 32)’²⁴⁵ *Anne* maddesinde ise sözcüğün etimolojisine dair bir açıklama bulunmamaktadır.²⁴⁶

Bize göre de **DLT**’de ‘*ana*’ şeklinde geçen bu sözcük²⁴⁷, İstanbul ağızında bir süre için ilk ünlüsü uzun olarak söylenmeye başlanmış ve daha sonra bu uzunluk normalleşirken içseste iki ünlü arasında bulunan ## konsonantını ikizleştirmiştir. Zaman içerisinde de sözcüğün bu şekli yazı dilimize girmiştir. Şemseddin Sami *ana* maddesinde bu görüşü destekler nitelikte şu açıklamayı yapmaktadır: *İstanbul şivesince galat āne*.²⁴⁸

1.1.1.2.Çulluk

DLT’de bir *çuluk* sözcüğü bulunmakta ve anlamı ‘üveyik büyüklüğünde alacalı bir su kuşu, çulluk’ olarak verilmektedir.²⁴⁹

Etimolojik sözlüklerde ve kelimelerin köken bilgisine dair izahlar yapan diğer çalışmalarda verilen bilgiler şöyledir:

Eyuboğlu, ilgili maddede ‘Eski Türkçe *çulıktan çulluk*. *Çulluk* adını çıkardığı *sesten dolayı almıştır, başka bir kökeni yoktur.*’ şeklindeki açıklamaya yer vermiştir.²⁵⁰

Eren, sözcüğün Orta Türkçede ‘çuluk’ olarak kullanıldığını belirtmiş, akabinde Clauson’a işaret ederek ‘*Kökünü bilmiyoruz. Türkçe çulluk biçiminin gémination yoluyla oluştuğu anlaşılıyor.*’²⁵¹ ifadesini kullanmıştır.

²⁴³ Nişanyan, 2018, s. 31.

²⁴⁴ Nişanyan, 2018, s. 36.

²⁴⁵ Tuncer Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara 2011, s. 69.

²⁴⁶ Gülensoy, 2011, s. 72.

²⁴⁷ Atalay, 2013, C. IV s. 23-24.

²⁴⁸ Şemseddin Sami, 2018, s. 52.

²⁴⁹ Atalay, 2013, C. I, s. 381.

²⁵⁰ Eyuboğlu, 2017, s.155.

²⁵¹ Hasan Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Bizim Büro Basım Evi, Ankara 1999, s.101.

Tietze, çulluk kelimesinin Eski Türkçede *çulık* olduğunu belirttikten sonra hayvan ve bitki ismi yapmada da kullanılan -lık ekine vurgu yapmıştır.²⁵²

Nişanyan, kelimenin Kaşgarlı'da *çulık* biçiminde geçtiğini söylemiş ve buradaki anlamını vermiş, bunun dışında etimolojik bir izaha girmemiştir.²⁵³ Paçacıoğlu da Nişanyan gibi kelimeyi çulık köküne bağlamakla yetinmiştir.²⁵⁴

Gülensoy, DLT'de *çulık* olarak geçtiğini belirttiği bu sözcüğün etimolojisini '<*çü 'yansıma'+lık' olarak vermekte ve 'çulluk (Türkmen Türkçesi), çullık (Kazan Tatar Türkçesi)...' gibi karşılaştırmalar yapmaktadır.²⁵⁵

1.1.1.3. Issız²⁵⁶

Tarihî dönemlerden itibaren sıklıkla karşımıza çıkan *ıssız* kelimesinin kökenine dair *idi>iyi>i>ï+siz>ıssız>ıssız* şeklindeki bir gelişim üzerinde anlaşılmiş görünmektedir. Bununla birlikte etimolojik sözlüklerde ve köken bilgisine dair izahlar yapan çalışmalarda verilen bilgiler şöyledir:

Eyuboğlu 'Eski Türkçe ı/s/as. (Arapça sahip)tan ıssız...'²⁵⁷ ifadelerine yer vermektedir.

Tietze, 'ıssüz' maddesinde kelimenin etimolojisini <*ıssi+privativum (olumsuzluk) eki* şeklinde yapmaktadır. Yine aynı çalışmasında 'ıssi'nin anlamını ise 'sıcak; yakıcı ve bunaltıcı sıcak' olarak vermektedir.²⁵⁸ Bizce bu kök ile 'ıssüz' sözcüğü arasında bir anlam bağı kurmak mümkün değildir.

Nişanyan, '<<Türkiye Türkçesi ıssız/ıssız 'sahipsiz'<Türkiye Türkçesi iy/iye/ıssi 'sahip, malik'+sız' olarak bir tarihî gelişim vermekte, sözcüğün önceleri *sahipsiz*

²⁵² Andreas Tietze, *Tarihî ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C.2 C-E, Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) Yayınları, Ankara 2016, s. 269.

²⁵³ Nişanyan, 2018, s. 159.

²⁵⁴ Paçacıoğlu, 2016, s. 202.

²⁵⁵ Gülensoy, 2011, s. 257.

²⁵⁶ ıpıssız.

²⁵⁷ Eyuboğlu, 2017, s. 335.

²⁵⁸ Andreas Tietze, *Tarihî ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C.3 F-J, Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) Yayınları, Ankara 2016, s. 646.

anlamında kullanıldığını 16. yüzyıla doğru ise *insansız*, *metruk* anlamının ağır bastığını belirtmektedir.²⁵⁹

Gülensoy, ‘<ıs+sız<*idi+sız’; ‘ET. idisiz>>*iyisiz>*i:siz’ ve ‘EAT. isüz [i:süz]>>ıssuz>ıssız’ şeklinde bir gelişimden bahsetmektedir. Sözcüğün tarihî lehçelerdeki görümlerine ‘OT. idi ‘sahip, efendi; Tanrı’; KB. isiz ‘kötü, fena’~ esiz’ örneklerini; çağdaş lehçelerdeki görünümlerine ise ‘ıssız (Azerî Türkçesi), esiz (Kazak Türkçesi), egisiz yâr (Uygur Türkçesi), elsiz (Kazak Türkçesi), kişisiz (Kazan Tatar Türkçesi), kişihiz (Başkurt Türkçesi)’ örneklerini vermektedir.²⁶⁰

Paçacıoğlu’nun ilgili maddelerde yaptığı göndermeleri bir araya getirdiğimizde ortaya şöyle bir gelişim çıkmaktadır: idisiz<iyisiz<isiz²⁶¹<<ıssız.²⁶²

Karaağaç ise gramer kitabında ‘iyesi>yessi ‘sahibi’; iyesiz>ıssız ‘sahipsiz’” şeklindeki açıklamalara yer vermektedir.²⁶³

1.1.1.4.Yassı²⁶⁴

DLT’de *yası* maddesi geçmekte ve anlamı şöyle verilmektedir. ‘Yassı, enli. Yası neng: yassı şey, enli nesne.’²⁶⁵ **Özkan** da *yassı* kelimesinin *yası* kökünün ikizleşmesi ile oluştuğunu belirtmektedir.²⁶⁶

Etimolojik sözlüklerde ve kelimelerin köken bilgisine dair izahlar yapan diğer çalışmalarda verilen bilgiler şöyledir:

Clauson, *yası* maddesinde *yassı* kelimesi için ‘Türkçede ikiz ünsüz barındıran nadir kelimelerden biridir.’ açıklamasını yapmaktadır.²⁶⁷

²⁵⁹ Nişanyan, 2018, s. 351.

²⁶⁰ Gülensoy, 2011, s. 420-421.

²⁶¹ Paçacıoğlu, 2016, s. 314.

²⁶² Paçacıoğlu, 2016, s. 291.

²⁶³ Karaağaç, 2013, s. 127.

²⁶⁴ yamyassı.

²⁶⁵ Atalay, 2013, C. III, s. 24.

²⁶⁶ Özkan, 2009, s.143.

²⁶⁷ Clauson 1972, s. 973-974.

Paçacıoğlu, *yassı*, *enli* anlamını verdiği *yası* sözcüğü için <*yas-ıg* etimolojisini vermekte²⁶⁸; daha sonra biri *yassı*, *düz*; diğeri *en*, *genişlik* anlamında iki *yassı* kelimesinden bahsetmekte ve birinciyi de *yas-sıg* şeklinde tahlil etmektedir.²⁶⁹

Eyuboğlu, *yassı* kelimesin kökenini ‘Eski Türkçe *yatsı* (*yasmak*’tan)dan *yassı*’ olarak açıklamaktadır.²⁷⁰

Nişanyan, <<Eski Türkçe *yası yassı*<Eski Türkçe *yas-* *yaymak*, *açmak*+I(g) şeklindeki etimolojik izahından sonra ‘Ünsüz ikizleşmesi belki aynı sözcüğün varyantı olan *yazı* biçiminden ayırt etme kaygısıyla’ ifadelerine yer vermektedir.²⁷¹

Gülensoy, ‘ET. *yasğ* ~*yası*, *yasul*’ bilgisini vermekte ve sözcüğün etimolojisini ‘<yās- [krş.yaz-] ‘yaymak’+[s]ı’ şeklinde izah etmektedir.²⁷²

Korkmaz ve **Karaağaç** gibi araştırmacılar tarafından *yassı*<*yat-sı*<*yatsıg* şeklindeki etimolojik gelişim ve dolayısıyla benzeşme hadisesi ile açıklanan sözcük, burada bahsedilen *yayvan* ve *düz* anlamındaki *yassı* kelimesinden farklı olsa gerektir.²⁷³

Sonuç olarak DLT’de *yası* şeklinde geçen bu sözcüğün ünlü uzunluğuna bağlı olarak ikizleşmeye uğramış olması muhtemeldir.

1.1.2. VURGUYA (PEKİŞTİRME) BAğLI ASLÎ İKİZLEŞMELER

Araştırmacıların birçoğu çalışmalarında konuşma dilinde abartmak, daha müşfik olmak, aşğılamak gibi sebeplerle yapılan vurgunun ünsüz ikizleşmesine sebep olduğunu belirtmekte ve konuya dair çeşitli örnekler vermektedir.

Deny, Türk hece yapısını anlatırken 108. maddede ‘...ihtimal ki ifade edici konuşmanın bir biçimi olarak tek tük denilebilecek bir biçimde bazı ünsüzlerin ikizleşmesi yolunda bir eğilim de dikkate değer: evet yerine evvet; küçük yerine küççük, Karaman lehçesinde; anne kelimesi de bu sıraya girebilir.²⁷⁴ şeklinde bir açıklamada bulunmaktadır.

²⁶⁸ Paçacıoğlu, 2016, s. 752.

²⁶⁹ Paçacıoğlu, 2016, s. 753.

²⁷⁰ Eyuboğlu, 2017, s.734-735.

²⁷¹ Nişanyan, 2018, s. 932.

²⁷² Gülensoy, 2011, s. 1080.

²⁷³ Korkmaz, 2017, s. 159; Karaağaç, 2013, s. 132.

²⁷⁴ Deny, 2012, s.82.

Elöve tarafından söz konusu maddeye eklenen 124 numaralı dipnotta ise şu ifadeler yer almaktadır: ‘Bizce bu olay daha kapsamlı görünmektedir. Lehçemizde ikizleme (teşdit) iki türdür: 1. Yalnız söylenişe ait. 2. Söylenişe ve anlama ait.

1. Söylenişe (lafza) ait ikizleme, dolayısıyla arızıdır ki aslı maddeye katılan bir ekin baş ünsüzü, o maddenin sonunda yine kendi cinsinden birine rastlandığı zaman olur. Yazarın sözünü ettiği ve seyrek dediği işte bu çeşididir ve seyrek de değildir. Altta, güller, kesse, belli gibi ikizlemeler, eklerin getirdiği yeni anlam dışında kelimeye başka bir anlam katmaz.

2. Anlama ait ikizleme, doğrudan doğruya istek olup kelimeye abartı anlamı verir. Bu da iki türdür: a) Hangisi olursa olsun, aynı ünsüzü abartı amacıyla bir daha tekrar etmekle olur. kırku, küçük, uffacık, amman, yazzık, güzel ...b) Açık ve kapalı ilk hecedeki ünlünün bir daha tekrarı, onun uzatılması medd ile olur. Ca.a (=ā)nım, kı.u(=ū)zum, e.e(=ē)nfes...²⁷⁵

Deny, başka bir çalışmasında ise şu açıklamalarda bulunmaktadır: ‘... İstisnalar, uzun ünlüler için olduğu gibi ifadeli (tumturaklı) konuşma ile açıklanabilir. Daha inandırıcı olmak için evet yerine evvet; daha müşfik olmak için ana yerine anne denir; daha aşağılatıcı olsun diye eşek yerine eşşek denir ve küçüklüğü mübalağa etmek için küçük yerine küççük denir. Bu şekillerden bazıları anne gibi veya bazı Anadolu lehçelerindeki evvet ve küççük gibi, ifade değerlerini kaybedip normal kullanılan şekil hâline gelirler.’²⁷⁶

Ediskun’un konuya dair verdiği bilgiler ve örnekler şöyledir: ‘...Bugün anlatışa güç ve aşırılık vermek için, birinci heceleri açık olan kimi kelimelerimizde ikinci hece başındaki ünsüzü ikizleştirip bir tanesini birinci hece sonuna getiririz: eşşek!, maşşallah!, köppoğlu!, ossaat gibi...’²⁷⁷

Banguoğlu, *berkitme vurgusunu* duyuş ve abartma vurgusu olarak iki bölüme ayırdıktan sonra ilk başlık altında şu ifadelere yer vermektedir: ‘Derin bir duyguyu anlatmak için sözün bir hecesini şiddetle, hatta çok şiddetle vurgularız. Buna duyuş vurgusu (accent affectif) deriz. ya"zzık, güze"l, çı"k dışarı, o"f, ma"hvoldu adam gibi.

²⁷⁵ Deny, 2012, s.80.

²⁷⁶ Deny, 2013, s. 129.

²⁷⁷ Ediskun, 2017, s.76.

Duyuş vurgusu çoğu zaman vurgulu hecenin seslisinde uzama (allongement) veya heceyi kapayan sesdeşte ikizleşme gibi değişikliklere sebep olur.²⁷⁸

Yine aynı araştırmacı, *Sesdeş Türemesi* konusunu anlatırken açtığı *ıçtüreme* (*épenhèse*) isimli alt başlıkta ‘...Türkçede ikizleşme nadirdir. Ancak sert bir vurguya, bir duyuş tonlanmasına bağlı olarak içseste bir sesdeşin ikizleştiği görülür’ şeklinde bir açıklama yapmakta; yazzık! eşşek! amman yapmayın! gibi örnekler vermektedir.²⁷⁹

Korkmaz’ın ‘Ünsüz ikizleşmesi (*Alm. gemination; Fr. gemination; İng. geminate; Osm. teşeddüd*) şeklindeki madde başında yer alan açıklamaları önemlidir: ‘İç seste iki ünlü arasında bulunan ve vurguyu üzerinde bulunduran ikinci hece başındaki ünsüzlerin, açık ve zayıf boğumlamalı ilk hece ünlülerinin etkisi altında, kendi hece sınırlarını aşacak bir yoğunlukla boğumlanmaları sonucunda, söz konusu ünsüzdeki tekrarlanmayı gösteren ses olayı. Aşağı > aşşağı, aman > amman, ... Bu olay sonunda açık ilk heceler zayıflıktan kurtulmakta ve birer kapalı heceye dönüşmektedir.’²⁸⁰ **Karaağaç**, Korkmaz’ın ifadeleri tekrarlamaktadır.²⁸¹

Özkan, konuyu şu cümlelerle izah etmektedir: ‘Bazı ikizleşmeler ise vurgu ile ilgili görülmektedir. Dilimizde bir fikri önemle belirtmek, anlatışa güç ve aşırılık vermek için söz içinde kimi heceleri kuvvetle vurgularız. Bu vurgu sırasında ya hecenin ünlüsü uzatılır... ya da sonraki hecenin ön ses ünsüzü ikizleştirilir: amman!<aman, evvet!<evet...’²⁸²

1.1.2.1.–edek Zarfları

Yukarıda yapılan açıklamalar konuşma dilini kapsamaktadır, dolayısıyla da verilen örneklerin hiçbiri yazı dilinde bulunmamaktadır. Fakat, Türkçe Sözlük’ü tararken başta [-adək] eki olmak üzere [-eden] ve [-adan] eklerini alan yansıma kökenli sözcüklerde ünsüz ikizleşmesinin yaygın olarak görüldüğü tespit edilmiş, hatta bir standartlaşma yoluna gidildiği görülmüştür.

²⁷⁸ Banguoğlu, 2015, s. 122.

²⁷⁹ Banguoğlu, 2015, s. 68.

²⁸⁰ Korkmaz, 2017, s. 243.

²⁸¹ Karaağaç, 2013, s. 132.

²⁸² Özkan, 2009, s. 143-144

Banguoğlu'nun *-edek zarfları* başlığı altında verdiği şu bilgiler oldukça kıymetlidir: 'Kapalı tek heceli yansılamalara gelerek yansılama zarfları (adverbe-onomatopée) yapan vurgusuz bir ektir. Yansılamanın kökü çoğu zaman çift sesdeşle biter. hartadak, gümbedek... Vurgu kök üzerinde kaldığından tek sesdeşle biten yansılamalarda bu ses çoğu zaman ikizleşir. patadak X pattadak, hoppadak, loppadak...' ²⁸³

Konuya dair **Zülfikar**'ın ifadeleri ise şöyledir: '... -adak (-edek), -adan (-eden), -adanak(-edenek) ekleri, ikizleşme olayı içinde özel bir yer tutar. Daha çok zarf görevinde olan bu eklerle kurulmuş kelimelerde ikizleşmeye sık sık başvurulur. Bununla anlatılmak istenen hareketin şiddeti, aniliği pekiştirilmekte, tarzı açısından olayın birden ortaya çıktığına dikkat çekilmektedir.' ²⁸⁴

Türkçe Sözlük'te [+adak], [+edek] ve [+adan] biçimbirimlerini alan ses yansımali tek heceli kelimelerde ortaya çıkan ikizleşmeler şöyledir:

cuppadak	pattadak~patadak	şıppadak
hoppadak	pattadan	şırakkadak
küttedek	rappadak	takkadak
lappadak	şakkadak	zıppadak
loppadak	şappadak	

İki ünsüzle biten ses yansımali kelimelerin bu ekleri aldıklarındaki durum ise şöyledir: cartadak, cartadan, cumbadak, dangadak, gümbedek, hartadak, larpadak, şapadanak, tıngadak... Bu örnekler de yukarıdaki ünsüz ikizleşmelerinin vurguyla ilgili olduğunu düşündürmektedir.

1.1.2.2.Elli ²⁸⁵

Kaşgarlı, *Ortası Şeddeli Ayrımı* başlığı altındaki *elliğ* maddesinde 'elliğ yarmak: elli para. Başka şeyler için de böyle denir.' açıklamasına yer vermiştir. ²⁸⁶

²⁸³ Banguoğlu, 2015, s. 172.

²⁸⁴ Hamza Zülfikar, *Türkçede Ses Yansımali Kelimeler (İnceleme-Sözlük)*, TDK Yayınları, Ankara 2018, s. 85.

²⁸⁵ bk. ellibir.

²⁸⁶ Atalay, 2013, C. I, s. 143.

Elli sözcüğünde görülen söz konusu ses hadisesinin sebebi hakkında araştırmacıların ortak görüşü, sözcük sonundaki g sesinin düşmesinin ikizleşmeye sebep olduğu yönündedir.²⁸⁷ Bu görüşle ilintili olarak **Paçacıoğlu**, sözcüğün aslının *elig* olduğunu belirtmekte²⁸⁸; **Eker** ise *ET elig* > **eli:* > *elli* gelişimini vermektedir.²⁸⁹

Coşkun'un açıklamaları yukarıda belirttiğimiz sebebin daha detaylı bir ifadesi niteliğindedir: ‘...Eski Türkçe *elig* > Standart Türkçe *elli* gelişmesinde, eski Türkçedeki +g'nin düşmesiyle vurgusu zayıf olan -i- ünlüsünü daha vurgulu hâle getirip korumak için, kelimedeki +l+ ünsüzüne ek olarak, bir -l+ daha türetilmiştir.’²⁹⁰

Etimolojik sözlüklerde ve kelimelerin köken bilgisine dair izahlar yapan diğer çalışmalarda verilen bilgiler ise şöyledir:

Clauson, *ellig* maddesinde kelimenin kesinlikle ikiz ünsüzlü olduğunu belirtmekte ve bu iddiasına dair tarihî metinlerden seçmiş olduğu örnekleri sıralamaktadır.²⁹¹

Eyuboğlu, söz konusu kelimenin etimolojisine dair şu izahatta bulunmaktadır: ‘Eski Türkçe *ellig/ilig* (kök anlamı: bir elle tutulabilen, bir ele sığan, bir elle yapılabilen. Anlam genişlemesiyle: *elli* denen sayı, nicelik). *Elli* sayısının *el* ile bağlantısı beş parmağın varlığına dayanır. Nitekim bütün dillerde beş anlamına gelen sayının ‘el’in beş parmağıyla ilişkisi açıktır, bütün ‘elli’lerin kökeni ‘beş’ sayısıdır...’²⁹²

Eren ise *elli* sözcüğünün çağdaş Türk lehçelerindeki görünümünü verdikten sonra şu açıklamaları yapmaktadır: ‘Eski Türkçeden başlayarak kullanılır (*el*[*l*]ig). Orta Türkçede *ellig* biçimi geçer. Eski Kıpçakçada *elli* olarak kullanılır. Clauson’a göre başlangıçta ikiz -l-’li (*ellig*) biçimin kullanıldığı anlaşılıyor. Türkçe iki (<ikiki) gibi. Ramstedt’e göre Türkçede *el* olarak kullanılan *ellig*, *elig* adından başka bir şey olamaz. Ramstedt’in görüşünü Räsänen de benimsemiştir. Bu yaklaşımı prensip olarak Brockelmann da sürdürmüştür. Brockelmann sayı adlarına ilişkin bibliyografik bilgiler de vermiştir. Ramstedt’in yaklaşımını Joki de değerlendirmiştir. Gordlevskiy de *elli* sayı

²⁸⁷ Ergin, 2013, s. 66; Özkan, 2009, s. 143; Vural-Böler, 2017, s.81.

²⁸⁸ Paçacıoğlu, 1987, s. 30.

²⁸⁹ Eker, 2016, s.237.

²⁹⁰ Coşkun, 2016, s. 137.

²⁹¹ Clauson, 1972, s.141.

²⁹² Eyuboğlu, 2017, s.229.

adının kökenini tartışmıştır. Sevortyan belli başlı verileri topladığı gibi, açıklama denemelerini de gözden geçirmiştir.

Çağdaş diyalektlerde *elli* sözünün ortak bir ad değeri kazanmadığı göze çarpıyor. Yaşayan diyalektlerin bir bölümünde ‘elli’ye *beş on* adı verilir... Bu ad yapı bakımından seksen (<sekiz on), doksan (<dokuz on) gibi adlara benzer...²⁹³

Tietze, söz konusu kelime için *elli*<*Eski Türkçe ellig* şeklindeki gelişime değinmektedir.²⁹⁴

Nişanyan, *Eski Türkçe elig/ellig* şeklindeki ifadenin akabinde Arapça xamsūn, xamsīn (1. beş parmak, 2. elli) sözcüğünü de karşılaştırma olarak vermektedir.²⁹⁵

Gülensoy, kelimenin tarihî dönemlerdeki kullanımıyla ilgili olarak ‘=ET. (ä)l(i)g (Eleges, 2); elig~ ellig (DLT); elig (KB)’ örneklerini sıraladıktan sonra kelimenin kökenini **elig* sözcüğüne bağlamaktadır. Araştırmacının çağdaş lehçelerden verdiği örneklerin bir kısmı ise şöyledir: ‘elli (Türkmen, Karaçay-Balkar, Nogay, Karakalpak, Salar Türkçeleri), elig (Kumandı Türkçesi), elik (Kırgız Türkçesi), eliw (Karakalpak Türkçesi), ellik (Kırgız, Tarançi, Özbek Türkçeleri), elū (Kırgız Türkçesi), elüv (Kazak Türkçesi), älli (Azerî Türkçesi), ällik (Uygur Türkçesi), illë (Kazan Tatar Türkçesi, Başkurt Türkçesi), illik (Türkî), allä (Çuvaş Türkçesi) / älü (Volga Bulgarçası)...²⁹⁶

1.2.YALANCI İKİZLEŞMELER

1.2.1. EKLEŞME NETİCESİNDE GÖRÜLEN İKİZLEŞMELER

Sondan eklemeli bir dil olmasına bağlı olarak kelime işletiminde ve türetiminde daima son ekleri kullanan Türkçenin bu işleyiş içerisinde dikkat ettiği en önemli nokta temelinde benzeşmenin var olduğu ünsüz uyumudur. Bu uyum bugün Türkiye Türkçesindeki pek çok sözcük içerisinde aynı cins iki ünsüzün yan yana gelmesine sebep olmaktadır.

Bu bölümde önemli oranının bahsi geçen uyuma bağlı olduğu ekleşme neticesinde görülen ünsüz ikizleşmeleri ele alınacaktır. İlgili başlıklar altında ikizleşmeye sebep olan

²⁹³ Eren, 1999, s.133.

²⁹⁴ Tietze, 2016, C.2 C-E, s. 589.

²⁹⁵ Nişanyan, 2018, s. 221.

²⁹⁶ Gülensoy, 2011, s. 329.

morfeimler belirtilecek ve konuya dair Türkçe Sözlük'te geçen örneklerin bir listesi verilecektir.

Türkçe Sözlük'te bir kelimenin çekim eki almasına bağılı olarak görülen ünsüz ikizleşmesi örneklerinin pek az bir bölümü yer almakta, bu örneklerde de bahsi geçen biçimbirimlerin önemli bir kısmı kendi görevleri dışında kullanılmaktadır. Eklerin işlevleri değil şekilleri göz önünde bulundurulduğunda Türkçe Sözlük'te çekim eklerinin sebep olduğu ikizleşme örnekleri ile ilgili şöyle bir listeden bahsedilebilir:

- ✓ **t# + {+DA} bulunma eki:** o saatte, tez vakitte.
- ✓ **D# + {+DAn} ayrılma eki:** addan, alttan alta, götten bacaklı, kudretten, milattan önce, milattan sonra, üstten.
- ✓ **l# + {+IAr} çokluk eki:** akıllara seza, akıllara şifa, akıllara zarar, akıllara ziyan, emici kıllar, görgü kuralları, kartallar, okullar arası, yarım daire kanalları, yaşam koşulları, yazım kuralları, yıllar yılı, yüzyıllarca; akraba diller, Cermen dilleri, evvelleri, ihtimaller hesabı, İskandinav dilleri, kefaller, Latin dilleri, Romen dilleri, ses telleri, Ural dilleri, yad eller.
- ✓ **l# + {+IA} vasıta eki :** miskalle.
- ✓ **t# + {-DI₄kA}**: gittikçe.
- ✓ **t#+ {-DI₄} duyulan geçmiş zaman eki:** battıçıktı, oldubitti, oldum bittim, olupbitti.

1.2.1.1.KÖK+HECE DÜŞMESİ+EK YAPISINDA GÖRÜLEN İKİZLEŞMELER

Türkçe Sözlük'te bu başlık altında değerlendirilebilecek tek örnek **belli**²⁹⁷ kelimesidir. **Coşkun**'un *Ses düşmesi* hadisesini anlatırken vermiş olduğu şu bilgiler söz konusu sözcüğün araştırmacıların önemli bir kısmı tarafından kabul edilen etimolojik gelişimine dair ayrıntılı bir açıklama niteliğindedir:

'DLT *belgölüg>belöülüö>*Dede Korkut, *Lehce-i Osmânî belöölüö* [bellü]>Lehçetü'l-Lügat, Standart Türkçe belli gelişmesinde, Oğuz Türkçesinin karakteristik özelliği olarak hece başı ve kelime sonu g'lerin düşmesiyle birlikte vurgu frekans değerinin alçalması sonucunda orta hece -ü- ünlüsünün de düşmesi, bellü

²⁹⁷ Besbelli.

kelimesinin oluşmasını sağlamıştır; -e-'nin ilerleyici uzak etkisiyle, -ü ünlüsü yerini -i ünlüsüne bırakmış ve böylece ünlüler arasında düzlük bakımından benzeşme sağlanmıştır.²⁹⁸

Vural ve Böler de 'belgölüg>belli gelişimini vermektedir.²⁹⁹

Etimolojik sözlüklerde ve kelimelerin köken bilgisine dair izahatta bulunan diğer çalışmalarda verilen bilgiler ise şöyledir:

Eyuboğlu ve **Tietze** sözcüğün etimolojisini 'bel+li', **Paçacıoğlu** küçük bir farkla *bel+lü+* şeklinde vermektedir.³⁰⁰

Nişanyan, kelimenin kökenini *işaretli, belirli, malum* olarak anlamlandırdığı Eski Türkçe döneminde karşılaşılan *belgölüg* sözcüğüne dayandırmakta, bu sözcüğü de belgü 'işaret, alamet'+II(g) şeklinde tahlil etmektedir.³⁰¹

Gülensoy, 'belli = OT. belgölüg (DLT) < bel 'işaret, nişan' +gü+lüg' gelişimini vermekte; ve 'Türkçe>Kürtçe bewli 'belli, aşikar' (Doğu Anadolu Osmanlıcası, 73)<belli [dissimilasyon ile]; Zaza. beli, belli, bellu, bêllu, bowli, bolû (Zazaca-Türkçe Sözlük 34, 40, 48, 49)' karşılaştırmasını yapmaktadır.³⁰²

1.2.1.2. KÖK+EK YAPISINDA GÖRÜLEN İKİZLEŞMELER

1.2.1.2.1. İsimden İsim Yapım Ekleri

- ✓ **ç# + {+CA}** : Halaçça, İskoçça; geççe, İsveççe, Norveççe.
- ✓ **ç# + {+CI₄}** : araççılık, baççı, haraççı, ihraççı, kapkaççı, kılıççı, satranççı; dispeççi, gelgeççi, hiççi, kerpiççi, kireççi, kokoreççi, sandviççi; marpuççu, pabuççu.
- ✓ **ç# + {+CI_{4k}}** : ağaççık.
- ✓ **ç# + {+CI_{4l}}** : kireççil.
- ✓ **t# + {+DAş}** : kenttaş, millettaş, yurttaş.
- ✓ **l# + {+IAk}** : bellek, dillek.
- ✓ **l# + {+II₄}** : adamakıllı, akıllı, allı, andavallı, asıllı, ballı, ballıbaba, ballıdarı, bindallı, cimdallı, çakıllı, çatalı, çuvallı, dallı, hardallı, haşılı, kartallı, kıllı, kurallı,

²⁹⁸ Coşkun, 2016, s. 139.

²⁹⁹ Vural-Böler, 2017, s. 81.

³⁰⁰ Eyuboğlu, 2017, s. 84; Tietze, 2016, C.1 A-B, s. 647; Paçacıoğlu, 2016, s. 118.

³⁰¹ Nişanyan, 2018, s. 88.

³⁰² Gülensoy, 2011, s. 131.

mafsallı, mandallı, mazgallı, peştamallı, sakallı, sallı, tallı bitkiler, tırhallı, tırtıllı, tutkallı; ağirelli, bedelli, belli, celalli, çengelli, çepelli, çetrefilli, çiftetelli, çilli, dantelli, delilli, dilli, dingilli, elli, engelli, fitilli, fosilli, gelgelli, hayallı, helalli, heykelli, ihtimalli, ikitelli, ishali, İsraili, işkilli, itidalli, kandilli, karboksilli, killi, kristalli, mendilli, meyilli, milli, mineralli, nikelli, onikitelli, orta hâlli, parselli, pilli, putrelli, rimelli, safdilli, Senegalli, sicilli, sualli, şekilli, Şimalli, tahrilli, tahsilli, telli, temelli, tescilli, teyelli, torpilli, üçtelli, yelli, yeşilli, zilli; bavullu, İstanbullu, kollu, nodullu, oğullu, okullu, pullu, sağlı sollu, yollu; alkollü, bandrollü, Bingöllü, döllü döşlü, faullü, formüllü, gollü, gönüllü, güllü, kâküllü, kaşkollü, kolesterollü, küllü, mentollü, modüllü, molekülü, nüzüllü, partiküllü, püsküllü, şümüllü, tevekküllü.

Bu madde içerisinde **zavallı** sözcüğünün etimolojisine dair araştırmacıların vermiş olduğu bilgileri aktarmak yerinde olacaktır. Eyuboğlu ve Ermiş, söz konusu sözcüğün Ar. zevâl kökü ile Türkçe +lı ekinden oluştuğunu düşünmektedir.³⁰³ Redhouse sözcükle ilgili olarak Türkçe notunu düşmektedir.³⁰⁴ Nişanyan ise, kelimenin kökenini *zeval görmüş, eksilmiş, (güneş) inişe geçmiş* gibi anlamlar yüklediği Arapça *zawālī* sözcüğüne dayandırmaktadır.³⁰⁵

✓ **l# + {+llk}**: abdallık, allık, andavallık, aptallık, asallık, asıllık, avallık, bakkallık, ballık, batıllık, battallık, cıbillık, çakıllık, çatallık, deccallık, erosallık, fassallık, hamallık, hantallık, hardallık, hımbıllık, kabzımallık, karaballık, kırkyıllık, kızılıllık, krallık, kumrallık, paskallık, paspallık, peştamallık, pırnallık, portakallık, şapşallık, tellallık, topallık, Vandallık, yıllık, yüzyıllık; acillik, adillik, akıllık, aklıevvellik, aktüellik, amirallik, anormallık, asillik, asosyallık, banallık, başvekillik, bellik, biseksüellik, cahillik, cevvalık, çetrefillik, debillik, dingillik, ellik, entelektüellik, entellik, espritüellik, evvellik, faallık, faillik, feodallık, fonksiyonellik, formellik, fotomodellik, gafillik, gelişigüzellik, genellik, generallık, gerdellik, globalık, güzellik, helallık, hemhâllık, heteroseksüellik, homoseksüellik, ideallık, illegallık, kâhillik, kâmillik, kandillik, kardinallık, katillik, kefillik, kellik, koramirallık, korgenerallık, legallık, liberallık, mareşallık, marjinallık, metrdotellik, meyyallık, milletvekilliği, modellik, muadillik, muhallık, mutedillik, müdahillik, mükemmellik, müptezellik, müstakillik,

³⁰³ Eyuboğlu, 2017, s.778; Ermiş, 2018, s. 569.

³⁰⁴ Redhouse, 2015, s. 1018.

³⁰⁵ Nişanyan, 2018, 950.

natürelilik, nitellik, normallik, opsiyonellik, optimallik, oramirallik, orgenerallik, orijinallik, oryantallik, ovallik, özellik, paralellik, profesyonellik, radikallik, rasyonellik, reçellik, reellik, rezillik, safdillik, sakillik, sansasyonellik, sefillik, seksüellik, sersefillik, sivillik, sosyallik, tembellik, tikellik, totallik, tuğamirallik, tuğgenerallik, tümamirallik, tümgenerallik, vekillik, yeşillik, zırcahillik; aculluk, bolluk, çapaçulluk, dulluk, fodulluk, folluk, karakolluk, kolluk (I), kolluk (II), kulluk, oğulluk, orostopolluk, solluk, tombulluk, yolluk; âlemşümullük, cihanşümullük, çöllük, gollük, göllük, güllük, höllük, jullük, küllük, makbullük, makullük, malullük, meşgullük, müşküllük.

✓ **s# + {+sAl}** : ussal.

✓ **s# + {+sI4l}** : kassıl.

✓ **s# + {+sI4z}** : danssız, esassız, hırssız, ihlassız, ihtirassız, kassız, kuvarssız, libassız makassız, mikyassız, passız, şanssız, toleranssız; hevessiz, hissiz, kaprissiz, kavissiz, kompleksiz, latekssiz; sessiz, stressiz, varissiz, vârişsiz; burssuz, humussuz, kâbussuz, namussuz, pussuz, ulussuz; süssüz.

1.2.1.2.2. İsimden Fiil Yapım Ekleri

✓ **l# + {+lA}** : afalla-, alla-, balla-, çapulla-, çulla-, çuvalla-, dalla-, haşılla-, hatılla-, kaballa-, kangalla-, kolla-, mandalla-, nalla-, nodulla-, pulla-, salla-³⁰⁶, saykalla-, solla-, şavulla-, tırilla-, topalla-, tutkalla-, yilla-, yolla-; alkolle-, belle- (I)³⁰⁷, belle- (II), çengelle-, çepelle-, dölle-, elle-, engelle-, felfelle-, fitille-, genelle-, gölle-, güzelle-, hayalle-, jurnalle-, kille-, külle-, misille-, nikelle-, parselle-, rimelle-, şakulle-, şandelle-, tekülle-, telle-, teyelle-, torpille-, yelle-.

✓ **l# + {+lAn}** : ağıllan-, akıllan-, allan-, ballan-, bollan-, çapullan-, çatallan-, çullan-, çuvallan-, dallan-, kangallan-, kıllan-, kollan-, kullan-, mallan-, mandallan-, nallan-, nodullan-, oğullan-, pullan-, sakallan-, sallan-, tırtıllan-, tutkallan-, yıllan-, yollan-; bellen- (I), bellen- (II), celallen-, çeğmellen-, çengellen-, çepellen-, çillen-, dillen-, döllenen-, ellen-, engellen-, fitillen-, gazellen-, genellen-, göllen-, gönüllen-, güllen-

³⁰⁶ bk. kuyruksallayan, sallabaş, sallapati, sallasirt.

sallapati: Nişanyan, sallapati etimolojisi için salla- ve pati kelimelerine yönlendirmiştir. (Nişanyan, 2018, s.731.) Gülensoy'da kelimenin etimolojisi <*sal- 'bırakmak, koyvermek'+la pat 'yansıma'+i olarak verilmektedir. (Gülensoy, 2011, s. 726.) **sallasirt:** Gülensoy'da < sal- 'koymak'+la sirt şeklinde bir etimoloji verilmektedir. (Gülensoy, 2011, s. 726.)

³⁰⁷ bellem.

, hâllen-, işkillen-, kabullen-, kristallen-, küllen-, millen-, ödüllenen-, parsellen-, şekillen-, şümullen-, tellen-, temellen-, teyellen-, tırfillen-, torpillen-, tüllen-, yellen-, yeşillen-.

✓ **l# + {+lAş}** : afallaş-, allaş-, aptallaş-, avallaş-, battallaş-, bollaş-, çapaçullaş-, çatallaş-, hantallaş-, hımbıllaş-, kızıllaş-, krallaş-, kullaş-, kurallaş-, masallaş-, okullaş-, şapşallaş-, tombullaş-; aktüelleş-, anormalleş-, azelleş-, becelleş-, bülbülleş-, cahilleş-, cebelleş-, cedelleş-, çetrefilleş-, çipilleş-, çölleş-, dilleş-, elleş-, federalleş-, formülleş-, fosilleş-, genelleş-, globalleş-, gölleş-, güzelleş-, hâlleş-, helalleş-, heykelleş-, idealleş-, jelleş-, kandilleş-, kartelleş-, kavilleş-, kırtıpilleş-, kristalleş-, legalleş-, liberalleş-, marjinalleş-, mineralleş-, mükemmelleş-, müşkülleş-, normalleş-, opalleş-, paralelleş-, profesyonelleş-, radikalleş-, rasyonelleş-, rezilleş-, sembolleş-, sivilleş-, sosyalleş-, sterilleş-, şekilleş-, tekelleş-, tembelleş-, temelleş-.

✓ **l# + {-lAt}** : afallat-, bollat-, çuvallat-, sallat-, yıllat-, yollat-; bellet-, ellet-, engellet-, parsellet-, tellet-.

1.2.1.2.3. Fiilden İsim Yapım Ekleri

- ✓ **k# + {-kIın}** : bıkkın, çıkkın, sıkkın, yıkkın; çökkün.
- ✓ **m# + {-mA}** : umma, yumma; çimme, çömme, emme, gömme.
- ✓ **m# + {-mAç}** : emmeç.
- ✓ **m# + {-mAk}** : ummak, yummak, çimmek, çömmek, emmek, gömmek.

1.2.1.2.4. Fiilden Fiil Yapım Ekleri

✓ **t# + {-DIır}** : arttır-, attır-, çattır-, dağıttır-, sattır-, tarttır-, tattır-, yırttır-; ettir-,³⁰⁸ işittir-, ittir-, tükettir-; tuttur-, unuttur-, yuttur-; börttür-, örttür-, öttür-, tüttür-.

Burada **fıttırmak** sözcüğüne dair şu bilgileri aktarmak yerinde olacaktır: Nişanyan, bu sözcüğün *firt* şeklindeki bir yansıma kökten türediğini düşünmektedir.³⁰⁹ Aktunç, *fıttırmak* maddesinde etimolojik bir izaha girişmemekte, sadece bu sözcüğün *firtırmak* ile eş anlamlı olduğunu belirtmektedir.³¹⁰ Zülfikar ise Isparta'da *yerinden*

³⁰⁸ aksettir-, azlettir-, azmettir-, bahşettir-, fethettir-, hapsettir-, katlettir-, kaybettir-, kaydettir-, keşfettir-, küfrettir-, meylettir-, naklettir-, neşrettir-, seyrettir-, şükrettir-, vehmettir-.

³⁰⁹ Nişanyan, 2018, s. 259.

³¹⁰ Aktunç, 2017, s.117.

oyynamak anlamında kullanılan ve *birincil durumda yansımali fiil* olarak nitelendirdiği bir *firt* kökünden bahsetmektedir.³¹¹

1.2.1.3.EK+EK YAPISINDA GÖRÜLEN İKİZLEŞMELER

- ✓ **{+Aç}{+CI4}**: topaççı.
- ✓ **{+AI}{+IAş}**: ulusallaş-; ilkelleş-, özelleş-, yerelleş-.
- ✓ **{+AI}{+IAş}**: tümeller.
- ✓ **{+AI}{+II4k}**: durallık*; ulusallık; cinsellik, eleştirelilik, ilkellik, tüzellik.
- ✓ **{+CI4}{+IAR}**: öncüller; balıkçılar; böcekçiller, etçiller; otçullar.
- ✓ **{+CI4}{+II4k}**: adamcılık, anacılık, çağcılık, insancılık, yabancılık; bencillik, evcillik, iyicilik; bütüncüllük, kötücüllük; akçillik, barışçılık, kırçılık; hepçillik; otçulluk.
- ✓ **{+CI4}{+IAN}**: akçillan-, kırçillan-.
- ✓ **{+CI4}{+IAş}**: çağcillaş-, insancillaş-; bencilleş-, evcilleş-; akçillaş-, kırçillaş-.
- ✓ **[+gil]{+ler}**: abanozgiller, akbabagiller, akcaağaçgiller, alabalıkgiller, ananasgiller, Antep fıstığıgiller, arı kuşugiller, aslangiller, asmagiller, atgiller, at kestanesisgiller, atkuyruğugiller, atlas çiçeğigiller, ay balığıgiller, ayıgiller, baklagiller, bakterigiller, balıkçılğiller, ballıbabagiller, barbunyagiller, baştankaragiller, baykuşgiller, begonyagiller, bileşikgiller, birleşikgiller, boagiller, boru çiçeğigiller, boynuzlugiller, buğdaygiller, bukalemungiller, canavar otugiller, cennet balığıgiller, cennet kuşugiller, cevizgiller, çalı kuşugiller, çamgiller, çan çiçeğigiller, çarkıfelekgiller, çavuş kuşugiller, çaygiller, çınargiller, çingiraklı yılanğiller, çinçilyagiller, çit sarmaşığıgiller, çobanaldatangiller, çobanpüskülügiller, çotiragiller, çöl tavuğugiller, çuha çiçeğigiller, çullukgiller, dalgıç kuşugiller, dam kuruğugiller, defnegiller, dev köpek balığıgiller, dikenli balıkgiller, diş otugiller, dolama otugiller, dolma otugiller, domuzgiller, droseragiller, dulaptal otugiller, dutgiller, düğün çiçeğigiller, ebegümecigiller, eğrelti otugiller, ekşi yoncagiller, engerekgiller, erguvangiller, fasulyegiller, fener balığıgiller, fırtına kuşugiller, filgiller, flamangiller, fokgiller, fulya balığıgiller, fundagiller, gebre otugiller, gecesevasıgiller, gelincikgiller, gergedangiller, geyikgiller, gökkuzgungiller, gölge balığıgiller, gugukgiller, gülgiller, gümüş balığıgiller, gürgengiller, güvercingiller, hamam böceğigiller, hamsigiller, hanımeligiller, hanigiller, harharyasgiller, hasır

³¹¹ Zülfikar, 2018, s. 109.

otugiller, hindigiller, hipopotamgiller, hodangiller, horozbinagiller, horozibiğigiller, hünnapgiller, ihlamurgiller, ilgingiller, ısırgangiller, ıspanakgiller, iguanagiller, iğdegiller, insangiller, iskorpitgiller, ispinozgiller, izmaritgiller, kabakgiller, kâğıt balığıgiller, kaktüsugiller, kalkan balığıgiller, kangurugiller, karaağaçgiller, karabatakgiller, karabibergiller, karabuğdaygiller, karanfilgiller, karatavukgiller, kargagiller, karıncakuşugiller, karıncayiyengiller, kartalgiller, kaya balığıgiller, kayıngiller, kedi balığıgiller, kedigiller, kedi otugiller, kefalgiller, kelergiller, ketengiller, kılıç balığıgiller, kına çiçeğigiller, kırlangıç balığıgiller, kırlangıçgiller, kızılıcıkigiller, kızılkantarongiller, kirpiğiller, kiviğiller, kobaygiller, kobragiller, kolagiller, kolibrigiller, kökboyasıgiller, köpekgiller, kör faregiller, kör yılanıgiller, köstebekgiller, kum balığıgiller, kurbağa balığıgiller, kurbağazehrigiller, kurdele balığıgiller, kuyruksallayangiller, küpe çiçeğigiller, ladengiller, lapinagiller, Latin çiçeğigiller, levregiller, leylekgiller, lüfergiller, makigiller, manolyagiller, martıgiller, maydanozgiller, menekşegiller, mersin balığıgiller, mersingiller, meyve sineğigiller, mezigitgiller, mine çiçeğigiller, morsgiller, muhabbet çiçeğigiller, muzgiller, nargiller, nergisgiller, nilüfergiller, orman tavuğugiller, öglengiller, ökse otugiller, ördekgiller, örümcek kuşugiller, ötleğengiller, öz kedi balığıgiller, palmiyegiller, papağangiller, papaz balığıgiller, papirüsugiller, pas mantarıgiller, pathcangiller, pelikangiller, penguengiller, porsukgiller, salepgiller, sandalgiller, sandık balığıgiller, sansargiller, sapotgiller, sardunyagiller, sarıasmagiller, sarmaşıkigiller, sazangiller, sedef otugiller, semendergiller, semizotugiller, serçeğiller, servigiller, sıçangiller, sığırdilgiller, sıracagiller, sırtlangiller, sıvacı kuşugiller, sincapgiller, sinekkapangiller, sinir otugiller, skinkgiller, söğütgiller, su aygırığiller, suibriğigiller, su kamışıgiller, su mercimeğigiller, suokugiller, su örümceğigiller, susamgiller, su tavuğugiller, su yılanıgiller, sülüngiller, sümsükigiller, sürme mantarıgiller, süsengiller, sütleğengiller, süt otugiller, şahteregiller, şekeriboyasıgiller, şeritgiller, şeytaniğnesigiller, şimşirgiller, tapirgiller, tarak otugiller, tarla kuşugiller, taşemengiller, taşkırangiller, tavşangiller, tavukgiller, tepeli deve kuşugiller, tepeli tavukgiller, tespah ağacıgiller, testere balığıgiller, toygiller, turnagiller, turpgiller, turunçgiller, uskumrugiller, uskumrumsugiller, yaban arısıgiller, yabani kimyongiller, yağmur kuşugiller, yalıçapkınıgiller, yan yüzergiller, yayın balığıgiller, yelkovangiller, yer domuzugiller, yılan balığıgiller, yılanıyastığıgiller, yunusgiller, zakkumgiller, zambakgiller, zencefilgiller, zeytingiller, zürafagiller.

- ✓ $\{+/-(\mathbf{I4})\}+\{+\mathbf{IA}\}$: çoğulla-; koşulla-.
- ✓ $\{-(\mathbf{I4})\}+\{+\mathbf{IA}_n\}$: koşullan-.
- ✓ $\{+(\mathbf{I4})\}+\{+\mathbf{IA}_ş\}$: anayasallaş-, dişilleş-, doğallaş-, nesnelleş-, tortullaş-, yasallaş-; taşıllaş-, yabancıllaş-; buzullaş-, çoğullaş-.
- ✓ $\{+/-(\mathbf{I4})\}+\{+\mathbf{II4}\}$: taşılı; buzullu; koşullu.
- ✓ $\{+(\mathbf{I4})\}+\{+\mathbf{II4}_k\}$: anayasallık, dişillik, doğallık, düşüncellik, nesnellik, özgüllük, öznellik, törellik, yasallık; ardılık, bağıllık, yabancıllık; anaerkillik, ataerkillik, erillik, tekillik; çoğulluk; kösnüllük.
- ✓ $\{-\mathbf{mAI}\}+\{+\mathbf{II4}_k\}$: sağmallık, sarmallık.
- ✓ $\{+/-\mathbf{sAI}\}+\{+\mathbf{IA}_r\}$: susallar.
- ✓ $\{+/-\mathbf{sAI}\}+\{+\mathbf{IA}_ş\}$: akılsallaş-, dışsallaş-, kamusallaş-, kurumsallaş-, kutsallaş-, toplumsallaş-, ussallaş-, yapısallaş-; biçimselleş-, bilimselleş-, bireyselleş-, bölgeselleş-, evrenselleş-, gelenekselleş-, içselleş-, kişiselleş-, küreselleş-, madenselleş-, yöreselleş-, yüzeyselleş-; uysallaş-.
- ✓ $\{+/-\mathbf{sAI}\}+\{+\mathbf{II4}_k\}$: açısallık, anıtsallık, anlamsallık, anlatımsallık, anlatısallık, araçsallık, baysallık, duygusallık, duyumsallık, duyusallık, hukuksallık, kadınsallık, kalıtsallık, kaplamsallık, karasallık, kavramsallık, kimyasallık, kumsallık, kuramsallık, kutsallık, kutupsallık, mantıksallık, olgusallık, olumsallık, onursallık, rastlantısallık, ruhsallık, sanatsallık, sayısallık, siyasallık, sonsallık, sorunsallık, tanrısalılık, toplumsallık, ussallık, uysallık, uyumsallık, yapısallık; bedensellik, betimsellik, beyinsellik, biçimsellik, bilimsellik, bilişsellik, bireysellik, bitkisellik, bölgesellik, bütünsellik, çevresellik, çevrimsellik, dairesellik, deneysellik, devimsellik, dirimsellik, dışsellik, düşlemsellik, düşsellik, düşünsellik, düzlemsellik, edimsellik, eğitsellik, eleştirisellik, ereksellik, eşeysellik, evrensellik, ezgisellik, fiziksellik, geleneksellik, gizemsellik, görsellik, içgüdüsellik, içsellik, ilkesellik, imgesellik, işlevsellik, kentsellik, kişiselilik, küresellik, kütleellik, maddesellik, müziksellik, nedensellik, önsellik, özsellik, simgesellik, sözsellik, ülkesellik, yöresellik.
- ✓ $\{+\mathbf{sI4}\}+\{+\mathbf{IA}_ş\}$: damaksıllaş-, dudaksıllaş-, varsıllaş-; yoksullaş-; genizsilleş-.
- ✓ $\{+\mathbf{sI4}\}+\{+\mathbf{II4}_k\}$: varsıllık; yoksulluk.
- ✓ $\{-(\mathbf{I4})\}+\{+\mathbf{DI4}_r\}$: anlattır-, arattır-, ayırttır-, azalttır-, bağirttır-, banlattır-, bayılttır-, boşattır-, boyattır-, çıkarttır-, çoğalttır-, daralttır-, dayattır-, donattır-, kapattır- kaşıttır-, kazıttır-, kısalttır-, koparttır-, oynattır-, sapıttır-, tanıttır-, tarattır-, uygulattır-, uzattır-,

yaşattır-, yıkattır-; benimsetir-, çevirtir-, denettir-, düzeltir-, ertelettir-, getirtir-, istettir-, ödettir-, ürettir-, yükseltir-; okuttur-, oturtur-; büyüttür-, düşürtür-, küçültür-, sürttür-, yürüttür-; azıttır-; açıklattır-, algılatır-, atlattır-, bağlattır-, başlattır-, hazırlattır-, hesaplattır-, kaplattır-, onaylattır-, parçalattır-, sağlattır-, tamamlattır-, yorumlattır-; bellettir-, çerçevelettir-, denetlettir-, düzenlettir-, ellettir-, ezberlettir-, genişlettir-, hecelettir-, incelettir-, işlettir-, izlettir-, kaşlettir-, söylettir-, tasdiklettir-, temizlettir-, yüklettir-; gözettir-, yönetir-.

- ✓ istenççi.
- ✓ usullacık.
- ✓ güncelle-, güncellen-, güncelleş-, güncellet-.
- ✓ kılcallık, güncellik.

1.2.2. BİRLEŞME NETİCESİNDE GÖRÜLEN İKİZLEŞMELER

Türkçede kelime türetme yollarından biri olan birleştirme ile genellikle iki farklı sözcük belli dil kalıpları çerçevesinde yan yana gelmekte ve *birleşik sözcük* olarak adlandırılan yeni yapılar ortaya çıkmaktadır. Bu işleyiş içerisinde birleşigi oluşturan ilk unsurun son harfi ile ikinci unsurun ilk harfinin aynı olduğu durumlarda ise ünsüz ikizleşmesi hadisesi meydana gelmektedir.

Türkçe Sözlük'te birleşme neticesinde görülen ünsüz ikizleşmesi örneklerini listelemeden evvel **haminne** sözcüğüyle ilgili şu açıklamaları yapmak yerinde olacaktır: Söz konusu kelimenin *hanım* ve *nine* sözcüklerinin birleşmesi ile oluştuğu araştırmacıların önemli bir kısmı tarafından kabul edilmektedir.³¹² Burada görülen ünsüz ikizleşmesi ise en az çaba yasası ve metatez hadisesiyle ilgili olmalıdır. Konuya dair başka bir örnek olmadığı için ayrı bir başlık açma gereği duyulmamıştır.

ç# + #ç : üççatal, üççeyrek.

k# + #k :

akkaraman

akkavak

akkelebek

akkarınca

akkefal

Akkışla

³¹² Eyuboğlu, 2017, s. 313; Tietze, 2016, C.3 F-J, s. 377.

akkor	çiftteker	köpekkuyruğu
Akköy	dikkafalı	kuyrukkakan
akkuş	dikkuyruk	sıcakkanlı
Akkuş	dörttek	sinekkapan
akkuyruk	eşekkulağı	sinekkaydı
ayakkabı	evcikkıran	soğukkanlı
bacakkalemi	findikkabuğu	tavukkarası
bacakkıran	findikkıran	Toprakkale
böcekkabuğu	gökkuşağı	türkkıyması
böcekkapan	gökkuzgun	türkkupası
Çanakkale	ışıkkesen	uşakkapan
çeltikkargası	kalecikkarası	yaprakkurusu
Çiftlikköy	Kırıkkale	

m# + #m : toplummerkezci.

n# + #n : kadınnine, sonnot.

r# + #r : şekerrenk.

s# + #s : ulussever, silisseven.

ş# + #ş : başşehir.

t# + #t : çiftteker, kurttırnağı, laciverttaş.

2. ALINTI SÖZCÜKLERDE ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ

2.1.ASLÎ İKİZLEŞMELER

2.1.1. Uzun Ünlünün Kısalmasına Bağlı Aslî İkizleşmeler

Alıntı kelimelerde görülen aslî ünsüz ikizleşmelerinin en yaygın sebeplerinden biri, sözcük içerisindeki uzun ünlünün normale dönmesi neticesinde boşta kalan enerjinin söz konusu vokalin yanındaki konsonanta aktarılmasıdır.

Bu başlıkta değerlendirilmesi gereken **güllâç** sözcüğünün etimolojisi hakkında biri Farsça diğeri Türkçeye dayandırılan iki farklı izah bulunmaktadır.

Şemseddin Sami, sözcüğün Farsça kökenli olduğunu belirtmekte³¹³; kelimenin kökenini Tietze *Farsça gulâc*³¹⁴; Nişanyan *Farsça gulanc*³¹⁵, Karaağaç ise *Farsça gulâç*³¹⁶ şeklinde vermekte; Eren de bu kelimeyi Farsça *gulâc* sözcüğüne bağlamakta ve Arapça *gallâj* biçiminin de Türkçeden geçtiğini belirtmektedir.³¹⁷

Redhouse, Türkçe notunu düşmekte;³¹⁸ Coşkun ve Karaağaç *güllü aş>güllâç* gelişimini vermekte, ayrıca Karaağaç bu sözcüğü büzüşme başlığı altında işlemektedir.³¹⁹

Eyuboğlu, söz konusu sözcükle ilgili maddede şu açıklamaları yapmaktadır: ‘Farsça *gülâctan* güllâç. Gül-lü-aş. Bu sözcüğün sütlaç gibi gül ile, üzerine gülsuyu serpilerek yapılan bir yemek olması yüzünden *gülâc* (*güllâç*) biçimine girdiği girdiği kanısındayız. Aş-aç sözcüklerinin eşkökenli oluşu bu kanıyı pekiştiriyor. Gül-aşı...’³²⁰

Gülensoy, kelimenin etimolojisini <*Farsça ğul* (>*Türkçe gül*)+*Türkçe+lü aş* şeklinde izah etmekte; ‘Arap Lehçelerindeki Türkçe Kelimeler’ isimli çalışmadan hareketle de *Türkçe>Arapça (Mis.), kullâş; (Sur.) gellâc* bilgisini vermektedir.³²¹

Uzun ünlünün normalleşmesine bağlı olarak ünsüz ikizleşmesinin görüldüğü bir diğer alıntı sözcük de **hellim** olmalıdır. Nişanyan, sözcüğün Arapçada *hâlüm/hallâm* şeklinde geçtiğini ifade etmekte³²²; Karaağaç ise bu kelimenin köküyle ilgili olarak aynı dilde bir *helime* sözcüğünden bahsetmektedir.³²³ Söz konusu alıntı kelimenin Kanar’da da geçen ve *helme, peltelenme* olarak anlamlandırılan *helime* kökü ile ilişkilendirilmesi daha kabul edilebilir görünmektedir.³²⁴

³¹³ Şemseddin Sami, 2018, s. 907.

³¹⁴ Tietze, 2016, C.3 F-J, s. 305.

³¹⁵ Nişanyan, 2018, 301-302.

³¹⁶ Karaağaç, 2015, s. 328.

³¹⁷ Eren, 1999, s.165.

³¹⁸ Redhouse, 2015, s. 1560.

³¹⁹ Coşkun, 2016, s.140; Karaağaç, 2013, s.124.

³²⁰ Eyuboğlu, 2017, s. 301.

³²¹ Gülensoy, 2011, s. 394.

³²² Nişanyan, 2018, s. 327.

³²³ Karaağaç, 2015, s. 347.

³²⁴ Kanar, 2012, s. 1838.

Türkçe Sözlük'te yer alan ünlü uzunluğuna bağlı diğer ünsüz ikizleşmesi örnekleri ise şunlardır:

cüzzam	< Ar. cuzām
hasse	< Far. xāša ³²⁵
hüzzam	< Ar. huzām ³²⁶
kerrake	< Ar. kerāke
kezzap	< Far. tiz+āb
sille	< Far. sili
züccaciye	< Ar. zucāciyye

2.1.2. Orta Hece Ünlüsünün Düşmesine Bağlı Aslı İkizleşmeler

Türkiye Türkçesi için *orta hece düşmesi* en basit biçimde 'sözcük içerisinde bulunan özellikle dar ünlünün başta vurgu olmak üzere çeşitli sebeplere bağlı olarak

³²⁵ Eren, 1999, s.173. Ayrıca Eren'in bu ifadesini doğrulayacak şekilde Steingass'ta ilk anlamı 'ince pamuklu bez' olarak verilen *khāša* (خاصة) şeklinde bir sözcüğe rastlanmaktadır. (F. Steingass, *A Comprehensive Persian-English Dictionary*, New Reprint, Lebanon 1975, s. 439.)

³²⁶ sultanihüzzam<Ar. sultāni+huzām

düşmesi' şeklinde tanımlanabilir.³²⁷ Türkçede yaygın olarak görülen bu hadise, genellikle sözcük üzerine bir ek geldiğinde ortaya çıkmakta ve düşen ünlü de kısa ünlü özelliği taşımaktadır.

Söz konusu ses hadisesi Farsçadan alıntı iki sözcükte ünsüz ikizleşmesine sebep olmaktadır. Bu iki örnekte de sözcükler hem kök durumundadır hem de bünyelerindeki ünlü, uzun ünlü niteliği taşımaktadır.

gülle < Far. gulüle³²⁸

zenne < Far. zenāne

2.1.3. Belli Bir Nedene Bağlanamayan Aslı İkizleşmeler

debboy < Fr. dépôt

katakulli <Fr. fait accompli'den

essah < Ar. eṣaḥḥ³²⁹

molla < Ar. mevlā³³¹

filotilla < İt. flottiglia

okka < Ar. vuḳiyye

füceten < Ar. fuc'eten³³⁰

pulluk < Slav. plug³³²

Hıdırellez < Ar. ḥıdr+ilyās

tahterevalli

Bu başlık altında değerlendirilen *tahterevalli* sözcüğünün etimolojisi hakkında araştırmacılar tarafından yapılan bazı izahlar bulunmaktadır. Eyuboğlu, kelimenin kökünü *yürüyen, gezen, gezdirilen taht* anlamındaki *Farsça taht-ı revan* tamlamasına dayandırmakta, gelişim ile ilgili herhangi bir açıklama yapmamaktadır.³³³ Bir diğer araştırmacı Nişanyan'ın da bu sözcüğü *Farsça taxt-i ravân* tamlaması ile ilişkilendirdiği görülmektedir.³³⁴

³²⁷ Ayrıntılı bilgi için bk. Lan-ya Tseng, *Türkiye Türkçesinde Orta Hece Düşmesi*, TDK Yayınları, Ankara 2002.

³²⁸ Karaağaç, 2015, s. 328; Mehmet Kanar, *Farsça-Türkçe Sözlük*, Say Yayınları, İstanbul 2013, s. 1287.

³²⁹ Vurgu neticesinde görülen bir ünsüz ikizleşmesi olması muhtemeldir.

³³⁰ Türkiye Türkçesinde hiçbir değer ifade etmeyen hemze sesinin istisnaî olarak burada ünsüz ikizleşmesi hadisesine sebep olması muhtemeldir. Bu durumun bir örneği de **kay, -yyı** (<Ar. ḳay') sözcüğünde görülmektedir.

³³¹ nanemolla sözcüğü ile ilişkisi belli değildir.

³³² http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bati&arama=kelime&guid=TDK.BATI.5c1bac e8372461.59401537 (20.12.2018)

³³³ Eyuboğlu, 2017, s.635.

³³⁴ Nişanyan, 2018, s.822.

2.2.YALANCI İKİZLEŞMELER

2.2.1. Ekleşme Neticesinde Görülen Yalancı İkizleşmeler

Göstermek anlamındaki Farsça *numūden* eyleminden gelen ve eklendiği sözcüğe *gösteren*; *benzeyen* gibi anlamlar yükleyip birleşik sıfatlar türeten *-numā* yapısı³³⁵ tek bir sözcükte ünsüz ikizleşmesine sebep olmuştur. Bu örnek Farsçada da bu şekilde kullanılmaktadır.

cihannūma < Far. cihān+Far. numā

İkinci olarak, Farsça *tutmak* anlamındaki *dāşten* fiil köküne dayanan ve sonuna geldiği kelimelere *tutan*, *sahip olan* gibi manalar kazandıran *-dār* yapısı Türkçedeki ünsüz uyumuna da bağlı olarak bazı ikizleşmelere sebep olmaktadır.³³⁶

kıymettar < Ar. kıymet+Far. {+dār}

malumattar < Ar. ma'lūmāt+Far. {+dār}

menfaattar < Ar. menfa'at+Far. {+dār}

minnettâr < Ar. minnet+Far. {+dār}

salahiyettar < Ar. şalāhiyyet+Far. {+dār}

Son olarak *teşvîk* sözcüğünün sonuna, eklendiği kelimeye *eden*, *edici* gibi anlamlar katan Farsça *+kār* (کار) ekinin gelmesi neticesinde oluşan yapıcılık sıfatında da ünsüz ikizleşmesi görülmektedir.

teşvikkâr < Ar. teşvîk+Far. {+kār}

2.2.2. Birleşme Neticesinde Görülen Yalancı İkizleşmeler

Birleşik Sözcüklerde

Türkçe Sözlük'te Farsça *ev*, *yer* anlamlarına gelen *hāne* sözcüğünün h# (ح) ile biten Arapça kelimelerle birlikte kullanılması neticesinde oluşan ikizleşme örnekleri bulunmaktadır.

³³⁵ <http://www.lugatim.com/s/n%C3%BCma> (01.01.2019)

³³⁶ <http://www.lugatim.com/s/n%C3%BCma> (01.01.2019)

ıslahhane < Ar. işlâh+Far. hâne

silahhane < Ar. silâh+Far. hâne

teşrihhane < Ar. teşrîh+Far. hâne

Farsça *iş* anlamındaki *kâr* sözcüğünün biri Arapça diğeri Türkçe kökenli olan iki kelimeyle birlikte kullanıldığı birleşik yapılarda da ikizleşme örneklerine rastlanmaktadır. Her iki yapının sonunda da anlamı tamamlamak maksadıyla eklenen bir nispet *î*'si bulunmaktadır.

Şarkkâri < Ar. şark+kâr+î 'Şark işi'

Türkkâri < Türk+kâr+î 'Türk işi'

Farsça *mektup* anlamındaki *name* kelimesinin *n#* ile biten sözcüklerle birlikte kullanıldığı birleşik yapılar da Türkçe Sözlük'teki ünsüz ikizleşmesi örnekleri arasında yer almaktadır.

amanname < Ar. amân+Far. nâme

beyanname < Ar. beyân+Far. nâme

izinname < Ar. izn+Far. nâme

kanunname < Ar. kânûn+Far. nâme

Farsça *kötü* anlamındaki *bed* ile Arapça *dua* sözcüğünün oluşturduğu birleşik yapıda da ünsüz ikizleşmesine rastlanmaktadır.

beddua < Far. bed+Ar. du'â

İzafet Terkiblerinde

Bilindiği üzere Arapçada izafet terkihi, tamlamada kullanılan kelimelerden ikincisinin başına *harf-i tarif* (ل) yapısının getirilmesiyle oluşturulmakta ve söz konusu bu yapıdaki 'ل', kendisinden sonra gelen sözcük hurûf-ı şemsiyye olarak bilinen harflerden biri ile başlıyorsa onlara benzetilmektedir.³³⁷

³³⁷ Detaylı bilgi için bk. Faruk Kadri Timurtaş, *Osmanlı Türkçesi Grameri III*, Alfa Yayınları, İstanbul 2017, s. 224-225.

Bugün yazı dilinde bu kelime gruplarının bir kısmının tek bir sözcük olarak kullanılması bazı ünsüz ikizleşmelerinin görülmesine sebep olmaktadır:

tahteşşuur < Ar. taḥte'ş-şu'ūr

zatürre < Ar. zātu'r-ri'e

Ayrıca izafet terkibi şeklindeki bu kullanımlara örnekseme olduğunu düşündüğümüz aşağıdaki yapılarda da aynı durum söz konusudur.

abdülleziz < Ar. ḥabb+leẓīz

darüşşifa < Ar. dār+Ar. şifā

daüssıla < Ar. dā'+Ar. şıla

halisüddem < Ar. ḥāliş+dem

nısfınnehar < Ar. nişf+Ar. nehār

semtürreis < Ar. semt+Ar. re's

sümmettedarik < Ar. şümme+tedāruk

Yine *harf-i cerr* olarak bilinen edatların harf-i tarif almış sözcükler ile birlikte kullanıldığı durumlar için de yukarıdaki açıklamalar geçerlidir.

(ب) bi :binnetice < Ar. bi'n-netīce

bittabi < Ar. bi't-ṭab'

bizzat < Ar. bi'z-zāt

(على) ala, ale :alessabah < Ar. 'alā'ş-şabāḥ

lalettayin < Ar. lā'alā't-ta'yin³³⁸

(مع) ma'a :maatteessüf < Ar. ma'a't-te'essuf

Son olarak *Nasrettin Hoca* yapısını bu başlık altında değerlendirmek uygun olacaktır. Bugün Türkçede *din* sözcüğü ile Arapça terkip kurallarına uygun olarak yapılan tamlamaların önemli bir bölümü kişi adı olarak kullanılmaktadır. Burhanettin,

³³⁸ Sözcüğün başındaki yapı Arapça olumsuzluk eki {lā}'dir.

Cemaleddin, Fahreddin, Nureddin, Kemaleddin, Şerafettin vs. Bu bağlamda Nasrettin sözcüğünü de *nasr+harf-i tarif+din* şeklindeki bir yapı ile izah etmek mümkün görünmektedir.

2.2.3. Benzeşme Neticesinde Görülen Yalancı İkizleşmeler

affetmek (Ar. ‘afv+T. etmek): İlerlek tam benzeşme hadisesi sonucu süreksiz olan /v/ sesi sürekli karşılığı olan /f/ fonemine dönüşmüştür.

dövizzede (Fr.deviser+Far.-zede): Gerilek tam benzeşme hadisesi sonucu /s/ sesi /z/ fonemine dönüşmüştür.

saffet (Ar. şafvet): İlerlek tam benzeşme hadisesi sonucu süreksiz olan /v/ sesi sürekli karşılığı olan /f/ fonemine dönüşmüştür.

takke (Ar. tākiye): Vurgusuz orta hece ünlüsü düşmüş, ilerlek tam benzeşme neticesinde de /y/ sesi /k/ fonemine dönüşmüştür.

tekke (Ar. tekye): İlerlek tam benzeşme hadisesi sonucu /y/ sesi /k/ fonemine dönüşmüştür.

yalelli (Ar. yā+leyli): Gerilek tam benzeşme hadisesi sonucu /y/ sesi /l/ fonemine dönüşmüştür.

3. DİĞER İKİZ ÜNSÜZ VE ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ ÖRNEKLERİ

Türkçenin çok eskilere dayanan tarihi ve dil yapısı özelliklerine bağlı olarak içerdiği zengin dil malzemesi, Türkologlar için sayısız çalışma alanı yaratmaktadır. Bazı müstakil alanların geniş sınırlara sahip olması ve ihtiva ettiği dilsel öğelerin farklı nitelikler taşıması neticesinde de monografik çalışmalar gerekli hale gelmekte, araştırmacılar ilgi alanları belirlemeye yönelmektedir.

Türkçedeki ses yansımaları kelimeler üzerine hacimli bir eser ortaya koyan Zülfikar'ın konuya dair ifadeleri şöyledir: ‘Türk dili araştırmaları içinde pek ilgilenilmemiş konulardan biri de ses taklidi (ses yansımaları) kelimelerdir. Türkçenin söz

varlığı içinde, özellikle ağızlarında önemli bir yer tutan bu tür kelimeler, yapıları, işleyişleri, görevleri ve kavramları bakımından ayrı bir kelime grubu oluşturur.³³⁹

Hatiboğlu, 'Türk Dilinde İkileme' isimli müstakil çalışmasında şu açıklamalara yer vermektedir: 'Türkçedeki ikilemelerin hiçbir dilde görülmeyen zengin örnekleri metinlerle belirtilmeden önce, genel özelliklerinin açıklanması, sonra da dilbilim açısından çok değişik değerler gösteren yönlerinin incelenmesi gerekmektedir.'³⁴⁰

Sözcük türetme yolları içerisinde *ikileme* ve *yansıma* başlıklarına da yer veren Sarı ise; ayrı çalışma alanı oluşturacak derecede kapsamlı ve çeşitli olduğunu düşündüğü ikilemeleri, detaylı bir şekilde incelenmesi gereken oluşumlar olarak değerlendirmekte ve bu sözcüklerin yapısal ve anlamsal özelliklerinden dolayı ayrıca sınıflandırılması gerektiğini ifade etmektedir.³⁴¹

Türkiye Türkçesindeki ünsüz ikizleşmesi hadisesinin işlendiği bu çalışmada, yukarıda bahsedilen alanlardan olan yer adları (toponomi), ikilemeler (reduplication) ve yansımalarındaki (onomatope) ikiz ünsüz veya ünsüz ikizleşmesi örnekleri ayrı bir bölüm olarak burada değerlendirilecektir. Bu sözcüklerdeki ünsüz ikizleşmesi hadisesini izah edebilmek, bu araştırma alanlarına vakıf olmayı gerektirmektedir.

Ayrıca şedde belirmesi terimi altında değerlendirilen örnekler ile nedeni belirlenemediğinden dolayı bir gruba dahil edilemeyen ünsüz ikizleşmesi örnekleri de bu bölüm içerisinde ele alınacaktır.

3.1.YER ADLARI

Battalgazi: 04.07.1987-19507 tarih ve sayılı resmi gazetede yer alan 3392 sayılı kanun ile bölgede *Battalgazi* adı ile yeni bir kaza kurulmasına karar verilmiştir.³⁴²

Bekilli: İlçenin adı ile ilgili farklı görüşler mevcuttur. Bunlardan birincisi buraya yerleşen bir yörük beyine nispeten bölgeye *beyin toprağı* anlamında *Beg ili* adının

³³⁹ Zülfikar, 2018, s.VII.

³⁴⁰ Vecihe Hatiboğlu, *Türk Dilinde İkileme*, TDK Yayınları, Ankara 1981, s. 13.

³⁴¹ İsa Sarı, *Türkçede Ekleme Dışı Sözcük Yapımı ve Sözlükselleşme*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara 2015, s. 74.

³⁴² <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/19507.pdf> (22.11.2018)

verildiği, bu kullanımın da zamanla Bekilli şekline dönüştüğüdür.³⁴³ Bu ilçeye ilgili olarak ‘*Orun adı kökenlidir*’ bilgisi de mevcuttur.³⁴⁴

İkincisi ise, bölgenin Kutalmışoğlu Süleyman Şah’ın uç beyleri Yahya ve Bekir Bey’ler tarafından fethedildiği için Bekirli adını aldığı ve sonradan bu ismin halk ağzında Bekilli şekline dönüştüğüdür.³⁴⁵

Bölge adının, Türkay’da *Bekilli Atmalısı* şeklinde geçen cemaat adı ile benzerliği de dikkat çekmektedir.³⁴⁶

Beytüşşebap: Söz konusu yer adının, Arapçada *ev* anlamına gelen ‘beyt’ ile *gençlik* manasındaki ‘şebap’ sözcüklerinin yine Arapça tamlama kurallarına göre yan yana gelmesi neticesinde oluştuğunu söylemek mümkündür. Bununla birlikte Beytüşşebap adı, Hz. Süleyman’ın annesi ve Hz. Davut’un eşi olan *Bethşeba* adıyla da ilişkilendirilmektedir.³⁴⁷

Hakkâri: Hakkari’ye adını verenlerin Akari aşireti olduğunu düşünen Kırzioğlu, daha sonra da söz konusu aşiretin adını Saka Türklerinin Akari boyundan aldığını ve 24 boya ayrıldığını ifade etmektedir.³⁴⁸ Tuncel, Hakkari adını 639’da bölgeye gelen ilk Müslüman Arap kabilelerinin buraya ulaştığı sırada bölge için kullanılan Hakâriyye veya Hakkâriyye sözcüklerine bağlamaktadır.³⁴⁹ Umay, ‘Hakkâri adı, Van Gölü güneyinde yaşayan Hakkâri aşiretinden gelir. Bu aşiret adının diğer ve belki daha doğru biçimi Akara’dır’ açıklamasını yapmaktadır.³⁵⁰

³⁴³ Levent Kurgun, ‘*Denizli İli Yerleşim Yerleri Adları*’, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Denizli 1997, s. 34.

³⁴⁴ Levent Kurgun, ‘*Denizli İli Yer Adları*’, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Denizli 2002, s.121.

³⁴⁵ Mevlüt Metin Türkteş, ‘*Denizli Efsaneleri*’, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Denizli 2012, s.12.

³⁴⁶ Cevdet Türkay, *Başbakanlık Arşivi Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu’nda Oymak, Aşiret ve Cemaatlar*, İşaret Yayınları, İstanbul 2012, s. 205.

³⁴⁷ Bilge Umar, *Türkiye’deki Tarihsel Adlar*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1993, s.164-165.

³⁴⁸ Fahrettin Kırzioğlu, *Dağistan-Aras-Dicle-Altay ve Türkistan Türk Boylarından Kürtler*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayını, Ankara 1984, s. 27.

³⁴⁹ Metin Tuncel, ‘Hakkâri’ *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C:15, 1997, s. 205-207.

³⁵⁰ Umar, 1993, s.302. Ayrıca daha ayrıntılı bilgiler için bk. Adnan Menderes Kaya, ‘*Sosyal ve Kültürel Yönleriyle Hâkkari*’, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri 2007.

Harran: İslâm Ansiklopedisindeki Harran maddesinde verilen bilgiler şöyledir: ‘Çivi yazılı kaynaklarda *Harana*, *Harrân* şekillerinde görülen isim Akkadca *yol, yola çıkma ve kervan* anlamlarını taşıyan *harranu* kelimesinden gelmektedir: Tevrat’ta Haran biçiminde geçer.’³⁵¹ Kürkçüoğlu, Harran adına ilk defa Kültepe ve Mari’de bulunan M.Ö. II. bin başlarına ait çivi yazılı tabletlerde Har-ra-na veya Ha-ra-na şeklinde rastlandığı yönünde bir bilgi vermektedir.³⁵²

Hassa: Umay, bu bölgenin 1860’larda Müşir Derviş Paşa’nın yaptırdığı köşk ve onun etrafında gelişen bir yerleşim yeri olması sebebiyle *padişaha ait* anlamında *hassa* adıyla anıldığını ifade etmektedir.³⁵³

Karahallı: Türkay da geçen *Karahallı~ Karahallu* yörük cemaati ile ilişkilendirmek mümkün görünmektedir.³⁵⁴

Mihalıççık: Kaynaklarda verilen bilgiler birleştirildiğinde ilçenin adını Harmankaya tekfuru Köse Mihal ya da oğlu Aziz Bey (II. Mihal)’den aldığını ve hangi tarihten itibaren başladığını bilmemekle birlikte bölgenin Osmanlı kuruluş döneminde ‘Mihaliç’ adıyla anıldığını söyleyebiliriz.³⁵⁵

Nallıhan: Türkay’da geçen *Nallı (Nallu)* aşireti ile ilişkilendirmek mümkün gibi görünse de kesin bir bilgi elimizde bulunmamaktadır.³⁵⁶

Nazilli: Nazilli hakkında rivayetler çoktur. Umar, bu sözcüğü *Ana Tanrıça Köyünün Geçidi* anlamına gelen *Nassila (Nassaila)* köküne dayandırmakta ve Nazilli’nin

³⁵¹ Ramazan Şeşen, ‘Harran’ *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C:16, 1997, s. 237-240.

³⁵² A. Cihat Kürkçüoğlu, ‘*Anadolunun En Önemli Turizm Güzergâhlarından Biri: Câbir El Ensâr-Harran-İmam Bakır-Han El-Ba’rür-Şuayp Şehri-Soğmatar-Eyyub Nebi Güzergâhı ve Bu Bölgedeki Ören Yerleri*’ Şanlıurfa Uygarlığın Doğduğu Şehir, Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı Yayınları,2002, s.143. Detaylı bilgi için bakınız: Aynur Özfırat, ‘*Harran Tarihi (Başlangıcından Yeni Babil Dönemi’nin Sonuna Kadar)*’, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1988.

³⁵³ Umar, 1993, s. 306.

³⁵⁴ Türkay, 2012, s. 405. Ayrıca bakınız: Mehmet Yıldırım, ‘*Uşak İli ve İlçeleri Yerleşim Yeri Adları (Orun)’nın Yapı ve Köken Bakımından İncelenmesi*’, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon 2006.

³⁵⁵ Detaylı bilgi için bakınız: İsmail Adıgüzel, ‘*Tarihte Mihalıççık (XVI-XIX Yüzyıl) (Sosyal, Ekonomik, Kültürel ve Kurumsal Yapı)*’, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir 2007; Ebru Ada, ‘*Eskişehir İli Yer Adları*’ Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir 2012; Canan İleri, *Eskişehir İli Mihalıççık İlçesi ve Yöresi Ağzıları*, TDK Yayınları, Ankara 2008.

³⁵⁶ Türkay, 2012, s. 114.

de bu kelimenin Türkçede aldığı şekil olduğunu iddia etmektedir.³⁵⁷ Türkay ise *Nazılı* (*Nazılı*), (*Nazilli*, *Nazillü*) şeklinde bir cemaatten bahsetmektedir.³⁵⁸

Tefenni: Tefenni adının, Temizoniyum (Themissonion), Temennos ve İstefani şeklindeki üç farklı sözcükle bağdaştırıldığını söylemekle birlikte söz konusu yer adıyla ilgili olarak kesinleşmiş bilgilere ulaşamadığını belirtmek gerekir.³⁵⁹

Tekkeköy: 04.07.1987-19507 tarih ve sayılı resmi gazetede yer alan 3392 sayılı kanun ile bölgenin Tekke olan adı *Tekkeköy* olarak değiştirilmiştir.³⁶⁰

Yenimahalle: 27. 06. 1957-9644 tarih ve sayılı resmi gazetede yer alan 7033 sayılı kanun ile bölgede *Yenimahalle* adı ile yeni bir kaza kurulmasına karar verilmiştir.³⁶¹ Dolayısıyla bu yer adı *mahalle* sözcüğüyle ilintili olarak bir ikiz ünsüz taşımaktadır.

Yeşilli: 20.05.1990-20523 tarih ve sayılı resmi gazetede yer alan 3644 sayılı kanun ile bölgede *Yeşilli* adı ile yeni bir kaza kurulmasına karar verilmiştir.³⁶² Söz konusu kaza adının yapısını *Yeşil+li* şeklinde açıklamak mümkün görünmektedir.

3.2.İKİLEMELER

3.2.1. Allak Bullak

Kıpçak ve Çağatay Türkçesi metinleri ile Evliya Çelebi'nin Seyahatname'sinde *alāk bulak* olarak geçmektedir.³⁶³

Şemseddin Sami, lugatine aldığı *allak* kelimesinin manasını 'hilekar; sözünde durmaz, döneke'; *bullak* kelimesininkini ise 'karışık, memzûc, müşevveş' olarak vermekte ve *allak bullak* ikilemesini de bu maddeye ekleyip söz konusu kullanımı *halk ağzı* olarak nitelendirmektedir.³⁶⁴

³⁵⁷ Umar, 1993, s. 599. Ayrıca bk. Mehmet Deniz, 'Nazilli İlçesinin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası', Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Uşak 2013; Alper Keser, 'Nazilli Bölgesi Efsane ve Memoratları', Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Denizli 2017, s. 1-2.

³⁵⁸ Türkay, 2012, s. 514.

³⁵⁹ Osman Gülmen-Fatih Şimşek, *Tefenni*, Tefenni Belediyesi, 2009.

³⁶⁰ <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/19507.pdf> (22.11.2018)

³⁶¹ <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/9644.pdf> (22.11.2018)

³⁶² <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/20523.pdf> (22.11.2018)

³⁶³ Robert Dankoff, 'Evliya Çelebi Seyahatnamesi Okuma Sözlüğü' (Çeviren: Semih Tezcan), Türk Dilleri Araştırma Dizisi:37, İstanbul 2004, s. 60.

³⁶⁴ Şemseddin Sami, 2018, s.49-s.252.

Toven, *allak* ve *bullak* maddelerinde Şemseddin Sami’de geçen anlamları yinelemekte; her iki madde de *allak bullak* ikilemesine değinmektedir.³⁶⁵

Paçacıoğlu, *alak-* sözcüğünün anlamını ‘alt üst olmak, fikirleri ayrılmak’; etimolojisini ise *ala-k-* şeklinde vermektedir.³⁶⁶ *Bulgak* sözcüğü için ‘kargaşa; bulanık’ tanımlamasını yapmakta ve söz konusu sözcüğü *bulga-k+* şeklinde tahlil etmektedir.³⁶⁷

Tietze’nin söz konusu ikilemeyle ilgili ifadeleri ise şöyledir: ‘İkinci unsuru birincinin dudaksıl varyantı gibi görünen ve çok benzerleri olan terkinin çıkış noktası ikinci unsuru bulunan *bula-* ‘karıştırmak’ fiilidir ve *bulak* bu fiilin sıfat şeklidir. *Alak* ona terkihi tamamlamak için sonradan ilave edilmiş olmalı. Fakat bugün *alak bulak* terkihi, *alla-*, *bulla-* çift fiilden husule gelmiş gözüyle bakılarak, ondan *allandır-*, *bullandır-* ‘çok karıştırmak’ anlamında geçişli bir fiil çıkarılıyor.’³⁶⁸

Nişanyan, *alt üst* olarak anlamlandırdığı ikilemedeki kelimeleri *ala* ismi ile *bula-* fiiline dayandırmakta; Mogolcada yer alan *karışık* anlamındaki *alag bulag* deyiminin de Türkçeden alıntı olduğunu belirtmektedir.³⁶⁹

Gülensoy, *allak bullak* < *alak bulak* şeklinde bir gelişim verdikten sonra bu ikilemenin köklerini *ala-* ve *bula-* fiillerine dayandırmakta, *alaca bulaca* kullanımını da karşılaştırma olarak eklemektedir.³⁷⁰

3.2.2. **Allem Etmek Kallem Etmek**

Allem kelimesi ile bu kelimenin de geçtiği *allem etmek kallem etmek* deyiminin etimolojisine dair üzerinde uzlaşmış bir izaha rastlanamamıştır.

Nişanyan’a göre *allem etmek kallem etmek* deyimini Arapça kökenli *allame* ‘öğretti’ ile *kallama* ‘konuştu’ sözcüklerinin Türkçe et- fiiliyle birleşmesiyle oluşmuştur.³⁷¹

³⁶⁵ Toven, 2015, s. 22; Toven, 2015, s. 86.

³⁶⁶ Paçacıoğlu, 2016, s. 53.

³⁶⁷ Paçacıoğlu, 2016, s. 151.

³⁶⁸ Tietze, 2016, C. 1 A-B, s. 326.

³⁶⁹ Nişanyan, 2018, s.25.

³⁷⁰ Gülensoy, 2011, s. 67.

³⁷¹ Nişanyan, 2018, s. 25.

Redhouse, āllem-qallem maddesi için Türkçe notunu düşmekte; ‘(an imitative), 1. Words of no import, such as ‘so and so’... açıklamasını yapmaktadır.³⁷²

3.2.3. Bakkal Çakkal

Tietze, bakkal maddesinde söz konusu ikileme için ‘ikinci kelime kafiyeli ikileme, hendiodyoin’ açıklamasını yapmaktadır.³⁷³

Ağakay, koşullardan birinin yakıştırma olduğu zaman sona alındığına dair verdiği örnekler içerisinde ‘bakkal çakkal’ ikilemesini de dâhil ederek ikinci sözcüğün *bakkal* kelimesine yakıştırma olduğunu ifade etmektedir. Yine koşullardan birinin anlamsız olduğu örnekler içerisinde de bu ikilemeyi dâhil etmektedir.³⁷⁴

Hatiboğlu da ikinci sözcüğün *bakkal* kelimesine uydurmak amacıyla ikileme oluşturma kuralları çerçesinde türetildiğini düşünmektedir. Araştırmacı, ‘ m- ile başlamayan her türlü Türkçe ya da yabancı sözcüğün bir ikilemesi "m-" sesiyle kurulabilir; bunun için ünlüyle başlayan sözcüğün başına ya da ünsüzle başlayan sözcüğün başındaki ünsüz kaldırılarak yerine "m-" sesi getirilir, geriye kalan kısım olduğu gibi tekrarlanır.’ açıklamasından sonra konuyla ilgili şu istisnadan bahsetmektedir: ‘Çok az sayıda bazı ikilemelerin m'den başka ünsüzlerle başlatıldığı da görülür: kambur zumbur, bakkal çakkal, sıkı fıkı gibi.’³⁷⁵

3.2.4. Bıllık Bıllık:

Eyüboğlu, ‘bıl’ kökünü yansıma ses olarak almakta üzerine ‘+lık’ ekini getirmektedir.³⁷⁶

Tietze, *ekspresif (kuvvetlendirici, açık ve net olarak gösterici) sıfatlardan* olduğunu düşünmektedir.³⁷⁷

Nişanyan, ‘bılkım’ maddesinde ‘bıldık bıldık, bıllık bıllık, bılk bılk et-, bılkı-, bılkım bılkım’ şeklindeki kullanımları sıraladıktan sonra söz konusu kelimenin kökenini

³⁷² Sir James W. Redhouse, *Türkish and English Lexicon*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2015, s. 188.

³⁷³ Tietze, 2016, C. 1 A-B, s. 562.

³⁷⁴ Mehmet Ali Ağakay, ‘Türkçede Kelime Koşmaları’, *TDAY-Belleten 1954*, s. 97-104.

³⁷⁵ Hatiboğlu, 1981, s. 21.

³⁷⁶ Eyüboğlu, 2017, 89.

³⁷⁷ Tietze, 2016, C. 1 A-B, s. 688.

bılkı- ‘yumuşa-’+Im olarak izah etmekte, bılk kelimesini de onomatope olarak değerlendirmektedir.³⁷⁸

Zülfikar, *bılk* yansıma kökünden *bılık bılık* ikilemesinin meydana geldiğini, *bıllık bıllık* kullanımının da bu ikilemenin bir türevi olduğunu belirtmekte³⁷⁹; söz konusu ikilemeyi tam ikizleşmeyle oluşan ses yansımaları kelime örnek göstermektedir.³⁸⁰ Araştırmacı ayrıca *Birincil Ad Köklerinden Ad Yapma Ekleriyle Türetilmiş Yansımaları Adlar* başlığı altında –ık ekini işlerken *Kavramlar Dizininde* bılk kökünün türevi olarak aldığı³⁸¹ *etli, yağlı, şişman* anlamındaki *bılık* sözüğü de konuya örnek göstermektedir.³⁸²

3.2.5. Fellik Fellik/ Fellek Fellek:

Şemseddin Sami, *fillenk* maddesinde şu izahı yapmaktadır: ‘Mükerrer kullanılarak sürat ve dikkatle her tarafı araşıdırıp taharri etmek makamında irad olunur. Her terefi fillenk fillenk aradılar.’³⁸³

Tietze, ‘ekspresif (kuvvetlendirici, açık ve net olarak gösterici) kelimelerden, menşei belli değildir.’ ifadesini kullanmaktadır.³⁸⁴

Zülfikar, fellik fellik veya fellek fellek şeklindeki kullanımları *fel* şeklindeki bir yansıma köke bağlamakta³⁸⁵, söz konusu ikilemeyi tam ikizleşmeyle oluşan ses yansımaları kelime örnek göstermektedir.³⁸⁶

3.2.6. Kelli Felli/Kerli Ferli:

Farsçadaki *karr u farr* ve *kerre ferre* ikilemelerinin Türkiye Türkçesinde aldığı şekil olarak değerlendirilmektedir.³⁸⁷ Bu değerlendirme esas alındığında buradaki

³⁷⁸ Nişanyan, 2018, s. 96.

³⁷⁹ Zülfikar, 2018, s.179.

³⁸⁰ Zülfikar, 2018, s.88.

³⁸¹ Zülfikar, 2018, s.179.

³⁸² Zülfikar, 2018, s.143-144.

³⁸³ Şemseddin Sami, 2018, s. 780.

³⁸⁴ Tietze, 2016, C. 3 F-J, s. 53.

³⁸⁵ Zülfikar, 2018, s. 212.

³⁸⁶ Zülfikar, 2018, s.88.

³⁸⁷ Andreas Tietze, *Tarihî ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C.4 K-L, Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) Yayınları, Ankara 2016, s. 236-237; Nişanyan, 2018, s. 437.

ikizleşmenin nedeni ker+li fer+li>kerli ferli>kelli fellî şeklindeki gelişimden hareketle benzeşme hadisesi olarak görünmektedir.

3.2.7. Pıllım Pıllım

3.2.8. Şallak Mallak

3.3.YANSIMALAR

3.3.1. Cukka

Nişanyan'ın *cep*, özellikle *para konulan cep (argo)* olarak anlamlandırdığı *cukka* maddesindeki açıklamaları ve örnekleri şöyledir: '...[Milliyet 1982] etmişler dolarları bir güzel *cukka* cebe; [T. Yücel<1990] bu pisliği *cukkasına* yerleştirirken en ufak tiksinti belirtisi göstermedi. //~Roma *cukka* meme, göğüs.³⁸⁸

Aktunç, kelimenin etimolojisini onomatope, yansılama kökenli *cuk* sözcüğüne dayandırmakla birlikte soru işareti koymaktadır.³⁸⁹ Zülfikar ise *Türkçede Ses Yansımali Kelimeler* isimli çalışmasına söz konusu sözcüğü almamıştır.³⁹⁰

3.3.2. Hahha

Zülfikar, *hah* yansıma kökünden türetilmiş ve gülmeyi, kahkahayla gülmeyi anlatan bir *haha* sözcüğünden bahsetmektedir.³⁹¹

3.3.3. Hoppa³⁹²:

Nişanyan *hop/hoppa* sözcüklerini çocuk sıçratma sesi yani onomatope olarak değerlendirmekte ve bu kelimeler ile *hoppa* arasında bir bağ kurmaktadır.³⁹³

Zülfikar, *hop* yansıma kökünden türemiş bir *hoppa* sözcüğünden bahsetmekte³⁹⁴, *hoppalık* sözcüğünü de tam ikizleşmeyle oluşan ses yansımali kelimelere örnek göstermektedir.³⁹⁵

3.3.4. Hoppala

³⁸⁸ Nişanyan, 2018, s. 135.

³⁸⁹ Aktunç, 2017, s.75.

³⁹⁰ Zülfikar, 2018.

³⁹¹ Zülfikar, 2018, s. 225.

³⁹² Hoppaca, hoppala.

³⁹³ Nişanyan, 2018, s. 341.

³⁹⁴ Zülfikar, 2018, s.227.

³⁹⁵ Zülfikar, 2018, s.88.

3.3.5. Terelelli:

Nişanyan, ünlem grubuna soktuğu bu kelimeyi taralalla/terelelli anlamsız şarkı sözü ile ilişkilendirmekte, Yunanca *trelós* ‘deli’ şeklinden alındığını düşünmenin mantıklı olmadığını belirtmektedir.³⁹⁶

3.4.ŞEDDE BELİRMESİ

Deny; kelime sonundaki patlayıcının Arapçadaki aslının çift ünsüz olması durumunda, ekleşme sırasında, ekteki ünlünün önünde ikileşmenin tekrar görüldüğünü ifade etmekte ve *set* (Ar. *sedd*) ilgi hali *sedd-in*; *hak* (Ar. *ḥaqq*) *hakkınız var* örneklerini vermektedir.³⁹⁷

Hatiboğlu, *şedde belirmesi* maddesinde şu açıklamaları yapmaktadır: ‘Arapça bazı sözcüklerin sonlarında sükûn hâlinde bulunan ünsüzün ünlüyle başlayan bir ek veya bir sözcükle birleşirken ikizleşmesi: His, hissetmek, zan, zannetmek, red, reddetmek, hak, hakketmek, ad, addetmek vb.’³⁹⁸

Banguoğlu’nun ifadeleri şöyledir: İkiz sesdeşler sonseste genellikle tekleşmeye uğrarlar: *hiss>his*, *zam*, *zan*, *ret*, *zıt*, *tıp*, *hak* gibi. Bunlar hemen hepsi ekleşme veya birleşme sırasında bir sesli önünde yeniden ikizleşme ile kendilerini gösterirler. *Hiss-im*, *zamm-ı*, *zann-etmek*, *redd-etmek*, *hakk-ınız* gibi.’³⁹⁹

Hengirmen ‘Şedde belirmesi (İng. phone repetition mark; Alm. Das Auftreten eines ‘Schedde’ (Verdopplungszeichen im Arabischen); Fr. *lettre accentuée deux fois plus longue*)’ olarak sözlüğüne aldığı terimin anlamını şöyle vermektedir: ‘Arapça sözcüklerin orijinalinde bulunan ve sonseste ikizleşme içeren şeddenin, Türkçede sözcüğün üzerine ünlü ile başlayan bir ek veya sözcük getirildiğinde ortaya çıkması. *His>hissetmek*, *haz>hazrı*, *hür>hürriyet*’⁴⁰⁰

³⁹⁶ Nişanyan, 2018, 852.

³⁹⁷ Deny, 2013, s. 150

³⁹⁸ Hatiboğlu, 1978, s. 114.

³⁹⁹ Banguoğlu, 2015, s. 62-63.

⁴⁰⁰ Hengirmen, 2009, s. 347.

Araştırmacı, *Birleşik eylemler* konusunu anlattığı bir bölümde ise şu ifadelere yer vermektedir: ‘Tek heceli bazı yabancı sözcükler, ‘et-, eyle-, ol-’ yardımcı eylemleriyle birleştiğinde çift ses ortaya çıkar. Bunlar bitişik yazılır: affet-, hisset-, hallet-...’⁴⁰¹

Korkmaz, ‘... Dilimizde son sesleri tekleşmiş olan his, zan, red, hak gibi Arapça sözlerde ekleme veya birleşme sırasında kendini gösteren ikizleşme, bunların asıllarında zaten var olan seslerin yeniden ortaya çıkmasından ibarettir: hissetmek, reddetmek, zannetmek, hissi, redde, zanna, hakka vb.’⁴⁰²

Karaağaç, çalışmasının ilgili bölümünde Korkmaz’da yer alan tanım ve örneklerin aynısını kullanmaktadır.⁴⁰³

Eker, ‘Kimi Arapça kökenli sözcüklerin özgün şekillerinde ikiz ünsüzler bulunur. Türkçeye giren bu tür sözcükler yalın halde tek ünsüzle söylenir/yazılır; ancak ünlü ile başlayan bir ek aldıklarında özgün şekildeki ikiz ünsüzler tekrar ortaya çıkabilir: Ar. fenn>fen>fennin, Ar. hadd>had>haddi...’⁴⁰⁴

Araştırmacı, ikiz ünsüz konusuna değindiği bir yerde de şu ifadeleri kullanmaktadır: ‘...Söz sonunda ikiz ünsüz bulunan yabancı kökenli sözcüklerin bir bölümünde de ünsüzlerden biri düşer ya da başkalaşır (disimilasyon): zam(m), zem(m), fen(n), hak(k)...’⁴⁰⁵

Demir- Yılmaz ‘Söz sonunda tek ünsüz~ikiz ünsüz nöbetleşmesi’ başlığı altında söz konusu ses hadisesini de ilgilendiren şu açıklamalara yer vermektedirler: ‘Türkçedeki tek heceli Arapça alıntılarda bulunan söz sonu ünsüzün eklenme veya birleşme sırasında ikizleştiği görülür. Bu ses olayı /b/, /c/, /d/, /t/, /k/, /l/, /m/, /n/, /s/, /z/ ünsüzleriyle biten sözcüklerde ortaya çıkar: rab>rabbi, hac>hacca... İkizleşme örneği olarak verilebilecek çok heceli mühim~mühimmat sözcükleri varsa da bu örnekte ikizleşme Türkçe bir ekten önce gerçekleşmediği için (mühim-i) mühim ve mühimmat örneklerini iki ayrı alıntı olarak görmek yanlış olmaz.

⁴⁰¹ Hengirmen, 2015, s.545.

⁴⁰² Korkmaz, 2017, s. 159.

⁴⁰³ Karaağaç, 2013, s. 132.

⁴⁰⁴ Eker, 2016, s.237.

⁴⁰⁵ Eker, 2016, s.221.

...Tekleşme sırasında, Arapça asıllarında ötümlü olan ünsüzler, Türkçenin söz sonunda ötümlü ünsüzlerden kaçınması nedeniyle ötümsüzleşebilir. Redd>ret, zıdd>zıt...⁴⁰⁶

Türkçe Sözlük'te şedde belirmesinin görüldüğü örneklerin listesi şöyledir:

ad, -ddi	< Ar. 'add	af, -ffi	< Ar. 'afv
cer, -rri	< Ar. cerr	havas, -ssı	< Ar. havāşş
cet, -ddi	< Ar. cedd	haz, -zzı	< Ar. hażż
fek, -kki	< Ar. fekk	his, -ssi	< Ar. hiss ⁴¹¹
fen, -nni	< Ar. fenn	kül, -llü	< Ar. kull
hac, -ccı	< Ar. hacc	ledün, -nnü	< Ar. ledunn
had, -ddi	< Ar. hadd ⁴⁰⁷	lef, -ffi	< Ar. leff ⁴¹²
Hak, -kk'ı	< Ar. haqq	mahal, -lli	< Ar. maḥall
hak, -kkı	< Ar. haqq ⁴⁰⁸	mas, -ssı	< Ar. maşş
hak, kki	< Ar. hakk	met, -ddi	< Ar. medd ⁴¹³
hal, -lli	< Ar. hall ⁴⁰⁹	mümas, -ssı	< Ar. mumāss
hat, -ttı	< Ar. hatt ⁴¹⁰	nas, -ssı	< Ar. naşş
havas, -ssı	< Ar. havāss	ret, -ddi	< Ar. redd ⁴¹⁴

⁴⁰⁶ Demir-Yılmaz, 2016, s. 157-158.

⁴⁰⁷ bk. haddikifaye < Ar. hadd+kifāye, haddinden fazla, haddizatında.

⁴⁰⁸ bk. emrihak < Ar. emr+haqq, hakkıhıyar < Ar. haqq+hiyār, hakkıhuzur < Ar. haqq+hużūr, hakkımüktesep < Ar. haqq+mukteseb, hakkısükût < Ar. haqq+sukût, hakperest < Ar. haqq+Far. -perest, haksever < Ar. haqq+T. sever, hakşinas < Ar. haqq+Far. -şinās, ihkakıhak < Ar. ihkāk+haqq.

⁴⁰⁹ bk. hallıhamur < Ar. hall+hāmīr.

⁴¹⁰ bk. hattıhareket < Ar. hatt+hareket, hüsnühat < Ar. ḥusn+hatt.

⁴¹¹ bk. galatıhis, -ssi < Ar. gālaṭ+hişş, hissikablelvuku < Ar. hişş+qabl+vuḳū', hissiselim<Ar. hişş+selīm.

⁴¹² bk. leffüneşir < Ar. leff+neşr.

⁴¹³ bk. metcezır < Ar. medd+cezr.

⁴¹⁴ bk. reddihâkim < Ar. redd+hâkim, reddimiras < Ar. redd+mîrâş.

sah, -hhi	< Ar. şahh	şık, -kkı	< Ar. şikk
sem, -mmi	< Ar. semm	tıp, -bbı	< Ar. tibb
serhat, -ddi	<Far.ser+Ar. hadd	üs, -ssü (I)	< Ar. uss
sır, -rrı	< Ar. sirr	üs, -ssü (II)	< Ar. uss
sin, -nni	< Ar. sinn	zam, -mmı	< Ar. zamm
şak, -kkı	< Ar. şakk	zan, -nnı	< Ar. zann ⁴¹⁶
şek, -kki	< Ar. şekk	zem, -mmi	< Ar. zemm
şer, -rri	< Ar. şerr ⁴¹⁵	zıt, -ddı	< Ar. zidd
şet, -ddi	< Ar. şedd	zül, -llü	< Ar. zull

Bu sözcükler sadece ünlü ile başlayan bir ek aldıklarında değil et-, eyle-, ol- ve bu fiillerden türeyen diğer yardımcı fiillerle (edil-, olun-...) birlikte kullanıldıklarında da yukarıdaki durumun aynısı söz konusu olmaktadır. *addedit-, addet-, addolunma-, affet-, affedit-, affettir-, affeyle-, affolma-, affolun-, haccet-, hakket-, hallet-, hallettir-, halledil-, hallol-, hallolun-, hazzet-, hissedil-, hisset-, hissettir-, hissolun-, leffet-, masset-, reddet-, reddedit-, reddettir-, reddeyle-, reddolun-, sirret-, sirrol-, şakket-, zammet-, zannedil-, zannet-, zanneyle-, zannolun-, zemmet-...*

Söz konusu örnekler değerlendirildiğinde bir ikizleşme hadisesinden ziyade kelimelerin aslî şekillerine döndükleri görülmektedir. Yıldız, pek çok örnekten istifade ederek hazırladığı çalışmasında bu sözcüklerde herhangi bir ses hadisesinin görülmediğini vurgulamakta, ve burada ikizleşmeden bahsedilmesini Türkçe dil bilgisi öğretiminde yaygın bir yanlış olarak değerlendirmektedir.⁴¹⁷

Türkçe Sözlük'te geçen **tayyet-** (<Ar. tayy+T. et-) örneğindeki Ar. tayy sözcüğü tek başına kullanılmamakta, sadece *tayyetmek* ve *tayyetme* şeklindeki madde başlarında yukarıdaki diğer örneklerde olduğu gibi yardımcı fiilden önce aslî şekli ile bulunmaktadır.

⁴¹⁵ bk. ehvenişer < Ar. ehven+şerr.

⁴¹⁶ bk. hüsnüzan<Ar. husn+zann, suizan< Ar. sü'+zann.

⁴¹⁷ Osman Yıldız, 'Türkçe Dil Bilgisi Öğretiminde Yaygın Yanlışlıklar: Ünsüz Türemesi ve Ünlü Düşmesi Üzerine', *III. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiri Kitabı*, İzmir 2011, s. 1021-1025.

kay, -yyı (<Ar. kay') örneğinde ise Arapçadaki hemzenin Türkçede bir karşılığı olmamasına rağmen, söz konusu kelime ünlü ile başlayan bir ek aldığına sözcüğün sonundaki bu sese karşılık olarak bir y ünsüzü ortaya çıkmaktadır. Tekin, kelime sonundaki hemze sesinin hiçbir fonetik değeri olmadığını belirtmekte ve şey'<şey, cüz'<cüz örneklerini vermektedir.⁴¹⁸ Bu durumda burada bir örneksmeden bahsetmek mümkün görünmektedir.

Yine **aff, -ffi** < Ar. 'afv sözcüğü aynı iki ünsüzle biten yukarıdaki örneklerin tamamından farklılık göstermesine rağmen bu sözcükte de benzeşmeye bağlı bir şedde belirmesi hadisesinin yaşandığı görülmektedir.

Şedde belirmesi hadisesini ünsüz türemesi olarak değerlendiren pek çok araştırmacı bulunmaktadır.**Koç**, ünsüz türemesi hadisesini anlatırken *sontüreme* başlığı altında şu ifadeler yer verir: 'Bazı yabancı sözcükler, aslında çift ünsüzle yazıldıkları halde, Türkçede bu ünsüzlerden birini kaybederler. Bu tür sözcükler, ancak ünlüyle başlayan bir ek aldıkları zaman, yitirdikleri ikinci ünlüleri ortaya çıkar. Türkçe açısından, bu bir son türeme sayılır. Af>affi, hal>halli, had>haddi'...⁴¹⁹

Hengirmen, *şedde belirmesi* terimini kullanmakla birlikte, çalışmasında yer alan *Son seste ünsüz türemesi* başlıklı bölümde şu ifadeler yer vermektedir: 'Bazı Arapça sözcüklerin sonunda çift ünsüz bulunduğu halde, Türkçede bu sözcükler tek ünsüzle yazılır. Ancak bunlar ünlü ile başlayan bir ek aldıkları zaman, sözcük sonundaki ikinci ünlü yeniden ortaya çıkar. Af>affi, hak>hakkı, sır>sırrı, tıp (tıb)>tıbbı'⁴²⁰

3.5.BELLİ BİR NEDENE BAĞLANAMAYAN SÖZCÜKLER

3.5.1. Abullabut

Kaynaklarda sözcüğün kökenine dair açıklayıcı bir bilgiye ulaşılamamıştır. Türkçe Sözlük'te halk ağzı olarak değerlendirilen bu sözcüğün anlamı 1. kaba, saba ve anlayışsız (kimse). 2.Biçimsiz ve kötü giyinen, giyimine özen göstermeyen (kimse) şeklinde verilmektedir.⁴²¹ Bugün Türkiye Türkçesi ağızlarında *aptal* anlamındaki bir *abul*

⁴¹⁸ Talat Tekin, 'Ayınlı ve Hemzeli Kelimeler', *Çağdaş Türk Dilleri-Makaleler 3*, TDK Yayınları, Ankara 2013, s.69-74.

⁴¹⁹ Koç, 1996, s.614.

⁴²⁰ Hengirmen, 2015, s.82.

⁴²¹ Türkçe Sözlük, TDK Yayınları, Ankara 2011, s.6

sözcüğü ile⁴²² *obur*, *çok yiyen* manasına gelen bir *abut* sözcüğü bulunmaktadır.⁴²³ Ağzılarda *abilobot* şeklindeki kullanımına da rastlanan bu ibarenin bu iki sözcüğün birleşmesi ile oluştuğunu söylemek mümkün görünmektedir. Fakat bugün yazı dilindeki ikizleşmenin sebebi tespit edilememiştir.

3.5.2. Cillop

Nişanyan, *pürüzsüz ve yumuşak (cilt), lezzetli şey, kaymak* olarak anlamlandırdığı sözcüğün etimolojisine dair de şu izahı yapmaktadır: ‘<<? Türkiye Türkçesi cülâb/cüllab çeşitli meyve ve çiçeklerden yapılan şekerli şerbet~Arapça culâb gülsuyu, şerbet~Farsça gulâb gülsuyu.’⁴²⁴

3.5.3. Düttürü⁴²⁵

Tietze, söz konusu kelimeyle ilgili olarak ‘*ekspresif (kuvvetlendirici, açık ve net olarak gösterici) kelimelerden, menşei belli değildir.*’ ifadesine yer vermektedir.⁴²⁶

Nişanyan, sözcüğün *tüttür-* fiilinden mi yoksa *düt* yansıma sözcüğünden mi türetildiğinin açık olmadığını belirtmektedir.⁴²⁷

Aktunç, sözlüğüne *düttürük* kelimesini almakta, bunun için de yansılama ifadesini kullanmaktadır.⁴²⁸, Ersoylu da Aktunç ile aynı fikirdedir.⁴²⁹ Zülfikar ise *Türkçede Ses Yansımaları Kelimeler* isimli çalışmasında *düt* şeklinde bir yansıma kökten bahsetmemektedir.⁴³⁰

3.5.4. Kelli

Nişanyan, söz konusu kelimeyi *gayri* sözcüğünün Anadolu ağızlarındaki şeklinin 20. yüzyıl ortalarında yazı diline girmiş hâli olarak değerlendirmektedir.⁴³¹

⁴²²http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5c2264713977d4.45641954 (25.12.2018)

⁴²³http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5c2265eda836a2.60161843 (25.12.2018)

⁴²⁴ Nişanyan, 2018, s. 132.

⁴²⁵ düttürü Leylâ.

⁴²⁶ Tietze, 2016, C.2 C-E, s. 529-530.

⁴²⁷ Nişanyan, 2018, s. 207.

⁴²⁸ Aktunç, 2017, s.102.

⁴²⁹ Halil Ersoylu, *Türk Argosu Üzerinde İncelemeler*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2010, s. 153.

⁴³⁰ Aktunç, 2017.

⁴³¹ Nişanyan, 2018, s. 434.

3.5.5. Midilli⁴³²

Şemseddin Sami; Midilli'yi Midilli adasında yetişen bir küçük at olarak tanımlamakta, dolayısıyla ada ile at cinsi arasında bir bağ kurmaktadır.⁴³³

Nişanyan, Ege'deki bir adanın adı olan Midilli'ye dair açıklama yaparken, söz konusu sözcükle ilgili olarak da şu ifadelere yer vermektedir: 'At cinsi ile Midilli adası arasında kurulan ilişki kuşku ile karşılanmalıdır. Karş. Arapça midl 'zayıf ve ufak tefek adam'.⁴³⁴

3.5.6. Minnacık

3.5.7. Minnoş

Nişanyan, söz konusu sözcüğün minik kökünden +oş ekiyle türetildiğini düşünmekte; ve 20. yüzyıl başlarından itibaren yaygınlaştığını ifade ettiği bu ekin kullanımına kokoş, liboş, cicoş, Meloş, Niloş gibi sözcükleri örnek göstermektedir.⁴³⁵

3.5.8. Şallak

Şallak mallak ikilemesine de değinen Nişanyan, şallak ile *cavlak/cııldak/çıplak* sözcükleri arasında bir ilişki kurmuş görünmektedir.⁴³⁶

Gülensoy, sözlüğüne TDK'nın 'çıplak' ve 'giyimine özen göstermeyen kimse'⁴³⁷ olarak anlamlandırıldığı sözcüğün sesdeşi olan üç farklı kelimeyi almıştır. Fakat bu üç maddede verilen kelimelerin anlamları bizim burada konu edindiğimiz 'şallak' kelimesinin manası ile uyuşmadığından dolayı verilen etimolojik izahatlar çalışmamızın bu kısmına alınmamıştır.⁴³⁸

3.5.9. Şıllık

Eren, <Ermenice *şil* 'squint-eyed' açıklamasını yapmaktadır.⁴³⁹

⁴³² mahşer midillisi.

⁴³³ Şemseddin Sami, 2018, s. 1016.

⁴³⁴ Nişanyan, 2018, s. 562.

⁴³⁵ Nişanyan, 2018, s. 566.

⁴³⁶ Nişanyan, 2018, s. 801.

⁴³⁷ Türkçe Sözlük, TDK Yayınları, Ankara 2011, s.2200.

⁴³⁸ Gülensoy, 2011, s. 836.

⁴³⁹ Eren, 1999, s. 385.

Nişanyan'ın açıklamaları şöyledir: 'şılğa 'cariye, köle kız (Tatarca)'; [Evliya Çelebi Seyahatnamesi] şu şehre bir çapul civerüp şu şılga kızlardan ve devkelerden alup Kırımğa doyum varsak; [Lehce-i Osmani] şıllık: şıfıntı.~? Rus sluga hizmetkâr, uşak.⁴⁴⁰

Gülensoy kelimeye dair şu izahı yapmaktadır: '<*şilk 'oynayan, sallanan' (Kırgız Türkçesi/Kırgız Sözlüğü II, 686.)'⁴⁴¹

3.5.10. Yellim Yelalim, Yellim Yepelek

Paçacıoğlu, Lehçe-i Osmânî'de geçen ve *hareket, sürat* anlamlarına gelen bir *yelim* sözcüğünden bahsetmekte ve bu kelimeyi *yel-im* şeklinde tahlil etmektedir.⁴⁴²

Gülensoy, 'ivedilikle, acele acele, koşa koşa, telaşla' olarak anlamlandırıldığı *yellim yellim* ikilemesinde şu etimolojik izahı vermektedir: '<OT. *yél-* 'koşmak'+[l]-*(i)m*'⁴⁴³

3.5.11. Yelloz

Nişanyan, sözcüğün etimolojisini *Türkiye Türkçesi yel 'rüzgar'+oz* olarak vermektedir.⁴⁴⁴ Sözcüğe dair Gülensoy'un izahatı şöyledir: '< ? OT. *yalngu* 'cariyelerin oynadığı bir oyun.'⁴⁴⁵ Aktunç ise sözcüğün *yelli* kelimesinden neolojizm, türeti, uydurma olduğunu düşünmektedir.⁴⁴⁶

Söz konusu ekin kullanıldığı diğer örneklere (cadaloz, zırtapoz, şaşkaloz, kartaloz) bakıldığında genellikle bu ekin argo sözcükler türettiği ve {+oz} şeklinden ziyade {+loz}? veya buna benzer bir yapıda olduğu dikkat çekmektedir.

⁴⁴⁰ Nişanyan, 2018, 810.

⁴⁴¹ Gülensoy, 2011, s. 842.

⁴⁴² Paçacıoğlu, 2016, s. 766.

⁴⁴³ Gülensoy, 2011, s. 1115.

⁴⁴⁴ Nişanyan, 2018, s. 937.

⁴⁴⁵ Gülensoy, 2011, s. 1115.

⁴⁴⁶ Aktunç, 2017, s.311.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İKİZ ÜNSÜZÜ ÖNLEYEN SES HADİSELERİ

Diller arasında temelini sözcüklerin oluşturduğu bir alışveriş eskiden beri hep var olmuştur. Yüzyıllardır çok geniş coğrafyalarda hüküm süren Türkçe de, her dönemde etkileşimde olduğu toplum ve kültürlerle bağlı olarak bünyesine pek çok yabancı sözcük almış ve bunların önemli bir bölümünde kendi ses ve şekil özelliklerine göre yeni düzenlemeler yapmıştır.

Bu bağlamda burada ele alınacak olan tekleşme ve aykırılışma hadiseleri de Türkçenin '*aynı cins iki ünsüz yan yana bulunmaz*' şeklindeki kuralına uymayan alıntı sözcükleri, kendi yapısına uygun hale getirmek için başvurduğu yöntemler olarak değerlendirilmelidir.

1. TEKLEŞME

Deny, '*Bazı Arapça kelimelerin imlasında yapılan değişiklikler*' başlıklı bölümdeki maddelerden birinde şu açıklamayı yapmaktadır: 'Arapça kelimelerin ikizlemesi (şeddeleme, katmerleme) Türkçe söylenişte, kural itibarıyla kalmıştır. Bununla beraber halk diline geçmiş *hammāl* yerine *hamal* gibi kelimelerde ve bir hayli yeni kelimeler oluşturmaya yarayan aslı *-iyyün*, *-iyyetün* ile türetilmiş kelimelerde *iy*, *iyet* biçimlerinde genellikle ikizlemesiz olarak yer alır. Örn: *mes'üliyyet* yerine *mes'üliyet* gibi kullanılır.'⁴⁴⁷

Araştırmacı, yine bir başka eserinde müstakil olarak tekleşme hadisesinden bahsetmemekle birlikte ikizleşme başlığı altında şu bilgileri vermektedir: '...Bazı yabancı kelimelerde, başta Arapça olanlarda, çift ünsüzler bire inmiştir. Bu durum özellikle en çok kullanılan memuriyet adlarında (veya meslek adı, geniş anlamda ve kelimenin aynı mecazi anlamında) kökteki tekrarlanmış olan 2. ünsüzde meydana gelir (Arapçada kökler temel olarak 3 ünsüze sahiptir.) *hammāl* yerine *hamal*, *gammāz* yerine *kamaz*...'⁴⁴⁸

⁴⁴⁷ Deny, 2012, s. 76-77.

⁴⁴⁸ Deny, 2013, s. 129-130.

Ediskun ‘...Dilimiz, ünsüzler ikizleşmesinden hoşlanmadığı için, kimi yabancı kelimelerdeki ikizleşmeyi de bozmuştur.’ şeklindeki açıklamasından sonra konuya dair hammam=hamam, hammal=hamal gibi örnekleri sıralamaktadır ⁴⁴⁹

Hatiboğlu, tekleşme (Alm. entdoppelung) hadisesini ‘Bir sözcüğün içindeki çift ünsüzün bire inişi’ olarak tanımlamakta, konuya dair ‘better>beter, sarraç>saraç, kassap>kasap, bakkal>bakal, dûkkân>dûkân vb. şeklinde örnekler vermektedir. ⁴⁵⁰

Banguoğlu’nun konuyla ilgili olarak verdiği bilgiler ise şöyledir: ‘...çoğu Arapçadan gelmiş kelimelerdeki ikiz sesdeşler içseste bir hayli tekleşmeye (dégémination) uğramış görünürler: ama, kere, evel, hamam, çile, kasap, mürvet, belediye gibi. Buna karşılık kubbe, müddet, cellât, hisse, hatta, cadde, kelle. ⁴⁵¹

Topaloğlu, ‘Daha çok Arapçadan Türkçeye geçen bazı kelimelerdeki ikili ünsüzlerin tek ünsüz hâline gelmesi.’ şeklinde tanımladığı *tekleşme (dégémination)* hadisesi için ‘amma→ama, kerre→kere, hammam→hamam, kassap→kasap, belediyye→belediye.’ örneklerini sıralamaktadır. ⁴⁵²

Korkmaz, konuyla ilgili olarak iki farklı sözlük maddesinde şu tanımlamaları yapmaktadır: ‘*Tekleşme (Alm. Entdoppelung; Fr. dégémination)*: Dilimize Arapça, Farsça gibi yabancı dillerden geçmiş bazı sözlerin iç seslerindeki çift ünsüzlerin tekleşmesi olayı. Ar. ammâ>ama, hammâm>hamam, insâniyyet>insaniyet ‘insanlık’, kassâb>kasap, serrâc>saraç, Far. bedter ‘daha kötü’ beter vb.’ ⁴⁵³ *Ünsüz tekleşmesi* maddesinde yaptığı tanımlama ile verdiği bazı örnekler ise şöyledir: ‘Yalnız şeddeli Arapça alıntı sözlerde, kelimelerin iç ses ünsüzlerindeki aslî ikizliğin tekleşme yoluyla kaybolması olayı. Amma>ama, hakimiyyet>hâkimiyet...’ ⁴⁵⁴

Hengirmen, tekleşme (İng. monopolization, Alm. entdoppelung, Fr. dégémination) maddesinde şu açıklamayı yapmaktadır: ‘Bir sözcüğün orijinalinde çift

⁴⁴⁹ Ediskun, 2017, s.76.

⁴⁵⁰ Hatiboğlu, 1978, s. 117.

⁴⁵¹ Banguoğlu, 2015, s. 62-63.

⁴⁵² Topaloğlu, 1989, s. 142.

⁴⁵³ Korkmaz, 2017, s. 225.

⁴⁵⁴ Korkmaz, 2017, s. 243.

olan bir ünsüzün yazı ve konuşma dilinde teke inmesi: better>beter, sarraç>saraç, kassap>kasap, bakkal>bakal.⁴⁵⁵

Özkan, Türkçenin ünsüz ikizleşmesinden hoşlanmadığı için, bünyelerinde ikiz ünsüz bulunan pek çok yabancı kelimenin yapısını değiştirtirdiğini belirtmekte⁴⁵⁶ ve konuyu şöyle ele almaktadır: ... ‘dilimize başka dillerden geçmiş bazı kelimelerde rastlanan iç ve son sesteki ikiz ünsüzlerden biri düşer, bu olaya tekleşme adı verilir. Tekleşme daha çok Arapçadan Türkçeye geçen kelimelerde görülür.

a) İç seste tekleşme:...mülkiye<mülkiyye, nakara<nekkâre, samur<semmûr, tabak<debbâğ. İtalyancadan dilimize geçmiş bir kısım kelimelerde de iç seste tekleşme olduğu görülmektedir: alarga<allarga ‘açık deniz’, avanta<avvanta, çapa<zappa.

b) Son seste tekleşme: dür<dürr, had<hadd, his<hiss... Ancak düşen bu sesler ekleşme (ünlüyle başlayan bir ek aldıklarında) veya birleşme sırasında yeniden ikizleşirler: ...sır+ını>sırrını, his+olunmak>hissolunmak.⁴⁵⁷

Eker, ikiz ünsüz konusunu anlatırken şu bilgileri aktarmaktadır: ‘Arapça kökenli tek heceli kimi sözcüklerin sonunda ikiz ünsüz bulunur. Bu ikiz ünsüzler Türkçede söyleyişte tekleşir. Ancak sözcük, ünlü ile başlayan ek aldığı anda eski, özgün biçim ortaya çıkar: zam>zamın, his>hissetmek...

Bir bölüm yabancı kökenli sözcükteki özgün ikiz ünsüzler Türkçede tekleşir ya da başkalaşır: aktar<Ar. attar, hamal<hamma:l...⁴⁵⁸

Araştırmacı çalışmasının başka bir bölümünde konuya dair şu açıklamayı yapmaktadır: ‘Özgün yazılışlarında ikiz ünsüz bulunan Fransızca sözcükler Türkçede söyleyişte ve yazımda tekleşir: Fr. allergie>alerji, Fr. collection>koleksiyon...⁴⁵⁹

Demir ve Yılmaz’ın ortak çalışmalarında *Ünsüz tekleşmesi* başlığı altında önemli açıklamalara yer verilmektedir: ‘Türkçe kökenli sözcüklerde ikiz ünsüz ancak iki farklı

⁴⁵⁵ Hengirmen, 2009, s. 354.

⁴⁵⁶ Özkan, 2009, s. 143.

⁴⁵⁷ Özkan, 2009, s. 183-184.

⁴⁵⁸ Eker, 2016, s.221.

⁴⁵⁹ Eker, 2016, s.237-238.

heceye ait olmak kaydıyla bulunabilir: elli, belli. Türkçe sözcüklerde çok az ünsüz tekleşmesi gerçekleştiği düşünülmektedir: ullug>ulu.

Kopyalanmış birkaç sözcükte de söz içindeki ikiz ünsüzler tekleşmiştir. Ammā>ama, kerre>kere... Günümüz Türkçesinde bunların bazıları tek biçimlidir, ikiz ünsüzlü kullanılmaz: çile. Buna karşılık hem konuşma dilinde hem yazı dilinde ama~amma, kere~kerre, evel~evvel, hamam~hammam biçimleriyle değişik oranlarda karşılaşılır. Türk Dil Kurumu'nun Yazım Kılavuzu'na göre bu üç örneğin standart yazılışları şöyledir: ama~amma, evvel, hamam. Görüldüğü gibi bu üç örnekte standart yazım açısından üç farklı yaklaşım vardır: Birinde tek ve ikiz ünsüzlü biçim, ikincisinde ikiz ünsüzlü, sonuncusunda ise tek ünsüzlü biçim doğru kabul edilmektedir. ...Bu da ilgili sözcüklerde tekleşmenin geçiş döneminde olduğunun bir işareti olarak görülebilir.⁴⁶⁰

Vural ve Böler'in konuya dair verdiği bilgiler şöyledir: '...dilimize başka dillerden geçmiş bazı kelimelerde rastlanan iç ve son sesteki aynı cinsten iki ünsüzden biri düşer; bu olaya *tekleşme* adı verilir. Tekleşme daha çok Arapçadan Türkçeye geçen kelimelerde görülür. Öte yandan Anadolu ağızlarında görülen tekleşmeler de oldukça fazladır.'⁴⁶¹

Araştırmacılar tekleşmeyi *iç seste tekleşme* ve *son seste tekleşme* olmak üzere iki başlıkta incelemektedir. İkinci başlık altında verilen örnekler bu çalışma içerisinde *şedde belirmesi* hadisesine dâhil edilen örneklerdir.⁴⁶²

Araştırmacılar tarafından bir dipnotta yapılan açıklamalar ise şöyledir: 'Bünyesinde aynı iki ünsüz bulunan birçok yabancı kökenli kelimedeki bu ünsüzler Türkçede ya tekleşir ya da başkalaşır. Ar. serrâc>saraç (deri, muşamba vb.nden bavul, çanta yapan kimse), Ar. tennür>tandır, Fr. allergie>alerji, Fr. collectif>kolektif, Fr. intellectuel>entelektüel.'⁴⁶³

⁴⁶⁰ Demir-Yılmaz, 2016, s.165.

⁴⁶¹ Vural-Böler, 2017, s.106.

⁴⁶² Vural-Böler, 2017, s.106-107.

⁴⁶³ Vural-Böler, 2017, s.81.

Türkçe Sözlük'te başta Arapça ve Farsça olmak üzere alıntı sözcüklerde görülen tekleşme örnekleri şöyledir:

1.1.Sözcük İçinde Tekleşme

ama	< Ar. ammā	kazaz	< Ar. azzāz
amiyane	<Ar. ‘āmmī+Far.-āne	kefarete	< Ar. keffāret
bakam	< Ar. baam	kefe	< Ar. keffe
ile	< Far. ille ⁴⁶⁴	kemiyet	< Ar. kemmiyyet
darbuka	< Ar. darabua	kere	< Ar. kerre
eskulabi	< Far. ez+Ar. kullābī	keten	< Ar. kettān
faraş	< Ar. ferrāş	kılaptan	<Ar.ullāb+Far.-dān
hamal	< Ar. ammāl	kına	< Ar. innā’
hamam	< Ar. ammām	kule	< Ar. ulle
haseki	< Ar. āşşe+Far. -gi	leke	< Far. leke, lekke
humus	< Ar. ummuş	lobut	< Ar. nebbūt
kakule	< Ar. āulle	mahfe	< Ar. maaffe
kanara	< Ar. innāre	maval	< Ar. mevvāl
kapam	< Ar. abbān	Merih	< Ar. mirri
kara	< Ar. ārra	mesamat	< Ar. mesāmmāt
kasap	< Ar. aşşāb ⁴⁶⁵	mesame	< Ar. mesāmme
kavaf	< Ar. affāf	müstakilen	< Ar. mustaillen
kavas	< Ar. avvās	müzevir	< Ar. muzevvir
kavat	< Ar. avvād		

⁴⁶⁴ bk. ilehane<Far. ille+āne, ilekeş< Far. illekeş.

⁴⁶⁵ bk. kasaphane<Ar. aşşāb+Far. āne.

niyet	< Ar. niyyet ⁴⁶⁶	somaki	< Ar. summākī
papağan	<Ar.babağā, babbağā	sumak	< Ar. summāk
pelit	< Ar. bellūt	şahtere	< Far. şāh+terre
reze	< Ar. rezze	şedaraban	< Ar. şedd+'arabān
sahaf	< Ar. şaḥḥāf	telis	< Ar. tillis
saka	< Ar. saḳḳā	testere	< Far. dest+erre
samur	< Ar. semmūr	topuz	< Ar. debbūs
saraç	< Ar. serrāc ⁴⁶⁷	turaç	< Ar. durrāc
sele	< Ar. selle	ustura	< Far. usturre
seyit	< Ar. seyid	zümrüdi	< Ar. zumurrudi
sinameki	< Ar. senā+mekkī	zümrüt	< Ar. zumurrud
sofa	< Ar. şuffe	zürafa	<Ar.zerāfe, zerrāfe
tabak	< Ar. debbāg ⁴⁶⁸		

1.2.Sözcük Sonunda Tekleşme

Söz sonunda ikiz ünsüz barındıran özellikle tek heceli sözcükler için Türkiye Türkçesinde standart olarak tekleşme yoluna gidildiği ve genellikle bu gruptaki sözcüklerin ünlü ile başlayan bir ek almaları durumunda orijinal şekillerine döndüğü daha önce işlenmiştir. Fakat aşağıdaki örneklerde tekleşme hadisesi yaşanmakla birlikte bahsedilen şekilde bir ekleşmenin neticesinde şedde belirmesi görülmemektedir.

Bu durum Demir-Yılmaz tarafından şöyle ifade etmektedir: ‘...Aslında ikiz ünsüz bulunduğu halde Türkçede yalın durumda ünsüzü tekleşmiş olan az sayıda sözcükte bir ünlüden önce ikizleşme görülmez: habb>hap>hap-ı, hakk>hak etmek (fakat eklenmede hakkı) sözcükleri Türkçe kökenli sözcükler gibi davranır ve sonlarındaki ünsüzler

⁴⁶⁶ bk. hüsnüniyet < Ar. ḥusn+niyyet, suiniyet< Ar. sū'+niyyet.

⁴⁶⁷ bk. saraçhane<Ar. serrāc+Far. ḥāne.

⁴⁶⁸ bk. tabakhane< Ar. debbāg+Far. ḥāne.

ikizleşmez. Konuşma dilinde, bir ünlüden önce ünsüzün ikizleşmediği başka örneklere de rastlanabilir: afedersiniz~affedersiniz gibi.⁴⁶⁹

bez	< Ar. bezz	muhil	< Ar. muḥill
cin	< Ar. cinn	muhip	< Ar. muḥibb
dersiam	< Ar. ders+‘āmm	muhtel	< Ar. muḥtell
ehem	< Ar. ehemm	munsap	< Ar. munṣabb
elhak	< Ar. elḥaḳḳ	munzam	< Ar. munzamm
fak	< Ar. faḥḥ	musır	< Ar. muṣırr
filiz	< Ar. filizz	mut	< Ar. mudd
gam	< Ar. ğamm	muzır	< Ar. muzırr
gergef	< Far. kār+Ar. keff	muzmahil	< Ar. muzmaḥill
gıllığış	< Ar. ğill+ğışş	muzur	< Ar. muzırr
hacı	< Ar. ḥācc	mühim	< Ar. muhim
hap	< Ar. ḥabb	müncer	< Ar. muncerr
har	< Ar. ḥarr	münhal	< Ar. munḥall
has	< Ar. ḥāşş	münhat	< Ar. munḥaṭṭ
hür	< Ar. ḥurr	mürtet	< Ar. murtedd
katliam	< Ar. ḳatl+‘āmm	müstahak	< Ar. mustaḥaḳḳ
laakal	< Ar. lāaḳall	müstait	< Ar. musta‘idd
makas	< Ar. miḳaşş ⁴⁷⁰	müstakar	< Ar. mustaḳarr
muaf	< Ar. ma‘fuvv	müstakil	< Ar. mustaḳill
muhik	< Ar. muḥiḳḳ	müstebit	< Ar. mustebidd

⁴⁶⁹ Demir-Yılmaz, 2016, s. 158.

⁴⁷⁰ bk. makaskâr<Ar. miḳaşş+Far. -kār, makastar< Ar. miḳaşş+Far. -dār.

müstehap	< Ar. mustehabb	set	< Ar. sedd
müştak	< Ar. muştakḳ	şap	< Ar. şabb ⁴⁷¹
nahak	< Far. nā+Ar. ḥakḳ	şaz	< Ar. şāzz
raf	< Ar. reff	takas	< Ar. taḳāşş
saf	< Ar. şaff	temas	< Ar. temāss
sam	< Ar. sāmm	tezat	< Ar. tezādd

1.3. Arapça Sözcüklerdeki –yy Ünsüz Çiftinde Tekleşme

1.3.1. Kelime Sonundaki –iyyet Yapısında Tekleşme

İsim kökenli sözcüklerin sonuna –iyyet unsuru eklenerek yapılan ve *mec'ül masdar*, *yapma masdar*, *sun'î masdar*, *ca'li masdar*, *uydurma masdar* veya *düzme masdar*⁴⁷² olarak adlandırılan kelime türleri Osmanlı Türkçesinden itibaren yaygın olarak kullanılmıştır. Ayrıca Türkçede bu yöntem ile pek çok uydurma sözcük türetilmiştir. Fakat orijinalinde şeddeli y bulunan bu yapıları Türkçenin kurallarına daha uygun hâle getirebilmek için bugün Türkiye Türkçesi yazı dilinde standart olarak tekleşme (-iyyet<-iyyet) yoluna gidilmiştir.

Deny, bu durumla ilgili olarak şu açıklamayı yapmaktadır: ‘Arapçada -î eki ile sıfattan yapılan soyut kelimelerin feminen eki olan –iyye(t) (bugün genellikle yerine –lik konmuştur.) her zaman iye(t) olarak kısaltılmıştır: Cumhuriyet veya cümhuriyet; insaniyet, memnuniyet, iftariye...’⁴⁷³

aciliyet	< Ar. ‘āciliyyet	aleniyyet	< Ar. ‘aleniyyet
ademiyet	< Ar. ‘ademiyyet	asabiyet	< Ar. ‘aşabiyyet
âdemiyet	< Ar. âdemiyyet	ayniyyet	< Ar. ‘ayniyyet
aidiyet	< Ar. ‘ā’idiyyet	beşeriyet	< Ar. beşeriyyet

⁴⁷¹ bk. şaphane<Ar. şabb+Far. ḥāne.

⁴⁷² Ayrıntılı bilgi için Timurtaş, 2017; Muharrem Ergin, *Osmanlıca Dersleri*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2017, s. 52.

⁴⁷³ Deny, 2013, s. 129-130.

cahiliyet	< Ar. cāhiliyyet	hakkaniyet	< Ar. ḥaḳḳāniyyet
cemiyet	< Ar. cem‘iyyet	hamiyet	< Ar. ḥamiyyet ⁴⁷⁵
cevvaliyet	< Ar. cevvēliyyet	hasiyet	< Ar. ḥāṣiyyet
cibilliyet	< Ar. cibilliyyet	hassasiyet	< Ar. ḥassāsiyyet
ciddiyet	< Ar. ciddiyyet	hayatiyet	< Ar. ḥayātiyyet
cinsiyet	< Ar. cinsiyyet	haysiyet	< Ar. ḥayṣiyyet
cumhuriyet	< Ar. cumhūriyyet	hayvaniyet	< Ar. ḥayvāniyyet
ebediyet	< Ar. ebediyyet	hususiyet	< Ar. ḥuṣūṣiyyet
ehemmiyet	< Ar. ehemmiyyet	hürriyet	< Ar. ḥurriyyet
ehliyet	< Ar. ehliyyet	hüviyet	< Ar. huviyyet
ehveniyet	< Ar. ehveniyyet	illiyet	< Ar. ‘illiyyet
ekalliyet	< Ar. aḳalliyyet	insaniyet	< Ar. insāniyyet
ekseriyet	< Ar. ekṣeriyyet	irsiyet	< Ar. irṣiyyet
elastikiyet	< Fr. élastique+Ar.-iyyet	İslamiyet	< Ar. İslāmiyyet
emniyet	< Ar. emniyyet	izafiyet	< Ar. izāfiyyet
enaniyet	< Ar. enāiyyet	kabiliyet	< Ar. ḳābiliyyet
eziyet	< Ar. ezīyyet	kanuniyet	< Ar. ḳānūniyyet
faaliyet	< Ar. fa‘āliyyet	katiyet	< Ar. ḳat‘iyyet
faikiyet	< Ar. fā’iḳiyyet	kavmiyet	< Ar. ḳavmiyyet
ferdiyet	< Ar. ferdiyyet	kemiyet	< Ar. kemmiyyet
galibiyet	< Ar. ḡālibiyyet	ketumiyet	< Ar. ketūmiyyet
hâkimiyet	< Ar. ḥākimiyyet ⁴⁷⁴	keyfiyet	< Ar. keyfiyyet

⁴⁷⁴ bk. hâkimiyetimilliye<Ar. ḥākimiyyet+milliyye.

⁴⁷⁵ bk. hamiyetperver<Ar. ḥamiyyet+Far. –perver.

kraliyet	< Sırpça+Ar. -iyyet	meftuniyet	< Ar. meftūniyyet
kutsiyet	< Ar. udsıyyet	memnuiyet	< Ar. memnū‘iyyet
k�llyet	< Ar. kullıyyet	memnuniyet	< Ar. memn�niyyet
mağduriyet	< Ar. mağd�riyyet	memuriyet	< Ar. me‘m�riyyet
mağlubiyet	< Ar. mağl�biyyet	mensubiyet	< Ar. mens�biyyet
mahcubiyet	< Ar. maħc�biyyet	merbutiyet	< Ar. merb�tiyyet
mahiyet	< Ar. m�hiyyet	meriyet	< Ar. mer‘iyyet
mahk�miyet	< Ar. maħk�miyyet	merkeziyet	< Ar. merkeziyyet ⁴⁷⁶
mahremiyet	< Ar. maħremıyyet	mesuliyet	< Ar. mes‘�liyyet
mahrumiyet	< Ar. maħr�miyyet	meşguliyet	< Ar. meşğ�liyyet
mahviyet	< Ar. maħviyyet	meşruiyet	< Ar. meşr�‘iyyet
maiyet	< Ar. ma‘iyyet	meşrutiyet	< Ar. meşr�tiyyet
malikiyet	< Ar. m�likiyyet	metrukiyet	< Ar. metr�kiyyet
maliyet	< Ar. m�liyyet	mevcudiyet	< Ar. mevc�diyyet
maluliyet	< Ar. ma‘l�liyyet	mevkufiyet	< Ar. mevķ�fiyyet
marufiyet	< Ar. ma‘r�fiyyet	meyusiyet	< Ar. me‘y�siyyet
masumiyet	< Ar. ma‘ş�miyyet	meziyet	< Ar. meziyyet
masuniyet	< Ar. maş�niyyet	mezuniyet	< Ar. me‘z�niyyet
mazhariyet	< Ar. mazħariyyet	mıknatısiyet	< Ar. mıkn�tiısiyyet
mebzuliyet	< Ar. mebz�liyyet	milliyet	< Ar. millıyyet ⁴⁷⁷
mecburiyet	< Ar. mecb�riyyet	muafiyet	< Ar. ma‘fuıyyet
medeniyet	< Ar. medeniyyet	muayyeniyet	<Ar. mu‘ayyenıyyet

⁴⁷⁶ bk. ademimerkeziyet<Ar. ‘adem+merkeziyyet.

⁴⁷⁷ bk. milliyetperver<Ar. millıyyet+Far. -perver, milliyetsever Ar. millıyyet+T. sever.

muhtariyet	< Ar. muhtāriyyet	şahsiyet	< Ar. şahşiiyyet
mutlakiyet	< Ar. muṭlaḳiiyyet	şehvaniyet	< Ar. şehvāniyyet
muvaffakiyet	< Ar. muvaffaḳiiyyet	şeniyet	< Ar. şe'niyyet
muzafferiyet	< Ar. muzafferiiyyet	şiiiriyet	< Ar. şii'riyyet
müdüriyet	< Ar. mudüriyyet	tabiiyet	< Ar. tābi'iyyet
müessiriyet	< Ar. mu'eşşiriyyet	tamamiyet	< Ar. tamāmiyyet
mükellefiyet	< Ar. mukellefiyyet	tebaiyet	< Ar. teba'iyyet
mükemmeliyet	< Ar. mukemmeliyyet	teslimiyet	< Ar. teslīmiyyet
mülkiyet	< Ar. mulkiyyet	ubudiyet	< Ar. 'ubūdiyyet
müphemiyet	< Ar. mubhemiiyyet	uluhiyet	< Ar. ulūhiyyet
müstaceliyet	< Ar. musta'celiyyet	ulviyet	< Ar. 'ulviyyet
mütekabiliyet	< Ar. muteḳābiliyyet	umumiyet	< Ar. 'umūmiyyet
nefsaniyet	< Ar. nefşāniyyet	uzviyet	< Ar. 'uzviyyet
resmiyet	< Ar. resmiyyet	ünsiyet	< Ar. unsiyyet
ruhaniyet	< Ar. rūḫāniyyet	vahdaniyet	< Ar. vaḫdāniyyet
ruhbaniyet	< Ar. ruhḫāniyyet	vasiyet	< Ar. vaşiiyyet ⁴⁷⁸
safiyet	< Ar. şāfiyyet	vaziyet	< Ar. vaż'iyyet
salahiyet	< Ar. şalāḫiiyyet	zafiyet	< Ar. za'fiyyet
samimiyet	< Ar. şamīmiyyet	zıddiyet	< Ar. zıddiyyet
sebebiyet	< Ar. sebebiiyyet	zihniyet	< Ar. zihniyyet
sıhriyet	< Ar. şihriyyet	zürriyet	< Ar. zurriyyet

⁴⁷⁸ bk. vasiyetname<Ar. vaşiiyyet+Far. nāme

1.3.2. Kelime Sonundaki –iyye Yapısında Tekleşme

İsm-i mensub kategorisinde değerlendirilen sözcüklerin müennes şekilleri yapılırken ortaya çıkan şeddeli y sesinin bugün yazı dilimizde standart bir biçimde tekleşmiş hâli kullanılmaktadır. Bu yöntemle Türkçede türetilmiş sözcükler için de aynı durumun söz konusu olduğu görülmektedir:

adliye	< Ar. ‘adliyye	beliye	< Ar. beliyye
akliye	< Ar. ‘akliyye	bevliye	< Ar. bevliyye
aktariye	< Ar. ‘atṭāriyye	billuriye	< Ar. billūriyye
ameliye	< Ar. ‘ameliyye	cebriye	< Ar. cebriyye
arakiye	< Ar. ‘araḳiyye	cembiye	< Ar. cenbiyye
ardiye	< Ar. arḁiyye	cildiye	< Ar. cildiyye
armudiye	< Far.emrūd+Ar.-iyye	cülusiye	< Ar. culūsiyye
asabiye	< Ar. ‘aşabiyye	cümudiye	< Ar. cumūdiyye
askeriye	< Ar. ‘askeriyye	dâhiliye	< Ar. dâhiliyye
asliye	< Ar. aşliyye	davetiye	< Ar. da‘vetiyye
aziziye	< Ar. ‘aziziyye	devriye	< Ar. devriyye ⁴⁷⁹
bahariye	< Far.bahār+Ar.-iyye	duhuliye	< Ar. duḥūliyye
bahriye	< Ar. bahriyye	elmasiye	< Ar. elmāsiyye
bakiye	< Ar. baḳiyye	enfiye	< Ar. enfiyye
bakkaliye	< Ar. baḳḳāliyye	fahriye	< Ar. faḥriyye
Bâtniye	< Ar. bāṭniyye	faraziye	< Ar. farziyye
battaniye	< Ar. baṭṭāniyye	fiskiye	< Ar. fişkiyye
belediye	< Ar. belediyye	fitriye	< Ar. fiṭriyye

⁴⁷⁹ bk. seneidevriye<Ar. sene+devriyye

gerdaniye	<Far.gerdān+Ar.iyye ⁴⁸⁰	itfaiye	< Ar. itfā'iyye
hâletiruhiye	< Ar. hâlet+rûhiyye	izafiye	< Ar. izâfiyye
hamaliye	< Ar. hammâliyye	kaderiye	< Ar. kaderiyye
harbiye	< Ar. harbîyye ⁴⁸¹	kadiriye	< Ar. kâdiriyye
hardaliye	< Ar. hardaliyye	Kalenderiye	<Far.çalender+Ar.-iyye
hariciye	< Ar. hâriciyye	kantariye	< Ar. kıntâriyye
hediyeye	< Ar. hediyye	kavafiye	< Ar. haffâfiyye
hicviye	< Ar. hecviyye	kaydiye	< Ar. kaydiyye
ıydiye	< Ar. 'ıydiyye	kaziye	< Ar. kazıyye
iftariye	< Ar. iftâriyye	kefiye	< Ar. kefiyye
ihbariye	< Ar. ihbâriyye	kırtasiye	< Ar. kırtâsiyye
ihrakiye	< Ar. ihrâkıyye	kurabiye	< Ar. gureybiyye
ikramiye	< Ar. ikrâmiyye	Kuvayımilliye	<Ar.ķuvâ+milliyye
ilahiye	< Ar. ilâhiyye ⁴⁸²	külliyeye	< Ar. kulliyye
ilmiye	< Ar. 'ilmiyye	laedriye	< Ar. lâedriyye
imaniye	< Ar. imâniyye	maalmemnuniye	<Ar.ma'a'l-memnûniyye
imsakiye	< Ar. imsâkiyye	mahiye	< Far. mâh+Ar. -iyye
intaniye	< Ar. intâniyye	mahmudiye	< Ar. mahmûdiyye
iradiye	< Ar. irâdiyye	mahya	< Far. mâh+Ar. -iyye
irsaliye	< Ar. irsâliyye	maliye	< Ar. mâliyye
işgaliye	< Ar. işgâliyye		

⁴⁸⁰ bk. gerdaniyebuselik<Far.gerdâniyye+bû-selik.

⁴⁸¹bk.kıymetiharbiye<Ar.ķiymet+harbiyye,erkâniharbiyeiumumiye<Ar.erkân+harbiyye+'umûmiyye.

⁴⁸² bk. mevhibeilahiye<Ar. mevhibe+ilâhiyye.

mecidiye	< Ar. mecīdiyye	sarrafiye	< Ar. şarrāfiyye
methiye	< Ar. medḥiyye	sayfiye	< Ar. şayfiyye
mülkiye	< Ar. mulkiyye	seciye	< Ar. seciyye
müruriye	< Ar. murūriyye	seviye	< Ar. seviyye
nakliye	< Ar. nakliyye ⁴⁸³	seyfiye	< Ar. seyfiyye
narenciye	< Far. nārenc+Ar.-iyye	sıhhiye	< Ar. şihḥiyye
nazariye	< Ar. nazariyye	simsariye	< Ar. simsāriyye
nısfıye	< Ar. nişfiyye	şathiye	< Ar. şaḥiyye
nisaiye	< Ar. nisā'iyye	şehriye	< Ar. şa'riyye
nizamiye	< Ar. niżāmiyye	şemsiye	< Ar. şemsiyye
otlakiye	< T. otlak+Ar. -iyye	şerefiye	< Ar. şerefiyye
pişmaniye	< Far. peşimān+Ar.iyye	şeriye	< Ar. şer'iyye ⁴⁸⁴
raptiye	< Ar. rabṭiyye	şitaiye	< Ar. şitā'iyye
reddiye	< Ar. reddiyye	tahlisiye	< Ar. taḥlişdiyye
reftiye	< Far. reft+Ar. -iyye	takiye	< Ar. taḳiyye
revakiye	< Ar. rivāḳiyye	tardiye	< Ar. ṭardiyye
riyaziye	< Ar. riyāziyye	tekaüdiye	< Ar. tekā'udiyye
ruhsatiye	< Ar. ruḥşatiyye	tellaliye	< Ar. dellāliye
rüştiye	< Ar. ruşdiyye	tibbiye	< Ar. ṭibbiyye
sabuniye	< Ar. şābūniyye	tuhafiye	< Ar. tuḥafiyye
sandalye	< Ar. şandaliyye		
saraciye	< Ar. serrāciyye		

⁴⁸³ bk. vesaitinakliye < Ar. vesā'it+nakliyye.

⁴⁸⁴ bk. hileşeriye < Ar. ḥile+şer'iyye.

umumiye	<Ar. ‘umūmiyye ⁴⁸⁵	zaviye	< Ar. zāviyye
vakfiye	< Ar. vaḳfiyye	zepfiye	< Ar. zebḥiyye
yevmiye	< Ar. yevmiyye	zihniye	< Ar. zihniyye
zaptiye	< Ar. zabṭiyye	züccaciye	< Ar. zucāciyye

1.3.3. Kelime Sonundaki –iyyât Yapısında Tekleşme

Kelime sonuna yâ-yi nisbet eklenmesi neticesiyle elde edilen ism-i mensubların çokluk şekilleri bu kelime türlerinin müennesleri üzerine –ât çokluk ekinin getirilmesi ile yapılmakta ve daha sonra müenneslik eki düşürülmektedir. Osmanlı Türkçesinin son devirlerinde bu söz konusu yapılarda rastladığımız –iyyât unsuru bir çeşit yapım eki olarak kullanılmıştır.⁴⁸⁶

ahlakiyat	< Ar. aḥlāḳiyyāt	fikriyat	< Ar. fikriyyāt
akliyat	< Ar. ‘aḳliyyāt	garsiyat	< Ar. ğarsiyyāt
ameliyat	< Ar. ‘ameliyyāt ⁴⁸⁷	gazeliyat	< Ar. ğazeliyyāt
arziyat	< Ar. arzīyyāt	hafriyat	< Ar. ḥafriyyāt
ayniyat	< Ar. ‘ayniyyāt	halkiyat	< Ar. ḥalḳiyyāt
bakliyat	< Ar. baḳliyyāt	haşviyat	< Ar. ḥaşviyyāt
bediiyat	< Ar. bedī‘iyyāt	havaiyat	< Ar. hevā’iyyāt
edebiyat	< Ar. edebiyyāt ⁴⁸⁸	hezliyat	< Ar. hezliyyāt
evveliyat	< Ar. evveliyyāt	hissiyat	< Ar. ḥissiyyāt
felekiyat	< Ar. felekiyyāt	ırkiyat	< Ar. ‘ırḳiyyāt
fiiliyat	< Ar. fi‘liyyāt	ıtriyat	< Ar. ‘iṭriyyāt

⁴⁸⁵ Sözcüğün bu hali Türkiye Türkçesinde kullanılmaz, sadece bazı ifadelerde yer almaktadır: efkârıumumiye<Ar.efkâr+‘umūmiyye,erkânıharbiyeiumumiye<Ar.erkân+ḥarbiyye+‘umūmiyye, menafiiumumiye<Ar.menāfi+‘umūmiyye.

⁴⁸⁶ Ergin, 2018, s. 60; Timurtaş, 2017, s. 217.

⁴⁸⁷ bk. ameliyathane < Ar. ‘ameliyyāt+Far. ḥāne.

⁴⁸⁸ bk. edebiyatsever < Ar. edebiyyāt+T. sever.

içtimaiyat	< Ar. ictimā'ıyyāt	nakliyat	< Ar. nakliyyāt
iktisadiyat	< Ar. iktisādiyyāt	nazariyat	< Ar. nazariyyāt
ilahiyat	< Ar. ilāhiyyāt	neşriyat	< Ar. neşriyyāt
kavmiyat	< Ar. kavmiyyāt	ruhiyat	< Ar. rūhiyyāt
külliyat	< Ar. külliyyāt	sarfiyat	< Ar. şarfıyyāt
laklakiyat	< Ar. laḳlaḳıyyāt	sevkiyat	< Ar. sevkiyyāt
lisaniyat	< Ar. lisāniyyāt	siyasiyat	< Ar. siyāsiyyāt
maddiyat	< Ar. mādđiyyāt	şahsiyat	< Ar. şahşıyyāt
maneviyat	< Ar. ma'neviyyāt	Şarkiyat	< Ar. şarkıyyāt
menhiyat	< Ar. menhiyyāt	şathiyat	< Ar. şaḥḥıyyāt

1.3.4. Kelime Sonundaki *-ıyyā* Yapısında Tekleşme

ekseriya < Ar. ekşeriyyā

1.3.5. Kelime Sonundaki *-ıyyen* Yapısında Tekleşme

ebediyen < Ar. ebediyyen

harfiyen < Ar. harfiyyen

katiyen < Ar. kaḥ'ıyyen

külliyen < Ar. külliyyen

DEĞERLENDİRME

Türkçenin dil bilgisi hakkında yazılan kitaplarda ve sözlüklerde tekleşme hadisesiyle ilgili olarak yapılan açıklamalar değerlendirildiğinde söz konusu hadisenin adlandırılması (terim) noktasında bir uzlaşmaya varıldığı görünmektedir. Ayrıca bu ses hadisesinin Türkçede iki ünsüzün yan yana gelmesini önleme gayretinden doğduğu noktasında da bir fikir birliği bulunmaktadır.

Bugün Türkiye Türkçesi yazı dilinde iki sözcük (ama~amma, evel~evvel) hem tekleşmeye uğramış şekilleri hem de ikiz ünsüz taşıyan aslî şekilleri ile kullanılmaktadır.

Söz konusu bu örnekleri vurgudan kaynaklı alternanslı kullanımlar olarak değerlendirmek mümkün görünmektedir.

Türkçede birleşme neticesinde aynı iki ünsüzün yan yana geldiği Arapça+Arapça, Farsça+Farsça veya Arapça+Farsça yapısındaki birleşik sözcüklerde de tekleşme yoluna gidilmektedir.⁴⁸⁹

hezaren < Far. hezār+reng

kaymakam < Ar. k̄ā'im+maḳām

lades < Far. yād+dest

salhane < Ar. salḥ+Far. ḥāne

Coşkun'un konuyla ilgili olarak ayrı bir başlık açmayıp ünsüz düşmesini anlatırken tekleşme hadisesine de değinmesi araştırmacının söz konusu hadiseyi ünsüz düşmesinin bir alt başlığı olarak değerlendirdiğini ortaya koymaktadır: '...Bazı kelimelerde aynı olan iki ünsüzden biri düşebilir. Dilde akıcılığı sağlamak için gerçekleştirilen bu ses olayına *tekleşme* denir. Tekleşme hadisesinde aynı olan iki ünsüzden önde olanı düşer.

(otuz) oötuz<DLT ottuz; (ikiz) iökiz<DLT ikkiz; (iki) iökiz<DLT ikki

ama<Ar. amma:, hamal<Ar. hamma:l, kına<Ar. hinna:, hamam<Ar. hamma:m, kere<Ar.kerre, kasap<Ar. kassa:b, keten<Ar. ketta:n, kapan<Ar. kabba:n, çile<Far. çille'⁴⁹⁰

⁴⁸⁹ Aşağıdaki yapılarda ise iki ünsüzün yan yana gelmesi farklı yollarla önlenmiştir:

kükürtdioksit < Far. gūgird+dioxyde

terkibibent < Ar. terkīb+Far. bend

⁴⁹⁰ Coşkun, 2016, s. 74.

2. AYKIRILAŞMA (BENZEŞMEZLİK)⁴⁹¹

Deny, '*Benzeşmezlik*' başlığı altında şu ifadelere yer vermektedir: 'Bu hadise Türkiye Türkçesinden çok birtakım Doğu lehçelerinde daha sık görülür. ...Türkiye Türkçesi kelimelerinde az rastlanan benzeşmezlik, yabancı dillerden alınma kelimelerde, özellikle (görüldüğü üzere Türk ses bilgisine zıt olan) ikizlenik (teşditli) ünsüzleri içinde bulunduran kelimelerde pek çok olur. attar halk ağzında aqtar; muşamma' halk söyleyişinde muşamba.⁴⁹²

Araştırmacı başka bir eserinde ise söz konusu ses hadisesi ile ilgili olarak şu açıklamayı yapmaktadır: 'Bazı yabancı kelimeler ayrışma sebebi ile ikizleşmeden sakınılmıştır...Eskiden dil, iş işten geçtikten sonra ayrışmalara başvurarak bu olaya karşı gelirdi. Azeri Türkçesinde ıssı yerine isti denir. Belki yastık kelimesinde de yassık'tan bir ayrışma görülebilir.'⁴⁹³

Üçok, benzeşmezlik (dissimilation, différenciation; dissimilation, entähnlichung) başlığı altında şu bilgileri vermektedir: 'Gelişmeli fonetikte benzeşmenin tam karşıtı olan değişme hadisesine benzeşmezlik adı verilir. Benzeşmezlik, birbirine bitişik yahut uzak olan ve aynı oynaklanma yerinde birbirinin eşiti iki oynaklanma hareketinin iki ayrı oynaklanma yerinde iki ayrı oynaklanma hareketi hâline girmesi demektir. Genel olarak benzeşmezlik hadisesinin temel sebebi, kelimelerin münasebet ve ahengini bozmak yolunu tutmuş olan benzeşme hadisesi karşısında duyulan bilinç dışı bir korkudur. Yukarıdaki tarife göre benzeşmezliği ilk önce yakın veya bitişik ve irak benzeşmezlik olmak üzere ikiye ayırmak doğru olur.'⁴⁹⁴

Araştırmacı daha sonra yakın veya bitişik benzeşme için *ayırım* (différenciation; differenzierung); irak benzeşmezlik için ise *benzeşmezlik* (dissimilation, entähnlichung) terimini kullanmaktadır.⁴⁹⁵

Ergin'in aykırılaşma (disimilasyon) hadisesine dair yaptığı açıklamalar şöyledir: 'Bazen bir kelimedede yan yana gelmiş bulunan aynı cinsten iki sesin birbirinden

⁴⁹¹ Konuyla ilgili yapılan literatür taramasının sonuçları aktarılırken seçilen örneklerin ikizleşme hadisesi ile de ilişkilendirilebiliyor olmasına dikkat edilmiştir.

⁴⁹² Deny, 2012, s.143-144.

⁴⁹³ Deny, 2013, s.130.

⁴⁹⁴ Necip Üçok, *Genel Fonetik (Ana Çizgileri)*, Multilingual Yayınları, İstanbul 2007, s. 193.

⁴⁹⁵ Üçok, 2007, s. 193-201.

ayrıldıkları, bir sesin başkalaşarak ikizlikten kaçtığı görülür. Benzeşmenin zıddı olan, bu yüzden benzeşmeme de diyebileceğimiz bu hadise Türkçede çok nadir olarak ve Türkçeye girmiş birkaç yabancı kelimedede görülür. Mesela aslında attar veya muşamba olan kelimeler sonradan Türkçede aktar ve muşamba şekline geçmiştir. Bu hadisenin sebebi Türkçenin kelime kökünde ikiz sestem kaçınmasıdır. ... Esasen Türkçede bir aykırılışma temayülü değil, aksine çok kuvvetli bir benzeşme temayülü vardır.⁴⁹⁶

Bilgegil, aykırılışma (dissimilation) hadisesini şöyle izah etmektedir: ‘Bir kelime içinde yanyana tekrarlanması gereken bir sesin ilk veya ikinci telaffuzunda değişikliğe uğraması ‘aykırılışma’ adını alır. Görülüyor ki bu olay, müşeddet sesler için söz konusudur. Türkçede bu durum yabancı dillerden alınmış bazı kelimelerde göze çarpar. Tennûr yerine tandır, batiska yerine patiska, attâr yerine aktar, muşamma' yerine muşamba denilmesi gibi.’⁴⁹⁷

Hatiboğlu, benzeşmezlik (Fr. dissimilation, différenciation; İng. dissimilation, differentiation; Alm. entahnlichung, dissimilation, differenzierung) maddesinde şu açıklamaları yapmaktadır: ‘Derl. aykırılışma, benzeşmeme, özgeleme. Bir sözcükte bulunan aynı veya benzeri seslerden birinin değişikliğe uğraması: Kınnap>kırnap, attar>aktar, makkap>maktap, muşamma>muşamba örneklerinde olduğu gibi.’⁴⁹⁸Araştırmacı yakın benzeşmezlik terimini tanımlarken bu tanımın başına yukarıdakinden farklı olarak sadece ‘bir sözcükte yan yana bulunan’ ibaresini düşmektedir.⁴⁹⁹

Banguoğlu, söz konusu hadise için ‘ayrışma’ terimini kullanmakta ve şu bilgileri vermektedir: ‘Sesdeşler arasında bir de benzeşmenin tam zıddı olan bir gelişmeye rastlanır. Bu olay boğumlanma noktaları aynı veya birbirine yakın olan sesdeşlerden birinin başka bir boğumlanma noktasına atlayarak benzerinden uzaklaşmasıdır. Kelimedeki tekrarı veya ses itişmesini (cacophonie) gidermek ve ses akışmasını (euphonie) sağlamak ihtiyacından doğan bu değişmeye *ayrışma* diyoruz. Aslında bu da sesdeşlerin karşılıklı etkileri cümlesindedir.’⁵⁰⁰

⁴⁹⁶ Ergin, 2013, s. 53-54.

⁴⁹⁷ Bilgegil, 2014, s. 274.

⁴⁹⁸ Hatiboğlu, 1978, s. 25.

⁴⁹⁹ Hatiboğlu, 1978, s. 131.

⁵⁰⁰ Banguoğlu, 2015, s. 112.

Araştırmacı, ayrışma hadisesini iki grupta değerlendirmekte, *doğrudan ayrışma* başlıklı ilk grup için şu açıklamaları yapmaktadır: ‘...Yabancı kelimelerde özellikle halk ağzında ikiz sesdeşleri ve kelimedeki sesdeş tekrarını gidermek için yapılmış ayrışmaya daha sık rastlanır: attar>aktar, muşamma X muşamba, kinnab X kırnap, tannur>tandır ...’⁵⁰¹ *Dağılma ve çift değişme* başlıklı ikinci grup için yaptığı açıklamalar içerisinde ise şu kısım dikkat çekicidir: ‘Ayrışma ile benzeşmenin, veya tersine birbirini kovaladığı yerler de olur. Birkaç kelimedeki bunun örneklerini görüyoruz. ... Genizleşme yoluyla eşitlemiş içses sesdeşlerinin de bazı hallerde yeniden ayrışmaya uyup birincisinin ağışlaşmaya (dénasalisation) uğradığı görülür: aňlamak>aňnamak>ağnamak, diňlemek>diñnemek>diğnemek...’⁵⁰²

Aksan, *benzeşmezlik* (*dissimilation*) terimini şöyle açıklamaktadır: ‘Benzeşmezlik adı verilen değişme, dilde benzeşme olayının tam tersi bir eğilimle oluşur. Bir sözcükte bulunan aynı iki sesin aynı iki söyleyiş hareketinin başka seslere başka söyleyiş hareketlerine dönüşmesidir. Benzeşmenin tersine daha az çaba harcamaya değil, bir bakıma daha çok çaba harcamaya yönelme olarak yorumlanabilir. ...Dilimizde derşürmek>devşirmek gibi değişimlerde de örneği görülen bu olaya özellikle yabancı kökenli öğelerde rastlanmaktadır.’⁵⁰³

Vardar, *ayrışma* (*Alm. differenzierung, Fr. différenciation, İng. differentiation*) terimini kullandığı söz konusu ses hadisesi için şu tanımlamayı yapmaktadır: ‘Söz zincirinde yan yana bulunan iki ses arasında bir ayrım yaratan ya da var olan bir ayrımı daha da belirginleştiren değişim. Ör. attar>aktar. Ayrışma, söz zincirinde yer alan öğeler arasındaki aykırılık bağlantısını pekiştirici bir olgudur.’⁵⁰⁴

Özön, söz konusu ses hadisesi için *benzeşmezlik* terimini tercih etmektedir.⁵⁰⁵

Topaloğlu, *benzeşmezlik* (*Fr. dissimilation*) terimini şöyle tanımlamaktadır: ‘Yan yana veya birbirine yakın bulunan aynı cinsten iki sesin birbirinden ayrılması, bu seslerden birinin başkalaşarak ikizleşmeden kaçması. Ör. attar→aktar,

⁵⁰¹ Banguoğlu, 2015, s. 112-113.

⁵⁰² Banguoğlu, 2015, s. 113.

⁵⁰³ Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, TDK Yayınları, Ankara 2015, s.50. (II. CİLT)

⁵⁰⁴ Vardar, 1980, s.29.

⁵⁰⁵ Özön, 1986, s. 65.

muşamma→muşamba, kınnap→kırnap, içerirek→içerlek, birader→bilâder. Uzak ve yakın benzeşmezlik olmak üzere iki çeşidi vardır.’⁵⁰⁶

Bizim çalışmamızı ilgilendiren kısım olan *yakın benzeşmezlik* (Fr. *dissimilation en contact*) ile ilgili olarak araştırmacının verdiği bilgiler ise şöyledir: ‘Kelime içinde yan yana bulunan aynı veya benzer iki ünsüzden birinin değişikliğe uğraması. Ör. kınnap→kırnap, muşamma’→muşamba, attar→aktar, aşçı→ahçı’⁵⁰⁷

Koç, benzeşmezlik terimi için şunları söylemektedir: ‘Benzeşmenin tam tersine, kimi zaman da bir sözcükteki aynı ya da benzeri seslerden biri değişikliğe uğrar. Bu değişikliğe de benzeşmezlik (Alm. *dissimilation*, *entähnlichung*; Fr., İng. *dissimilation*) adı verilir: aşçı>ahçı, attar>aktar, makkap>matkap, muşamma>muşamba’⁵⁰⁸ Araştırmacı, başka bir çalışmasında da yukarıdaki tanımı ve örnekleri tekrar etmektedir.⁵⁰⁹

Korkmaz’ın sözlüğünde konu ile ilgili olan madde şöyledir: ‘Benzeşmezlik (Alm. *entähnlichung*, *dissimilation*, *differenzierung*; Fr. *dissimilation*, *différenciation*; İng. *dissimilation*, *differentiation*): Bir kelimedede yan yana veya birbirine yakın duran ve boğumlanma nitelikleri bakımından birbirinin tıpkısı veya benzeri olan iki ünsüzden birinin, kendi boğumlanma noktasını ötekinden ayırarak başka bir ünsüze dönüşmesi olayı. Bu olay daha çok r ve akıcı n seslerinin tekrarını önleme çabasından doğmuştur. Yazı dilinde seyrek, ağızlarda daha sık rastlanır. Kınnap>kırnap ‘gındap (An. Ağz.)’, muşamma>muşamba, attar>aktar ... Benzeşmezlik olayı yakın ve uzak benzeşmezlik olarak ikiye ayrılır. Yan yana bulunan sesler arasındaki benzeşmezlik yakın benzeşmezlik (muşamma>muşamba, aşçı>ahçı), yan yana bulunmayan sesler arasındaki benzeşmezlik de uzak benzeşmezlik adını alır...’⁵¹⁰

Hengirmen, konuyu şöyle açıklamaktadır: ‘Sözcükte bulunan aynı ya da benzeri sözcüklerin değişmesine *benzeşmezlik* adı verilir. Boğumlanma noktaları aynı ya da birbirine yakın olan bazı seslerde söyleyiş kolaylığı sağlama bakımından değişmeler görülür. Benzeşmezlik nedeniyle değişen bazı sözcükler yazı diline girmiştir.

⁵⁰⁶ Topaloğlu, 1989, s. 39-40.

⁵⁰⁷ Topaloğlu, 1989, s. 155.

⁵⁰⁸ Koç, 1996, s. 619-620.

⁵⁰⁹ Koç, 1992, s. 49.

⁵¹⁰ Korkmaz, 2017, s.91.

Attar>aktar, kınnap>kırnap, makkap>matkap, muşamma>muşamba.⁵¹¹Hengirmen, başka bir çalışmada bu terimin mukabili olarak ‘ayrışma’ isimlendirmesini de kullanmaktadır.⁵¹²

Karaağaç, aykırışma hadisesini şöyle izah etmektedir: ‘Bir dil biriminde yer alan seslerin çıkış yeri veya çıkış biçimi bakımından birbirinden uzaklaşması, aykırışma olarak bilinir.

Türkçe, ait olduğu dil ailesinin diğer üyeleri gibi, aykırışmanın değil, benzeşmenin görüldüğü bir dildir. Türkçede aykırışma, genellikle, yabancı dillerden alınmış ve söyleyiş güçlüğü çekilen sözlerde görülür. Bu değişme, bir sözde yan yana veya birbirine yakın duran ve çıkış yeri ve çıkış niteliği bakımından birbirinin tıpkısı veya benzeri olan iki sestem birinin, bu aynılık veya benzerlikten uzaklaşması olayıdır... Bu olay daha çok r, l, m, n, z, s gibi akıcı ve sızıcı seslerin tekrarını önleme çabasından doğmuştur. Aykırışmaları, tıpkı benzeşmeler gibi, yerlerine ve yönlerine göre sınıflandırmak mümkündür.⁵¹³

Aykırışmayı yerlerine göre yakın ve uzak aykırışma; yönlerine göre ise gerileyici ve ilerleyici aykırışma olarak sınıflandıran Karaağaç yakın aykırışma başlığı altında şu açıklamaları yapmaktadır: ‘Bir sözde yan yana bulunan ve birbirinin aynı veya benzer boğumlanma niteliği taşıyan iki sestem birinin kendi boğumlanma yer veya biçimini ötekenden ayırarak başka bir sese dönüşmesi olayı, bir yakın aykırışmadır. Ar. kınnap>TT. kırnap>kındap; Ar. muşamma>TT. muşamba; Ar. hammal>TT. hambal; Ar. attar>TT. aktar, Far. tannur>TT. tandır; TT aşçı>ahçı, ET tepme>tekme.⁵¹⁴ Bunlar içerisinde de kırnap, ahçı, aktar, tekme sözcüklerini gerileyici aykırışmaya; hambal, tandır, muşamba kelimelerini ise ilerleyici aykırışmaya örnek vermektedir.⁵¹⁵

Özkan, benzeşmezlik (aykırışma, dissimilation) başlığı altında şu açıklamayı yapmaktadır: ‘Bir kelimedede yan yana veya birbirine yakın bulunan aynı cinsten iki sestem birinin, boğumlanma noktasını ötekenden ayırarak başka bir sese dönüşmesi olayına

⁵¹¹ Hengirmen, 2015, s.92.

⁵¹² Hengirmen, 2009, s. 45.

⁵¹³ Karaağaç, 2013, s. 119-120.

⁵¹⁴ Karaağaç, 2013, s. 120.

⁵¹⁵ Karaağaç, 2013, s. 120.

benzeşmezlik denir. Benzeşmenin zıddıdır. Bunun sebebi, Türkçenin kelime kökünde ikiz sestən kaçınmasıdır. Genellikle r ve n akıcı ünsüzlerinin tekrarından kaçınma biçiminde kendini gösterir. Örneklerine yazı dilinde az, ağızlarda ise daha çok rastlanır: ... kırkmak>kırmak, muşamma>muşamba, tennur>tandır.⁵¹⁶

Eker, Aykırılma/Başkalaşma başlığını attığı bölümde şu bilgileri vermektedir: ‘Aykırılma (dissimilation), aynı cins iki ünsüzden birinin, kakofoniyi ortadan kaldırmak üzere başka bir sese dönüşmesidir. Uzak, gerileyici, ilerleyici, sıralı vb. aykırılma türleri vardır.’⁵¹⁷

Demir ve Yılmaz’ın konuyla ilgili açıklamaları şöyledir: ‘İki sesin ortak özelliklerinin artması anlamındaki benzeşmenin tersi olarak görülebilecek bir ses olayıdır. İki sesin ortak özelliğinin azalması *aykırılma* olarak adlandırılır. Aynı durum kaynaklarda *benzeşmezlik* ve *disimilasyon* terimleriyle de gösterilir. Ortak özelliklerin azalması kısmen olabileceği gibi tamamen farklı bir sese dönüşme şeklinde de ortaya çıkabilir. Türkiye Türkçesinde benzeşmeye göre az görülür. Farklılaşmanın nedenleri çok iyi araştırılmamıştır; ancak aynı veya benzer ses tekrarından kaçınmak, tekdüzeliği önlemek, hecelemeyi kolaylaştırmak gibi nedenlerle ortaya çıktığı düşünülmektedir. Tepme>tekme, derşür->devşir-, aşçı>ahçı gibi. Ağızlarda başka aykırılma örnekleri de vardır. issi>isti ‘sıcak, ılık’ gibi.

Alıntı sözcüklerin Türkçeleşme sürecinde de az sayıda aykırılma örneğine rastlanır: attar>aktar, muşamma>muşamba...⁵¹⁸

Coşkun, aykırılma hadisesini vokal ve konsonantlar için ayrı ayrı ele almış ve ünsüzlerle ilgili bölümde söz konusu ses olayını şöyle tanımlamıştır: ‘Zamanla dilin istekleri doğrultusunda, benzer seslerin birbirlerini itmesi hadisesidir.’⁵¹⁹ Araştırmacı, yine aynı bölümde aykırılmayı tonlulaşma, tonsuzlaşma, ağızsıllaşma ve art damaksıllaşma yollarıyla aykırılma şeklinde dört başlık altında incelemiştir. Muşamba,

⁵¹⁶ Özkan, 2009, s.219.

⁵¹⁷ Eker, 2016, s.236.

⁵¹⁸ Demir-Yılmaz, 2016, s.168-169.

⁵¹⁹ Coşkun, 2016, s. 72.

kimyon, tandır kelimelerini ağızsıllaşma yoluyla aykırılışmaya; aktar sözcüğünü ise art damaksıllaşma yoluyla aykırılışmaya örnek olarak vermiştir.⁵²⁰

Yılmaz aykırılışma (İng. dissimilation) maddesinde şu açıklamaları yapmaktadır: ‘Sözcük içinde birbirinin aynı veya niteliksel açıdan benzeri olan –genellikle- komşu ünsüzlerden birisinin değişikliğe uğraması olayına denir. Örneğin; aşçı>ahçı, aktar>attar, muşamma>muşamba.’⁵²¹

Gülsevin ve Boz, benzeşmezlik terimini şöyle tanımlamaktadır: ‘Yan yana bulunan aynı sesteki birinin farklılaşmasıdır. Benzeşmezlik sonucu seslerden biri aynı kalırken diğeri değişir: attar>aktar, muşamma>muşamba. Bu olay bazen, uzaktaki sesler için de geçerli olabilir: murdar>mundar, birader>bilader.’⁵²²

Vural ve Böler’in terimle ilgili açıklamaları şöyledir: ‘Benzeşme olayında söyleyişte kolaylığa gitme çabasıyla, zaman zaman kelime içindeki seslerin birbirine benzer ya da birbirinin aynı duruma getirildiğini gördük. Birçok yönleriyle, en az çaba kuralına bağlanan bu değişmelerin yanı sıra, dilde benzer seslerden birinin değiştirilmesiyle ilgili ve yukarıda değinilen çabanın tam tersi olarak değerlendirilebilecek bir eğilimle karşılaşılır. Aykırılışma (dissimilation) adı verilen bu olay, bir gramer birliğinde yer alan seslerin çıkış noktası ve söyleniş niteliği bakımından birbirinden uzaklaşmasıdır.’⁵²³

Araştırmacılar söz konusu hadiseyi *yakın aykırılışma* ve *uzak aykırılışma* olarak iki grupta ele almış ve her iki grubun altında da şu alt başlıkları açmışlardır⁵²⁴:

1. Aynı Ünsüzün Aykırılışması
 - 1.1.İlerleyici Aykırılışma
 - 1.2.Gerileyici Aykırılışma
2. Benzer Ünsüzün Aykırılışması
 - 2.1.İlerleyici Aykırılışma

⁵²⁰ Coşkun, 2016, s. 72.

⁵²¹ Engin Yılmaz, *Temel Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara 2014, s. 11.

⁵²² Gürer Gülsevin-Erdoğan Boz, *Türk Dili ve Kompozisyon I-II*, Tablet Yayınları, Konya 2006, s. 84.

⁵²³ Vural- Böler, 2017, s. 127.

⁵²⁴ Vural- Böler, 2017, s. 127-129.

2.2.Gerileyici Aykırılışma

DEĞERLENDİRME

Literatür taramasının sonuçlarına bakıldığında söz konusu ses hadisesi için *aykırılışma, ayrımlaşma, ayrışma, başkalaşma ve benzeşmezlik*⁵²⁵ şeklinde pek çok ıstılahın kullanıldığı görülmektedir. Bu çalışmada *aykırılışma* terimi esas alınmıştır.

Aykırılışma hadisesinin sebebi olarak genellikle aynı iki ünsüzün yan yana bulunmasını veya kakafoniye önleme çabası gösterilmektedir. Sadece Coşkun, bu ses hadisesinin meydana gelmesinde buradaki iki sebebin dışında farklı bir gerekçe öne sürmektedir. Bu bağlamda Coşkun'un attar ve muşamba sözcükleri özelinde yaptığı şu açıklamalar önemlidir:

'...Attar ve muşamma kelimelerinde ikiz ünsüzlerin aykırılışması söz konusudur. Kelimelerdeki aykırılışmaların temel sebebi, zaman içinde çok sık kullanılmalarıdır. Türkçede sık kullanılmayan kelimelerde, özellikle sık kullanılmayan alıntı kelimelerde ses farklılaşmaları olmamaktadır. Attar kelimesindeki aykırılışmanın sebebi, Standart Türkçede kelime başında attar yapısının bulunmaması ve konuşanların bu yapının yerine Türkçe kelimelerin başında bulunan akta yapısını tercih etmeleridir. Türkçede aktar-fiilinden türetilmiş 13 farklı şekil vardır (aktarım, aktarılma, aktarış vd.). Buradaki ses olayında, görünürde alıntı kelime aykırılışma söz konusuysen, kelime Türkçenin fonetik kurallarına uydurulduğu için, derin yapıda benzeşme söz konusudur.

Muşamma kelimesindeki ses olayının sebebi, kelimenin zamanında sık kullanılması ve Türkçenin fonetik kurallarına uydurulmaya çalışılmasıdır. Standart Türkçede kelimelerde amma yapısı yoktur. (Sadece sık kullanılmayan alıntı gammaz ve muamma kelimelerindeki amma yapısı vardır.); buna mukabil, Türkçe kelimelerde ve çok kullanılan alıntı kelimelerde amba yapısı sıkça kullanılmaktadır... Bu yönüyle bakıldığında, muşamba kelimesinin de derin yapıda benzeşme vardır...⁵²⁶

Araştırmacılar tarafından aykırılışmanın pek çok farklı tasnifi yapılsa da çalışmamızın bu bölümünde asıl konumuz olan ünsüz ikizleşmesi ile bağlantılı olarak

⁵²⁵ Ayrıntılı bilgi için bk. Saadetin Özçelik, 'Aykırılışma Terimi, Tanımı ve Örneklerinin Tasnifi Üzerine', *İlmî Araştırmalar Dil ve Edebiyat İncelemeleri*, (2002), S.14, s. 131-144.

⁵²⁶ Coşkun, 2016, s. 136-137.

sadece yan yana bulunan aynı seslerin aykırılaştığı örneklere yer verilecektir. Bu bağlamda Türkçe Sözlük'te yer alan sözcükler şöyledir:

aktar	< Ar. 'atṭār
aktariye	< Ar. 'atṭāriyye
kimyon	< Ar. kemmūn
kimyoni	< Ar. kemmūnī
muşamba	< Ar. muşamma'
tandır	< Ar. tennūr ⁵²⁷

Elöve'nin bir dipnotta *tandır* sözcüğüyle ilgili olarak yaptığı açıklama ise araştırmacıların önemli bir bölümü tarafından kabul edilen izahtan farklılık göstermektedir: 'Bizce bu iş aksine olup Türkçenin tandır>tandır kelimesini Farslar tennur biçiminde benimsemişler ve Araplara da vermişlerdir. Türkçede bunun 'hararet' ve dolayısıyla 'ışık' esas anlamlarında görünen tan kelimesiyle ilgili olduğu seziliyor. Bk. DLT (bazen n>m değişimiyle): tamu (III,177) cehennem; tamdu ve tamduk (I, 350) yangın; tañğamak = tancamak (II, 171) et ateşte yanıp kokmak krş. muhtemel bir kalın ünlülü tancura(k)'dan lehçemizdeki tencere: ateşe dayanır kap ve yine krş. Yahudilerde mukaddes ay sayılan tamuz(s), tammuz(s) söylenişli lehçemizin temmuz kelimesi ki sığağa mensup demek olan yaz ayı; (Burhân-ı Katı) Farsça; temmuz 'şiddetli hararet' anlamındadır ve yaz ayı adı ki bu ayda güneş seretan bürcünde devreder.'⁵²⁸

Türkçe Sözlük'te geçen **mihenk** (< Ar. miḥekk) sözcüğünün bir aykırılaşma mı yoksa iç seste ünsüz türemesi örneği mi olduğu noktasında araştırmacılar tarafından farklı görüşler öne sürülmektedir:

Banguoğlu, n sesinin sayılı kelimelerde bir iç türeme şeklinde (épenthèse) görüldüğünü belirtmekte ve maḥakk<mihenk gelişimini de bu duruma dair verdiği

⁵²⁷ tandırname< Ar. tennūr+Far.nāme

⁵²⁸ Deny, 2012, s.144.

örnekler arasında göstermektedir.⁵²⁹ Korkmaz, bu örneği *İç seste ünsüz türemesi*; Karaağaç ise *ünsüz türemesi* başlığı altında incelemektedir.⁵³⁰

Bu örneği Özçelik, sonda ünsüz aykırılışması olarak ele almış⁵³¹; Yıldız ise yandaş ve tam başkalaşma başlıkları altında değerlendirmiştir.⁵³² Vural-Böler, tarafından hazırlanan çalışmada ise gerileyici aykırılışmaya örnek olarak gösterilmiştir.⁵³³

Eker'in ünsüz düşmesi konusunu anlatırken verdiği örnekler ve yaptığı açıklamalar, araştırmacının tekleşme konusunu söz konusu ses hadisesinin bir alt başlığı olarak aldığını düşündürmektedir: 'Arapça kökenli kimi sözcüklerde, söz içindeki ikiz ünsüzler yalın durumda tekleşir: Sakka:>saka, hamma:l>hamal... Arapça kökenli sözcüklerde, söz sonunda bulunan ikiz ünsüzler yalın durumda tekleşir. Redd>ret, hakk>hak.... Arapça kökenli sözcüklerdeki yy ünsüz çifti tekleşir: askeriyye>askeriye, harbiyye>harbiye...' ⁵³⁴

⁵²⁹ Banguoğlu, 2015, s. 68.

⁵³⁰ Korkmaz, 2017, s. 156; Karaağaç, 2013, s.142.

⁵³¹ Sadettin Özçelik, 'Türkçede Kullanılan Arapça Kelimelerde Görülen Ses Olayları Üzerine Bazı Tespitler', *Türk Dili*, 2004, C. LXXXVIII, S. 634, s. 550-562.

⁵³² Osman Yıldız, 'Dilimizdeki Arapça ve Farsça Kökenli Kelimelerde Görülen Fonetik Değişmeler', *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1999, S.4, s.321-338.

⁵³³ Vural-Böler, 2017, s. 127.

⁵³⁴ Eker, 2016, s.234.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DİZİN

abanozgiller	:97.	akıllara seza	:92.	allameicihan	:d8.
Abbas	:8.	akıllara şifa	:92.	allan-	:95.
abdallık	:94.	akıllara zarar	:92.	allaş-	:96.
abdülleziz	:107.	akıllara ziyan	:92.	allegretto	:6.
abullabut	:121.	akıllı	:93.	allegro	:6.
accelerando	:6.	akılsallaş-	:99.	allem etmek kallem etmek	:113,114.
aciliyet	:132.	akillik	:94.	allı	:93.
acillik	:94.	akkaraman	:100.	allık	:94.
aculluk	:95.	akkarınca	:100.	alttan alta	:92.
açıklattır-	:100.	akkavak	:100.	ama	:126,128,129,
açısallık	:99.	akkefal	:100.	140,141.	
ad, -ddi	:119.	akkelebek	:100.	amanname	:106.
adamakıllı	:93.	Akkışla	:100.	ameliyat	:139.
adamcılık	:97.	akkor	:101.	ameliyathane	:d139.
addan	:92.	Akköy	:101.	ameliye	:136.
addedit-	:120.	akkuş	:101.	amenna	:8.
addet-	:120.	Akkuş	:101.	amirallik	:94.
addolunma-	:120.	akkuyruk	:30,35,101.	amiyane	:129.
adedimürettep	:d17.	aklievvel	:d10.	amma	:8,126,128,140,
ademimerkeziyet:d134.		aklievvellik	:94.	141.	
ademiyet	:132.	akliyat	:139.	amme	:8.
âdemiyet	:132.	akliye	:136.	anacılık	:97.
adillik	:94.	akraba diller	:92.	anaerkillik	:99.
adliye	:136.	aksettir-	:d96.	ananasgiller	:97.
afalla-	:95.	aktar	:127,143,144,	anayasallaş-	:99.
afallaş-	:96.	145,146,147,148,150.		anayasallık	:99.
afallat-	:96.	aktariye	:136,150.	andavallı	:93.
affedit-	:120.	aktüelleş-	:96.	andavallık	:94.
affet-	:108,118,120.	aktüellik	:94.	anıtsallık	:99.
affettir-	:120.	alabalıkgiller	:97.	anlamsallık	:99.
affettuoso	:6.	âlemşümüllük	:95.	anlatımsallık	:99.
affeyle-	:120.	aleniye	:132.	anlatısallık	:99.
affolma-	:120.	alessabah	:107.	anlattır-	:99.
affolun-	:120.	algılatır-	:100.	anne	:1,2,3,4,5,30,
ağaççık	:93.	alimallah	:8.	31,34,38,80,81,82,83,86,87.	
ağıllan-	:95.	aliyyülâlâ	:8.	anneanne	:d80.
ağırelli	:94.	alkolle-	:95.	anormalleş-	:96.
ahlakiyat	:139.	alkollü	:94.	anormallik	:94.
aidiyet	:132.	alla-	:95,113.	Antep fıstığıgiller:	97.
akbabagiller	:97.	Allah	:8.	appassionato	:6.
akçaağaçgiller	:97.	allah	:8.	aptallaş-	:96.
akçillan-	:97.	Allahualem	:d8.	aptallık	:94.
akçillaş-	:97.	Allahutaala	:d8.	araççılık	:93.
akçillik	:97.	allak bullak	:30,112,113.	araçsallık	:99.
akıllan-	:95.	allame	:8,114.		

arakiye	:136.	bahşettir-	:d96.	bediiyat	:139.
arattır-	:99.	bakam	:129.	begonyagiller	:97.
ardıllık	:99.	bakiye	:136.	Bekilli	:109,110.
ardiye	:136.	bakkal çakkal	:114.	belediye	:126,136.
arı kuşugiller	:97.	bakkal	:2,8,114,126,127.	beliye	:136.
armudiye	:136.	bakkaliye	:9,136.	belladonna	:6.
arttır-	:96.	bakkalık	:94.	belle- (I)	:4,95.
arziyat	:139.	baklagiller	:97.	belle- (II)	:4,95.
asabiye	:136.	bakliyat	:139.	bellek	:93.
asabiyet	:132.	bakterigiller	:97.	bellem	:d95.
asallık	:94.	balıkçılğiller	:97.	bellen- (I)	:95.
asılı	:93.	balıkçılar	:97.	bellen- (II)	:95.
asılık	:94.	balla-	:95.	bellet-	:96.
asillik	:94.	ballan-	:95.	bellettir-	:100.
askeriye	:136,151.	ballı	:93.	belli (I)	:3,4,30,32,37,39,87,92,93,128.
aslangiller	:97.	ballıbaba	:93.	belli (II)	:94.
asliye	:136.	ballıbabagiller	:97.	bellik	:94.
asmagiller	:97.	ballıdarı	:93.	bencilleş-	:97.
asosyallik	:94.	ballık	:94.	bencillik	:97.
assolist	:26,170.	banallik	:94.	benimsettir-	:100.
at keşanesigiller:	97.	bandrollü	:94.	beraatizimmet	:d25.
ataerkillik	:99.	banlattır-	:99.	berrak	:9.
atgiller	:97.	barbunygiller	:97.	berri	:9.
atkuyruğugiller:	97.	barışçılık	:97.	bestseller	:6.
atlas çiçeğigiller:	97.	basso	:6.	beşeriyet	:132.
atlattır-	:100.	başlattır-	:100.	betimsellik	:99.
attır-	:96.	başmuallim	:d13.	bevliye	:136.
avallaş-	:96.	başmubassır	:d13.	bevwap	:9.
avallık	:94.	başmuharrir	:d14.	beyanname	:106.
ay balığıgiller	:97.	başmüezzin	:d16.	beyinsellik	:99.
ayakkabı	:101.	başmüfettiş	:d16.	Beytüşşebap	:110.
ayigiller	:97.	başmürettip	:d17.	beyyine	:9.
ayirttır-	:99.	başmüevvit	:d18.	bez	:131.
ayniyat	:139.	başşehir	:101.	bezzaz	:9.
ayniyet	:132.	baştankaragiller:	97.	bıkkın	:3,35,96.
ayyar	:8.	başvekillik	:94.	bıllık bıllık	:114,115.
ayyaş	:8.	batıllık	:94.	biçimselleş-	:99.
ayyuk	:8.	Bâtıniye	:136.	biçimsellik	:99.
azalttır-	:99.	battal	:9.	bihakkın	:9.
azelleş-	:96.	Battalgazi	:109.(bk.battal)	bileşikgiller	:97.
azıttır-	:100.	battallaş-	:96.	bilhassa	:9.
aziziye	:136.	battallık	:94.	bilimselleş-	:99.
azlettir-	:d96.	battaniye	:9,136.	bilimsellik	:99.
azmettir-	:d96.	battıçıkı	:92.	bişşellik	:99.
babaanne	:d80.	bavullu	:94.	billahi	:9,d9.
bacakkalemi	:101.	bayılttır-	:99.	billboard	:6.
bacakkıran	:101.	baykuşgiller	:97.	billur	:9.
baççı	:93.	baysallık	:99.	billuri	:9.
bağıllık	:99.	becelleş-	:96.	billuriye	:9,136.
bağirttır-	:99.	beddua	:106.	bindallı	:93.
bağlattır-	:100.	bedelli	:94.	Bingöllü	:94.
bahariye	:136.	bedensellik	:99.	binnetice	:107.
bahriye	:136.				

bireyselleş-	:99.	cemaziyelevvel:	d10.	çarkıfelegiller	:97.
bireysellik	:99.	cembiye	:136.	çatallan-	:95.
birleşikgiller	:97.	cemiyet	:133.	çatallaş-	:96.
biseksüellik	:94.	cennet	:4,9,97.	çatallı	:93.
bismillah	:9.	cennet balığıgiller:	97.	çatallık	:94.
bitkisellik	:99.	cennet kuşugiller:	97.	çattır-	:96.
bittabi	:107.	cennetmekân	:d9.	çavuş kuşugiller:	97.
bitter	:8.	cer, -rri	:119.	çaygiller	:97.
bizzat	:107.	Cermen dilleri	:92.	çeğmellen-	:95.
boagiller	:97.	cerrah	:9.	çello	:5,6.
bocce	:6.	cerrahi	:9.	çeltikkargası	:101.
bollan-	:95.	cerrar	:9.	çengelle-	:95.
bollaş-	:96.	cer, -ddi	:119.	çengellen-	:95.
bollat-	:96.	cevizgiller	:97.	çengelli	:94.
bolluk	:95.	cevval	:9.	çepelle-	:95.
boru çiçeğigiller:	97.	cevvaliyet	:9,133.	çepellen-	:95.
boşattır-	:99.	cevvallık	:94.	çepelli	:94.
boyattır-	:99.	cevvi	:9.	çerçevelettir-	:100.
boynuzlugiller	:97.	cıbillık	:94.	çetrefilleş-	:96.
bozbakkal	:d8.	cibilliyet	:9,133.	çetrefilli	:94.
böcekçiller	:97.	cicianne	:d80.	çetrefillik	:94.
böcekkabuğu	:101.	cidden	:9.	çevirttir-	:100.
böcekkapan	:101.	ciddi	:9.	çevresellik	:99.
bölgeselleş-	:99.	ciddiyet	:9,133.	çevrimsellik	:99.
bölgesellik	:99.	cihannüma	:105.	çıkarttır-	:99.
börttür-	:96.	cihanşümullük	:95.	çıkkin	:96.
buğdaygiller	:97.	cildiye	:136.	çınargiller	:97.
bukalemungiller:	97.	cillop	:122.	çingiraklı yılanğiller:	97.
burssuz	:95.	cimdallı	:93.	çiftetelli	:94.
buzullaş-	:99.	cin	:131.	Çiftlikköy	:101.
buzullu	:99.	cinnet	:9.	çiftteker	:101.
bülbülleş-	:96.	cinsellik	:97.	çile	:126,128,129,
bütüncüllük	:97.	cinsiyet	:133.	141.	
bütünsellik	:99.	cukka	:116.	çilehane	:d129.
büyükanne	:d80.	cumhuriyet	:132,133.	çilekeş	:d129.
büyüttür-	:100.	cuppadak	:89.	çillen-	:95.
cadde	:9,31,126.	cübbe	:9.	çilli	:94.
cahiliyet	:133.	cülusiye	:136.	çimme	:96.
cahilleş-	:96.	cümudiye	:136.	çimmek	:96.
cahillik	:94.	cüsse	:9.	çinçilyagiller	:97.
canavar otugiller:	97.	cüzzam	:34,103.	çipilleş-	:96.
cebbar	:9.	çağcillaş-	:97.	çit sarmaşığigiller:	97.
Cebbar	:9.	çağcılık	:97.	çobanaldatangiller:	97.
cebelleş-	:96.	çakılı	:93.	çobanpüskülügiller:	97.
cebellezi	:27,170.	çakılık	:94.	çoğalttır-	:99.
cebriye	:136.	çalı kuşugiller	:97.	çoğulla-	:99.
cedelleş-	:96.	çamgiller	:97.	çoğullaş-	:99.
ceffelkalem	:9.	çan çiçeğigiller	:97.	çoğulluk	:99.
cehennem	:9.	Çanakkale	:101.	çotiragiller	:97.
cehennemî	:9.	çapaçullaş-	:96.	çökkün	:96.
celallen-	:95.	çapaçulluk	:95.	çöl tavuğugiller	:97.
celalli	:94.	çapulla-	:95.	çölleş-	:96.
cellat	:9,31.	çapullan-	:95.	çöllük	:95.

çömme	:96.	dilemma	:6.	ebegümeçigiller:	97.
çömmek	:96.	dillek	:93.	Ebussuut	:10.
çuha çiçeğigiller:	97.	dillen-	:95.	ecinni	:10.
çulla-	:95.	dilleş-	:96.	edebiyat	:139.
çullan-	:95.	dilli	:94.	edebiyatsever	:d139.
çulluk	:30,80,83,84.	dimmer	:6.	edimsellik	:99.
çullukgiller	:97.	dingilli	:94.	efkârimumiye	:d139.
çuvalla-	:95.	dingillik	:94.	eğitsellik	:99.
çuvallan-	:95.	dirimsellik	:99.	eğrelti otugiller	:97.
çuvallat-	:96.	dispeççi	:93.	ehem	:131.
çuvallı	:93.	diş otugiller	:97.	ehemmiyet	:10,133.
dağittir-	:96.	dişilleş-	:99.	ehlisünnet	:d20.
dâhiliye	:136.	dişillik	:99.	ehliyet	:133.
dairesellik	:99.	dişisellik	:99.	ehvenişer	:d120.
dalgıç kuşugiller:	97.	doğallaş-	:99.	ehveniyet	:133.
dalla-	:95.	doğallık	:99.	ekalliyet	:10,133.
dallan-	:95.	dolama otugiller:	97.	ekseriya	:140.
dallı	:93.	dolma otugiller	:97.	ekseriyet	:133.
dam kuruğugiller:	97.	domuzgiller	:97.	ekşi yoncagiller:	97.
damaksillaş-	:99.	donattır-	:99.	elastikiyet	:133.
danssız	:95.	dölle-	:95.	elbette	:10.
dantelli	:94.	döllen-	:95.	eleştirelilik	:97.
daralttır-	:99.	döllü döşlü	:94.	eleştirisellik	:99.
darbuka	:129.	dörttek	:101.	elhak	:131.
darüşşifa	:107.	dribbling	:6.	elhamdülillah	:10.
daüssıla	:107.	droseragiller	:97.	elle-	:95.
davetiye	:136.	dudaksillaş-	:99.	ellen-	:95.
dayattır-	:99.	duetto	:6.	elleş-	:96.
debbağ	:9.	duhuliyeye	:136.	ellet-	:96.
debbe	:9.	dulaptal otugiller:	97.	ellettir-	:100.
debboy	:104.	dulluk	:95.	elli (I)	:1,2,3,4,5,29,
debillik	:94.	durallık	:97.	30,32,33,34,39,52,77,89,90,91,	
deccal	:9.	dutgiller	:97.	128.	
Deccal	:9.	duygusallık	:99.	elli (II)	:94.
deccallık	:94.	duyumsallık	:99.	ellik	:94.
defnegiller	:97.	duyusalık	:99.	elmasiye	:136.
dehhaş	:9.	Dübbüasgar	:10.	emici kıllar	:92.
delilli	:94.	Dübbüekber	:10.	emme	:96.
denetlettir-	:100.	düello	:6.	emmeç	:96.
denettir-	:100.	düğün çiçeğigiller:	97.	emmek	:1,35,96.
deneysellik	:99.	dükân	:10.	emmi	:10.
derrace	:9.	düşlemsellik	:99.	emniyet	:133.
dersiam	:131.	düşsellik	:99.	emrihak	:d119.
dessas	:10.	düşüncellik	:99.	enaniyet	:133.
dev köpek balıgıgiller:	97.	düşünsellik	:99.	enfiye	:136.
devimsellik	:99.	düşürttür-	:100.	engelle-	:95.
devriye	:136.	düttürü	:122.	engellen-	:95.
deyyus	:10.	düttürü Leylâ	:d122.	engellet-	:96.
dışsallaş-	:99.	düzelttir-	:100.	engelli	:94.
dikenli balıkgiller:	97.	düzenlettir-	:100.	engerekgiller	:97.
dikkafalı	:101.	düzlemsellik	:99.	entelektüellik	:94.
dikkat	:4,10.	ebediyen	:140.	entellik	:94.
dikkuyruk	:101.	ebediyet	:133.	ereksellik	:99.

erguvangiller	:97.	fek, -kki	:119.	fütüvvet	:10.
erillik	:99.	felekiyat	:139.	gaddar	:10.
erkânıharbiyeiumumiye:d137, d139.		felfelle-	:95.	gaffar	:10.
erosallık	:94.	fellah	:10.	gafillik	:94.
ertelettir-	:100.	fellek fellek	:115.	galatıhis, -ssi	:d119.
esassız	:95.	fellik fellik	:115.	galibiyet	:133.
eskülabi	:129.	fen, -nni	:119.	gam	:131.
espressivo	:6.	fenafillah	:10.	gammaz	:10,149.
espresso	:6.	fenar balığıgiller:	97.	garsiyat	:139.
espritüellik	:94.	fennî	:10.	gassal	:10.
essah	:104.	feodallik	:94.	gauss	:8.
estağfurullah	:10.	ferdiyet	:133.	gayriciddi	:d9.
eşekulağı	:101.	fesüphanallah	:10.	gayrimuayyen	:d13.
eşeysellik	:99.	fethettir-	:d96.	gayrısıhhi	:d20.
eçiller	:97.	fettan	:10.	Gayya	:10.
etibba	:10.	fettane	:10.	gayya	:10.
ettir-	:96.	fevvare	:10.	gazeliyat	:139.
evcikkıran	:101.	feyyaz	:10.	gazellen-	:95.
evcilleş-	:97.	fındıkkabuğu	:101.	gebre otugiller	:97.
evcillik	:97.	fındıkkıran	:101.	gecesefasıgiller	:97.
evelallah	:26.	fırtına kuşugiller:	97.	geççe	:93.
evrenselleş-	:99.	fıskiye	:136.	gelenekselleş-	:99.
evrensellik	:99.	fitriye	:136.	geleneksellik	:99.
evvel	:10,128.	fittır-	:96.	gelgeççi	:93.
evvela	:10.	fiiliyat	:139.	gelgelli	:94.
evvelallah	:26.	fikriyat	:139.	gelincikgiller	:97.
evvelemerde	:d10.	filgiller	:97.	gelişigüzellik	:94.
evveli	:d10.	filiz	:131.	genelle-	:95.
evveliyat	:10,139.	filotilla	:104.	genellen-	:95.
evvelleri	:92.	first-class	:6.	genelleş-	:96.
evvellik	:94.	fisebilillah	:10.	genellik	:94.
eyvallah	:26.	fissür	:6.	generallik	:94.
eyyam	:10.	fitille-	:95.	genişlettir-	:100.
ezberlettir-	:100.	fitillen-	:95.	genizsilleş-	:99.
ezgisellik	:99.	fitilli	:94.	gerdaniye	:137.
eziyet	:133.	fitness	:6.	gerdaniyebuselik:d137.	
faaliyet	:133.	fiziksellik	:99.	gerdellik	:94.
faallik	:94.	flamangiller	:97.	gergedangiller	:97.
fahriye	:136.	fodulluk	:95.	gergef	:131.
faikiyet	:133.	fokgiller	:97.	gerilla	:7.
faillik	:94.	folluk	:95.	getirttir-	:100.
fak	:131.	fonksiyonellik	:94.	getto	:7.
fallop borusu	:26.	formellik	:94.	geyikgiller	:97.
fallop tüpü	:26.	formülleş-	:96.	gılıgış	:10,131.
fallus	:7.	formüllü	:94.	gittikçe	:92.
faraş	:129.	fortissimo	:6.	gizemsellik	:99.
faraziye	:136.	fosilleş-	:96.	globalleş-	:96.
fassal	:10.	fosilli	:94.	globallik	:94.
fassallık	:94.	fotomodellik	:94.	gollü	:94.
fasulyegiller	:97.	full-time	:6.	gollük	:95.
faullü	:94.	fulya balığıgiller:	97.	gökkuşağı	:101.
federalleş-	:96.	fundagiller	:97.	gökkuzgun	:101.
		fücceten	:34,104.	gökkuzgungiller:	97.

gölge balığıgiller:97.	hakkaniyet :11,133.	harrangürra :27,170.
gölle- :95.	Hakkâri :110.	has :131.
göllen- :95.	haket- :120.	hasbetenlillah :11.
gölleş- :96.	hakkıhiyar :d119.	haseki :129.
göllük :95.	hakkıhuzur :d119.	hasır otugiller :98.
gömme :30,31,32,33, 35,96.	hakkımüktesep :d119.	hasiyet :133.
gömmek :96.	hakkısükût :d119.	hassa :11.
gönüllен- :95.	hakperest :d119.	Hassa :111.
gönüllü :94.	haksever :d119.	hassas :11.
görgü kuralları :92.	hakşinas :d119.	hassasiyet :133.
görsellik :99.	hal, -lli :119.	hassaten :11.
götten bacaklı :92.	Halaçça :93.	hasse :103.
gözetir- :100.	hâletiruhiye :137.	hassiyum :26.
gramkuvvet :d12.	halisüddem :107.	haşılla- :95.
gudde :10.	halkiyat :139.	haşıllı :93.
gugukgiller :97.	hallaç :11.	haşviyat :139.
gülgiller :97.	halledil- :120.	hat, -ttı :119.
güllabi :10.	hâllen- :96.	hatilla- :95.
güllaç :102.	hâlleş- :96.	hatta :11,126.
gülle :104.	hallet- :118,120.	hattat :11.
güllen- :95.	hallettir- :120.	hattıhareket :d119.
güllü :94.	hallihamur :d119.	havaiyat :139.
güllük :95.	hallol- :120.	havas, -ssı :119.
gümüş balığıgiller:97.	hallolun- :120.	havas, -ssı :119.
güncelle- :100.	hamal :125,126,127, 129,141,151.	Havva :11.
güncellen- :100.	hamaliye :137.	havvaanaeli :d11.
güncelleş- :100.	hamallık :94.	hayalle- :95.
güncellet- :100.	hamam :126,128,129, 141.	hayalli :94.
güncellik :100.	hamam böceğigiller:97.	hayatiyet :133.
gürgengiller :97.	haminne :100.	haysiyet :133.
güvercingiller :97.	hamiyet :133.	hayvaniyet :133.
güzelle- :95.	hamiyetperver :d133.	haz, -zzı :119.
güzelleş- :96.	hamsigiller :97.	hazırlattır- :100.
güzellik :32,94.	hanımanne :d80.	hazzet- :120.
habbe :10.	hanımeligiller :97.	hebenneka :11.
hac, -ccı :119.	hanigiller :97.	heccav :11.
haccet- :120.	hantallaş- :96.	hecelettir- :100.
hacı :131.	hantallık :94.	hediyе :137.
had, -ddi :119.	hap :130,131.	helalles- :96.
hadde :11.	happy hour :6.	helalli :94.
haddikifaye :d119.	hapsettir- :d96.	helallik :94.
haddinden fazla:d119.	har :131.	hellim :102.
haddizatında :d119.	haraççı :93.	hemhâllik :94.
hafazanallah :11.	harbiye :137,151.	hepçillik :97.
hafriyat :139.	hardaliye :137.	hesaplattır- :100.
hahha :116.	hardallı :93.	heteroseksüellik:94.
Hak, -kk'ı :119.	hardallık :94.	hevessiz :95.
hak, -kkı :119.	harfiyen :140.	heykelleş- :96.
hak, kki :119.	harharyasgiller :97.	heykelli :94.
hâkimiyet :126,133.	hariciye :137.	hezaren :141.
hâkimiyetimilliye:d133.	Harran :111.	hezliyat :139.
hakkâk :11.		Hıdırellez :104.
		hıfzıssihha :11.

hımbillaş-	:96.	hüsnütevccüh	:d24.	illiyet	:12,133.
hımbıllık	:94.	hüsnüzan	:d120.	illüstrasyon	:7.
hırssız	:95.	hüviyet	:133.	illüzyon	:7.
hicviye	:137.	hüzzam	:34,103.	illüzyonist	:7.
hiççi	:93.	ihlamurgiller	:98.	illüzyonizm	:7.
hiddet	:1,2,11,31.	ilgingiller	:98.	ilmiye	:137.
hileşeriye	:d138.	ırkiyat	:139.	imaniye	:137.
himmet	:11.	ısırgangiller	:98.	imgesellik	:99.
hindigiller	:98.	ıslahhane	:106.	immoral	:7.
hipopotamgiller:	98.	ıspanakgiller	:98.	immoralizm	:7.
hippi	:6.	ıssız	:30,32,	immünoloji	:7.
his, -ssi	:119.	33,35,80,84,85.		immünolojik	:7.
hisse	:11,31,126.	ışıkkesen	:101.	immünolojist	:7.
hissedar	:d11.	ıtriyat	:139.	imsakiye	:137.
hissedil-	:120.	ittıla	:11.	incelettir-	:100.
hisseşayia	:d11.	ittırat	:11.	insancıllaş-	:97.
hisset	:11.	ıydiye	:137.	insancılık	:97.
hisset-	:117,118,120,	ıbadullah	:11.	insangiller	:98.
127.		içgüdüsellik	:99.	insaniyet	:126,132,133.
hissettir-	:120.	içselleş-	:99.	instant coffee	:7.
hissî	:11.	içsellik	:99.	ınşallah	:d8.
hissikablelvuku	:d119.	içtimaiyat	:140.	intaniye	:137.
hisselim	:d119.	ıddia	:1,11.	intermezzo	:6.
hissiyat	:11,139.	ıdealleş-	:96.	iradiye	:137.
hissiz	:95.	ıdeallik	:94.	irrasyonalist	:7.
hissolun-	:120.	ıffet	:11.	irrasyonalizm	:7.
hodangiller	:98.	ıftariye	:137.	irrasyonel	:7.
hokka	:11.	ıguanagiller	:98.	irrealist	:7.
hokkabaz	:d11.	ığdegiller	:98.	irredantist	:7.
homoseksüellik:	94.	ıhbariye	:137.	irredantizm	:7.
hoppa	:116,117.	ıhkakıhak	:d119.	irsaliye	:137.
hoppadak	:89.	ıhlassız	:95.	irsiyet	:133.
hoppala	:117.	ıhraççı	:93.	ıshalli	:94.
horozbinagiller	:98.	ıhrakiye	:137.	İskandinav dilleri:	92.
horozibiğigiller	:98.	ıhtimaller hesabı:	92.	İskoçça	:93.
höllük	:95.	ıhtimalli	:94.	ıskorpitgiller	:98.
hukuksallık	:99.	ıhtirassız	:95.	İslamiyet	:133.
humma	:11.	ıkitelli	:94.	ıspinozgiller	:98.
humus	:129.	ıkramiye	:137.	İsrailli	:94.
humussuz	:95.	ıktisadiyat	:140.	İstanbullu	:94.
hunnak	:11.	ılahiyat	:140.	ıstenççi	:100.
hurra	:7.	ılahiye	:137.	ıstettir-	:100.
hususiyet	:133.	ılkelleş-	:97.	İsveççe	:93.
hüccet	:11.	ılkellik	:97.	ışgaliye	:137.
hülle	:11.	ılkesellik	:99.	ışittir-	:96.
hünnap	:11.	ılla	:11.	ışkillen-	:96.
hünnapgiller	:98.	ıllaki	:d11.	ışkilli	:94.
hür	:3,118,131.	ıllallah	:11.	ışlettir-	:100.
hürriyet	:1,3,11,118,	ılle	:11.	ışlevsellik	:99.
133.		ıllegal	:7.	ıtfaiye	:137.
hüsühat	:d119.	ıllegallik	:94.	ıtidalli	:94.
hüsünüyet	:d130.	ıllet	:11.	ıttifak	:12.
hüsütelakki	:d23.	ıllî	:11.	ıttihat	:12.

ittihaz	:12.	kanuniyet	:133.	kay, -yyı	:121.
ittir-	:96.	kanunname	:106.	kaya balığıgiller:	98.
ittisal	:12.	kânunuevvel	:d10.	kaybettir-	:d96.
iyicillik	:97.	kapan	:129,141.	kaydettir-	:d96.
izafiye	:137.	kapattır-	:99.	kaydiye	:137.
izafiyet	:133.	kapkaççı	:93.	kayngiller	:98.
izinname	:106.	kaplamsallık	:99.	kaymakam	:141.
izlettir-	:100.	kaplattır-	:100.	kayyum	:12.
izmaritgiller	:98.	kaprissiz	:95.	kazaz	:129.
izzet	:12.	kara	:129.	kazıttır-	:99.
izzetinefis	:d12.	karağaçgiller	:98.	kaziye	:137.
izzetüikbal	:d12.	karaballık	:94.	kedi balığıgiller:	98.
izzetüikram	:d12.	karabatakğiller	:98.	kedi otugiller	:98.
jam-session	:7.	karabibergiller	:98.	kedigiller	:98.
jelleş-	:96.	karabuğdaygiller:	98.	kefalğiller	:98.
jogging	:7.	Karahallı	:111.	kefaller	:92.
jullük	:95.	karahumma	:d11.	kefarete	:129.
jurnalle-	:95.	karakolluk	:95.	kefe	:129.
kabakgiller	:98.	karanfilgiller	:98.	kefillik	:94.
kaballa-	:95.	karasallık	:99.	kefiye	:137.
kabiliyet	:133.	karatavukgiller	:98.	kelergiller	:98.
kabullen-	:96.	karboksilli	:94.	kelle	:8,126.
kâbussuz	:95.	kardinallık	:94.	kelli felli	:116.
kabzımallık	:94.	kargagiller	:98.	kelli	:123.
kaderiye	:137.	karıncakuşugiller:	98.	kellik	:94.
kadinnine	:101.	karıncayıengiller:	98.	kemiyet	:129,133.
kadınsallık	:99.	kartalğiller	:98.	kentsellik	:99.
kadiriye	:137.	kartallar	:92.	kenttaş	:93.
kafadan gayrimüsellah:	12.	kartallı	:93.	kere	:126,128,129,
kâffesi	:12.	kartelleş-	:96.	141.	
kâğıt balığıgiller:	98.	kasap	:126,127,129,	kerpiççi	:93.
kahhar	:12.	141.		kerrake	:103.
kâhillik	:94.	kasaphane	:d129.	kerrat	:12.
kaktüsğiller	:98.	kassıl	:95.	keşfettir-	:d96.
kakule	:129.	kassız	:95.	keşşaf	:12.
kâküllü	:94.	kaşelettir-	:100.	keten	:129,141.
kalecikkarası	:101.	kaşıttır-	:99.	ketengiller	:98.
Kalenderiye	:137.	kaşkollü	:94.	ketumiyet	:133.
kahtsallık	:99.	katakulli	:104.	keyfiyet	:133.
kalkan balığıgiller:	98.	katillik	:94.	kezzap	:34,103.
kallavi	:12.	katiyen	:140.	kılaptan	:129.
kalleş	:12.	katiyet	:133.	kılcallık	:100.
kamarilla	:5.	katlettir-	:d96.	kılıç balığıgiller:	98.
kâmillik	:94.	katliam	:131.	kılıççı	:93.
kamusallaş-	:99.	kavaf	:129.	kıllan-	:95.
kanara	:129.	kavafiye	:137.	kıllı	:93.
kandilleş-	:96.	kavas	:129.	kına	:129.
kandilli	:94.	kavat	:129.	kına çiçeğigiller:	98.
kandillik	:94.	kavilleş-	:96.	kınnap	:12,143,145,
kangalla-	:95.	kavissiz	:95.	146.	
kangallan-	:95.	kavmiyat	:140.	kırçillan-	:97.
kangurugiller	:98.	kavmiyet	:133.	kırçillaş-	:97.
kantariye	:137.	kavramsallık	:99.	kırçillık	:97.

Kırıkkale	:101.	kör yılan giller	:98.	külliyet	:12,134.
kırkyıllık	:94.	kösnüllük	:99.	küllü	:94.
kırlangıç balığı giller:	98.	köstebe giller	:98.	küllük	:95.
kırlangıç giller	:98.	kötücüllük	:97.	küpe çiçeği giller:	98.
kırtasiye	:137.	kraliyet	:134.	küreselleş-	:99.
kırtı pilleş-	:96.	krallaş-	:96.	küresellik	:99.
kısalttır-	:99.	krallık	:94.	kütlesellik	:99.
kıssa	:12.	kristallen-	:96.	küttedek	:89.
kıyası mukassem:	d14.	kristalleş-	:96.	laakal	:131.
kıymetiharbiye	:d137.	kristalli	:94.	laciverttaş	:101.
kıymettar	:105.	kubbe	:12,31,126.	ladengiller	:98.
kıyye	:12.	kubbealtı	:d12.	lades	:141.
kızıl cık giller	:98.	kudretten	:92.	laedriye	:137.
kızıl kantarongiller:	98.	kule	:129.	laklakiyat	:140.
kızıllaş-	:96.	kullan-	:95.	lalettayin	:107.
kızılık	:94.	kullap	:12.	lapilli	:7.
kille-	:95.	kullaş-	:96.	lapinagiller	:98.
killi	:94.	kulle	:12.	lappadak	:89.
kilogram kuvvet:	d12.	kulluk	:95.	larghetto	:6.
kilogram metre	:7.	kum balığı giller:	98.	latekssiz	:95.
kimyasallık	:99.	kumrallık	:94.	Latin çiçeği giller:	98.
kimyon	:148,150.	kumsallık	:99.	Latin dilleri	:92.
kimyoni	:150.	kurabiye	:137.	lebbeyk	:12.
kireççi	:30,35,93.	kurallaş-	:96.	ledün, -nnü	:119.
kireççil	:93.	kurallı	:93.	lef, -ffi	:119.
kirpi giller	:98.	kuramsallık	:99.	leffet-	:120.
kişiselleş-	:99.	kurbağa balığı giller:	98.	leffüneşir	:d119.
kişisellik	:99.	kurbağazehrige giller:	98.	legalleş-	:96.
kivigiller	:98.	kurdele balığı giller:	98.	legallık	:94.
kobay giller	:98.	kurttırnağı	:101.	leke	:129.
kobragiller	:98.	kurumsallaş-	:99.	levre giller	:98.
kokoreççi	:93.	kutsallaş-	:99.	leylek giller	:98.
kolagiller	:98.	kutsallık	:99.	leyli meccani	:d13.
kolesterollü	:94.	kutsiyet	:134.	lezzet	:12.
kolibrigiller	:98.	kutupsallık	:99.	libassız	:95.
kolla-	:95.	kuvarssız	:95.	liberalleş-	:96.
kollan-	:95.	Kuvayimilliyeye	:137.	liberallık	:94.
kollu	:94.	kuvve	:12.	libretto	:6.
kolluk (I)	:95.	kuvvet	:12.	lisaniyat	:140.
kolluk (II)	:95.	kuyrukkakan	:101.	lobut	:129.
komplekssiz	:95.	kuyruksallayan	:d95.	loppadak	:89.
konnektör	:7.	kuyruksallayangiller:	98.	lüfer giller	:98.
kontrgerilla	:d7.	küçülttür-	:100.	maalmemnuniye:	137.
koparttır-	:99.	küffar	:12.	maatteessüf	:107.
koramirallık	:94.	küfrettir-	:d96.	maazallah	:12.
korgenerallık	:94.	kükürtdioksit	:d141.	madde	:12.
koşulla-	:99.	kül, -llü	:119.	maddesellik	:99.
koşullan-	:99.	külle-	:95.	maddeten	:12.
koşullu	:99.	külleni-	:96.	maddi	:12.
kök boyası giller	:98.	küllü	:12.	maddiyat	:12,140.
köpek giller	:98.	külliyat	:12,140.	maddiyet	:12.
köpekkuyruğu	:101.	küllüye	:12,137.	madenselleş-	:99.
kör fare giller	:98.	küllüyen	:12,140.	mafsallı	:94.

mağduriyet	:134.	mazgallı	:94.	mezigitgiller	:98.
mağlubiyet	:134.	mazhariyet	:134.	meziyet	:134.
mahal, -li	:119.	mebzuliyet	:134.	mezuniyet	:134.
mahalle	:12,112.	mecburiyet	:134.	mezzo	:6.
mahallevari	:d12.	meccanen	:13.	mezzosoprano	:6.
mahallî	:12.	meccani	:13.	mıknatısiyet	:134.
mahcubiyet	:134.	mecelle	:13.	mırra	:13.
mahfe	:129.	mecidiye	:138.	Midilli	:123.
mahiye	:137.	meddah	:13.	Mihalıççık	:111.
mahiyyet	:134.	medeniyet	:134.	mihenk	:150.
mahkûmiyet	:134.	meftuniyet	:134.	mikyassız	:95.
mahmudiye	:137.	mekkâre	:13.	milattan önce	:92.
mahremiyet	:134.	memnuiyet	:134.	milattan sonra	:92.
mahrumiyet	:134.	memnuniyet	:132,134.	millen-	:96.
mahviyet	:134.	memuriyet	:134.	millet	:1,3,4,5,13,31.
mahya	:137.	menafiumumiye:d139.	milletlerarası	:d13.	
maiyyet	:134.	mendilli	:94.	milletsever	:d13.
makas	:131.	menekşegiller	:98.	millettaş	:93.
makaskâr	:d131.	menfaattar	:105.	milletvekili	:d13.
makassız	:95.	menhiyat	:140.	milletvekilliği	:94.
makastar	:d131.	mensubiyet	:134.	millî	:13.
makbullük	:95.	mentollü	:94.	milli	:94.
makigiller	:98.	merbutiyet	:134.	milliyet	:134.
makullük	:95.	Merih	:129.	milliyetperver	:d134.
malikiyet	:134.	meriyet	:134.	milliyetsever	:d134.
malıye	:137.	merkeziyet	:134.	mine çiçeğigiller:	98.
malıyyet	:134.	mersin balığıgiller:	98.	mineralleş-	:96.
mallan-	:95.	mersingiller	:98.	mineralli	:94.
maluliyet	:134.	mesamat	:129.	minnacık	:123.
malullük	:95.	mesame	:129.	minnet	:13.
malumattar	:105.	meserret	:13.	minnettar	:105.
mandalla-	:95.	mesuliyet	:134.	minnoş	:123.
mandallan-	:95.	meşakkat	:13.	Misakımillî	:d13.
mandallı	:94.	meşguliyet	:134.	misille-	:95.
maneviyat	:140.	meşgullük	:95.	miskalle	:92.
manolyagiller	:98.	meşruiyet	:134.	mobber	:7.
mantıksallık	:99.	meşrutiyet	:134.	mobbing	:7.
mareşallik	:94.	met, -ddi	:119.	modellik	:94.
marjinalleş-	:96.	metcezir	:d119.	modüllü	:94.
marjinallik	:94.	methiye	:138.	moleküllü	:94.
markka	:5.	metrdotellik	:94.	molla	:104.
marpuççu	:93.	metrukiyet	:134.	morsgiller	:98.
martıgiller	:98.	mevcudiyet	:134.	mortadella	:6.
marufiyet	:134.	mevhibeiilahıye:d137.	motto	:6.	
mas, -ssı	:119.	mevkufiyet	:134.	mozerella	:6.
masallaş-	:96.	meyilli	:94.	muaccel	:13.
masset-	:120.	meylettir-	:d96.	muacciz	:13.
masumiyet	:134.	meyusiyet	:134.	muaddel	:13.
masuniyet	:134.	meyve sineğigiller:	98.	muadillik	:94.
maşallah	:d8.	meyyal	:13.	muaf	:131.
maval	:129.	meyyallik	:94.	muafiyet	:134.
maydanozgiller	:98.	meyyit	:13.	muahhar	:13.
mazarrat	:13.	mezellet	:13.	muahharen	:13.

muakkip	:13.	muhil	:131.	muttarit	:15.
mualla	:13.	muhip	:131.	muttasif	:15.
muallak	:13.	muhtariyet	:135.	muttasıl	:15.
muallel	:13.	muhtel	:131.	muvaşfak	:15.
muallim	:13.	mukaddem	:14.	muvaşfakiyet	:15,135.
muallime	:13.	mukadder	:14.	muvaşhit	:15.
muamma	:13,149.	mukadderat	:14.	muvaşkat	:15.
muammer	:13.	mukaddes	:14.	muvaşkaten	:15.
muannit	:13.	mukaddesat	:14.	muvaşkit	:15.
muattal	:13,31.	mukaddime	:14.	muvaşkithane	:d15.
muattar	:13.	mukaffa	:14.	muvaşşah	:15.
muayyen	:13.	mukallit	:14.	muvaşzaf	:15.
muayyeniyet	:13,134.	mukannen	:14.	muzaffer	:15.
muazzam	:13.	mukarrer	:14.	muzafferane	:d15.
muazzep	:13.	mukarrerat	:14.	muzafferiyet	:15,135.
muazzez	:13.	mukassem	:14.	muzgiller	:98.
mubassır	:13.	mukassi	:14.	muzır	:131.
mufassal	:13.	mukattar	:14.	muzmahil	:131.
mugaddi	:13.	mukavva	:14.	muzur	:131.
muganni	:13.	mukavves	:15.	mübeşşir	:15.
muganniye	:14.	mukavvi	:15.	mübeyyiz	:15.
muhabbet	:2,14.	mukayyet	:15.	mücehhez	:15.
muhabbet çiçeğigiller:	98.	mukayyit	:15.	mücella	:15,31.
muhabbetname	:d14.	munsap	:131.	mücellit	:16.
muhaddep	:14.	munzam	:131.	mücellithane	:d16.
muhaddis	:14.	murabba (I)	:15.	mücerrep	:16.
muhakkak	:1,14.	murabba (II)	:15.	mücerret	:16.
muhakkik	:14.	murahas	:15.	mücessem	:16.
muhallebi	:27,170.	murassa	:15.	müdahillik	:94.
muhallik	:94.	musaddak	:15.	müdeaa	:16.
Muhammedî	:14.	musaffa	:15.	müddei	:16.
muhammen	:14.	musahhıh	:15.	müddeialeyh	:d16.
muhammes	:14.	musakka	:15.	müddeiumumi	:d16.
muhammin	:14.	musalla	:15.	müddet	:16,31,126.
muhannet	:14.	musallat	:15.	müdebbir	:16.
muharrem	:14.	musalli	:15.	müdekkik	:16.
muharrer	:14.	musanna	:15.	müdellet	:16.
muharrık	:14.	musannif	:15.	müderriş	:16.
muharrır	:14.	musavver	:15.	müdevven	:16.
muharrış	:14.	musır	:131.	müdevvenat	:16.
muhassala	:14.	muşamba	:128,142,143, 144,145,146,147,148,149,150.	müdevver	:16.
muhassas	:14.	mut	:131.	müdüriyet	:135.
muhassasat	:14.	mutaassıp	:15.	müebbeden	:16.
muhassenat	:14.	mutallaka	:15.	müebbet	:16.
muhassıl	:14.	mutasarrıf	:15.	müeccel	:16.
muhavvil	:14.	mutasavver	:15.	müeddep	:16.
muhayyel	:14.	mutasavvıf	:15.	müellefat	:16.
muhayyer	:14.	mutavassıt	:15.	müellif	:16.
muhayyerbuselik:	d14.	mutazarrır	:15.	müemmen	:16.
muhayyerkürdi	:d14.	mutedillik	:94.	müennes	:16.
muhayyersümbüle:	d14.	mutlakiyet	:135.	müesses	:16.
muhayyile	:14.	muttali	:15.	müessese	:16.
muhik	:131.			müessıf	:16.

müessir	:16.	mürettep	:17.	mütefennin	:18.
müessiriyet	:16,135.	mürettip	:17.	müteferrik	:18.
müessis	:16.	mürettiphane	:d17.	müteferrika	:18.
müeyyide	:16.	mürevviç	:17.	mütegallibe	:18.
müezzin	:16.	mürtet	:131.	mütehakkim	:18.
müfekkiire	:16.	müruriye	:138.	mütehammil	:18.
müferrih	:16.	mürüvet	:17.	müteharrik	:18.
müfessir	:16.	müsakkafat	:17.	mütehassıs	:18.
müfettiş	:16.	müsebbip	:17.	mütehassıs	:18.
müheyya	:16.	müseccel	:17.	mütehavvil	:18.
müheyyiç	:16.	müseddes	:17.	mütehayyil	:18.
mühim	:118,119,131.	müsekkın	:17.	mütehayyir	:18.
mühimmat	:16,118,119.	müsellem	:17.	mütehevvir	:18.
mükedder	:16.	müselles	:17.	müteheyyiç	:18.
mükellef	:16.	müsellesat	:17.	mütekabiliyet	:135.
mükellefiyet	:16,135.	müsellim	:17.	mütekebbir	:18.
mükemmel	:17.	müsemma	:17.	mütekellim	:18.
mükemmelen	:17.	müsemmen	:17.	mütelezziz	:18.
mükemmeliyet	:17,135.	müsevvit	:18.	mütemekkin	:18.
mükemmelleş-	:96.	müstaceliyet	:135.	mütemmim	:18.
mükemmellik	:94.	müstahak	:131.	mütenebbih	:18.
mükerrer	:17.	müstait	:131.	müteneffir	:18.
mükerreren	:17.	müstakar	:131.	mütenekkir	:19.
mükevvenat	:17.	müstakil	:131.	mütenekkiren	:19.
mükeyyifat	:17.	müstakilen	:129.	mütenevvi	:19.
mülahham	:17.	müstakillik	:94.	müterakki	:19.
mülemma	:17.	müstebit	:131.	müterreddi	:19.
mülevven	:17.	müstehap	:132.	müterreddit	:19.
mülevves	:17.	müstemirren	:18.	müteselli	:19.
müleyyin	:17.	müsvedde	:18.	müteşebbis	:19.
mülkiye	:127,138.	müşahhas	:18.	müteşekkil	:19.
mülkiyet	:135.	müşebbeh	:18.	müteşekkir	:19.
mümas, -ssı	:119.	müşekkel	:18.	mütetebbi	:19.
mümessil	:17.	müşerref	:18.	mütevakkıf	:19.
mümeyyiz	:17.	müşevveş	:18.	müteveccih	:19.
müncer	:131.	müşevvik	:18.	müteveccihen	:19.
münebbih	:17.	müşkülleş-	:96.	müteveffa	:19.
müneccim	:17.	müşküllük	:95.	mütevehhim	:19.
müneccimbaşı	:d17.	müştak	:132.	mütevekkil	:19.
münekkıt	:17.	müteaddi	:18.	müteveli	:19.
münevver	:17.	müteaddit	:18.	mütevellit	:19.
münezzeh	:17.	müteaffin	:18.	müteverrim	:19.
münhal	:131.	müteahhit	:18.	müteyakkız	:19.
münhat	:131.	müteallik	:18.	müttefik	:19.
müphemiyet	:135.	müteammim	:18.	müttefikin	:19.
müptezellik	:94.	mütebahhir	:18.	müttehiden	:19.
mürebbi	:17.	mütebeddil	:18.	müttehit	:19.
mürebbiye	:17.	mütebessim	:18.	müvekkil	:19.
müreccah	:17.	mütecessis	:18.	müvekkile	:19.
müreffeh	:17.	mütedeyyin	:18.	müvellidülhumuza	:19.
müreffehen	:17.	müteessif	:18.	müvellidülma	:19.
mürekkep	:17.	müteessir	:18.	müverrih	:19.
mürettebat	:17.	mütefekkir	:18.	müvezzi	:19.

müeyesser	:19.	nüzüllü	:94.	öznelik	:99.
müzehhep	:19.	o saatte	:92.	özselik	:99.
müzekker	:19.	off-line	:7.	pabuççu	:93.
müzekkere	:19.	off-road	:7.	palmiyegiller	:98.
müzevir	:129.	off-shore	:7.	papağan	:130.
müzeyyen	:19.	oğullan-	:95.	papağangiller	:98.
müziksellik	:99.	oğullu	:94.	papaz balığıgiller:	98.
nahak	:132.	oğulluk	:95.	papirüs-giller	:98.
nakkare	:19.	okka	:104.	parabellum	:8.
nakkarhane	:19.	okullar arası	:92.	paralelleş-	:96.
nakkaş	:19.	okullaş-	:96.	paralellik	:95.
naklettir-	:d96.	okullu	:94.	parçalattır-	:100.
nakliyat	:140.	okuttur-	:100.	parselle-	:95.
nakliye	:138.	oldubitti	:92.	parsellen-	:96.
nalla-	:95.	oldum bittim	:92.	parsellet-	:96.
nallan-	:95.	olqusallık	:99.	parselli	:94.
Nallıhan	:111.	olumsallık	:99.	partiküllü	:94.
namussuz	:95.	olupbitti	:92.	pas mantarigiller:	98.
nanemolla	:d104.	onaylattır-	:100.	paskallık	:94.
narenciye	:138.	onikitelli	:94.	paspallık	:94.
nargiller	:98.	onursallık	:99.	passız	:95.
nas, -ssı	:120.	opalleş-	:96.	patlıcangiller	:98.
Nasrettin Hoca	:107.	opsiyonellik	:95.	pattadak	:89.
natürellik	:95.	optimallik	:95.	pattadan	:89.
nazarıdikkat	:d10.	oramirallik	:95.	pelikangiller	:98.
nazariyat	:140.	orgeneralik	:95.	pelit	:130.
nazariye	:138.	orijnallik	:95.	penguengiller	:98.
Nazilli	:111,112.	orman tavuğugiller:	98.	peştamallı	:94.
nebbaş	:19.	orostopolluk	:95.	peştamallık	:94.
nedensellik	:99.	orta hâlli	:94.	pılıım pılıım	:116.
nefsaniyet	:135.	oryantallik	:95.	pırnallık	:94.
nergisgiller	:98.	otçullar	:97.	pilli	:94.
nesnelleş-	:99.	otçulluk	:97.	pişmaniye	:138.
nesnellik	:99.	otlakiye	:138.	pizza	:5,6.
neşrettir-	:d96.	oturttur-	:100.	play-off	:7.
neşriyat	:140.	ovallik	:95.	porsukgiller	:98.
neuzübillah	:19.	oynattır-	:99.	portakallık	:94.
nısfınnehar	:107.	ödettir-	:100.	primadonna	:6.
nısfıye	:138.	ödüllən-	:96.	profesyonelleş-	:96.
nikelle-	:95.	öglənagiller	:98.	profesyonellik	:95.
nikelli	:94.	ökse otugiller	:98.	pulla-	:95.
nilüfergiller	:98.	ömrübillah	:19.	pullan-	:95.
nisaiye	:138.	öncüller	:97.	pullu	:94.
nitellik	:95.	önsellik	:99.	pulluk	:104.
niyet	:130.	ördekgiller	:98.	pussuz	:95.
nizamiye	:138.	örttür-	:96.	putrelli	:94.
nodulla-	:95.	örümcek kuşugiller:	98.	puzzle	:7.
nodullan-	:95.	ötleğengiller	:98.	pürdikkat	:d10.
nodullu	:94.	öttür-	:96.	pürhiddet	:d11.
normalleş-	:96.	öz kedi balığıgiller:	98.	pürsıhhat	:d20.
normallik	:95.	özelleş-	:97.	püsküllü	:94.
Norveççe	:93.	özellik	:95.	rabbani	:19.
nübüvvet	:19.	özgüllük	:99.	Rabbena	:19.

radde	:19.	sah, -hhi	:120.	sedef otugiller	:98.
radikalleş-	:96.	sahaf	:130.	sefillik	:95.
radikallik	:95.	saka	:130,151.	seksüellik	:95.
raf	:132.	sakallan-	:95.	sele	:130.
rakkas	:20.	sakallı	:94.	sellemehüsselam:	20.
rakkase	:20.	sakillik	:95.	sem, -mmi	:120.
ralli	:7.	sakkarometre	:7.	sembolleş-	:96.
rappadak	:89.	sakkaroz	:8.	semendergiller	:98.
raptiye	:138.	sakkarozölçer	:d8.	semizotugiller	:98.
rastlantısallık	:99.	salahiyet	:135.	semtürreis	:107.
rasyonelleş-	:96.	salahiyettar	:105.	Senegalli	:94.
rasyonellik	:95.	salepgiller	:98.	seneidevriye	:d136.
rebiyülevvel	:d10.	salhane	:141.	serçegiller	:98.
reçellik	:95.	salla-	:95.	serhat, -ddi	:120.
reddedil-	:120.	sallabaş	:d95.	sermuharrir	:d14.
reddet-	:120.	sallan-	:95.	sermürettip	:d17.
reddettir-	:120.	sallapati	:d95.	sersefillik	:95.
reddeyle-	:120.	sallasırt	:d95.	servigiller	:98.
reddihâkim	:d119.	sallat-	:96.	ses telleri	:92.
reddimiras	:d119.	sallı	:94.	sessiz	:95.
reddiye	:20,138.	sam	:132.	set	:117,132.
reddolun-	:120.	samimiyet	:135.	seviye	:138.
reellik	:95.	samur	:127,130.	sevkiyat	:140.
reftiye	:138.	sanatsallık	:99.	seyfiye	:138.
reisülküttap	:20.	sandalgiller	:98.	seyit	:130.
resmiyet	:135.	sandalye	:138.	seyrettir-	:d96.
ressam	:20.	sandık balığıgiller:	98.	seyyah	:20.
ret, -ddi	:119.	sandviççi	:93.	seyyal	:20.
revakiye	:138.	sansargiller	:98.	seyyanen	:20.
reze	:130.	sansasyonellik	:95.	seyyar	:4,5,20.
rezilleş-	:96.	sapıttır-	:99.	seyyare	:20.
rezillik	:95.	sapotgiller	:98.	seyyiat	:20.
rikkat	:20.	saraciye	:138.	seyyibe	:20.
rimelle-	:95.	saraç	:126,127,128,	seyyie	:20.
rimelli	:94.	130.	sıcakkanlı	:101.	
riyaziye	:138.	saraçhane	:d130.	sıçangiller	:98.
Romen dilleri	:92.	sardunyagiller	:98.	sığırdiligiller	:98.
ruhaniyet	:135.	sarfıyat	:140.	sıhhat	:20.
ruhbanıyet	:135.	sarıasmagiller	:98.	sıhhi	:20.
ruhiyat	:140.	sarıhumma	:d11.	sıhhiye	:20,138.
ruhsallık	:99.	sarmallık	:99.	sıhriyet	:135.
ruhsatiye	:138.	sarmaşık-giller	:98.	sıkkın	:96.
ruhumücerret	:d16.	sarrafiye	:20,138.	sır, -rrı	:120.
rüştiye	:138.	sarrafiye	:20,138.	sıracagiller	:98.
sabuniye	:138.	satranççı	:93.	sırret-	:120.
saf	:132.	sattır-	:96.	sırrol-	:120.
safdilli	:94.	sayfiye	:138.	sırtlangiller	:98.
safdillik	:95.	sayısallık	:99.	sıvacı kuşugiller:	98.
saffet	:108.	saykalla-	:95.	sicilli	:94.
safiyet	:135.	sazangiller	:98.	sikke (I)	:20.
sağlattır-	:100.	sebebiyet	:135.	sikke (II)	:20.
sağlı sollu	:94.	seccade	:20.	sikke(III)	:20.
sağmallık	:99.	seciye	:138.	silahhane	:106.

silisseven	:101.	sünnet	:20.	şer, -rri	:120.
sille	:34,103.	Sünni	:20.	şerefiye	:138.
simgesellik	:99.	süphanallah	:20.	şeritgiller	:98.
simsariye	:138.	Süreyya	:20.	şeriye	:138.
sin, -nni	:120.	sürme mantarigiller:	98.	şet, -ddi	:120.
sinameki	:130.	sürre	:20.	şevval	:20.
sincapgiller	:98.	sürrealist	:8.	şeytaniğnesigiller:	98.
sinekkapan	:101.	sürrealite	:8.	şık, -kkı	:120.
sinekkapangiller:	98.	sürrealizm	:8.	şıllık	:123,124.
sinekkaydı	:101.	sürttür-	:100.	şıppadak	:89.
sineyimillet	:d13.	süsengiller	:98.	şırakkadak	:89.
sinir otugiller	:98.	süssüz	:95.	şiddet	:1,4,20,30.
sirrus	:5.	sütanne	:d80.	şiiriyet	:135.
sitteisevir	:20.	süt otugiller	:98.	Şımallı	:94.
sittinsene	:20.	sütleğengiller	:98.	şimşirgiller	:98.
sivilleş-	:96.	şahsiyat	:140.	şirret	:20.
sivillik	:95.	şahsiyet	:135.	şitaiye	:138.
siyasallık	:99.	şahtere	:130.	şükrettir-	:d96.
siyasiyat	:140.	şahteregiller	:98.	şümullen-	:96.
skinkgiller	:98.	şak, -kkı	:120.	şümüllü	:94.
sofa	:130.	şakkadak	:89.	taaccüp	:20.
soğukkanlı	:101.	şakket-	:120.	taaddüt	:20.
solla-	:95.	şakulle-	:95.	taaffün	:20.
solluk	:95.	şallak mallak	:116,123.	taahhüt	:20.
somaki	:130.	şallak	:123.	taahhütname	:d20.
sonnot	:101.	şandelle-	:95.	taalluk	:21.
sonsallık	:99.	şanssız	:95.	taallukat	:21.
sorunsallık	:99.	şap	:132.	taammüden	:21.
sosyalleş-	:96.	şaphane	:d132.	taammüm	:21.
sosyallik	:95.	şappadak	:89.	taammüt	:21.
söğütgiller	:98.	şapşallaş-	:96.	taannüt	:21.
söylettir-	:100.	şapşallık	:94.	taarruz	:21.
sözsellik	:99.	Şarkiyat	:140.	taassup	:21.
spagetti	:6.	Şarkkâri	:106.	taaşşuk	:21.
sterilleş-	:96.	şathiyat	:140.	taayyün	:21.
stressiz	:95.	şathiye	:138.	taayyüş	:21.
su aygırigiller	:98.	şavulla-	:95.	tabak	:127,130.
su kamışigiller	:98.	şaz	:132.	tabakhane	:d130.
su mercimeğigiller:	98.	şebboy	:8.	tabiiyet	:135.
su örümceğigiller:	98.	şedaraban	:130.	tagaddi	:21.
su tavuğugiller	:98.	şeddadi	:20.	tagallüp	:21.
su yılanigiller	:98.	şedde	:20.	tagayyür	:21.
sualli	:94.	şeffaf	:20.	tahaccüm	:21.
suibriğigiller	:98.	şehriye	:138.	tahaccür	:21.
suiniyet	:d130.	şehvaniyet	:135.	tahaffuz	:21.
suizan	:d120.	şek, -kki	:120.	tahaffuzhane	:d21.
sumak	:130.	şekerciboyasıgiller:	98.	tahakkuk	:21.
suokugiller	:98.	şekerrenk	:101.	tahakküm	:21.
susallar	:99.	şekillen-	:96.	tahammuz	:21.
susamgiller	:98.	şekilleş-	:96.	tahammül	:21.
sülüngiller	:98.	şekilli	:94.	tahammülfersa	:d21.
sümmettedarik	:20,107.	şemsiye	:138.	tahammür	:21.
sümsükigiller	:98.	şeniyet	:135.	taharri	:21.

taharrüş	:21.	tavattun	:22.	teganni	:23.
tahassun	:21.	tavazzuh	:22.	tehevür	:23.
tahassür	:21.	tavşangiller	:98.	teheyyüç	:23.
tahassüs	:21.	tavukgiller	:98.	tekaüdiye	:138.
tahaşşüt	:21.	tavukkarası	:101.	tekebbür	:23.
tahattur	:21.	tayyar	:22.	tekeffül	:23.
tahavvül	:21.	tayyare	:5,22.	tekelleş-	:96.
tahayyül	:21.	tayyör	:8.	tekellüf	:23.
tahlisiye	:138.	tazallüm	:22.	tekellüm	:23.
tahrilli	:94.	tazammun	:22.	tekemmül	:23.
tahsilli	:94.	tazarru	:22.	tekerrür	:23.
tahterevalli	:104.	tebahhur	:22.	tekessür	:23.
tahteşşuur	:107.	tebaiyet	:135.	tekevün	:23.
takaddüm	:21.	tebeddül	:22.	tekillik	:99.
takallüs	:21.	tebeddulat	:22.	tekke	:108.
takarrüp	:21.	tebelleş	:28,170.	Tekkeköy	:112.
takarrür	:21.	tebellüg	:22.	tekmille-	:95.
takas	:132.	tebellür	:22.	telaffuz	:23.
takayyüt	:21.	teberru	:22.	telakki	:23.
takiye	:138.	teberruk	:22.	telis	:130.
takkadak	:89.	teberrukken	:22.	tellak	:23.
takke	:108.	teberruz	:22.	tellal	:23.
tallahi	:21.	tebessüm	:22.	tellaliye	:23,138.
tallı bitkiler	:94.	tebeyyün	:22.	tellalık	:94.
tamamiyet	:135.	teceddüt	:22.	telle-	:95.
tamamlattır-	:100.	tecelli	:22.	tellen-	:96.
tanassur	:21.	tecemmu	:22.	tellet-	:96.
tandır	:128,143,144, 146,147,148,150.	tecennün	:22.	telli	:94.
tanıttır-	:99.	tecerrüt	:22.	tellür	:8.
tannan	:21.	tecessüm	:22.	temas	:132.
tanrısallık	:99.	tecessüs	:22.	tembelleş-	:96.
tapirgiller	:98.	tecezzi	:22.	tembellik	:95.
tarak otugiller	:98.	tedenni	:22.	temeddüh	:23.
tarassut	:21.	teeddüp	:22.	temeddün	:23.
tarattır-	:99.	teehhül	:22.	temellen-	:96.
tardiye	:138.	teehhür	:22.	temelleş-	:96.
tarla kuşugiller	:98.	teemmül	:22.	temelli	:94.
tarttır-	:96.	teenni	:22.	temellük	:23.
tasallut	:21.	teessüf	:22.	temenna	:23.
tasallüp	:21.	teessür	:22.	temenni	:4,23.
tasannu	:22.	teessürat	:22.	temerrüt	:23.
tasarruf	:22.	teessüs	:22.	temessül	:23.
tasavvuf	:22.	teeyyüt	:22.	temettü	:23.
tasavvufi	:22.	tefahhus	:22.	temevvüç	:23.
tasavvur	:22.	tefehühüm	:22.	temeyyüz	:23.
tasdiklettir-	:100.	tefekür	:22.	temizlettir-	:100.
taşemengiller	:98.	Tefenni	:112.	temmuz	:23,150.
taşillaş-	:99.	teferruat	:23.	teneffüs	:23.
taşılı	:99.	teferrüç	:23.	teneffüshane	:d23.
taşkırangiller	:98.	teferrüt	:23.	tenevvü	:23.
tattır-	:96.	tefessüh	:23.	tenevvür	:23.
tavassut	:22.	tefevvuk	:23.	tenezzü	:23.
		tefeyyüz	:23.	tenezzül	:23.

tennure	:23.	tezat	:132.	tümgenerallik	:95.
tepeli deve kuşugiller:	98.	tezekkür	:24.	Türkkâri	:106.
tepeli tavukgiller:	98.	tezellül	:24.	türkkıyması	:101.
terakki	:23.	tezevvüç	:24.	türkkupası	:101.
terakkiperver	:d23.	tıbben	:24.	tüttür-	:96.
tereddi	:23.	tıbbi	:24.	tüzellik	:97.
tereddüt	:23.	tıbbiye	:24,138.	ubudiyet	:135.
terekküp	:24.	tınnet	:24.	uhuvvet	:24.
terelelli	:117.	tıp, -bbı	:120.	uluhiyet	:135.
terennüm	:24.	tırhalı	:94.	ulusallaş-	:97.
teressüp	:24.	tırilla-	:95.	ulusallık	:97.
terettüp	:24.	tırtıllan-	:95.	ulussever	:101.
terkibibent	:d141.	tırtıllı	:94.	ulussuz	:95.
tescilli	:94.	tikellik	:95.	ulviyet	:135.
teselli	:24.	tirfillen-	:96.	umma	:96.
tesellüm	:24.	toleranssız	:95.	ummak	:96.
tesettür	:24.	tombullaş-	:96.	umman	:24.
teseyyüp	:24.	tombulluk	:95.	umumiye	:139.
teslimiyet	:135.	topaççı	:97.	umumiyet	:135.
tespih ağacıgiller:	98.	topalla-	:95.	unuttur-	:96.
testere	:130.	topallık	:94.	Ural dilleri	:92.
testere balığıgiller:	98.	topless	:7.	uskumrugiller	:98.
teşebbüs	:24.	toplummerkezci:	101.	uskumrumsugiller:	98.
teşehhüt	:24.	toplumsallaş-	:99.	ussal	:95.
teşekkül	:2,4,24.	toplumsallık	:99.	ussallaş-	:99.
teşekkür	:5,24.	Toprakkale	:101.	ussallık	:99.
teşekkürname	:d24.	topuz	:130.	ustura	:130.
teşerrüf	:24.	torpille-	:95.	usullacık	:100.
teşevvüş	:24.	torpillen-	:96.	uşakkapan	:101.
teşrihane	:106.	torpilli	:94.	uşşak	:24.
teşrinievvel	:d10.	tortullaş-	:99.	uygulattır-	:99.
teşvikkâr	:105.	totallik	:95.	uysallaş-	:99.
tetebbu	:24.	toygiller	:98.	uysallık	:99.
tevahhuş	:24.	törellik	:99.	uyumsallık	:99.
tevakki	:24.	transseksüel	:8.	uzattır-	:99.
tevakuf	:24.	trekking	:7.	uzviyet	:135.
tevaccüh	:24.	tubeless	:7.	üççatal	:100.
tevehhüm	:24.	tuğamirallik	:95.	üççeyrek	:100.
tevekkel	:24.	tuğgenerallik	:95.	üçtelli	:94.
tevekkeli	:24.	tuhafiye	:138.	ülkesellik	:99.
tevekkül	:24.	turaç	:130.	ümme	:24.
tevekküllü	:94.	turnagiller	:98.	ümme	:24.
tevellüt	:24,30.	turpgiller	:98.	ünsiyet	:135.
teverrüm	:24.	turunçgiller	:98.	ürettir-	:100.
tevessü	:24.	tutkalla-	:95.	üs, -ssü (I)	:120.
tevessül	:24.	tutkallan-	:95.	üs, -ssü (II)	:120.
tevettür	:24.	tutkallı	:94.	üstten	:92.
teyakkuz	:24.	tuttur-	:35,96.	vahdaniyet	:135.
teyelle-	:95.	tüccar	:24.	vakfiye	:139.
teyellen-	:96.	tükettir-	:96.	vallaha	:25.
teyelli	:94.	tüllen-	:96.	vallahi	:25.
teyemmüm	:24.	tümamirallik	:95.	vallahi billahi	:d9,d25.
tez vakitte	:92.	tümeller	:97.	vallahi tallahi	:d21,d25.

Vandallık	:94.	yelloz	:124.	zakkumgiller	:99.
varissiz	:95.	yemin billah	:25.	zam, -mmı	:120.
vârissiz	:95.	Yenimahalle	:112.	zambakgiller	:98.
varsıllaş-	:99.	yer domuzugiller:	98.	zamme	:25.
varsıllık	:99.	yerelleş-	:97.	zammet-	:120.
vasiyet	:135.	yeşillen-	:96.	zan, -nnı	:120.
vasiyetname	:d135.	yeşilli	:94.	zannedil-	:120.
vaziyet	:135.	Yeşilli	:112.	zannet-	:120.
vehmettir-	:d96.	yeşillik	:95.	zanneyle-	:119.
vekillik	:95.	yevmiye	:139.	zannolun-	:120.
veksilloloji	:8.	yıkattır-	:100.	zapping	:7.
veliyullah	:25.	yıkkın	:96.	zaptiye	:139.
vesaitnakliye	:d138.	yılan balığıgiller:	98.	zatürre	:107.
vesselam	:25.	yılanıyastığıgiller:	98.	zavallı	:94.
villa	:6.	yılla-	:95.	zaviye	:139.
vitellüs	:8.	yıllan-	:95.	zebella	:25.
yaban arısıgiller:	98.	yıllar yılı	:92.	zem, -mmi	:120.
yabancılık	:97.	yıllat-	:96.	zemmet-	:120.
yabanıllaş-	:99.	yıllık	:94.	zencefilgiller	:98.
yabanıllık	:99.	yırttır-	:96.	zenne	:104.
yabani kimyongiller:	98.	Yiddiş	:26.	zepihiye	:139.
yad eller	:92.	yoksullaş-	:99.	zerre	:25.
yağmur kuşugiller:	98.	yoksulluk	:99.	zerrin	:8.
yalelli	:108.	yolla-	:95.	zeytingiller	:98.
yalıçapkımgiller:	98.	yollan-	:95.	zıddiyet	:25,135.
yallah	:d8.	yollat-	:96.	zıkkım	:25.
yan yüzergiller	:98.	yollu	:94.	zıppadak	:89.
yapısallaş-	:99.	yolluk	:95.	zırcahillik	:95.
yapısallık	:99.	yorumlattır-	:100.	zıt, -ddı	:120.
yaprakkurusu	:101.	yönnettir-	:100.	zihniye	:139.
yarım daire kanalları:	92.	yöreselleş-	:99.	zihniyet	:135.
yasallaş-	:99.	yöresellik	:99.	zilhicce	:25.
yasallık	:99.	yumma	:96.	zillet	:25.
yassı	:1,3,30,31,32,	yummak	:3,96.	zilli	:94.
37,39,40,85,86.		yunusgiller	:98.	zimmet	:25.
yaşam koşulları:	92.	yurttaş	:93.	zimmi	:25.
yaşattır-	:100.	yuttur-	:96.	züccaciye	:34,103,139.
yayın balığıgiller:	98.	yüklettir-	:100.	zül, -llü	:120.
yazım kuralları	:92.	yükselttir-	:100.	zümrüdi	:130.
yelkovangiller	:98.	yürüttür-	:100.	zümrüt	:130.
yelle-	:95.	yüzeyselleş-	:99.	züppe	:25,26,170.
yellen-	:96.	yüzyıllarca	:92.	zürafa	:130.
yelli	:94.	yüzyıllık	:94.	zürafagiller	:98.
Yellim Yelalim	:124.	zafiyet	:135.	zürra	:25.
yellim yepelek	:124.	zakkum	:25.	zürriyet	:25,135.

SONUÇ

'Türkiye Türkçesinde Ünsüz İkizleşmesi' başlıklı bu tezde öncelikle ikiz ünsüz hakkında yapılan literatür taramasının sonuçlarına yer verilmiştir. Bu bağlamda tespit edilen ikiz ünsüz, ikizlenik ünsüz, ikiz konsonant, ikiz harf, ikiz sesdeş, uzun ünsüz, çift ünsüz gibi terimler içerisinden söz konusu dilbilgisel durumu en iyi ifade ettiği için **ikiz ünsüz** terimi seçilmiştir.

Türkçe Sözlük'te Fince (1), Yunanca (1), İspanyolca (1), İtalyanca (27), İngilizce (26), Fransızca (33), Almanca (3), Farsça (3) ve Arapça (678)'dan alıntı olmak üzere toplam 773 sözcükte ikiz ünsüze rastlanmıştır. Bunların yanı sıra hangi dilden alındığı tespit edilemeyen *züppe* sözcüğü ile 'uydurma' olarak nitelendirdiğimiz *assolist*, *cebellezi*, *harrangürra*, *muhallebi* ve *tebelleş* kelimeleri de ikiz ünsüz taşıyan örnekler arasında gösterilmiştir.

Dilimize giren Arapça sözcüklerde diğer dillere nazaran daha fazla ikiz ünsüz örneğinin görülmesinin en önemli nedenlerinden biri söz konusu dilde kelime türetmek için *fa''al*, *müfa''il*, *mütefa''il*, *tefe''ül* şeklindeki vezin kalıplarının kullanılması olarak düşünülmektedir.

Tarihî dönemlere ait metinler incelendiğinde başta sayıları ifade eden sözcükler olmak üzere ünsüz ikizleşmesine uğrayan örnekler içerisinde sadece *belli* ve *ıssız* sözcüklerinin bugün yazı dilinde devam ettiği görülmüştür.

Bu çalışmada Türkiye Türkçesinde yer alan ünsüz ikizleşmesi örnekleri Türkçe kökenli veya ödünçleme olmalarına göre ayrı başlıklar altında değerlendirilmiştir. Her iki başlığa ait örnekler de aslı ve yalancı ikizleşmeler şeklindeki iki temel gruba uygun olarak tasnif edilmiştir.

Türkçe sözcüklerde görülen aslı ikizleşmenin temelde uzun ünlünün normalleşmesi ve vurgu olmak üzere iki sebebe bağlı olduğu; yalancı ikizleşmelerin ise ekleşme ve birleşme neticesinde görüldüğü tespit edilmiştir.

Alıntı sözcüklerde görülen aslı ikizleşmeler ise uzun ünlünün normalleşmesi, orta hece ünlüsünün düşmesi, birden fazla ses hadisesinin bir arada gerçekleşmesi gibi sebeplere bağlı olarak görülürken; yalancı ikizleşmelerin ekleşme, birleşme ve benzeşme neticesinde oluştuğu saptanmıştır.

Yer adları, ikilemeler, yansımalar ve belli bir nedene bağlanamayan sözcükler ile şedde belirmesi olarak adlandırılan ikizleşmeler '*Diğer İkiz Ünsüz ve Ünsüz İkizleşmeleri*' başlığı altında değerlendirilmiştir.

KAYNAKÇA

- Ada, Ebru, (2012), '*Eskişehir İli Yer Adları*', Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir.
- Adıgüzel, İsmail, (2007), '*Tarihte Mihaliççik (XVI-XIX Yüzyıl) (Sosyal, Ekonomik, Kültürel ve Kurumsal Yapı)*', Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir.
- Ağakay, Mehmet Ali, (1954), 'Türkçede Kelime Koşmaları', *TDAY-Belleten 1954*, s. 97-104.
- Aksan, Doğan, (2015), *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, TDK Yayınları, Ankara.(II. CİLT).
- Aksoy, Ömer Asım, (1981), 'Uydurma', *Türk Dili*, C. XLII, S. 350, s. 457-462.
- Aktunç, Hulki, (2017), *Büyük Argo Sözlüğü (Tanıklarıyla)*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Anisimov, V. M. (2013), 'Yakut Türkçesinde İkizleşmiş Ünsüzler', (Çev. Emine Atmaca-Reshide Adzhumerova), *Turkish Studies-International Periodical For The Languages Literature and History of Turkish or Turkic*, C.8/1, s. 775-780.
- Arat, Reşid Rahmeti, (1992), *Atebetü'l-Hakayık*, TDK Yayınları, Ankara.
- Arat, Reşid Rahmeti, (2006), *Kutadgu Bilig*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Argunşah, M.-Güner, G., (2015), *Codex Cumanicus*, Kesit Yayınları, İstanbul.
- Argunşah, Mustafa-Yüksekkaya, Gülден Sağol, (2018), *Karahanlıca, Harezmce, Kıpçakça Dersleri*, Kesit Yayınları, İstanbul.
- Argunşah, Mustafa, (2018), *Çağatay Türkçesi*, Kesit Yayınları, İstanbul.
- Ata, Aysu, (1997a), *Kışasü'l-Enbiyâ (Peygamber Kıssaları) I Giriş-Metin-Tıpkıbasım*, TDK Yayınları, Ankara.
- Ata, Aysu, (1997b), *Kışasü'l-Enbiyâ (Peygamber Kıssaları) II Dizin*, TDK Yayınları, Ankara.
- Ata, Aysu, (2013), *Karahanlı Türkçesinde İlk Kur'an Tercümesi (Rylands Nüshası, Giriş-Metin-Notlar-Dizin)*, TDK Yayınları, Ankara.

- Atalay, Besim (2013), *Divanü Lûgat-it-Türk (Çeviri) c: I-II-III*; TDK Yayınları, Ankara.
- Atalay, Besim, (2013), *Divanü Lûgat-it-Türk (Dizin), c:IV*, TDK Yayınları, Ankara.
- Aydın, Erhan (2017), ‘Söz Varlığı Açısından Yenisey Yazıtlarının Moğolistan Yazıtlarından Farklılıkları Üzerine Notlar’, *Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi (TÜRKLAD)*, C.1, S.1, s. 48-58.
- Banguoğlu, Tahsin, (2015), *Türkçenin Grameri*, TDK Yayınları, Ankara.
- Bilgegil, M. Kaya, (2014), *Türkçe Dilbilgisi*, Salkımsöğüt Yayınevi, Erzurum.
- Bilgen, İpek, (1989), ‘*Divānu Luġāti’t-Türk’te Söz Yapımı*’, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara.
- Bozkurt, Fuat, (2004), *Türkiye Türkçesi Türkçe Öğretiminde Yeni Bir Yöntem*, Kapı Yayınları, İstanbul.
- Bozkurt, Fuat, (2012) *Türklerin Dili*, Eğitim Yayınevi, Konya.
- Caferoğlu, Ahmet, (1931), *Abû Hayyân, Kitâb al-İdrâk li-lisân al-Atrâk*, Evkaf Matbaası, İstanbul.
- Caferoğlu, Ahmet, (2015), *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara.
- Clauson, Sir Gerard, (1972), *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish*, Oxford University Press, London.
- Çelik Şavk, Ülkü, (2011), *Ali Şir Nevayi Leyli vü Mecnûn*, TDK Yayınları, Ankara.
- Coşkun, M. Volkan (2016), *Türkçenin Ses Bilgisi*, Bilge Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.
- Dankoff, Robert, (2004) ‘*Evliya Çelebi Seyahatnamesi Okuma Sözlüğü*’ (çev: Semih Tezcan), Türk Dilleri Araştırma Dizisi:37, İstanbul.
- Demir, N.-Yılmaz, E., (2016), *Türk Dili El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara.
- Demirci, Ümit Özgür-Karlı, Sibel, (2014), *Kutb’un Husrav u Şirin’i Dizin*, Kesit Yayınları, İstanbul.
- Deniz, Mehmet, (2013), ‘*Nazilli İlçesinin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası*’, Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Uşak.

- Deny, Jean, (2012), *Türk Dil Bilgisi* (çev: Ali Ulvi Elöve) Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Deny, Jean, (2013), *Türk Dili Gramerinin Temel Kuralları (Türkiye Türkçesi)*, (çev: Oytun Şahin), TDK Yayınları, Ankara.
- Eckmann, Janos, (1979), 'Harezmi Türkçesi', *Tarihî Türk Şiveleri*, (çev: Mehmet Akalın), Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Eckmann, János, (2017), *Çağatayca El Kitabı*, (çev: Günay Karaağaç), TDK Yayınları, Ankara.
- Ediskun, Haydar, (2017), *Yeni Türk Dilbilgisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Eker, Süer, (2013), 'Ana Türkçe Uzun Ünlülerin Kıpçak Dillerindeki Kimi İzlerine Dair', *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Semih TEZCAN'a Armağan, 2013*, C. 13, s. 145-167.
- Eker, Süer, (2016), *Çağdaş Türk Dili*, Grafiker Yayınları, Ankara.
- Eraslan, Kemal, (1999), *Mevlâna Sekkâkî Divanı*, TDK Yayınları, Ankara.
- Eraslan, Kemal, (2012), *Eski Uygur Türkçesi Grameri*, TDK Yayınları, Ankara.
- Erdal, Marcel, (1991), *Old Turkic Word Formation, A Functional Approach to the Lexicon, C.II*, Otto Harrassowitz-Wiesbaden.
- Erdal, Marcel, (2004), *A Grammar of Old Turkic*, Handbook of Oriental Studies, Brill, Leiden-Boston.
- Eren, Hasan, (1999), *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Bizim Büro Basım Evi, Ankara.
- Ergenç, İclal-Bekar, İpek Pınar, (2013), 'Türkçede Ünsüz ikizleşmesi', *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, S.1, s. 173-191.
- Ergin, Muharrem, (2013a), *Orhun Abideleri*, Boğaziçi Yayınları, Ankara.
- Ergin, Muharrem, (2013b), *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yayınları, İstanbul.
- Ergin, Muharrem, (2017), *Osmanlıca Dersleri*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul.
- Ermiş, Hamza, (2014), *Arapçadan Türkçeleşmiş Kelimeler Sözlüğü*, Ensar Neşriyat, İstanbul.
- Ersoylu, Halil, (2010), *Türk Argosu Üzerinde İncelemeler*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Eyuboğlu, İsmet Zeki, (2017), *Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü*, Say Yayınları, İstanbul.

- Gaddar, Zeliha, (2012), '*Süheyl ü Nevbahâr'ın Dilbilgisel Özellikleri ve Dizini*', Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Denizli.
- Gencan, Tahir Nejat, (2007), *Dilbilgisi*, Tek Ağaç Eylül Yayıncılık, Ankara.
- Gulcalı, Zemire, (2015), *Eski Uygurca Altun Yaruk Sudur'dan 'Aç Bars' Hikâyesi*, TDK Yayınları, Ankara.
- Gülensoy, Tuncer, (2011), *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara.
- Gülsevin, Gürer- Boz, Erdoğan, (2006), *Türk Dili ve Kompozisyon I-II*, Tablet Yayınları, Konya.
- Gülsevin, Gürer- Boz, Erdoğan, (2013), *Eski Anadolu Türkçesi*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Gülsevin, Gürer, (2013), 'Ses Bilgisinde Çevre Şartı Kavramı ve Ağız İncelemelerindeki Önemi', *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, C. 8/9, s. 49-62,
- Hacıeminoğlu, Necmettin, (1997), *Harezmi Türkçesi ve Grameri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Hacıeminoğlu, Necmettin, (2013), *Karahanlı Türkçesi Grameri*, TDK Yayınları, Ankara.
- Hamilton, James Russell, (2011), *İyi ve Kötü Prens Öyküsü* (çev: Vedat Köken), TDK Yayınları, Ankara.
- Hatiboğlu, Vecihe, (1978), *Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Hatiboğlu, Vecihe, (1981), *Türk Dilinde İkileme*, TDK Yayınları, Ankara.
- Hengirmen, Mehmet, (2009), *Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Engin Yayınevi, Ankara.
- Hengirmen, Mehmet, (2015), *Türkçe Dilbilgisi*, Engin Yayınevi, Ankara.
- İleri, Canan, (2008), *Eskişehir İli Mihaliççik İlçesi ve Yöresi Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara.
- Kanar, Mehmet, (2012), *Arapça-Türkçe Sözlük*, Say Yayınları, İstanbul.
- Kanar, Mehmet, (2013), *Farsça-Türkçe Sözlük*, Say Yayınları, İstanbul.
- Karaağaç, Günay, (1997), *Lutfî Divanı Giriş-Metin-Dizin-Tıpkıbasım*, TDK Yayınları, Ankara.

- Karaağaç, Günay, (2013), *Türkçenin Dil Bilgisi*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Karaağaç, Günay (2015), *Türkçenin Alıntılar Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Karamanlıoğlu, Ali Fehmi, (1978), *Seyf-i Sarâyî Gülistan Tercümesi (Kitâb Gülistan bi't-türkî)*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Karamanlıoğlu, Ali Fehmi, (1994), *Kıpçak Türkçesi Grameri*, TDK Yayınları, Ankara.
- Kaya, Adnan Menderes, (2007), '*Sosyal ve Kültürel Yönleriyle Hâkkari*', Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri.
- Kaya, Ceval, (1994), *Uygurca Altun Yaruk Giriş, Metin ve Dizin*, TDK Yayınları, Ankara.
- Keser, Alper, (2017), '*Nazilli Bölgesi Efsane ve Memoratları*', Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Denizli.
- Kırzioğlu, Fahrettin, (1984), *Dağistan-Aras-Dicle-Altay ve Türkistan Türk Boylarından Kürtler*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayını, Ankara.
- Koç, Nurettin, (1992), *Açıklamalı Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul.
- Koç, Nurettin, (1996), *Yeni Dilbilgisi*, İnkılâp Yayınevi, İstanbul.
- Korkmaz, Zeynep, (2017a), *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara.
- Korkmaz, Zeynep, (2017b), *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, TDK Yayınları, Ankara.
- Kurgun, Levent, (1997), '*Denizli İli Yerleşim Yerleri Adları*', Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Denizli.
- Kurgun, Levent, (2002), '*Denizli İli Yer Adları*', Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Denizli.
- Kürkçüoğlu, A. Cihat, (2002), '*Anadolunun En Önemli Turizm Güzergâhlarından Biri: Câbir El Ensâr-Harran-İmam Bakır-Han El-Ba'rür-Şuayp Şehri-Soğmatar-Eyyub Nebi Güzergâhı ve Bu Bölgedeki Ören Yerleri*' *Şanlıurfa, Uygarlığın Doğduğu Şehir*, Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı Yayınları.
- Levend, Ağâh Sırrı, (1965), '*Uydurma Nedir? Uydurmacılık Niye Derler?*', *Türk Dili*, C. XV, S. 169, s.1-4.

- Mansuroğlu, Mecdut, (1979), 'Karahanlıca', *Tarihî Türk Şiveleri*, (çev: Mehmet Akalın), Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Mutçalı, Serdar (2018), *Arapça-Türkçe Sözlük*, Dağarcık Yayınevi, İstanbul.
- Nişanyan, Sevan, (2018), *Nişanyan Sözlük: Çağdaş Türkçenin Etimolojisi*, Liber Plus Yayınları, İstanbul.
- Orkun, Hüseyin Namık, (2011), *Eski Türk Yazıtları*, TDK Yayınları, Ankara.
- Özbay, Betül, (2014), *Huastuanıft Manihaist Uygurların Tövbe Duası*, TDK Yayınları, Ankara.
- Özçelik, Saadettin, (2002), 'Aykırılışma Terimi, Tanımı ve Örneklerinin Tasnifi Üzerine', *İlmî Araştırmalar Dil ve Edebiyat İncelemeleri*, S.14, s. 131-144.
- Özçelik, Sadettin, (2004), 'Türkçede Kullanılan Arapça Kelimelerde Görülen Ses Olayları Üzerine Bazı Tespitler', *Türk Dili*, C. LXXXVIII, S. 634, s. 550-562.
- Özek, Fatih, (2013), 'Tarihî Türk Lehçelerinde Uzun Ünlülere Bağlı Olarak Oluşmuş Ses Olayları', *The Journal Academic Social Science Studies (JASS)*, C. 6/4, s. 649-666.
- Özfırat, Aynur, (1988), '*Harran Tarihi (Başlangıcından Yeni Babil Dönemi'nin Sonuna Kadar)*', İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- Özkan, Mustafa, (2009), *Türkiye Türkçesi Ses ve Yazım Bilgisi*, Filiz Kitabevi, İstanbul.
- Özmen, Mehmet, (2017), *Ahmed-i Dâ'î Divan*, TDK Yayınları, Ankara.
- Özön, Nijat, (1986), *Güzel Türkçemiz*, Milliyet Yayınları, İstanbul.
- Özönder, F. Sema Barutçu, (1998), *Üç İtigsizler Giriş-Metin-Tercüme-Notlar-İndeks XXX Levha*, TDK Yayınları, Ankara.
- Paçacıoğlu, Burhan, (1987), *Türk Dili Dersleri*, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Paçacıoğlu, Burhan, (2016), *Türkçenin VIII-XVI. Yüzyıllar Arasında Sözcük Dağarcığı*, Kesit Yayınları, İstanbul.
- Redhouse, Sir James W., (2015), *Türkish and English Lexicon*, Çağrı Yayınları, İstanbul.

- Sarı, İsa, (2015), ‘*Türkçede Ekleme Dışı Sözcük Yapımı ve Sözlükselleşme*’, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara.
- Steingass, Francis Joseph, (1975), *A Comprehensive Persian-English Dictionary*, New Reprint, Lebanon.
- Şemseddin Sami, (2018), *Kâmûs-ı Türkî, (Latin Harfleriyle)*, (Haz: Raşit Gündoğdu, Niyazi Adıgüzel, Ebru Faruk Önal), İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul.
- Şeşen, Ramazan, (1997), ‘Harran’ *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C:16, s. 237-240.
- Tekin, Şinasi, (1976), *Uygurca Metinler II: Maytrisimit (Burkancıların Mehdîsi Maitreya ile Buluşma Uygurca İptidâî Bir Dram)*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Tekin, Şinasi, (1993), *Uygurca Metinler I: Kuanşi İm Puser (Ses İşiten İlâh)*, TDK Yayınları, Ankara.
- Tekin, Talat, (1995), *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler*, Simurg Yayınları, Ankara.
- Tekin, Talat, (1998), *Orhon Yazıtları (Kül Tigin, Bilge Kagan, Tunyukuk)*, Simurg Yayınevi, İstanbul.
- Tekin, Talat, (2013a), ‘Türk Dil ve Lehçelerinde Ünsüz İkizleşmesi’, *Çağdaş Türk Dilleri-Makaleler 3*, TDK Yayınları, Ankara, s. 201-208.
- Tekin, Talat, (2013a), ‘Aynlı ve Hemzeli Kelimeler’, *Çağdaş Türk Dilleri-Makaleler 3*, TDK Yayınları, Ankara, s.69-74.
- Tekin, Talat, (2013b), ‘Türk Dillerinde Ön Seste –y Türemesi’ *Altayistik-Makaleler 1*, TDK Yayınları, Ankara, s. 257-272.
- Tekin, Talât, (2014), *Orhon Yazıtları*, TDK Yayınları, Ankara.
- Tekin, Talat, (2016), *Orhon Türkçesi Grameri*, TDK Yayınları, Ankara.
- Tekin, Talat, (2017), *İrk Bitig*, TDK Yayınları, Ankara.
- Tezcan, Semih, (2011), ‘Etimoloji Önerileri’, *Orhon Yazıtlarının Bulunuşundan 120 Yıl Sonra Türklük Bilimi ve 21. Yüzyıl Konulu III. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı II*, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Ankara, s.819-830.

- Tezcan, Semih-Zülfikar, Hamza-Ata, Aysu, (2014), *Nehcü'l-Ferâdis (Cennetlerin Açık Yolu)*, TDK Yayınları, Ankara.
- Tietze, Andreas, (2016), *Tarihî ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati, C.1 A-B*, Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) Yayınları, Ankara.
- Tietze, Andreas, (2016), *Tarihî ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati, C.2 C-E*, Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) Yayınları, Ankara.
- Tietze, Andreas, (2016), *Tarihî ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati, C.3 F-J*, Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) Yayınları, Ankara.
- Tietze, Andreas, (2016), *Tarihî ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati, C.4 K-L*, Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) Yayınları, Ankara.
- Timurtaş, Faruk Kadri, (2017), *Osmanlı Türkçesi Grameri III*, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Timurtaş, Faruk Kadri, (2012), *Eski Türkiye Türkçesi*, Kapı Yayınları, İstanbul.
- Topaloğlu, Ahmet, (1989), *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Toparlı, Recep, (1989), *Kıpçak Türkçesi*, Erzurum.
- Toparlı, Recep, (2017), *İrşâdü'l- Mülûk Ve's-Selâfîn*, TDK Yayınları, Ankara.
- Toparlı, Recep-Argunşah, Mustafa, (2014), *Mu'înü'l- Mürîd*, TDK Yayınları, Ankara.
- Toparlı, Recep-Çögenli, M. Sadi-Yanık, Nevzat H., (1999), *El-Kavânînü'l-Küllîyye Li-Zabt'l- Lügati't-Türkiyye*, TDK Yayınları, Ankara.
- Toparlı, Recep-Çögenli, M. Sadi-Yanık, Nevzat H., (2000), *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugâlî*, TDK Yayınları, Ankara.
- Toven, Mehmet Bahaettin, (2015), *Yeni Türkçe Lügat*, TDK Yayınları, Ankara.
- Tseng, Lan-ya, (2002), *Türkiye Türkçesinde Orta Hece Düşmesi*, TDK Yayınları, Ankara.
- Tuna, Osman Nedim, (1986), *Türk Dilbilgisi (Fonetik ve Morfoloji)*, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü Ders Notları:3, Malatya.
- Tuncel, Metin, (1997), 'Hakkâri' *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C:15, s. 205-207.

- Türkey, Cevdet, (2012), *Başbakanlık Arşivi Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemaatlar*, İşaret Yayınları, İstanbul.
- Türktaş, Mevlüt Metin, (2012), '*Denizli Efsaneleri*', Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Denizli.
- Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, TDK Yayınları, Ankara 2011.
- Uğurlu, Mustafa, (1984), '*Munyetu'l-Ğuzât (Metin-İndeks)*', Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Umar, Bilge, (1993), *Türkiye'deki Tarihsel Adlar*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul.
- Uysal, Sermet Sami, (2014), *Türkçe'de Yaratılan 'Fransızca' Sözcükler ve Türkçede Anlamları Değiştirilen Fransızca Sözcükler*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Üçok, Necip, (2007), *Genel Fonetik (Ana Çizgileri)*, Multilingual Yayınları, İstanbul.
- Üstüner, Ahat, (2007) 'Türkçede Fonetik Pekiştirmeden Kaynaklanan Ünsüz İkizleşmeleri' *IV. Uluslararası Türk Dil Kurultayı Bildirileri II*, TDK Yayınları, Ankara, s. 1881-1892.
- Vardar, Berke vd., (1980), *Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara.
- Vardar, Berke vd.,(2002), *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Multilingual Yayınları, İstanbul.
- Vural, Hanifi- Böler, Tuncay, (2017), *Ses ve Şekil Bilgisi*, Kesit Yayınları, İstanbul.
- Yavuz, Kemal, (tarihsiz), *Gülşehri'nin Mantıku't-Tayr'ı (Gülşen-nâme)*, (Metin ve Aktarma), T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Kültür Eserleri.
- Yıldırım, Mehmet, (2006), '*Uşak İli ve İlçeleri Yerleşim Yeri Adları (Orun)'nın Yapı ve Köken Bakımından İncelenmesi*', Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon.
- Yıldırım, Talip, (2010), *Hüseyin Baykara Divânı*, Hat Yayınevi, İstanbul.
- Yıldız, Osman, (2008), *Yūsuf u Zelihā (Destān-ı Yūsuf)*, *Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler*, Akçağ Yayınları, Ankara.

Yıldız, Osman, (1999), ‘Dilimizdeki Arapça ve Farsça Kökenli Kelimelerde Görülen Fonetik Değişmeler’, *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.4, s.321-338.

Yıldız, Osman, (2011), ‘Türkçe Dil Bilgisi Öğretiminde Yaygın Yanlışlıklar: Ünsüz Türemesi ve Ünlü Düşmesi Üzerine’, *III. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiri Kitabı*, İzmir, s. 1021-1025.

Yılmaz, Engin, (2014), *Temel Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara.

Yüce, Nuri, (2014), *Mukaddimetü'l-Edeb*, TDK Yayınları, Ankara.

Yücel, Bilâl, (1995), *Bâbü'r Dîvânı*, AKM Yayınları, Ankara.

Zülfikar, Hamza, (2018), *Türkçede Ses Yansımaları Kelimeler (İnceleme-Sözlük)*, Ankara.

İnternet :

Aksan, Y. et al. (2012). Construction of the Turkish National Corpus (TNC). In Proceedings of the Eight International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC 2012). İstanbul. Türkiye. <http://www.lrec-conf.org/proceedings/lrec2012/papers.html> (23.12.2018)

https://www.academia.edu/7193129/AHMED%C4%B0_D%C4%B0VANI (14.12.2018)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bati&arama=kelime&guid=TDK.BATI.5c17955a00b607.90672962 (17.12.2018)

<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10686,metinpdf.pdf?0> (17.12.2018)

<http://www.lrec-conf.org/proceedings/lrec2012/papers.html> (23.12.2018)

<https://www.tnc.org.tr/>. (23.12.2018)

<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/19507.pdf> (22.11.2018)

<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/19507.pdf> (22.11.2018)

<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/9644.pdf> (22.11.2018)

<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/20523.pdf> (22.11.2018)

<http://www.lugatim.com/s/n%C3%BCma> (01.01.2019)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler :

Adı ve Soyadı : Tuğba KORKMAZER

Doğum Yeri ve Yılı : Tomarza, 1990.

Medeni Hâli : Bekâr

Eğitim Durumu :

Lisans Öğrenimi : Erciyes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (2013)

Yüksek Lisans Öğrenimi : Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Dili ABD (2016-)

Yabancı Dil(ler) ve Düzeyi :

İngilizce (Orta)

İş Denevimi :

Süleyman Demirel Üniversitesi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Araştırma Görevlisi (2016-)

İletişim :

El-mek: tugbakorkmazer@sdu.edu.tr